

ДЖОН ЪПДАЙК БРАЗИЛИЯ

Превод от английски: Ралица Ботева, 1994

chitanka.info

„Да губим близки, знаеш го
добре,
това е общо — всичко живо мре
и само през вратата на
смъртта
след брентното намира
вечността.“

Кралица
та, „Хамлет“, I
действие, II
сцена, превод
Валери Петров

„Привет, бразилски братко,
има място и за теб;
Любяща ръка... усмивка от
севера...

слънчев миг, здравей!“

Уолт
Уитман,
„Честитка за
Коледа“

I ПЛАЖЪТ

Черното е нюанс на кафявото. Също и бялото, ако се вгледаш по-внимателно. На Кобакабана, най-демократичния, най-претъпкан и опасен плаж в Рио де Жанейро, всички цветове се сливат във весел, зашеметен от слънцето цвят на човешка плът, който застила пясъка с втора, жива кожа.

Един ден малко след Коледа, преди години, когато военните бяха на власт в далечна Бразилия, плажът изглеждаше заслепяващ от обедното слънце, от гъмжащите човешки тела и от солта в очите на Тристао от разбиващите се отвъд пясъчния прибой големи вълни. Декемврийското слънце така безмилостно жареше, че сред пръските на вълните отвъд прибоя, около блесналата от капчици глава на момчето кръжаха миниатюрни, сякаш призрачни, дъги. Въпреки това, когато се върна при износената тениска, която използваше и за хавлиена кърпа, той забеляза едно бяло момиче в светъл бански костюм от две части, застанало право в дъното на плажа, там, където тълпата оредяваше. Зад него бяха волейболните игрища и вълнообразните ивици на мозаечния тротоар на Авенида Атлантика.

С нея имаше още едно момиче, по-ниско и мургаво, което мажеше гърба ѝ с лосион против изгаряне. При всяко хладно докосване светлото момиче извиваше гръб, излъчваше гърди напред, а назад — гладките полукълба на намазаните си хълбоци. Не толкова белотата на кожата ѝ привлече смъдящите очи на Тристао. И други много бели чужденки, канадки и датчанки, идваха на този прочут плаж, както и бразилки от германски или полски произход от Сао Паоло и от Юга. Не белотата ѝ, а предизвикателното въздействие от сливането на цвета на силно изрязания бански костюм с този на кожата, създаваше впечатлението, че е съвсем гола, и то пред очите на всички.

И все пак не съвсем гола — тя носеше черна сламена шапка с плоско дъно, обърната нагоре периферия и лъскава тъмна панделка.

Тристао си помисли, че с такава шапка момиче от висшето общество в Леблон^[1] би отишло на погребението на баща си.

— Ангел ли е, или курва? — попита той своя природен брат Еуклидес.

Еуклидес беше късоглед и когато недовиждаше, прикриваше смущението си с философски въпроси.

— Защо едно момиче да не бъде и двете? — попита той.

— Такава красавица, сякаш е създадена за мен — спонтанно рече Тристао, сякаш думите извираха от онези вътрешни дълбини, където се ковеше съдбата му с неочаквани тромави удари, отнасящи наведнъж цели късове от живота му. Той вярваше в духове и в съдбата. Беше деветнадесетгодишен и не беше абандонадо^[2], защото имаше майка, но майка му беше курва, и дори нещо по-лошо от курва, тъй като постоянно беше пияна, спеше с бедни мъже и водеше деца като попови лъжички — човешко блато от забрава и нехайна страст. Той й Еуклидес имаха една година разлика. И двамата не разполагаха с информация за бащите си, освен с коренно различните генетични данни по лицата им. Бяха прекарвали достатъчно време в училище, за да се научат да разчитат уличните табели и рекламите, но нищо повече. Двамата действаха в комбина, крадяха и грабеха, когато гладът им станеше непоносим, и се бояха колкото от бандите, които се опитваха да ги привлекат, толкова и от военната полиция. Тези банди се състояха от деца, невинни и безмилостни като глутница вълци. По онова време в Рио имаше по-малко улично движение, насилие, мизерия и престъпност, но за жителите си той бе твърде шумен, опасен, мизерен и престъпен. От известно време Тристао имаше чувството, че е минал възрастта на престъпленията и че вече е настъпил момент да потърси път към света на висшето общество, откъдето идваха рекламите, телевизията и самолетите. Това далечно светло момиче, уверяваха го духовете, водеше към предопределения за него път.

С мократа и изцапана с пясък тениска в ръце той си проправи път през полуголите тела към нейното, което се напрегна от съзнанието, че я преследват. Избелялата му оранжева тениска беше с надпис САМОТНА ЗВЕЗДА, името на един ресторант за чужденци в Леблон. В джобчето за ключове и дребни монети на тесните черни бански гащета, опънати по половите му органи, той държеше бръснача

Джем, в калъф от дебела кожа, старателно изработен от него. Беше скрил сините си тайвански сандали в бодливия храсталак на плажа близо до тротоара.

Сети се, че притежава и още нещо — пръстен, изтръгнат от ръката на една възрастна американска туристка, пръстен с цвят на месинг и буквите ДАР, издълбани върху малка елипса. Те безкрайно възбуждаха любопитството му, понеже думата означаваше „подарявам“. Имаше намерение да подари пръстената бялата красавица, чиято кожа гордо излъчваше страх и предизвикателство, докато той приближаваше. Макар отдалеч да й се бе сторил едър, Тристао беше само пет сантиметра по-висок от нея. Мирисът на кожата й — от лосион против изгаряне или от секрет, бликнал от чувството на изненада и страх — му напомни мириса на блато, излъчван от майка му, нежна лека миризма на лекарство, още от времето, когато беше болен с температура или имаше глисти, преди алкохолът напълно да съсипе организма й. Тогава в тъмната им колиба без прозорци във фавелата^[3] тя все още проявяваше състрадание и непрестанна загриженост. Вероятно просеше лекарството от доктора на мисията в подножието на хълма от другата страна на трамвайната линия, откъдето започваха домовете на богатите. Сигурно тогава майка му е била като това момиче, с почти толкова стегнато тяло, макар и с не така крехки кости, а той, той трябва да е бил едно миниатюрно свое копие, с пълни крачка и длани, досущ бухнали хлебчета, с ококорени като топчета черни очи. И все пак не си спомняше точно мига, в който тази нежна лека миризма, наподобяваща протяжен плач насън, се бе врязала в паметта му. Събуждаше се в слънчевия солен ден, а вятърът носеше същия мирис откъм тялото на русата красавица.

Той с усилие издърпа пръстена от кутрето си, защото кожата му бе набъбнала и набраздена от морската вода. Старата американка го бе носила на безимения пръст като венчална халка, само че на другата ръка. Беше я спипал под една разбита улична лампа в Синеландия^[4], докато съпругът й зяпаше фотосите на полуголи мулатки, рекламиращи представлението в нощния клуб зад ъгъла. Когато опря острието на бръснача до бузата й, тя се отпусна в ръцете му като курва, старата американка с боядисана в синьо коса, която само след няколко години щеше да гушне букета, но въпреки всичко се ужасяваше от една драскотина по сбръчканото си лице. Докато Еуклидес режеше

каишките на чантата ѝ, Тристао издърпа месинговия пръстен, а ръцете им се преплетоха като на любовници. Сега поднесе пръстена на непознатото момиче. В сянката на черната шапка лицето му малко приличаше на маймунско, леко изпъкнало над хубавите зъби, така че изглеждаше усмихнато дори когато, както сега, не се усмихваше. Устните ѝ бяха пълни, особено горната.

— Мога ли да ви поднеса този дребен подарък, сеньорита?

— А каква е причината, сеньор?

Вежливото обръщение също му се стори придружено с усмивка, макар моментът да беше напрегнат, а тантурестата ѝ приятелка гледаше уплашено, покривайки с длан гърдите си в сутиена на банския костюм, сякаш бяха някакви съкровища за крадене. А те бяха две кафяви торбички с тлъстина, без никаква стойност над минималната, и изобщо не си струваше Тристао да насочва втренчения си поглед към тях.

— Защото сте красива и, което е още по-рядко, не се срамувате от красотата си.

— Стеснителността вече не е на мода.

— Все пак много представителки на вашия пол още я проявяват. Ето приятелката ви тук, която крие огромните си дини.

Очите на ниското момиче проблеснаха гневно, но след като хвърли един поглед към Еуклидес, възмущението ѝ премина и тя се изкикоти. Тристао усети лек пристъп на отвращение при този съучастнически отстъпчив смях. Женската необходимост от капитулация неизменно дразнеше войнствения му дух. Усетил отбоя, Еуклидес направи половин крачка напред. Лицето му бе намръщено, широко, неумолимо и недоумяващо, с цвят на глина. Баща му вероятно беше половин индианец, докато Тристао се гордеше с чист африкански произход, доколкото изобщо можеше да се говори за чист произход в Бразилия.

Сияйното бяло момиче обясни на Тристао с високо вирната брадичка:

— Красотата крие опасности... Ето защо жените са се научили на стеснителност.

— От моя страна не ви заплашва никаква опасност, кълна се. — Обещанието прозвуча тържествено, а в гласа му за ефект се прокраднаха по-плътни мъжествени нотки. Тя внимателно го огледа —

съвършено негроидно лице над тяло, на което чревоугодиято бе непознато, изпъкнали очи с детински блясък, широко и право чело, лек меден оттенък на короната от гъста и ситно къдрава коса, сякаш бе едва-едва посипана с червен пращец, от който черните жички грееха в червено под белия огън на слънцето. Това лице излъчваше фанатизъм, а също и сдържаност, но спрямо нея, както бе казал, той нямаше никакви лоши намерения.

Тя посегна и леко докосна пръстена.

— „Подарявам“ — рече тя и разпери игриво пръстите на бялата си ръка, за да ѝ го сложи. Безименният ѝ пръст, на който го бе носила американката, беше твърде тънък. Ставаше само на най-дългия, на средния пръст. Тя протегна ръка към приятелката си и овалната плочка проблесна на слънцето. — Харесва ли ти, Еудошия?

Еудошия беше ужасена.

— Върни му го, Изабел! Това са лоши, улични момчета. Сто на сто е краден.

Еуклидес присви очи и огледа Еудошия, сякаш за да види по-добре неправилното ѝ, но изразително лице и кожата с цвят на изпечена глина, тъмна почти колкото неговата.

— Целият свят е една крадена стока. Всяка собственост е кражба, а онези, които са откраднали най-много, създават закони за нас, останалите.

— Добри момчета са — успокои Изабел приятелката си. — Какво лошо може да ни се случи, ако им разрешим да легнат до нас, докато се печем, и да си поприказваме? Двете вече си омръзнахме. Нямаме нищо за крадене освен дрехите и хавлиените кърпи. Те ще ни разкажат за живота си. А могат и да ни излъжат — и в двата случая ще бъде забавно.

В крайна сметка Тристао и Еуклидес не казаха почти нищо за живота си, от който се срамуваха — имаха майка, която не беше истинска майка, и дом, който не беше истински дом. Те нямаха свой живот, непрекъснато препускаха и се щураха, подтиквани от празните си стомаси. За сметка на това момичетата сякаш разговаряха само помежду си, парадираха със своя разточителен, лек живот, като че ли показваха копринено бельо. Разказваха за монахините в училището — едни приличали на мъже и дори имали и мустаци, други, лесбийките, се радвали на мними бракове и се делели на „петли“ и на „пиленца“,

трети се опитвали да прелъстят ученичките си, а четвърти били робини на възлюбените си свещеници. Някои плащали на градинарите да ги чукат, други покривали стените на килиите си със снимки на папата и мастурбирали, загледани в неговия мрачно угрижен образ. Всичко това сякаш беше прочетено в книга, книга за секса, словесна бродерия, изработена от чевръстите момичешки пръсти в час по ръчен труд, а хихикането им проблясваше в бродерията като сребърна нишка. Тристао и Еуклидес живееха в свят, където сексът беше нещо общодостъпно, като червения боб или като фариня^[5], които струваха не повече от няколко жалки крузейрос^[6], хвърлени върху дървена маса, накапана с вино. Двамата бяха изгубили девствеността си едва навършили десет години и не знаеха какво да кажат, но слушаха очаровани фантазмагориите на развеселените почти до сълзи момичета.

Докато разказваха за манастирското училище, те споменаха и за някакъв нелегално внесен радиоапарат, конфискуван от една от монахините. Това даде възможност на Тристао да блесне със знанията си за самба и шоро, форо̀ и боса нова, както и за звездите — Каetano, Жил и Шико — прочули се в тези жанрове музика. Целият ефир над тях, в който се носеха певци и актьори от сълзливи сериали, футболни звезди и свръхбогати личности — досущ ангели, обсипани с пайети, се спусна на земята и се превърна в обща тема. Искри от любов и омраза и категорични младежки мнения бързо прелитаха между четиримата, които бяха безкрайно, но еднакво отдалечени от този свят, както бяха еднакви в телата си — четири крайника, две очи, една цяла кожа. Подобно на набожните селяни от Стария свят, те вярваха, че това небе, което им изпраща своите вести по невидими вълни, насочва усмихнатото си сантиментално лице лично към тях така, както недостижимият небесносин купол над нас се намира винаги и точно над главата на всеки, погледнал нагоре.

Горещият пясък изнурително пареше под телата им и разговорът постепенно замря. Когато Еуклидес и Еудошия се изправиха в колебливо съгласие и тръгнаха към водата, за да поплуват, между другите двама се възцари напрегнато мълчание. Изабел докосна лъскавата му до сребристо длан с ръката, върху която блестеше краденият елипсовиден пръстен.

— Би ли искал да дойдеш с мен?

— Да, винаги — отвърна Тристао.
— Тогава ела.
— Сега ли?
— Сега — каза тя, замислено присвила горната си устна и
вперила синьо-сивите си очи в него, — сега е нашето време.

---

[1] Скъп квартал в Рио де Жанейро. — Б.пр. ↑

[2] Изоставен (порт.). — Б.пр. ↑

[3] Беден квартал (порт.). — Б.пр. ↑

[4] Квартал в Рио де Жанейро. — Б.пр. ↑

[5] Брашно (порт.). — Б.пр. ↑

[6] Бразилска монетна единица, равна на 100 сентавос. — Б.пр. ↑

II АПАРТАМЕНТЪТ

Изабел беше с тънка оранжево-жълта плажна рокля с цвят на маракужа^[1], но предпочете да си тръгне от плажа, без да я облича, само нахлузи сандалите от тънка бяла кожа и тръгна по прочутия тротоар на Авенида Атлантика с вълнообразни черно-бели фигури. Роклята и хавлиената кърпа носеше навити на кълбо в извивката на левия си лакът, така че привлече погледа на не един минувач, който очакваше да види бебе в яркоцветни пеленки. Тъмната ѝ сламена шапка, боядисана сякаш със сок от плодове на женипапо^[2], се носеше пред Тристао като летяща чиния, зад която пърхаха краищата на черната панделка. Тя се движеше по-бързо и с по-спортна походка, отколкото бе очаквал, а той се препъваше и подтичваше, за да я настигне. Чувството за приличие го бе накарало да навлече изцапаната с пясък тениска с надпис САМОТНА ЗВЕЗДА, а окъсаните сини сандали, които бе измъкнал от окършеното храстче, шляпахата на краката му.

Бялото момиче, което изглеждаше още по-високо заради дългите си голи крака, вървеше със сляпата решителност на сомнамбул, сякаш едно-единствено съмнение можеше да разколебае намеренията ѝ. Крачеше на юг, към крепостта, а после зави надясно по една от улиците, която водеше към Ипанема^[3] — или по авенида „Раиня Елизабете“, или по руа „Жоаким Набуко“, той беше толкова разсеян и притеснен, че не обърна внимание коя точно. Там, под сенките на сградите и дърветата, сред магазините, ресторантите и фасадите от стъкло и алуминий на банките, пред които стояха портиери и охрана в униформи, голотата ѝ загадъчно светеше и привличаше още повече погледи. Тристао покровителствено закрачи по-близо до момичето, но неговата подобна на транс непроницаемост сякаш бе вледенила ръцете му и той не би посмял да ги докосне, при това се чувстваше недодялан и чужд. Тя беше водачът в този свят на богаташки къщи и охранявани

улицы. Изабел зави под кафявия навес на вход с номер, влезе в тъмното фоайе, където един японец зад високо бюро от черен мрамор със зелени жилки примигна, за да покаже изненадата си, но ѝ подаде малък ключ и натисна копчето, което отваряше с бръмчене вътрешната стъклена врата. Когато мина през нея, Тристао имаше чувството, че го гледат на рентген, бръсначът в тесните му черни и влажни гащета сякаш потрепна, както и пенисът му, който със сгърчената си извивка напомняше на ядка кашу.

Асансьорът с врати от сребрист метал, щамповани като плат с триъгълни фигури, се плъзна нагоре — нож, измъкнат от ножница. Следваше къс коридор, чиито раирани тапети бяха с малко по-убит плодородност цвят от този на смачканата ѝ плажна рокля. Ключето ѝ, не по-голямо от острието на неговия бръснач, отключи излъсканата до блясък врата от червено бразилско дърво на релефни квадрати. Вътре цареше безмълвие от скъпи вещи — вази, килими, възглавнички с пискюли и позлатени кожени гърбове на книги. Никога не беше попадал на такова място: сякаш някой му отне дъха и свободата на движенията.

— Чий е този дом?

— На моя чичо Донасиано — отвърна момичето. — Не се притеснявай, няма да се наложи да се срещаш с него. Той работи по цял ден в центъра. Или пък играе голф и пие със своите бизнес партньори. Всъщност работата му се състои в това, да гуляе с приятели. Ще кажа на прислужницата да ни донесе нещо за пиене. Може би искаш да хапнеш?

— О, не, сеньорита, не съм гладен. Чаша вода или малко суко^[4] ще бъдат съвсем достатъчни. — Устата му пресъхна, докато се оглеждаше наоколо. Тук имаше толкова неща за крадене! Той и Еуклидес можеха да преживеят цял месец с парите от сребърната табакера или от двата кристални свещника. Картините, изобразяващи квадрати и окръжности с яростни мазки на четката, едва ли бяха много ценни, освен може би за самия художник в мига на сътворяването, но по гърбовете на книгите имаше букви от злато. Той се възхити на големите рафтове с книги, високи колкото палми. На две от стените имаше вътрешни балкони, таванът представляваше куполообразна роза с венчелистчета от матирано стъкло, а от центъра висеше на верига, дълга като на светилник в църква, полилей с рамена във формата на

месингово S. За Тристао „у дома“ означаваше усойната пещера на колибата, а тук имаше толкова светлина, сякаш бе навън, но на завет, така че не духаше вятър, и той беше част от тази лъчиста неподвижност.

— Мария! — извика Изабел.

Пълната младичка прислужница, която се появи не особено забързано, сякаш идеше от някоя много далечна стая, погледна презрително Тристао с искрица ужас в хлътналите очи. Бузите ѝ бяха като отекли — типична индианска подпухналост, или може би вследствие на побой, и белязани от сипаница. Смесената кръв беше придала на кожата ѝ убит тютюнев цвят. Тя сигурно се досещаше за мислите му за евентуална кражба, но смяташе, че се е издигнала над тях. Сякаш да живееш в дома на богаташи и да се перчиш с чистите дрехи, осигурени от господарите, не е само по себе си вид кражба.

— Мария — каза Изабел с глас, който се опитваше да бъде безизразен, нито рязък, нито плах, — две витамини^[5] с банан или авокадо, ако има. На мен ще ми стигне, но донеси нещо за госта ми, малко от обета, който си приготвила за себе си. Това е моят приятел Тристао. — После се обърна към него. — Може би предпочиташ сандвич?

— Изобщо няма нужда, кълна се — запротестира момчето с галантността, загатната в гладкото му широко чело, изпъкналите блестящи очи и в чертите на лицето, които криеха задълбоченост.

И все пак, когато храната пристигна — претоплено акараже^[6], с пържени топчета ватапа^[7], скариди и чушлета — той яде като вълк. Беше се научил да потиска глада, но храната го влудяваше и той не остави нищо в чинията си. Тя плъзна към него по ниската инкрустирана масичка и своята чиния с недоядена храна. Той излапа и нея.

— Кафе? — попита Мария, когато дойде да раздигне масата. Сега излъчваше по-малко омраза, от нея дори се носеше лек заговорнически полъх — досущ уханието на денде^[8], присъщо за кухнята на севера. Може би в този необикновен дом, в който живееха момиче и неговия чичо, вече имаше нещо нередно, което прислужницата не одобряваше. Като всички хора от низшите съсловия, тя обичаше лудориите и промените. За бедните светът не е скъпоценна реликва под стъклен похлупак, която да пазим завинаги.

— Да, а после ни остави сами — отвърна Изабел. Беше свалила шапката и дългата, руса и лъскава, коса подчертаваше голотата ѝ, а той отново изпитваше чувството на заслепение, обзело го на брега.

— Харесвам ли ти? — попита тя, сведе очи и се изчерви.

— Да. Дори нещо повече.

— Мислиш ли, че съм кокетка? Или лошо момиче?

— Мисля, че си богата — отвърна той и огледа стаята, — а богатите хора са странни. Богатите правят каквото си искат, затова не знаят цената на нещата.

— Но аз не съм богата — раздразнено възропта Изабел. — Чичо ми е богат, а също и баща ми, който живее в столицата Бразилиа, ала аз не притежавам нищо свое... Те ме държат като глезена робиня и след като завърша образованието си при монахините, ще ме дадат на някое момче, което ще се превърне в мъж като тях — зализан, любезен и безчувствен.

— Къде е майка ти? Какво казва тя за твоето бъдеще?

— Майка ми умря. Братчето, което искаше да ми роди, се задушило в пъпната връв, когато излизало и разкъсало матката ѝ в предсмъртната си ярост. Или поне така ми казаха. Бях четиригодишна.

— Колко тъжно, Изабел. — Макар да беше чул Еудошия да я нарича по име, докато си бърбеха, той самият не го бе произнесъл досега. — Ти нямаш майка, а аз нямам баща.

— Къде е баща ти?

Тристао сви рамене.

— Може би е мъртъв. Сигурното е, че от него няма следа. Майка ми е имала много мъже и не е сигурна кой е баща ми. Аз съм на деветнадесет, значи е било преди двадесет години. Тя пие много кашаса^[9] и нищо не я интересува. — И все пак, някога беше намерила лекарството, от което имаше нужда. Беше го кърмила и пощила въшките от главата му и беше преглеждала изпражненията му за глисти.

За да привлече отново вниманието към себе си, Изабел заяви:

— Аз съм още на осемнадесет.

Той се усмихна и се осмели да посегне към нея, да докосне лъчистата ѝ коса, осеяна с множество светлинки, подобно на Рио ноцем, гледан от Захарния хляб^[10].

— Радвам се. Не бих искал да бъдеш нито по-възрастна, нито по-богата.

Тя прие ласката му, без да се отдръпне, но не отвърна на усмивката му.

— Ти ми подари пръстен. — Вдигна ръката, чийто среден пръст бе украсен с месинговия овал. — И аз трябва да ти подаря нещо.

— Няма нужда.

— Подаръкът, който съм намислила, ще бъде подарък и за мен. Време е. Сега е моето време.

Тя се изправи и притисна устни до неговите, не толкова целувка, колкото подражание на целувките от списанията и телевизията. Досега бе изучавала историите на другите хора, а сега създаваше своя собствена. Тя го поведе към спираловидното метално стълбище, боядисано в пепеляворозово, което водеше към втория етаж. Тялото ѝ кръшно се виеше пред него, множество несиметрични късчета, триъгълници от плът, които примигваха в полусянката на триъгълните спираловидни стъпала. Прокарвайки пръст по перилото, сякаш опипваше водна повърхност, Изабел тръгна по коридора, който се намиреше на нивото на полилея със змиевидните рамене и влезе в някаква стая, която се оказа нейната, и която все още бе обитавана от плюшени животинчета, а по стените висяха плакати на дългокоси английски певци. Натискът, който Тристао усещаше върху гърдите си, тук не бе толкова смазващ, сякаш между детските стени вятърът на парите не духаше така осезаемо. Малките светли ивички на банския ѝ костюм паднаха с едно свиване на раменете и завъртане на тялото, небрежен обичаен танц на стройното ѝ тяло, допълнен от полупредизвикателната и полувъпросителна усмивка на дръзкото ѝ като на маймунче лице. Сега изглеждаше малко по-гола отпреди. Той за пръв път виждаше такова окосмяване по триъгълника, така прозрачно и некъдриво. Връхчетата на гърдите ѝ сред кръгчетата от светлокафява кожа, се бяха втвърдили от съприкосновението с въздуха и от неговия поглед.

— Трябва да се изкъпем — заяви тя.

Кранчетата на душа в мраморната баня бяха безбройни и пръскаха по различен начин — букет от тънки иглички или камшици от силни водни струи в ритъма на ускорен пулс. Застанал до нея под топлия водопад, той сапуниса кожата ѝ така, че податливата коприна

стана хлъзгава, после тя го сапуниса и той усети как неговото кашу се превръща в банан, а после в набръчкан тропичен картоф, готов да се пръсне от тежест. Тя насапуниса слабините му особено старателно, като наведе овалната си глава под шибациите струи, за да види по-добре издутите вени, пурпурночерната кожа, виолетовата едноока глава с форма на сърце. Докато го разглеждаше, той забеляза, че темето ѝ е розово, а не бяло, както бе очаквал. Когато спряха душа, все още загледана в члена му и прокарайки пръсти по една вена, тя каза:

— Значи така изглежда. Харесва ми. Грозен е, но е безобиден, като жаба.

— Никога ли не си го правила? — смутено попита той, намерил спасение в голямата мека бяла хавлия, която Изабел му подаде от шкафчето в банята. В огледалата, които го заобикаляха, той се видя на ивици от черно и бяло. В лицето приличаше на неумолим воин, фотографиран едновременно от много ъгли.

— Не, никога. Плаши ли те това, Тристао?

Да, плашеше го, защото, ако беше девствена, чукането с нея се превръщаше в религиозен акт, в нещо като вечно тегнещо обвинение. Но кръвта, безпомощно пулсираща в устремения напред, увит в огромната като халат кърпа член, го теглеше след това привидение, наметнало хавлията си като пелерина, под която се подаваше долната част на тялото, стегнатите полюшващи се задни части. Докато се навеждаше над мраморния праг на банята, за да вдигне черните му бански гащета от пода, където ти бе оставил, белите ѝ хълбоци се разделиха и разкриха кафявата ивица между тях, постоянно потъмното петно кожа около ануса ѝ, което леко го отврати.

После, докато изстискваше и сгъваше гащетата, за да ги окачи да съхнат, тя възкликна от изненада. Бръсначът в джобчето се бе изплъзнал от грубата ножница и бе порязал палеца ѝ. Тя му показва бялата кожа с пръстеновидни линии, ленивата струйка от яркорубинено червено. Това също го уплаши като пророчество: той щеше да ѝ причини болка.

И все пак, смучейки палеца със страдалчески вид и попивайки кръвта в ъгълчето на голямата кърпа, тя приближаваше моминското си ложе, тясно легло с лека кувертюра, чийто нежен оттенък на зелено Тристао бе виждал във фавелата по порцелановите кани и нощните гърнета — едва видима линия от нечиста пяна под ръба. Над

месинговите перила на таблата на кревата висеше малка маслена картина на Богородица с ореол като килната назад шапка за слънце, с неестествено важно и голямо бебе в скута, събрало пълните си пръстчета в скован жест. Със сериозно и решително изражение на лицето си, напомнящо това на палава маймунка, Изабел свали картината от стената и я пхна под леглото. Докато лягаше гола върху кувертюрата, тя махна и някои от животинчетата със стъклени очи. Сложи ги върху една от лавиците до леглото, всяка от които някога бе боядисана в различен цвят на дъгата — децата се радват на пъстротата. Изабел бързо и сръчно подреди играчките и отново се отпусна точно в средата на тясното легло, така че той не можеше да легне никъде другаде освен върху нея. И все пак, когато той послушно го стори, тя опря върховете на пръстите си в гърдите му, за да го задържи на разстояние и да удължи този миг. Очите ѝ, плетеница от стотици сивосини нежни жилчици, се взираха в неговите едва ли не гневно.

— Не съм си представяла, че е толкова голям — призна тя.

— Не е нужно да правим нищо сега. Можем само да се прегръщаме, да се галим и да си говорим за нас. А утре пак ще се срещнем.

— Не. Ако изчакаме, няма да го направим. Сега е нашето време.

— Може утре пак да се срещнем, на плажа.

— Ще изгубим кураж. Ще се намесят други хора.

Несигурно, изучавайки лицето му, сякаш очакваше от него някакви напътствия, тя разтвори белите си крака.

— Имал ли си много момичета? — попита Изабел.

Той кимна, засрамен, защото не всички бяха момичета, защото отначало имаше жени два пъти по-възрастни от него, стари пияни жени, приятелки на майка му, които му подхвърляха част от себе си така, както биха хвърлили храна на някое забавно прасенце.

— Тогава би ли ми дал някакъв съвет?

Главата на пениса му като виолетово сърце, изтръгнато от животинче с големината на заек, бе полегнала върху прозрачно окосмената извивка на венериния ѝ хълм. Обикновено жените го взимаха в ръка и го насочваха. А това момиче неловко повдигна бедрата си, като го гледаше в очите, очаквайки напътствия. Видя как тъмните ириса се сливат с черното на разширените му зеници. Той отново придаде на гласа си плътния мъжествен тембър и каза:

— Съветът ми е да се оставиш да потънеш до онази точка, когато моето и твоето удоволствие се слоят. Няма да бъде лесно, първия път. Ще боли. — Дъхът му миришеше на лютивото акараже.

Протегна ръка, намери мястото, където устните ѝ бяха започнали лепкаво да се разделят, и проникна в нея. Малко по-късно, сякаш усъмнил се в собствения си съвет, попита:

— Боли ли?

Изабел се бе напегнала в усилието да преодолее инстинктивното отвращение на плътта си. По светлата ѝ кожа внезапно бяха избили топли капчици пот. Тя рязко поклати брадичка напред-назад, сякаш не смееше да помръдне никоя друга част от прободеното си тяло. Той също се бе изпотил от притеснение заради непорочната ѝ напегнатост. Не беше лесно да си любовник, а не любимо прасенце, което лакомо дъвче мокър парцал. И все пак той знаеше; че отвъд тъмната стена, издигаща се пред тях, ги чака раят.

— Да спра ли? Мога да го извадя.

Този път брадичката ѝ бясно се заклати напред-назад, казвайки „не“.

— За Бога, направи го — въпреки всичко рече тя.

Той навлезе дълбоко в тъмата, като с всеки тласък червеното зад стиснатите му клепачи ставаше все по-наситено. Вътре в него, на едно място отвъд владенията на глада, един стеснен проход се опитваше да побере струята от светлина, обзе го задушавашо, пламтящо, нарастващо напрежение, което накара петите му да затанцуват, когато наближи пределната точка и с един лупинг нагоре, обладан от чувството, че светът около него се замъглява, той скочи в бездната. Конвулсиите на неговия оргазъм я откъснаха от усещанията на собственото ѝ тяло. Нежно и удивено белите ѝ ръце запърхаха по извития му черен гръб, опитвайки се да изцелят раздиращото чувство, на което се бе насладил в лепкавите ѝ дълбини, в паяжината на копринените ѝ крайници. Дишането му стана равномерно. Гласът му прозвуча разумно, и загрижено.

— Болеше ли?

— Да. О, божичко, да. Точно както казваха монахините, заради греха на Ева. — И все пак краката и ръцете ѝ го прегърнаха по-здраво, когато усети, че той внимателно се опитва да се поотмести, за да не ѝ тежи.

— Скъпа Изабел — въздъхна той, смутено търсейки по-подходящи думи, все още произнасяйки името ѝ с неудобство. Макар героично да се бе справил със задачата, това не му даваше право да се чувства равен на тази аристократична красавица. Когато най-последно му позволи да извади пениса си, той бе обагрен от нейната кръв и на него му се стори, че тя го обвинява за петното върху пенестозелената сатенена кувертюра.

— Мария ще го види и ще каже на чичо! — възкликна Изабел.

— Тя негова шпионка ли е?

— Те са... приятели.

Изабел скочи и донесе от банята влажен парцал, с който попи и започна да търка петното. То имаше неправилна форма, образувана при предложението му да спре, подобна на чаша, с основа и тъпичко червено столче.

— Трябваше да постелеш кърпа — каза той, засегнат от факта, че тя го обвинява заради собствената си кръв, а и от това, че така бързо премина от екзалтирания момент, който бяха преживели заедно, към обикновени подробности от домакинството.

Тя долови нотките на обида в гласа му и се опита да утеша наранената му гордост като обърна гръб на леглото и смирено започна да бърше члена му, който започваше да си възвръща размерите на кашу, с изцапаната с червено кърпа. Докато се свиваше, моминската ѝ кръв попиваше, вече кафеникава, в набръчканата кожа с цвят на патладжан. Усещайки как болката между краката ѝ се усилва с уталожването на драматичното събитие на дефлорацията ѝ, тя нервно пъхна мократа кърпа в ръката му.

— Ето, Тристао, и ти трябва да се избършеш.

Макар да притежаваше прекалената чувствителност и гордост, присъща и на най-бедните мъже в Бразилия, Тристао взе кърпата и разбра настроението ѝ. Тя беше замаяна от дързостта на току-що стореното и от неговата необратимост. Непредвидимите настроения са цената, която мъжете плащат за женската неземна красота и за непрекъснатата болка, която им е отредена.

Когато Тристао се върна от банята, обут във влажните си бански гащета, Изабел още беше гола — само с пръстена с надпис ДАР и със сламена шапка върху русата глава. Шапката беше същата като черната, която бе носила на плажа, само че с ягодовочервен цвят. По лавиците с

цветове на дъгата на две от четирите стени на стаичката ѝ се мъдреха множество смешни шапки, както и богат избор от играчки, подарени от чичото, който желаше тя завинаги да си остане момиченце.

Изабел наклони глава и зае поза на танцьорка в боите^[11], белите ѝ хълбоци бяха вирнати назад, а едното ѝ коляно бе свито над повдигнатото на пръсти стъпало. Пръстите ѝ бяха побелели от тежестта на тялото, а по вътрешната страна на бедрото ѝ криволичеше засъхваща струйка кръв: „Чудесно е, мислеше си тя, един мъж да те гледа гола, а ти да не се срамуваш от него.“

— Още ли ме харесваш? — попита тя с мрачно сериозен тон, а под периферията на предизвикателната шапка едва се виждаше вперения в него поглед.

— Нямам избор — отвърна той. — Сега вече си моя.

---

[1] Тропически плод (порт.). — Б.пр. ↑

[2] Тропически плод, с чийто тъмен сок индианците боядисват лицата и телата си (порт.). — Б.пр. ↑

[3] Скъп квартал в Рио де Жанейро. — Б.пр. ↑

[4] Плодов сок (порт.). — Б.пр. ↑

[5] Плодова салата (порт.). — Б.пр. ↑

[6] Рибно ястие (порт.). — Б.пр. ↑

[7] Вид риба (порт.). — Б.пр. ↑

[8] Маслодайно растение (порт.). — Б.пр. ↑

[9] Ракия (порт.). — Б.пр. ↑

[10] Един от хълмовете в Рио де Жанейро. — Б.пр. ↑

[11] Нощно заведение (порт.). — Б.пр. ↑

III

ЧИЧО ДОНАСИАНО

— Не, не съм съгласен, скъпа моя — каза чичо й Донасиано. Закръглената му солидна фигура бе напъхана в сив костюм, който тук-там, според светлината, проблясваше като алуминий. — Не мисля, че това е в границите на допустимото, ни най-малко, дори в нашия твърде либерален век и в това прекалено прогресивно общество.

Беше изминал месец. Мария разказа на работодателя си за посещението на момчето и за постоянните отсъствия на Изабел под предлог, че ходи на плаж. Отсъствията й бяха толкова дълги, че след като се връщаше, без да е изгоряла от слънцето, тя и момчето сигурно ходеха заедно на кино или посещаваха някой хотел, в който се плаща на час. Положително не излизаше, за да се вижда с Еудошия. Родителите на Еудошия бяха заминали с момичето и тримата му братя извън Рио, за да се спасят от лятната жегата в Петрополис, където дворът на Дом Педро II беше построил дворец, сега Музеу Империял, и хората още се возеха на файтони край каналите и по лъкатушешките около именията стръмни улички. После щяха да отидат за няколко седмици в Нова Фрибурго, където колония на швейцарски имигранти в пристъп на носталгия бе построила дървени вили. Катерене по скалите, тенис, гребане, езда, цветя, които цъфтят целогодишно — когато беше помалка, Изабел често се бе отдавала на такива удоволствия с чичо си и неговата жена, елегантната стройна леля Луна, преди печалната им раздяла — тяхната деските^[1], тъй като разводът беше забранен. Леля Луна произхождаше от малобройния хайлайф на Салвадор, а сега живееше в Париж, откъдето всяка Коледа изпращаше на Изабел шал или колан от модните къщи „Ермес“ и „Шанел“. Тя беше най-близкото подобие на майка за момичето. В редки случаи, когато бащата на Изабел успяваше да открадне някой уикенд от официалните си задължения, той пристигаше със самолет от столицата Бразилиа в Петрополис. Колко вълнуващо беше да седи до него в ресторанта на грандхотела, облечена като истинска дама, наперена и официална,

колосаният набор на деколтето нежно гъделичкаше голата ѝ кожа, а отсреща, в далечината, между два зелени конусовидни върха, отвъд големия прозорец с изглед към синьото езеро, по което водните ски оставяха лъкатушни дири от още по-светлосиньо, блещукаше тънката ивица на водопад! Но онези радости принадлежаха на детството и бяха мимолетни като усмивките на моментална снимка.

— Какви граници има в Бразилия? — попита тя чичо си. — Мислех, че това е страна, в която всеки човек сам кове съдбата си, без оглед цвета на кожата.

— Не става дума за цвета на кожата. За мен той няма значение, както и за нашата конституция, хармонираща с националния ни темперамент, наследен от свободолюбивия дух на плантаторите на захарна тръстика. Слава Богу тук не е Южна Африка, нито Съединените щати. Но човек не може да изкове бъдещето си от въздуха, трябва да разполага и със средства.

— А те са в ръцете на много малко хора, където винаги са били — отвърна Изабел, дърпайки изнервено от една от чичовите си ароматизирани английски цигари.

Чичо Донасиано пъкна цигарето от абанос и слонова кост — празно, защото се опитваше да откаже цигарите и използваше цигарето, за да се бори с навика — още по-дълбоко в угълчето на устата си и така придоби дълбокомислена и застрашителна гримаса. Устните му бяха тънки, но червени, сякаш ожулени.

— Ръцете на масите ще развалят всичко — обясни той. — Рио от моята младост се превърна в един голям бедняшки квартал. Беше толкова красив, толкова интересен... Трамваят покрай Ботаническата градина, въжената железница до Санта Тереза, казиното, в което идваше да пее Бинг Крозби. Град толкова необичаен и очарователен, като екзотичен съд от венецианско стъкло, уникат. А сега е загнил под обвивката на своята красота. Няма въздух, няма тишина. Коли, шум и музика, музиката на безмозъчната самба, навсякъде смрад на човешки секрети. Навсякъде бодум^[2].

— А ние с теб не миришем, така ли? И не отделяме секрети? — С всяка сричка от устата на Изабел извираха кълбета дим, все едно кълбета гняв.

Донасиано я гледаше изпитателно и се опитваше отново да вложи малко роднинска любов в саркастичното си изражение. Той

извади празното цигаре от устните си. Високото му гладко чело — с равен тъмнокафяв цвят, резултат на внимателно контролиран режим от слънчеви бани — се набразди сякаш под механичен натиск, докато с нова настойчивост и искреност се навеждаше към нея.

— Използвала си момчето. Не бих те съветвал да постъпиш така, но съм съгласен с теб, че някои неща в живота не стават според съветите на възрастните. Някои стъпки трябва да се предприемат дръзко, срещу течението. Няма растеж без разпукване, без болка. Примитивните народи със своята мъдрост поставят болката в центъра на всяко начало. Добре, скъпа моя, ти вече си посветена. Отишла си на плажа и си избрала инструмента, с който да се нараниш. Посредством този жив инструмент, който си използвала, ти си станала жена. Направила си го не пред очите ми и това е много мило от твоя страна, така е редно. Но една трайна връзка ще протече пред очите ми, пред очите на обществото, със знанието на твоя изтъкнат баща. И дори, ако вярваш в нещичко от наученото при монахините, пред очите и на скъпата ти майка, нашата прекрасна покойна Корделия, която през сълзи се визира в нас от небето.

Изабел се размърда върху луксозния тъмночервен диван — набраздената му кадифена повърхност прошумоля от допира с бедрата ѝ — и угаси цигарата. Не искаше майка ѝ да я шпионира. Не искаше друга жена да се меси в живота ѝ. Майка ѝ бе умряла при опита да даде живот на нейното братче: Изабел никога не ѝ прости за това двойно предателство, макар често да бе сравнявала снимки на майка си — всичките неясни и избелели, поради отдавнашната ѝ смърт — със собственото си лице в огледалото. Майка ѝ беше по-мургава, с по-изразена бразилска красота. Русата коса Изабел бе наследила от баща си, от рода Леме.

— И така — заключи чичо Донасиано, — повече няма да се виждаш с този молекула^[3]. След Карнавала ще започнеш да следваш в нашия прославен католически университет в Рио де Жанейро. Докато учиш там, предполагам, че ще се залисваш с модерни левичарски фантазии и ще участваш в антиправителствени протести за поземлената реформа и за прекратяване на зверствата срещу амазонските индианци, докато се занимаваш с донкихотовски агитации, може би ще се влюбиш в някое от протестиращите момчета, което след завършване на образованието си, въпреки младежките си

скрупули, ще стане представител на класата от професионалисти, може би и член на правителството, а то вероятно вече няма да е на военните и ще е възвърнало цивилния си облик. Или пък... не ме прекъсвай още, мила. Знам с какво недоверие гледа вашето поколение на изгодните бракове, макар че, повярвай ми, когато взаимното привличане отmine, остава именно изгодата — можеш да решиш ти самата да станеш адвокат, лекар или мениджър в Петробраз^[4]. Такива възможности вече съществуват за жените в Бразилия, макар да се посрещат с голямо неодобрение. Все още се налага те да се борят срещу идеята на достойните ни предци, че женските индивиди служат единствено за украса и за раждане на деца. Та, въпреки всичко, ако имаш желание да се откажеш от майчинството и традиционните удобства на семейния живот, можеш да навлезеш и в играта за власт. О, повярвай ми, любима племеннице, тази игра е отегчителна, щом веднъж си научил правилата и си изиграл първите няколко хода.

Той въздъхна. Както винаги, отегчението изцеждаше енергията от думите му. Петнадесет минути му стигаха да се отегчи от всичко. Ето как ще го премахнем от пътя ни, реши Изабел. Младите не се отегчават толкова лесно.

Но той отново се бе оживил от някакво ново хрумване.

— Или пък... ето една идея, която, честно казано, ме изпълва със завист. Защо да не заминеш за чужбина? Защо, в крайна сметка, в този непрестанно отесняващ свят, трябва да се затваряме в Бразилия, с нейната пълна с насилие история, с нейния мръсен и невеж народ, с вечната ѝ изостаналост и с нейната самба на ръба на хаоса? Ние не сме само бразилци, ние сме граждани на планетата! Иди в Париж и поживей под крилото на леля си Луна! Или, ако ти се струва, че това е опит за привързване към семейното гнездо, иди за една година в Лондон, или в Рим, или дори в старомодния Лисабон, където говорят португалски толкова бързо, че не можеш ги разбра! Научих от вестниците, че в Сан Франциско идвала на мода някаква власт на цветята, а Лос Анжелес се превърнал в столица на нещо си, наречено Тихоокеански басейн! — Той се наведе още повече към нея, повдигайки дългата си тънка вежда, по-светла от тъмнокафявото чело, по начина, който бе подсказвал на десетки жени преди нея, че им е направено едно прекрасно предложение. — Изабел, позволи ми да говоря от свое име като твой чичо и да ти кажа нещо, което може би е

нередно, със съзнанието, че трезвомислещият ми брат няма да одобри, или по-точно със сигурност ще бъде против: ако твърдо си решила да бъдеш оригинална, да станеш авантюристка — актриса, певица, един фантом в този електронен свят, който все повече измества скучния свят на тежки елементи и три измерения! Зарежи ни! Пътувай към звездите! Разполагаш с главозамайващо богатство от възможности, ако изоставиш този, този...

— Тристао. — Изабел предпочете да го прекъсне, отколкото да чуе епитета. — Мъжът на моя живот. Предпочитам да умра.

Чичо Донасиано направи особена гримаса с червените си устни, бърза и едва забележима, и установи, че високата му чаша, преди малко пълна със сребристосиво като костюма му питие, е празна.

— Това са приказки от улицата, скъпа. Възможно най-евтиният вулгарен романтизъм, единственото, с което бедните разполагат, за да направят живота си по-поносим. Но ти, или по-точно ние, се радваме на предимството да бъдем разумни същества. Надеждата на Бразилия се крепи върху нашата способност да разсъждаваме след всички онези мрачни векове на иберийска фантазия и нечистокръвна алчност.

Изабел весело се разсмя, защото знаеше как минаваха дните на чичо й — утринна разходка по плажовете на Ипанема и Леблон, около десет часа среща с неговия брокер, един умен мулато кларо^[5], завършил лондонския икономически институт и който се грижеше за всичките му финансови дела. Обяд и следобедна почивка с някоя от неговите любовници в дома й, закътан сред дърветата в предградията, и сетне късните часове, прекарани на терасата в жокейския клуб, където се наливаше с джин, докато небето отвъд Корковадо^[6] се изпълваше с розовия цвят на залеза. Тя игриво целуна челото му, бавно излезе от всекидневната и се изкачи по витата стълба, убедена (погрешно), че чичо й само бе произнесъл задължителните в случая дежурни слова, за да успокои семейните духове.

Откакто бе започнала да спи с бедняк, Изабел се чувстваше по-спокойна в компанията на Мария — не се смущаваше толкова от непримиримата й индианска кръв и необщителност.

— Този мой чичо забравя, че вече не съм дете под грижите на монахините — пошегува се тя в кухнята.

— Той много те обича и ти желае само най-доброто.

— Защо му казваш всичко? Вече не мога да водя Тристао в стаята си. Защо си такава предателка?

— Не мога да мамя чичо ти. Той е много добър към мен.

— Ха! — присмя се Изабел и си сипа от вкусното каруру^[7], което Мария бе приготвила за себе си. — Плаща ти нищожна заплата, чука те и те бие. Знам, че те бие, защото ви чувам, макар ти никога да не викаш.

Жената, чиито широки скули бяха белязани с по две прави къси диагонални линии, ѝ хвърли съучастнически поглед. Очите ѝ бяха като лъскави цепки, хлътнаха в подпухналата червеникавокафява плът.

— Чичо ти е добър човек — каза тя. — Ако понякога ме удря, то е, защото се ядосва на себе си. Вбесява го напрежението да бъде богат в една бедна страна. Разстроен е, защото тази страна не предлага достатъчно простор за такъв изискан човек като него. Тя е превзета от селяндурите от сертао^[8]. Той всъщност не бие мен. Ударите му са леки, като тези на котенце, което си играе с хартиено топче.

— А как е в леглото? И там ли се чука като котенце?

Мария не отговори. С индианско мълчание тя извади още една плоска чиния от шкафа и раздели каруруто, подлютено от настърганите чушки малагета^[9], смесени със сос от бамя и масло денде, върху което имаше пържени парченца гароупа^[10], на две порции, сякаш искаше да каже, че двете вече са равни, след като Изабел говори за чукане.

— Чичо ти е добър човек — повтори тя. — Но ти не трябва да прекаляваш с търпението му. Трябва да учиш в университета и да излизаш с порядъчни момчета. Тристао не е за теб. Той е толкова момче, с което аз бих могла да се срещам, когато бях млада. Красиво улично момче. Хубав е като птица от джунглата, но не става за ядене. Целият е само клюн, нокти и шарени пера.

Изабел отметна назад коса, за да не я натопи във вилицата със сос от бамя, която поднасяше към устата си, а когато преглътна, вирна смело брадичка. Знаеше, че предизвикателните пози ѝ отиват и че подчертават високомерния профил на лицето ѝ.

— Ние се намерихме сред тълпите на плажа. Никой от нас няма да остави другия да си отиде. Какво може да стори чичо ми, за да ни попречи? Нищо. Аз съм на осемнадесет. Сега не е като едно време,

когато заключвали младите девиси в техните алковас^[11], за да надничат боязливо, потънали в дантели и в черна тафта иззад зарешетените прозорци на големите къщи, очаквайки да ги хранят като гълъби.

— Той може да те изпрати в столицата Бразилиа, да живееш при баща ти — отвърна Мария. — Никой не може да избяга от Бразилиа. Чувала съм, че градът бил заобиколен с пустиня и около него имало грамаден ров с вода.

Изабел скочи от кухненския стол, сякаш седалката пареше. Не можеше да си намери място в кухнята, като че ли всички предмети бяха твърде горещи, за да ги докосне дори за миг.

— Той каза ли го? Това ли ти каза, Мария? Че ще отида в Бразилиа да живея при баща ми? Кажи!

Всяка заплаха за живот в столицата ужасяваше истинските кариоки^[12].

В мълчанието на Мария се водеше решителна битка между предаността ѝ, от една страна, към нейния работодател и любовник, а, от друга, към тази млада нейна сестра в страданието и пленница на силата на любовта, на робството, което сексът носи на жените, въпреки че Изабел наивно се бе обявила за свободна.

— Нищо не знам със сигурност, малка господарке — най-после отвърна Мария. — Но той и брат му разговарят за теб по телефона. Мисля, че ако не се откажеш от това момче, не бива да се надяваш да прекараш тазгодишния карнавал в Рио.

---

[1] Раздяла (порт.). — Б.пр. ↑

[2] Смрад, зловоние (порт.). — Б.пр. ↑

[3] Пикльо, хлапак (порт.). — Б.пр. ↑

[4] Бразилска фирма за петролни продукти. — Б.пр. ↑

[5] Светлокож мулат (порт.). — Б.пр. ↑

[6] Статуя на Исус върху един от хълмовете в Рио де Жанейро. — Б.пр. ↑

[7] Ястие със скариди (порт.). — Б.пр. ↑

[8] Полупустинна местност в средна Бразилия (порт.). — Б.пр. ↑

[9] Вид люти чушки (порт.). — Б.пр. ↑

[10] Вид риба (порт.). — Б.пр. ↑

[11] Стаи (порт.). — Б.пр. ↑

[12] Наименование на жителите на Рио де Жанейро. — Б.пр. ↑

IV

КОЛИБАТА

Вътрешността на колибата, в която живееше майката на Тристао, бе тук-там пронизана от ярки триъгълници светлина, проникнала между листовите поцинкована ламарина на покрива и парчетата боядисано дърво и щампован картон, които служеха за стени. Ярката синева, навлязла през тези процепи, прорязваше едва-едва застоялия въздух, наситен не само с тютюнев дим и миризми от огнището, но и с праха от пръстения под и от разпадащите се картонени плоскости, към които постоянно се прибавяха нови и нови, добити чрез кражба и присвояване, и които пазеха обитателите от капризите на времето — от жарещото слънце, шибация дъжд и океанския вятър в безлунните нощи. Колибата се къпеше сред природа, защото бе кацнала на един от най-високите и стръмни склонове на Моро до Бабилония, и когато обитателите ѝ слепешком излизаха, отмятайки пердето от гниещи дрипи на мястото на вратата, пред примижалите им очи се откриваше безмилостно великолепната гледка на обляното в слънчеви лъчи и осеяно с платноходки и острови море.

Изабел, която бе дошла по тъмно и още не смееше да подаде глава на слънце, беше поразена от броя на обитателите на това задушно пространство и все още не можеше да прецени колко всъщност са те. В колибата имаше няколко помещения, на различни нива. Тя вече бе посетила едно, което служеше за тоалетна. Подът представляваше огъващо се парче шперплат, над главозамайващ склон от гола оранжева почва, по който се стичаха урина и изпражнения към съседната колиба. Гласът на майката на Тристао, провлачен и груб, идваше от един ъгъл, най-тъмният и отдалечен от вратата ъгъл, където подът ставаше неравен, с едва забележими издатини и хлътнатини, сякаш очертани от утринната светлина бледи контури на далечна планинска верига.

Той каза на Изабел, че името на майка му е Урсула. Урсула Рапозо. Предната нощ жената се бе събудила от пристигането им в

колибата, задъхани от изкачването на височината. Дълго време се бяха препъвали по склона на Моро до Бабилония. След сребристо осветените от луната зигзаговидни улици на хълма, мракът в колибата им се стори непрогледен като мастило. Лумна пламък на кибритена клечка, толкова близо до лицето на Изабел, че опърли дългите ѝ мигли, после някой духна и го угаси. Разнесе се сладникав дъх на ракия от захарна тръстика.

— Това бяло момиче трябва да е на някого — каза съществото с кибритената клечка и с противния дъх. — Защо си го откраднал?

— Не съм я откраднал, мамо. Спасих я. Чичо ѝ се готвеше да я изпрати при баща ѝ. Тя не иска да отиде. Иска да бъде с мен. Ние се обичаме. Името ѝ е Изабел. — Всичко това Тристао изрече с настойчив шепот, съвсем близо до ухото на Изабел.

Чу се сумтене, шумолене и някакво движение раздвижи въздуха. От тихия плясък близо до главата си Изабел разбра, че майката удари Тристао с юмрук.

— Носиш ли ми пари?

— Малко, мамо. Колкото да си купиш кашаса за една седмица.

Чу се шумолене на банкноти и сладникаво-киселият алкохолен облак заедно с топлия лъх, идещ от жената, се отдалечи. Изабел усети как силната ръка на любимия ѝ я дръпна нанякъде, но тя едва посмя да пристъпи, защото подът под краката ѝ беше неравен и застлан със слама, а тъмнината бе все така непрогледна. Разни неща — скорпиони или пипала на гигантски стоножки — докосваха глезените ѝ, после удари лакътя си в някаква грапава дървена подпора, която Тристао ловко бе заобиколил, без да изпуска ръката ѝ. Усещаше, че е напрегнат от смущение загдето тя е в дома му.

— Тук, Изабел — каза той и силната му ръка я дръпна — надолу, върху някакво тясно пространство с гол глинен под, ръбести издутини и нахвърляни груби чували, които бяха натъпкани, ако се съдеше по лекия им аромат, или със сухи цветя, или със скелетите на дребни крехки създания. Изтягайки собствените си крехки кости, Изабел се почувства най-после на сигурно място — като тяло в гробница — и изхленчи едва ли не с наслада.

— Млъквай — начаса изръмжа гласът на Урсула, сякаш досами ухото на Изабел, макар да се бяха отдалечили слепешката на доста голямо разстояние в дишащата тъма, обитавана от чужди форми и

присъствия. Съвсем наблизно се дочу тихо хъркане или може би общото ритмично свистене на няколко чифта дробове, а майката на Тристао запя, неясно, тихо, монотонно, песента ту се усилваше, ту заглъхваше, но краят ѝ така и не идваше. Звукът не беше неприятен и се сливаше с шума, долитащ отвъд невидимите стени на колибата — разговори и стъпки долу във фавелата, нощното препускане на автомобилите в Рио в низините под хълма, звън и тътен на самба първо от една посока в града под тях, после от друга, а също и високо в планината, сякаш и ангелите нетърпеливо очакваха Карнавала.

Колкото страшно и необичайно да бе в колибата, Изабел изпитваше приятно чувство на сънливост след изтощителното бягство от Ипанема, тичането край плажа Кобакабана и дългото изкачване по хълма, където фавелата бе надвиснала като замръзнала лавина на лунната светлина. Тялото на Тристао лежеше сковано и будно до нейното. За възглавница ѝ беше дал свита на топка дрипа, вмирисана на чужда пот. Задушното пространство я обгръщаше отвсякъде, изпълнено от присъствието и дъха на пианата майка.

Любимият ѝ беше напрегнат и не можеше да си намери място. С няколко бързи движения той бе напъхал между двамата платнените торби, които бяха мъкнали нагоре по хълма. Двете торби съдържаха дрехите ѝ и скъпите предмети, които бяха задигнали от апартамента на чичо Донасиано — сребърната табакера, кристалните свещници, златния кръст със скъпоценни камъни, откраднат някога от една църква от осемнадесети век в Минас Жераис^[1] и продаден на чичо ѝ от един търговец на антики, както и дебела пачка банкноти от по десет хиляди крузейрос, стегната с множество ластици, която бяха намерили сред парфюмираното му бельо в пастелни цветове — бельо, което повече приличаше на женско, както с изненада бе установил Тристао. Докато той неспокойно притискаше торбите по-плътно до телата им, острите ръбове на тяхната плячка се впиваха в плътта на Изабел. Убожданията сякаш ѝ казваха, че е оставила зад себе си безгрижните момичешки години, че е поела пътя на жената, който е път на болката. Тихата и протяжна пианска песен на Тристаовата майка ѝ казваше същото. Въпреки всичко, нищо не можеше да попречи на съня ѝ в тази топла утроба от мизерия, докато нейният съпруг (такъв ѝ се струваше той сега) нервно се въртеше до нея, кроейки планове за бъдещето им в мастилената тъма.

Когато се събуди, денят бе обявил присъствието си в сините остриета от светлина над нея, всяко обвито с ореол от дим. Някой готвеше — дванадесет-тринадесет годишно момиче клечеше над кръглия капак от бензинов бидон над огъня, който гореше близо до дрипите на входа, за да може да се проветрява. Изабел долови миризмите на кафе и ангу, царевични питки, които се месят предимно с вода и сол. Започнаха да се размърдват и други тела. От онзи ден на плажа тя разпозна тантурестата фигура на Еуклидес, която се движеше сред сивкавата утринна светлина. Той хвърли поглед към нея, но сякаш не я видя. Тристао ѝ показва заградения ъгъл, от който изпращанията се пързаяха надолу по хълма. След неспокойната нощ той изглеждаше по-слаб и състарен, като къс пушено месо, а черната му кожа сякаш бе изгубила блясъка си. Изабел установи с тъга, че след като я бе спечелил и я имаше, това толкова скоро се бе оказало смазващо бреме за него.

Наивно си мислеше, че ако успее да се сближи с майка му, ще намали тежестта на това бреме. Урсула още не беше станала. До нея върху широкия и мръсен сламеник, от който се носеше сладникав мирис, лежеше дребен мъж, който спеше с лице, притиснато към тялото ѝ като тъмна пиявица. Сплъстената му коса беше прошарена, а лицето му бе засенчено от голямата кафява гърда, увиснала от скъсаната памучна рокля на Урсула. Кожата ѝ имаше кален тъмнокафяв цвят, лишен от Тристаовия блясък на африканско синьо; синьото трябва да бе дошло от неизвестния му баща. Бялото на очите на Урсула бе пожълтяло и помътняло от пиене, липсваха ѝ няколко зъба.

— Какво търсиш тук, бяло момиче? — попита тя, когато видя Изабел, застанала до краката ѝ.

— Тристао ме доведе. Семейството ми иска да ни раздели.

— Умни хора. Вие двамата съвсем сте превъртели — каза Урсула, без да отмества помътнелите си очи от лицето на хубавата натрапница. Питаше се каква ли полза може да извлече за себе си от това посещение.

— Ние се обичаме — обясни Изабел. — Искаме винаги да живеем заедно.

Майката на Тристао не се усмихна, всъщност намусеното ѝ лице се свъси още по-гневно.

— Де любовта да траеше поне колкото едно чукане — каза тя. — Моите боклуци нямат право да въртят любов с никого.

— Той е хубав — каза Изабел на жената за собствения ѝ син. — Чувствам се непълноценна, когато не съм с него. Не мога да ям, не мога да спя. Снощи спях като бебе. — По-сладко от бебе, помисли си тя: като зародиш. — Обичам те, Урсула — осмели се да сподели тя, — затова че си дала живот на такова хубаво момче... на такъв хубав мъж.

Беше твърдо решена да изтръгне това землистокафяво лице от враждебната тъпота и да спечели признание за чудото на нейната и Тристаова любов.

— Пора^[2]! — изруга високо жената, макар да се усмихваше. Сякаш за да потиснат усмивката с поразителните дупки от липсващи зъби, устните ѝ засмукаха бутилката без етикет, която лежеше сред безпорядъка около сламеника ѝ, Урсула затвори клепачи и красотата отново се възцари на лицето ѝ, красотата на Тристао, напомняща засенчено слънце. Макар тялото ѝ да бе затлъстяло и да се бе превърнало в една всепоглъщаща маса, лицето ѝ бе продълговато и с дребни черти, под гнездото от заплетени като царевични реси кичури. То бе нашарено от белези, не симетрични и със символично значение като тези на Мария, а спомени от побоища и рани.

Тристао, който се бе крил от срещата между Урсула и Изабел в онази част на колибата зад грубата дървена колона, която поддържаше покрива от листове поцинкована ламарина и я разделяше на подобие на стаи, се приближи.

— Няма да останем тук, мамо. Отвратително е.

Вероятно обезпокоен от плътния му глас, спящият дребен мъж се търколи по гръб, отворената му уста бе олигавена от засъхнала слюнка. Със свободната си ръка Урсула изви главата му обратно към гърдата си, той издаде мляскащ звук и отново застина.

— Мен пък ме отвращават боклуци с големи претенции. Колко мислиш, че ще плати богаташкото ѝ семейство, за да си я върне?

— Много, сигурен съм — обади се Еуклидес, който разговаряше с момичето край огъня. После се обърна към Изабел — Къде е приятелката ти Еудошия? Двамата с нея проведохме дълъг и приятен разговор, докато се разхождахме по плажа чак до Леме^[3] и обратно. Сравнявахме католическата теория за колективно управление с марксизма. Накрая решихме, че и двете теории са еднакво безпочвени.

— Семейството ѝ я заведе на планина — отвърна Изабел. — Тя е типичното момиче от буржоазно семейство, на думи е много смела, но ѝ липсва кураж за истинския живот.

Еуклидес я изгледа накриво и рече:

— Прекаленият кураж прилича на любовта към смъртта.

— Ние се обичаме — обърна се Тристао към майка си. — Смятаме да вземем влака за Сао Пауло и там да си намеря работа в автомобилния завод с помощта на брат ми Шикиньо — нали работи там. Трябва да ми кажеш как да го намеря, мамо.

Изабел за пръв път чу за третия брат. Майка им гледаше с празен поглед, но после присви очи, сякаш искаше да покаже, че не е вчерашна.

— Още един боклук — каза тя. — Никога не е пратил и едно сентаво въщи, а досега трябва да е забогатял, щом прави онези фускас^[4], които всички карат. Ако докторът ми беше дал по-силни хапове, никой от вас, боклуци такива, нямаше да тъпче майката земя.

Момичето до тенекиената печка попита:

— И тя ли ще яде? Тестото стигна само за осем питки.

— Дай ѝ моята — каза Тристао.

— Не, ти имаш нужда от сили — възрази Изабел, макар да ѝ премаляваше от глад. Това леко замайване на главата, това непрестанно слюноотделяне — нима бедните живеят все с тези усещания? Тя преброи хората в колибата и те се оказаха шест заедно с мъжа, който спеше.

Тристао проследи бързия ѝ поглед и прочете мислите ѝ.

— И баба е тук — рече той.

От камарата рогозки и торби в най-далечния мрачен ъгъл на колибата се надигна скелет със сладникава миризма и провиснали тъмни дрипи. Старата съсухрена жена със синьо-зелена кърпа, увита като тюрбан на главата, затътри крака, докосвайки наснадените картонени стени, за да се ориентира. Очите ѝ нямаха ириси. Беше сляпа. Кожата ѝ бе напукана като чернозем след дълга суша.

— Това майка ти ли е? — обърна се Изабел към Урсула. Въпреки недружелюбието на жената, Изабел изпитваше потребност да се сближи с нея като потенциална ръководителка в новото изкуство да си жена.

— Майка ми ли? Никаква шибана майка не съм имала — промърмори Урсула. — Баба казва, че била майка на майка ми, там в Баия, но кой да го докаже? Живее тук, няма къде другаде да отиде, всички идват тук, тълпят се вкъщи да ги издържам с чукане. Сливата ми се изтърка от разни безпарични боклуци като този. — Тя ядосано разтърси рамо и мъжът, вкопчил се в нея, отново се търкулна по гръб. Очите му се отвориха едва-едва като очите на гуцер, когато изплези езика си. — В гащите му няма пари, само ташаци — обърна се Урсула към Изабел, сякаш усетила нуждата ѝ от напътствия: — Винаги ги карай да си плащат, преди да си разтвориш краката, а в задника е супер, защото боли.

С бабата бяха седем. Оставаше една питка повече, пресмяташе Изабел. Дватама с Тристао можеха да си я разделят. През прозрачния воал на живота около нея гладът ѝ имаше твърде ясни очертания. Дори стените на колибата със замъглените сини пролуки от светлина, изглеждаха прозрачни, докато шумовете от събуждащата се фавела, ревят на уличното движение в Рио далеч под тях, както и отвесният натиск на утринното слънце ставаха все по-силни. В ъгъла, от който се бе появила бабата, се надигнаха още две тела — набит мъж и жена, минала първа младост, но все още не стара — и се насочиха слепешката към задимения изход, като на излизане ловко грабнаха по една питка от печката.

Изабел се чудеше как е могла да спи така непробудно сред толкова хора в колибата. Тези бедняци, подобно на животни, бяха разрешили проблема с пространството по един много тактичен начин. Колибата — сега вече можеше да прецени размерите ѝ — не беше по-просторна от голямата баня в апартамента на чичо ѝ, без да се броят масивната дълбока вана, тоалетната чиния с цвят на лавандула и тапицирана седалка, бидето в същия цвят, двата умивалника под огромното огледало, двете шкафчета (едното за лекарства, а другото за изоставените козметични препарати на леля Луна), коша за пране, рафтовете за кърпи, специално затопляната ниша за хавлиите с арка в горния край като църковен прозорец, кабината за душа от матирано стъкло с под от теракотени плочки, шкафът, в който Мария държеше идеално подредени купчини от сгънати хавлиени кърпи с всякакви размери — като момиченце те ѝ приличаха на пухкави стълбички. Тогава мечтаеше, че когато порасне, ще се изкачи по тези стълбички и

ще стане домакиня като леля Луна, но щеше да има повече и още по-пухкави кърпи, а съпругът ѝ щеше да е по-хубав и от чичо Донасиано.

---

[1] Щат в Бразилия. — Б.пр. ↑

[2] Мамка му (порт.). — Б.пр. ↑

[3] Богаташки квартал в Рио де Жанейро. — Б.пр. ↑

[4] Бръмбар (порт.). Тук — старият модел фолксваген с подобна форма. — Б.пр. ↑

V

СВЕЩЕНИКЪТ

Назряваше кавга. Еуклидес, който с широкото си лице ѝ се бе сторил такъв добродушен хлапак на плажа, заяви на брат си, че в известен смисъл сега притежават това богато бяло момиче и следователно трябва да извлекат някаква облага. Тристао стискаше двете платнени торби под лявата мишница, за да остави свободна дясната си ръка. Тя бе подпряна на колана на късите му гащета — там, където Изабел знаеше, че крие бръснача си.

— Тя е моя — каза Тристао. — Обещал съм да не ѝ се случи нищо лошо. Ти ме чу, когато обещах.

— Чух те, но аз не съм обещавал нищо. Само те гледах как с наперена походка тръгна да правиш щуротии. За наше щастие, тя се оказа толкова голяма глупачка, колкото и ти. Една бележка до баща ѝ ще ни донесе милиони. Десетки милиони.

— Когато се запозная с баща ѝ, това ще бъде среща между двама джентълмени, не между крадец и жертвата му, не между просяк и принц.

— Винаги си витаел в облаците, Тристао. Винаги си вярвал в духове и в детски приказки. Въобразяваш си, че животът ти е история, която ще бъде разказана в един друг свят. Мислиш си, че някъде горе има ангели, които записват всичко, потапяйки перата си в течно злато. В действителност не съществува нищо, освен мръсотия, глад и най-после смърт. Поне раздели съдържанието на тези торби със семейството си.

— В тях са само дрехите на жена ми. Сега Изабел е моето семейство. Нашата майка ни нарича боклуци и е щяла да ни убие още в утробата си, стига да е знаела как. Ами ти, наричах те свой брат, бяхме партньори в престъпленията, а сега, когато имам съкровище, искаш да ме ограбиш.

— Искам от теб само да споделиш богатството си, тъп курвар такъв! Направи майка ни богата, за да ѝ почине задникът най-сетне.

— Богатствата не правят чудеса, лайно такова. Ослепял си от чекии. Майка ни е курва. Курвалъкът е единственото нещо, което умее, в него е щастието й. — Еуклидес бе достатъчно разярен, за да го нападне и Тристао се осмели да погледне майка си само за миг, за да види дали не я е обидил.

— Убий го — каза тя в неопределена посока със своя протяжен, одрезгавял от пингата^[1] глас. — Избийте се взаимно и изтрийте от лицето на земята неволните грешки на бедната негърка.

— Кой сме ние? — сепна се впилият се в тялото й мъж и се взря в тавана, измъчван от жестоко главоболие. Може би имаше намерение да зададе друг въпрос.

— Надушвам непознат в къщата — заяви бабата с онзи отживял португалски акцент, който напомняше за колониална Баия, за нейната изисканост и жестокост.

— Останаха шест питки за седем човека — обяви момичето до печката.

— Вземи моята — обърна се Урсула към Изабел. — С тия зъби мога само да пия.

— О! — изненадано възкликна Изабел. Вежливостта я караше да откаже, но силното желание взе връх. — Колко мило от твоя страна! Няма да откажа. Благодаря ти, Урсула, от цялото си сърце.

Тя нагълта питката, още гореща от стария капак от бензинов бидон. Кога храната й се бе струвала толкова вкусна, сякаш непосредствена част от нейната същност и от изгарящия огън по нервите и във вените й? Тя пристъпи безшумно напред и отвори ципа на по-издутата платнена чанта под мишницата на Тристао.

— В замяна и в знак на благодарност за твоето гостоприемство бих искала да ти подаря нещо. — Бързо бе взела решение какво да подари на Урсула: един от кристалните свещници. Другият щеше да остане у нея, като свързваща нишка, като залог. Когато извади изящно шлифования предмет, един лъч слънчева светлина от пролуката в стената разпръсна пяна от небесни дъги, които се понесоха из стаята подобно на многоцветни водни кончета, подвластни на движенията на ръката и треперенето на пръстите й. — Ако не се лъжа, произведен е в Швеция, земя на сняг и лед. Моля те, приеми го, майко, и ми позволи да те наричам така, защото макар да не си моя майка, ти си създала най-скъпия за мен човек на света, чийто живот се сля с моя.

Жената, отпусната в пиянски унес на леглото, се колебаеше, а помътнелите ѝ очи бяха заслепени от блясъка на скъпоценния предмет.

— Боклук — най-после изрече тя. — Ще го продадем, полицията ще го открие и всички ще идем в пандиза. Това момиче иска да умори майката на своя приятел.

— Занесете го в заложната къща на Аполонио де Тоди в Ипанема — рече Изабел. — Ще ви даде добра цена и ще го запази. Споменете фамилията Леме.

— Бабо, не ти ли мирише на клопка? — попита Еуклидес старата сляпа пророчица. После се обърна към другите: — Според мен, гордостта и самонадеяността на брат ми ще усложнят живота на тези от нас, които искат да живеят скромно, незабелязвани от силните на деня, и които крадат и проституират не повече, отколкото им се налага, за да оцелеят.

Тристао безшумно измъкна бръснача, който блесна на слънцето, и го допря до широката жълтеникава буза на брат си.

— Заслужаваш друго лице — каза той, — затова че плюеш върху щедрия дар на съпругата ми.

В Бразилия човек употребява думите „съпруг“ и „съпруга“ не след някоя пищна церемония по законния ред, а когато сърцето му се чувства обвързано. Това тържествено чувство бе споходило Тристао и Изабел след нощта, прекарана заедно в непрогледната тъмнина на колибата на Урсула.

Без да помръдва глава, Еуклидес внимателно обясни:

— Не сме свикнали на подобни подаръци. Скотове като нас, обикновено са защитени от буржоазното чувство за вина. Маркс казва, че нездравата филантропия е по-лоша от откровеното, здравословно потисничество, което поне подготвя работническата класа за съществуващата война. Прости ни, ако сме груби, Изабел.

— Представи си, че си откраднал свещника — безгрижно каза Изабел, — щом това ще удовлетвори чувството ти за чест. — Тя разбра, че между природените братя съществува съперничество, както и ревност към нея, отчасти защото Еудошия се бе изплъзнала от това ограничено, философски настроено дете на нищетата, а от друга страна, защото братската взаимност беше нарушена. — Прости ми, Еуклидес, затова, че ти отнемам Тристао.

На плажа всеки от нас изглежда свободен, гол, безгрижен и неограничен в действията си, но всъщност никой не е освободен от костюма на обстоятелствата, всички сме клонки от един или друг храст и да спечелиш съпруга, означава да изгубиш брат.

— Прегърнете се — каза тя на братята и се обърна към любимия си. — Трябва да вървим. — После се обърна и към Урсула: — Запази подаръка ми, ако искаш, и пали свещ, за да не се върнем през някоя тъмна нощ.

— Много курви има в тая Бразилия — измърмори Урсула, сякаш за да обясни мизерията им и недостойното желание да приемат тази отплата за гостоприемството си.

Никой не спря двойката, макар бабата, ядосана, че не ѝ обръщат внимание, да предизвика известно вълнение с предсказанието:

— Лош късмет, лош късмет — пищеше тя. — Мирише ми на злощастие. Мирише на цветя, мирише на гора. Старата гора, тя се връща, ще изяде всички бедни! Ошала^[2], имай милост!

Навън, на груба скамейка, вкопана в отъпканата пръст, между мътните ручейчета от канални нечистотии, седяха възпълните мъж и жена и се печеха на слънце. Тристао ги представи като свои братовчеди, които през славните дни на Кубичек^[3] бяха представяли сексуален акт на сцената на едно нощно заведение в квартал Лапа, близо до стария акведукт. По два пъти на вечер и три пъти в събота и неделя те бяха стигали до оргазъм върху нагорещената от прожекторите сцена сред подигравките и подвикванията на публиката. Сякаш изведнъж бяха остарели за номера си, хората бяха изгубили интерес към тях и сега двамата очакваха обрата на своята съдба. Имаха добродушни, сбръчкани, безучастни лица, като лицата на продавалите на зеленчуци на пазара, които излъчваха очакване и приветливост, без да изразяват настойчивост. Нещо трепна в Изабел и тя се запита дали двамата с Тристао няма да завършат дните си като тях, дали сексуалното им блаженство няма да изчезне досущ миниатюрна небесна дъга сред морските пръски. Докато, ръка за ръка, се спускаха по стръмния склон на хълма, безбрежното море се простираше пред тях като броня от блестящ метал, а около тях се дочуваше самотния уютен брътвеж на телевизорите, които работеха с крадено електричество.

[1] Ракия (порт.). — Б.пр. ↑

[2] Върховното божество от афробразилския култ жеже-наго. — Б.пр. ↑

[3] Жуселино де Оливейра Кубичек — бразилски държавник и президент (1956–1961 г.). — Б.пр. ↑

VI САО ПАУЛО

Взеха влака за Сао Пауло, който се движеше на югозапад, лъкатушейки покрай брега на Атлантическия океан. Когато релсите завиваха и сноповете слънчева светлина проникваха косо през мръсните прозорци, се виждаше как от избелелите плюшени седалки се вдига прах. Изабел си беше сложила черната сламена шапка и носеше пръстена с надпис ДАР, подарен от Тристао. От лявата страна на линията се редуваха рибарски селища с покриви от червени керемиди, стари островърхи фабрики за захар, оклюмани палми, блеснали на слънцето бели плажове с форма на сърп, чиито краища се изостряха от ритмичните атаки на искрящото синьо море. Вдясно се издигаха скални куполи със зелени корони, гигантски блокове от гранит. По-голямата част от Бразилия представлява обширна равнина с ниски хълмове, подобна на маса, като крайбрежните планини са краката на масата. Влакът отнасяше Тристао и Изабел към бъдещето им, с мъка се изкачваше по Сера до Мар, търпеливо спираше по гарите, където нито някой се качваше, нито слизаше, а влюбените дремеха, склонили един към друг натежалите си като чували със захар глави, преплели и отпуснали ръце в скутовете си. Когато бяха будни, разговаряха за себе си. Имаше толкова неща, които не знаеха и трябваше да научат един за друг.

— Обикнах майка ти — каза Изабел, — макар че тя никак не ме предразположи.

Тристао се любуваше на изражението на Изабел, когато изказваше някакво мнение и очакваше да получи отговор. Тогава цялото ѝ лице изразяваше напрежение, някакво лъчисто очакване, като на закръглената росна капка, готова да се откъсне и да падне. В такива моменти устните ѝ лекичко се свиваха и под едва забележимия мъх на горната устна се появяваше редица дребни бръчици.

— Много мило, но тя не заслужава никакво уважение нито от твоя, нито от моя страна. Тя стои по-долу дори от животните, защото

животното поне има майчински инстинкт. Птиците мътят и хранят малките си, докато майка ми се отнася към мен като към някакво лайно.

— Не смяташ ли, че ме хареса? Видя ли как се бореше със сълзите си, когато ѝ подарих свещника?

— Не съм виждал такова нещо, в колибата винаги е тъмно.

— Кое беше това момиче до печката?

— Сестра ми, или поне така мисля.

— Защо, каква ти е?

— Един ден се появи в колибата.

— Някога спал ли си с нея?

— Не помня. До деня, в който те видях на плажа, не съм изпитвал никакви дълбоки чувства към никоя жена.

— Лъжеш, Тристао. Мисля, че си спал с нея. Затова не искаше да ми даде питка. Кога за пръв път си спал с момиче?

— Тя беше жена, жена, стара за мен, приятелка на майка ми. Накара ме да го правим и отпред, и отзад. Бях на единадесет години. Беше противно, ужасно. Майка ми гледаше.

— А после? По-късно сигурно е имало други, не така противни?

Той не желаше да говори повече на тази тема, но призна:

— Момичетата във фавелата лесно се поддават на съблазън. Знаят, че животът им ще бъде кратък, затова са щедри и безразсъдни.

— Имало ли е някога... някоя, която си обичал повече от другите?

Той се замисли за Есмералда, за гъстата ѝ коса, за тънките ѝ мургави крака, за пристъпите на налудничавост, като у някое животинче, което е прекалено глупаво, за да се дресира, и поиска да я скрие в спираловидните извивки на паметта си, но изпита вина. Изабел разбра, че той премълчава нещо, засегна се и сякаш за отмъщение сподели с Тристао бляновете на крехките си осемнадесет години за някои момчета, синове на приятели на чичо Донасиано и леля Луна, момчета, зърнати от другия край на трапезарията или на плувния басейн сред жегата на януарските ваканции в Петрополис. Докато говореше, той заспа, кафявите му ръце с дълги пръсти лежаха отпуснати в скута му, а сивкавите лъскави длани бяха прорязани с тъмни гънки, сякаш гравирани. Отвъд прозорците се ширеха хълмисти равнини, застлани с яркозелените листа на кафеените храсти.

Когато пристигнаха на гара Естасао да Луж в Сао Пауло, се разрази силна гръмотевична буря. По улиците се носеха талази от дъжд, които като облак скриваха върховете на най-високите здания. Хората притичваха от вход на вход с развети, от вятъра вестници върху главите и се гушеха под сводовете на гарата, а от тях се носеше влажна миризма на стадо. Гарата цялата беше от метални конструкции, накичена с балкончета, украсени с дантела от ковано желязо и множество викториански трегери. Вече бяха почувствали, че Сао Пауло няма граници — не беше притиснат между морето и планините като Рио, беше част от обширното планалто^[1], едно пристанище на самия му край. През този град бяха минавали безброй стада добитък и тонове кафе, отглеждани във вътрешността на страната, и той бе богат, огромен и бездушен.

Дъждът премина и слабата слънчева светлина позлати локвите и все още пълните канавки, зелените телефонни будки и вестникарските сергии, където като съхнещо пране висяха „О Глобо“ и „Фоля де Сао Пауло“. Двамата взеха такси и казаха на шофьора да ги закара в единствения хотел, който Изабел знаеше — „Отон Палас“, там преди десет години бе отседнала за един уикенд заедно с баща си. Майка ѝ вече беше починала и ги придружаваше една висока жена, която се държеше твърде мило с Изабел. Купуваше ѝ бонбони и играчки и я прегръщаше като актриса, която репетира ролята на майка, но беше твърде очарователна и млада за тази роля. Сега, в същия този хотел, Изабел се оказа прекалено млада за ролята, която искаше да играе, тази на съпруга. Хотелският администратор, строен млад мъж с големи червени уши и плътно прилепнала, сресана на среден път коса, измери с поглед първо нея, а сетне и Тристао, чиито дълги черни крайници се подаваха от тънката синя памучна риза — най-хубавата, която имаше — и от избелелите от слънцето къси панталони, и заяви, че нямат свободни стаи. Изабел се опита да преглътне сълзите, напираси в очите ѝ, и попита къде в такъв случай да отидат. Администраторът изглежда искаше да бъде мил с нея, макар да се опитваше да демонстрира професионално високомерие. Напомняше ѝ за братовчедите ѝ. Въртейки бледосините си очи с почти бели прасешки мигли, за да се увери, че никой не го гледа, той написа на листче с герба на хотел „Отон Палас“ „Хотел Амур“, а под него адреса и тихо им обясни как да стигнат до там: пресичате Виадуту до Ша, стигате до

Авенида Ипиранга, завивате надясно, а после навлизате в лабиринт от улички. Вървете бързо, посъветва ги той, и не разговаряйте с непознати.

Блещукащото неоново име на хотела, изписано със старателен наклонен почерк, на какъвто монахините се бяха опитвали да научат Изабел, изпъкваше сред падащия здрач. Уви, почеркът ѝ беше изправен и закръглен. Хотелът бе преустроена богаташка къща на някогашен кафеен плантатор, с просторни сводести помещения, разделени на по-малки стаи, обзаведени със синтетични материи от петдесетте години. Леглото представляваше твърд матрак, на картините се кокореха гаменчета с неестествено големи очи, а от центъра на тавана висеше вентилатор, който, ако щракнеш ключа, мързеливо завърташе четирите си перки. Имаше и няколко огледала с позлатени рамки, шкаф и гардероби от тъмно дърво, което ухаеше приятно. Изабел се почувства като светска дама, когато разопакова дрехите, подреди ги в чекмеджетата, изтегна се на дивана, набра рум сървис и със спокоен глас поръча храна и напитки. Администраторът на рецепцията — дебел бразилец от италиански произход в риза без яка — им бе дал стаята без колебание, макар че пиколото мулат, който бе занесъл платнената торба и сака до стаята, стоя с протегната длан, докато не увеличиха бакшиша му и шумно се изплю на пода в коридора, след като затвори вратата. Мина време и персоналът започна да ги харесва — малко гости на хотела оставаха за повече от час-два. В малкия вътрешен двор растеше огромна занемарена бугенвилея и там, под сянката ѝ, на старата дървена скамейка, където плантаторът и съпругата му сигурно бяха почивали, те пиеха кафе, когато по обяд се връщаха от покупки.

Пачката крузейрос изтъняваше и им се струваше, че ще бъде най-икономично, ако я похарчат бързо. Отидоха на Авенида Паулиста и Руа Аугуста, откъдето си купиха дрехи, подходящи за градски живот. Хранеха се в ресторанти, където елегантни дами седяха край масички по двойки, пиеха коктейли от високи чаши и се стараеха да не закачат с носовете си плодовите резенчета, закрепени на ръба. Под кръглите бели масички дългите им крака шушукаха в копринени чорапогащи, разкрити до бедрата от наскоро дошлите на мода миниполи. Около тях, във високите сгради от цимент и стъкло, се издигаше Сао Пауло, демонстрирайки икономическото чудо на генералите. Изабел и

Тристао закусваха и се любеха, вземаха заедно душ, след което често пъти отново се любеха, излизаха на балкончето на стаята и пред замаяните им погледи се разкриваше бездната на града — блещукаща мозайка от уличен шум и безкрайно море от здания от излят бетон, още мокри от нощния дъжд. В такива моменти анонимната всеобхватност на Сао Пауло им се струваше наситена с очакване, огромна възхитена публика, която гръмко аплодира. Изабел усещаше как у нея се пробужда някаква нова, вдъхновена личност, възхваляваща женствеността.

Докато задоволяваше финансовите нужди на Тристао с парите, откраднати от чичо си, тя бе завладяна от желанието да го задоволява физически. Пенисът му, толкова малък, когато бе мек, като бебе с шапчица от кожа, я плашеше, когато ставаше голям като тропичен картоф, твърд и дебел с лавандулова глава и пурпурночерни бразди от хрущяли и вени. Тя укротяваше това чудовище с крехкото си бяло тяло. Степента на удоволствието, с което го даряваше, отмерваше границите на нейната женственост. Гледаха порнографски филми по платения канал на хотела и тя усърдно имитираше жените в тях. И преди беше чувала за орален секс, но най-вече не можеше да повярва, че женският задник може да се използва по начина, показан в тези филми. В задника е супер, бе казала Урсула. Тристао твърдеше, че този начин го отвращава, но тя настояваше. След известно време, да, почувства нещо отвъд болката, някакво озарение в дълбините на утробата. Това също беше част от съществуването ѝ, една прекрачена граница. Подчинението беше тъмнина, от която излизаше пречистена.

— Аз съм твоя робиня — каза тя на любимия си. — Използвай ме. Бий ме с камшик, ако ти доставя удоволствие. Дори с юмруци. Само не ми разбивай зъбите.

— Миличка, моля те — почти изхленчи Тристао. Беше напълнял и в жестовите му се долавяше известна женственост. Беше облечен в пижама от щампована коприна, купена от един магазин в Кочсоласао, наречен „Кришна“. — Не желая да ти причинявам болка. Мъжете, които посягат на жени, са прекалено страхливи да се бият с други мъже.

— Завържи ме. Завържи ми очите. Докосвай ме лекичко, лекичко, а после бъди груб. Копнея за свят, в който съществувах само ти, навсякъде около мен, като въздуха, който постоянно дишам.

— Но моля те, скъпа — смутено мълвеше нейният рицар и неохотно приемаше всички сексуални ласки, които тя измисляше. Възсядаше члена му заднишком, облизваше ануса, поглъщаше спермата му. След като видя няколко такива сцени по порнографския телевизионен канал, тя реши, че ще задоволи Тристао, ако той ѝ се наслади заедно с друг мъж, така щяха да общуват чрез нейното тяло. Избра пиколото, дете се бе изплюл на прага, кафяво момче с широко лице, което ѝ напомняше за Еуклидес. Очите му с форма на бадеми срамежливо и въпросително срещаша нейните винаги, когато прекосяваше фоайето. Изчерви се, докато му обясни какво иска от него и го подкупи с банкнота от изтъняващата пачка крузейрос. Тристао беше ужасен, когато му разкри плана си пет минути преди смутеното момче да се появи на вратата без униформа, а с трогателно чиста риза и панталони от изкуствена материя.

Тя се опасяваше, че Тристао ще изхвърли момчето навън, но той галантно се подчиняваше на всичките ѝ желания и позволи представлението да се състои, като изпълни своята роля. В огледалата, наредени по пода, Изабел видя белотата си вклинена между кафяво и черно, един човешки мост, приемащ движение в две посоки. Но в технически триумфалния момент на двойния оргазъм — тласъците на непознатия бавно се уталожваха в нея, докато Тристао гневно изригна в устата ѝ — тя усети, че експериментът е бил грешка. Някои граници не бяха само нейни. Момчето, което изглеждаше хем срамежливо, хем наперено, почака неловко сякаш за бакшиш, или за следваща покана, а после си тръгна, забелязвайки опасния блясък в погледа на Тристао. Той беше първият ѝ мъж след Тристао.

Подир устроеното от нея представление Тристао се държеше с царствена надменност и всичките ѝ сълзи и отчаяни извинения не можеха да разрушат непристъпната кула, в която се бе превърнал. Над безбройните сгради на Сао Пауло се спускаше нощта, а през прозорците се виждаха само няколко мъждиви светлинки, сякаш във всяка стая се намираще по една сърдита и нещастна двойка като тях.

— Ти ме омърси — каза той. — Никога не би се държала така курвенски със съпруг от твоята среда. Мислиш, че като съм черен и съм роден във фавела, нямам никакво чувство за срам, никаква цивилизованост.

— Исках да ти доставя удоволствие — хлипаше Изабел. — Нали виждам по телевизията какво харесват мъжете. Опитвах се да обогатя нашата любов в присъствието на свидетел. Не мислиш ли, че и аз не се почувствах унижена? Отвратих се, когато го усетих в себе си. Но твоето удоволствие е и мое, Тристао.

— Това не беше никакво удоволствие — студено отвърна той, седнал в леглото, подпрян на всичките възглавници, и на своите, и на нейните. Беше облякъл само долнището на копринената си пижама — като жена в шалвари. — Ти си достави удоволствието да се държиш като мръсница. Курва отпред и курва отзад.

— Сим! Сим^[2]! — проплака тя, строполявайки се на леглото до него, сякаш внезапно бе осъзнала падението си. Не го помоли дори за ъгълче от многобройните възглавници, та да подпре главата си и с това показва крайната степен на своето самоунижение. Лежеше като труп на маса в моргата. — Аз съм мръсница, по-лоша от майка ти, която има извинението, че живее в мизерия.

— Смяташ ме за лайно заради цвета на кожата ми. Като префърцунения администратор в „Отон Палас“. Мислиш, че идвам от низини, където изобщо няма нито ред, нито чест. Но надеждата за ред и чест е навсякъде — духовете я носят на хората. Всички знаем какво са редът, приличието и честта, макар никога да не ги виждаме.

— Позволи ми да оближа цялото ти ангелско тяло, Тристао. Каж ми какво да сторя, та да спечеля отново, не смея да кажа любовта ти, но позволенията ти да продължа да бъда твоя робиня. — Тя се надигна от леглото и погали с език едно от връхчетата на гърдите му. Скъпият за нея безполезен израстък се втвърди въпреки надменната му ярост.

— Съдбите ни са свързани — каза той, сякаш произнасяше собствената си смъртна присъда и я удари с отворена длан, отблъсквайки лицето ѝ от гърдите си. — Ти се чука с този дръвник. Ами ако забременееш от него?

— Не мислех за това. Просто исках да не го виждам, а ти да си пред мен, за да усещам и да вкусвам всичко.

— Тогава опитай вкуса на това — каза той и отново я удари, но пак с отворена ръка, за да не остане белег, не като онези жени, до чиито бузи опираше острието на своя бръснач. Както бе обещал, нямаше да ѝ причини болка. През нощта ту я биеше, но предпазливо,

по горната част на ръцете и по задника, ту я чукаше, а Изабел жадно се притискаше към неговата отново обзета от мъжествена жизненост твърдина.

— Ако съм направила грешка — най-сетне се осмели да помоли тя през тази нощ на взаимното проникване по-дълбоко един в друг, — то беше от любов към теб, Тристао. Вече не зная как да бъда егоистка.

Той изсумтя в тъмното, разтърсвайки главата ѝ, склонена на гърдите му.

— Когато един мъж обича, това означава да се откаже от всякаква защита в битката на всеки срещу всеки — ето това е липса на егоизъм — каза той. — Когато една жена обича, тя проявява егоизъм; в природата ѝ е да обича, да дава и да взема за нея е едно и също, както вкарването и изкарването при чуване е едно и също за мъжа. За нея любовта е необходимост, както омразата е необходимост за мъжа.

Смирена и сгушена в тъмнината (която под високия таван на хотелската стая не беше непрогледна, защото в нея се процеждаше светлината на заобикалящия ги Сао Пауло, като мъждукането на телевизионен екран след изключването на телевизора), Изабел усещаше парещите от ударите места по тялото си като горещите целувки на звяр и си мислеше, Господи, истина ли е, че тази бликаща като мляко през всяка пора любов е онова, което ни е дадено вместо мъжкото преходно блаженство на изпразването, вместо краткия и лепкав оргазъм, който кара мъжа да скимти, сякаш е ранен? То е кратко и прекалено рязко в сравнение с непрекъснатия женски изблик. Това всеотдаване, това излъчване, тази любовна пара, която се издигаше от нейното езеро, беше същевременно и чувствено асимилиране, защото любовта поглъща всецяло любимия, така, както митичните канибали по течението на Амазонка си изяждат един-другиму мозъците. Самото произнасяне на името му, снижавайки гласа си в носовия звук на края, караше Изабел да изпитва сладно удоволствие. В тази дълга нощ тя едва затвори очи, събуждана неведнъж от непрестанно подновяващата се сила на Тристаовия гняв, който я изпълваше със спермата си, за да преследва и убие спермата на другия мъж. В тази нощ тя разбра с изгарящата жажда, с която младите влюбени усвояват уроците си, че малкото нежно пламъче, което бе запалила у него, което осветяваше лицето и името ѝ дори в съня му, не може да бъде угасено, то дори не би трепнало като обречена свещица, когато се отворят църковните

двери в далечния край на нефа, каквото и да сполети гъвкавото й издържливо тяло. Някой недалечен ден, предрече безмълвно тя, той сам ще предложи да поканят отново пиколото.

---

[1] Плато (порт.). — Б.пр. ↑

[2] Да (порт.). — Б.пр. ↑

VII ШИКИНЬО

Тристао започна да се чувства недобре със стомаха, като че живееше на диета от бонбони. Щеше да бъде доволен, когато пачката крузейрос свърши и двамата с Изабел се озоват на улицата, за да поеме ролята на защитник. Готвейки се за този ден, той започна все по-старателно да търси брат си Шикиньо. Нямаше адреса му, а градът представляваше един огромен лабиринт, без океан или планини, по които да се ориентираш. Имаше големи квартали, в които живееха само японци, в други пък — само италианци, имаше дори квартали за евреи и за араби, където уличните табели бяха с неразбираеми букви. Тук живееха по-малко чернокожи, отколкото в Рио, а климатът беше по-суров, несмекчаван от морето, яростни гръмотевични бури и силни пориви на вятъра проникваха откъм сушата западно от града. Тристао вече не се чувстваше като хищник, който обхожда собствената си територия, макар че, за да не загуби форма, с помощта на бръснача ограби няколко бели хора, които просто си го просеха. Чувстваше се срамежлив и несръчен, потенциална жертва на огромните сили, събрани тук.

Тукашните хора не прекарваха цялата сутрин на плажа както в Рио, вместо това компетентно се суетяха наоколо като европейци, продаваха и купуваха, сключваха сделки със същия ентусиазъм, с който кариоките се замесват в любовни афери. Мъже в тъмни костюми вървяха по трима или четирима в редица, жестикулираха и възклицаваха, обзети от вълнуващата любов, която изпитваха един към друг и към правенето на пари. Ала истинският живот, животът на екстаза и доброто настроение упорстваше и съществуваше под забързаната маска на бизнеса и това издайнически личеше в безизразните лица на проститутките, които наперено крачеха с дългите си крака по Руа дос Андрадас, и в свещите, от които капеше восък в подножието на голямата грубовата статуя, наречена Африканска майка, близо до Виадуту до Ша. Тристао купи няколко карти на Сао Пауло, но

нито една не съответстваше на другите, автобусните линии се извиваха като агонизиращи змии, а слезеше ли от автобуса, замаян от завоите и люлеенето, тръгваше на юг, макар че възнамеряваше да върви на север. Въпреки всичко, когато оставяше Изабел да си отспи след нощните ласки, или погълната от някой любовен роман, той успяваше да намери индустриалните зони — безкрайни редици от пренаселени къщи, малко по-големи от колибите в Рио, но построени от по-солидни материали върху правоъгълни парцели, а до тях сивите фабрични сгради, предназначени за работа, ала често празни и бездействащи, сякаш работата прииждаше на цикли, така, както се редуват суша и наводнение, но сушата идва по-често от наводнението. Иззад дебелите им стени той чуваше шума на машини, които с шеметна бързина запояваха, стриваха, смесваха, пресоваха, опаковаха. Между пръснатите тук-там фабрики, чиито прозорци бяха затъмнени и наподобяваха липсващи зъби, се виеха ръждясали релси, по които вече не минаваха влакове, имаше и заградени пространства, където странни купища от бетонни блокове и дървени щайги бавно се рушаха под въздействието на времето и отново се превръщаха в част от природата. Малките търговски райони бяха на най-невероятни места — мерсеариас^[1], барове, бръснарници, окултисти, гледачки и общарници, вкопчили се здраво в живота, благодарение на шепата клиенти, които, в сравнение с бедняците в Рио, се струваха на Тристао печални и мръсни, лошо облечени и неприветливи — пролетариат. Той спря няколко души и ги попита дали познават човек на име Шикиньо. Никой не го познаваше и те се смееха на Тристао, задето си въобразява, че с едно-единствено име може да намери човек в огромния Сао Пауло, най-големия град в Южна Америка. Шикиньо Рапозо, добавяше той, а те пак се смееха. Имало стотици с това име. Нямаха му доверие — добре облечен негър, с акцент на кариока, при който „с“ се произнася като меко шипящо „ш“.

По-големият му брат бе напуснал фавелата на единадесет или дванадесетгодишна възраст, когато Тристао нямаше и шест години. Тристао си спомняше само тъжните му светли очи и болезнено тънкия врат. Шикиньо бе минал някак безплътено през сенките и жаркото слънце на тяхното съществуване. Фигурата му бе крехка, в движенията му липсваше гъвкавост, а дланите му непохватно се размахваха на края

на кокалестите ръце. За тринадесет години сигурно се е променил до неузнаваемост.

В действителност се оказа, че не е така. Един ден Тристао го разпозна без никакво усилие на широкия тротоар пред хотела.

— Братко — каза без усмивка високият слаб човек. Той като че ли чакаше някого.

Шикиньо, чиято кожа бе с белезникавокафявия цвят на евтина керамична плочка, беше значително по-светъл от брат си. Баща му сигурно е бил бял, или по-скоро сив, и със студени очи с цвят на алуминий под набръчканите клепачи. Шикиньо се бе превърнал от момче в мъж. По лицето му имаше малки сухи бръчици, където примижаването и гримасите бяха белязали кожата. Дори тънката му шия бе сбръчкана и приличаше на изстискано парче плат.

— О, да знаеш откога те търся! — каза Тристао след тяхната абрасо^[2].

— Да, казаха ми, че си разпитвал за мен — отвърна Шикиньо. — За съжаление не съм бил по местата, където си ме търсил. Чудо е, че се срещаме в такъв голям град, където всеки ден пристигат стотици хора. — Говореше замислено, което не създаваше приятно впечатление, устните му мърдаха, а погледът на сивите му очи оставаше непроменен.

— Шикиньо, не съм сам. Сега имам съпруга, компаньейра^[3], и трябва да намеря работа в автомобилния завод.

— Вече не правя фускас. Занимавам се с нов бизнес, с електроника. Но образованието ми е недостатъчно за тази работа и не мога да мръдна от най-ниското стъпало. Чистя във фабриката, така че да няма нито петънце мръсотия. Сложните машини, които произвеждаме, са способни да решават всякакви математически задачи със съвсем леко подаден сигнал, но за тях най-малката прашичка е равносилна на камък в двигателя на кола. При просветената капиталистическа политика, която замести опасните социалистически експерименти на Куадрос и Гуларт^[4], се радвам на привилегията да бъда шеф на групата на чистачите, като едновременно с това посещавам вечерни курсове, за да се образовам в тайните на новата технология. Но защо ми говориш за работа? Облечен си като богаташ. Дни наред живееш в хотел, в който се плаща на час.

— Жена ми и аз откраднахме малко пари, но вече са на привършване. Изяде ги инфлацията, както и нашият охолнен начин на живот. Ела, трябва да се запознаеш с нея. Тя е красива и е истински ангел в своята преданост. Казва се Изабел Леме.

Шикиньо размахна ръце пред гърдите си, сочейки вехтата си риза, бяла, с къс ръкав, каквито носят инженерите, дори с пластмасов предпазител в джобчето, само че в него нямаше химикалка, а острата яка беше протрита.

— Ще ми е неудобно да се срещна с нея в тези дрехи. Вие трябва да ни дойдете на гости. Аз също имам съпруга. Казва се Полидора. Ето адреса ми, скъпи Тристао. Сега на нашата улица има електричество, а градската управа обещава и канализация. Вземи автобуса до Белем, а после върви на юг до Моока, ей сега ще ти покажа. — Той бързо начерта карта и ги покани за следващата вечер, като добави: — В Сао Пауло има работа, но има и много хора от нордесте^[5], които смъкват надниците и като нищо са готови да прережат гърлото на всеки, който ги заплаши. Но аз ще разпитам, в името на семейството. Как я кара скъпата ни майка?

— Общо взето, както винаги, проклина всичко и всеки.

Шикиньо си позволи да се усмихне и кимна мрачно.

От алуминиевото спокойствие в очите му Тристао разбра, че информацията не е нова за него и че е задал въпроса само от благоприличие. На раздяла Шикиньо настоя:

— Полидора и аз ще ви чакаме. Не идвай без жена си.

Странно, че се срещнаха така навреме в една част на града, Кампос Елисеос, където Шикиньо едва ли идваше често. Тристао прие с благодарност поканата и се върна в хотела, за да съобщи на Изабел, че започва истинският им живот заедно — животът им в реалния свят, а не в хотелската стая. В тези дни на безделие, тя се бе пристрастила към следобедните сладникави мюзикли по радиото и към дублираните предавания на чужди телевизионни сериали като „Обичам Люси“. И тя като Тристао бе започнала да пълнее.

---

[1] Бакалници (порт.). — Б.пр. ↑

[2] Прегръдка (порт.). — Б.пр. ↑

[3] Приятелка (порт.). — Б.пр. ↑

[4] Бразилски президенти. — Б.пр. ↑

[5] Североизток (порт.). — Б.пр. ↑

VIII

КЪЩАТА В ПРЕДГРАДИЕТО

Взеха такси с последните си пари и следвайки напътствията на Шикиньо се озоваха в квартал сред равнина, застроен върху някогашна кафеена плантация, който се гордееше с наскоро прокарано електричество и улични табели. Улиците не бяха павирани и тук-там се търкаляха лъскави метални отпадъци, а небето над главите им бе покрито е облаци дим, но къщите имаха дворове и веранди и се състояха от по няколко стаи, наредени под червените керемидени покриви. Шикиньо ги посрещна на вратата. Изглеждаше по-слаб отвсякога, а усмивката, с която ги поздрави, приличаше на дълбока рана. Главата му едва се крепеше върху тънката шия. Жена му Полидора наподобяваше току-що опечена пита хляб, беше кръгла и пухкава със златистокафявия цвят на препечена филийка, косата ѝ беше боядисана с къна, тупирана и нагласена във формата на висок пчелен кошер. Имаше кръгли живи очи, но държеше клепачите си полуспуснати, сякаш искаше те да приличат на предпазливо присвитите очи на Шикиньо. Пълното ѝ лице лъщеше от пот и според Тристао това се дължеше на смущението от красотата и високопоставеността на гостенката ѝ. Тя приветства Изабел с прекалено фамилиарна прегръдка, а после, без да пуска лепкавата хватка около слабата бяла ръка на момичето, я дръпна към една по-голяма стая в другия край на застланото с теракотени плочки антре. Тристао ги последва, а кокалестата ръка на Шикиньо упорито се бе вкопчила в неговата. В тази стая имаше двама мъже в сребристосиви костюми, които станаха и извадиха револверите си.

Тристао си помисли за бръснача, но се сети, че не носи дори и него. Обикновено го държеше в джобчето за дребни монети на клошираните джинси, които двамата с Изабел бяха купили в магазин „Полихром“, но тази вечер, докато се обличаха в хотела, сметнаха, че с такива неофициални панталони могат да покажат неуважение към дребния буржоа, в какъвто очевидно се бе превърнал брат му. Вместо

тях бе решил да облече копринена риза с бели обърнати маншети върху бледоморавите ръкави, кремави ленени панталони и мокасини с пискюлчета. Ето защо бръсначът не беше у него. Но какво можеше да направи с един бръснач срещу двата револвера?

По-възрастният от двамата, едър хубав мъж, побелял и придобил меланхоличен вид в служба на богатите, посочи с пистолета си разтегателния диван, тапициран с кариран плат и опрян до жълтата стена с два гипсови папагала — барелефни изображения с емайл в крещящи цветове заедно с елипсовидните гипсови рамки. Опашките и клюновете на папагалите стърчаха извън рамките — каприз на твореца, който те кара да се замислиш: „Що е това действителност и що е изкуство?“.

Седнал на дивана, Тристао усети, че тялото на Изабел трепери до неговото, като на възбудена жена, която е готова да рискува живота си, но да не бъде изоставена. Пропъди мисълта, че още от самото начало тялото ѝ го бе повело към неловки и опасни ситуации, и я обгърна с ръка, за да я защити със собственото си тяло, ако стане нужда. Той също трепереше, но умът му работеше изключително трезво и бързо, напрежението, предизвикано от този критичен момент, обикаляше разклоненията на възможностите. Тутакси бе разбрал всичко, за което говореха.

— Не се плашете, приятели — каза мъжът с приятно прошарените слепоочия и тънки посивели мустаци. — Дошли сме тук само за да отведем младата дама при баща ѝ в столицата Бразилиа. Самолетът излита от летище Конгоняс малко след десет часа, разполагаме с много време. Мислехме, че може би ще закъснеете, както е модерно сега. Хайде всички да пийнем по нещо.

— Бих плюл в чашата, предложена ми от моя брат, който се държи като Юда — каза Тристао. После се обърна към Шикиньо: — Как ще се оправдаеш за това предателство?

Шикиньо раздвижи рамене, сякаш пъдеше мухи, без да помръдва ръцете си.

— Тази връзка те унижава, братко. Къде е живеецът ти, изглеждаш изнежен и загладен като мъж, издържан от жена. По-добре аз да те предам, отколкото това платинено момиче. Богатите винаги се връщат при своите. Малкото пари, отпуснати от близките ѝ за моето

съдействие, ще бъдат достатъчни да платя за образованието си, ще стана електроинженер!

Обичното, сякаш майmunско, лице на Изабел бе изкривено от негодувание и от напирани сълзи, но тялото ѝ, обгърнато от ръката на седналия до нея върху кариерния диван Тристао, беше странно отпуснато. Нещо в нея се бе успокоило. Дълбоката ни същност приветства сполетелите ни големи нещастия. Личният ѝ опит започваше да надвишава сексуалните подвизи и сълзливите мюзикли.

— Откъде разбра за нас? — тихо се обърна тя към Шикиньо. — Урсула ли ти каза?

На Тристао му беше мъчно за нея, защото знаеше, че стараяки се да обича неговата отблъскваща майка, Изабел си бе поставила величествена със своята безнадеждност задача. Да обича майка му беше нейна приумица, първата уязвима рожба на техния брак.

— А, не, госпожице — отговори Шикиньо, сякаш проявяваше милосърдие. — Милата ни майчица живее под нивото на електрониката, на комуникациите с невидимото. Откакто на четиринадесетгодишна възраст някой ѝ е подхвърлил идеята да продава собственото си тяло, тя не е имала други доходоносни идеи. Чрез нашата пощенска служба, на която понякога може да се разчита, Еуклидес ме извести, че Тристао ще пристигне в Сао Пауло със съкровище. Отначало изчаквах да ме намери, но той не можа да се справи с огромните размери на града. Затова аз го открих. Бяха ми казали, че е възможно да сте отишли в „Отон Палас“, а тамошният администратор се оказа услужлив. Не ви беше забравил. Помоли ме да ви уверя, че причината, поради която не ви е дал стая, не е расов предразсъдък от негова страна, а уважение към останалите гости, много от които идват от чужбина, от не толкова толерантни общества.

— Какво ще стане с Тристао? — попита Изабел и уплашено отвори уста, разкривайки бисернобелите си зъби и кадифения език. Съзнанието ѝ, привикнало към логиката на богатството и властта, бе схванало по-бързо от Тристао проблема, който представляваше той: ако го оставеха свободен, щеше да им създаде неприятности. Можеше да открие съпругата си в столицата, можеше да се опита отново да я отвлече, можеше дори — каква нелепа мисъл! — да отиде в полицията. Усещайки нейната паника, Тристао също разбра, че най-сигурният начин да сложат край на любовта на Изабел, беше да го убият. Сякаш

го удари електрически ток, или пък въздухът потъмня от онези внезапни и ужасяващи гръмотевични бури в Сао Пауло, той виждаше всичко около себе си в негатив, сенките бяха бели, а гипсовите стени — черни, ето как безмълвното присъствие на двата револвера промени обстановката в стаята. Смъртта, тази далечна невероятност, внезапно се приближи само на една-две крачки, придавайки на предметите нереална прозрачност. Всички контури, от сенчестите ъгли до шевовете по карирания диван и шестоъгълните теракотени плочки по пода с цвета на кожата на Шикиньо, бяха подредени според законите на нова перспектива. Възцари се някаква тържественост, всички говореха тихо, а най-баналните жестове се извършваха със сомнамбулско достолепие. Полидора донесе табла с напитки — високи чаши с пастелно суко за онези, които не желяеха алкохол, а за останалите кайпириняс^[1] от кашаса, лимонов сок, захар и натрошен лед. Изабел взе кайпириняс, за да се поотпусне. Тристао предпочете суко, в случай че се наложи да разсъждава трезво. Откъм кухнята прииждаше топла миризма на говеждо задушено.

По-младият от двамата въоръжени мъже, който беше без мустаци и посребрени слепоочия, успокоително се обърна към Изабел:

— Двамата с него ще станем приятели. Сезар ще придружи младата дама до столицата, а аз ще остана тук с младежа, чието съзнание отначало ще бъде запленено от мисълта как да я освободи и да отмъсти. Къщата е достатъчно голяма, всички можем да живеем щастливо една, две седмици, докато младата дама благополучно попадне отново под влиянието на баща си. Името ми е Виржилио — прибави той, обръщайки се към двойката на дивана с малък поклон, който обаче не промени позицията на револвера му.

— Господине, имаме две деца, които спят — запротестира Полидора.

— Ще ви бъде платено, госпожо.

— Никога няма да попадна отново под влиянието на баща ми! — избухна Изабел. — Вече съм жена, имам своя роля в света. Целият си живот, откакто майка ми умря, когато бях четиригодишна, съм прекарала без баща — той ме остави на грижите на своя суетен брат!

Възмутеният Сезар се почувства длъжен да защити своя работодател, а може би и всички онези побеляващи мъже на средна

възраст, към които принадлежеше и той, които, разбира се, не можеха да отговарят на всички изисквания, предявявани към тях.

— Госпожице Изабел, баща ви е видна личност, посветил е живота си на управлението на тази страна.

— Тогава защо нищо не е наред? Бедните си остават бедни, а богатите управляват с оръжие. — Сякаш, за да изпълни предсказанието на чичо си за нейния радикализъм, тя непокорно се изправи и подигравателно се обърна към въоръжените мъже. — От къде на къде съм длъжна да правя това, което ми казвате? Никога не бихте ме наранили... Баща ми живи ще ви одере.

— Така е — любезно се съгласи Сезар. — Но това не се отнася за вашия чернокож приятел... или съпруг, щом искате. Светът изобщо няма да усети липсата му. Само на вас ще липсва. Смъртта му няма да остави и най-малка празнина в регистрите, тъй като несъмнено е пропуснал да се регистрира за военна служба. А ако той не е достатъчна гаранция за вашето сътрудничество, помислете за нашите домакини — револверът леко помръдна към Шикиньо и Полидора, които стояха в очакване да сервират вечерята — и за децата им. Тези деца могат да се върнат от улицата и да намерят родителите си мъртви, и макар че тяхната смърт ще бъде забелязана, полицаите ни са претрупани с работа и няма да открият убийците. Не мислете, че тези заплахи са празни хвалби. Действителността все повече се отразява от статистиката, а в една страна, голяма като Бразилия, няколко души нямат почти никакво значение от статистическа гледна точка.

Сега беше ред на Шикиньо да протестира:

— Дадох доброволно информацията, която ви доведе тук, а сега заплашвате живота ми!

— Човек, който предава собствения си брат, заслужава да умре — каза Виржилио. После се обърна към Тристао с усмивка, която разкри очарователните му криви зъби, застъпващи се един друг като танцуващи крака: — Виждаш ли, вече се държа като твой добър и верен приятел. Понякога е по-добре да имаш духовен, отколкото роден брат.

Изабел стоеше права и изглеждаше напрегната и обърквана, сякаш я дърпаха невидими конци. Странно, разсъждаваше Тристао, как двата сиви револвера като моливи прерисуваха цялата стая, свеждайки безкрайността от възможности до няколко ниски тунела с ограничен

избор. Духовете бяха съвсем прозирни, пристъпвайки по опънатите въжета на ситуацията. Този път Изабел заговори спокойно:

— Щом ще ме водите при баща ми, трябва да си взема дрехите. Те са в хотела. Няма време за вечеря, ако трябва да стигнем на Конгоняс преди десет часа. Нека да тръгнем сега — каза тя на новия си придружител, бащински настроеният, облечен в сив костюм представител на властта, която я бе създала.

— Така е — доволно отвърна Сезар. После се обърна към Полидора. — За съжаление, трябва да тръгваме. Фейжоадата^[2] мирише превъзходно; здравият ми млад колега ще изяде и моята порция. — После каза на Шикиньо: — Половината от наградата е в джоба ви. Другата половина ще зависи от вашето по-нататъшно сътрудничество и гостоприемство. А на теб, Тристао, сбогом, приятелю. Ако отново се видим, срещата ще завърши нещастно за един от нас. — Сезар се обърна към Изабел и я подкани: — Елате, госпожице. Както казахте, самолетът няма да ни чака.

Изабел се наведе и целуна Тристао с дълга целувка, нежна като облак и топла като целувката на слънцето, която казваше: „Имай ми доверие“.

Но можеше ли да ѝ вярва? В гръб жена му изглежда се чувстваше обезпокоително добре, облегната на ръката на изискания похитител. В хотела бе облякла една предизвикателна, нито официална, нито всекидневна рокля на малки червени цветчета върху тъмносин фон, преоблича се два-три пъти, за да намери най-подходящата дреха за неговите панталони и небрежна риза, все пак с обърнати маншети — така че да изглеждат елегантни, за да покажат уважение, без да прекаляват. Това щеше да бъде първото им вечерно излизане заедно като стабилна двойка, на гости при роднините на съпруга. Може би бяха стигнали твърде далеч и твърде бързо.

В отсъствието на Изабел, Тристао се покопоти и възвърна част от предишното си аз, а когато Полидора донесе на масата тенджерата с лютивя фейжоада, всички се отпуснаха. Виржилио свали сивото сако и пъкна револвера в кобура под мишницата си, а Шикиньо отнесе високите чаши и ги замени с бутилки бира „Антарктика“. Племенницата и племенника на Тристао, Есперанса и Пашеко, се прибраха от тъмните улици — сивооки малчугани на три и на пет години с цвят на кожата като препечен хляб, и натрапчивата невинност

на децата зарази масата с веселие. Погледите им се вторачиха в револвера на Виржилио, дръжката му стърчеше от кобура като задницата на животинче, което бърза да се пъкне в дупката си. Виржилио се досети за детските им фантазии и пъргаво извади и прибра пистолета, като че ли наистина бе подплашено животинче. После изгледа децата с престорен ужас и подвикна през кривите си зъби:

— Фора! Опа! Дентро! Бом.^[3]

Когато бирата свърши, на масата се появи бутилка прозрачна кашаса, а четиримата възрастни около нея се надпреварваха да разказват вицове за света отвъд тънките стени и нестабилния покрив — вицове за богатите, подерозос^[4], за американците, аржентинците и парагвайците, за немските и японските фермери в Режиао Сул, с техния смешен акцент, консервативните им пуритански привички и маниакално трудолюбие. Истинският бразилец, решиха те с тържествуващо единодушие, е непоправим романтик — буен, непрактичен, човек на удоволствията, и все пак идеалист, галантен и жизнен.

Когато си легна, Тристао беше замаян от алкохола. Ъглите на стаята се надигаха и се прихлупваха почти както под хипнотичния натиск на револверите. За него бяха определили детската стая, децата бяха пренесени в леглото на родителите си. Тристао легна на едното креватче, а Виржилио бе избрал другото, сложено напъряко на вратата, да не би Тристао да реши да бяга. Единственият прозорец в стаята беше снабден с решетки от външната страна срещу крадците, които често навестяваха работническия квартал с бавно растящ проспектитет.

От много седмици Тристао не си бе лягал без Изабел. Вече му бе трудно да отличи нейната от своята същност. Тя гореше в него като лютивата храна в стомаха, като сияен копнеж, който го изяждаше жив. Да си жив, мислеше той, е относително състояние и не винаги си заслужава да живееш. Не си заслужаваше да е жив в отсъствието на Изабел — утробата ѝ, която влажно поемаше твърдия му член, гласът ѝ, който бърбеше в ухото му, а той почти не я чуваше, топлият дъх на устните ѝ, прилепнали върху неговите с думите: „Имай ми доверие.“ Тя не беше мъртва, но белотата ѝ притежаваше чистотата на смъртта. Той преглътна сълзите си, за да не събуди новия си съквартирант. Започна да крои планове, а после засънува.

---

[1] Коктейли (порт.). — Б.пр. ↑

[2] Ястие от черен фасул с различни видове месо (порт.). — Б.пр.

↑

[3] Вън! Хоп! Вътре! Добре. (порт.). — Б.пр. ↑

[4] Силните, могъщите (порт.). — Б.пр. ↑

IX БРАЗИЛИА

Гледани в полунощ от небето, светлините на град Бразилиа очертават формата на самолет с дълги извити крила върху черната шир на вътрешността на страната. Градът сякаш плува в пространството като съзвездие, а после се накланя и уж се засилва за излитане покрай собственото ти неподвижно положение. Приземяваш се с шепот, сякаш не кацаш върху твърда земя. На летището е хладно, но въпреки късния час, то е изненадващо оживено, защото малко са хората, които искат да бъдат в този град, ала мнозина са принудени да идват в него.

Сезар упъти шофьора на таксито към апартамента на бащата на Изабел, на Ейшо Родовиарио Норте, в една от огромните високи сгради, обитавани от висши правителствени служители. Изабел си спомняше Бразилиа още от детството си, когато бе дочула чичо Донасиано и баща ѝ да спорят за твърдото намерение на президента Кубичек да изпълни обещанието, дадено по време на предизборната кампания и да построи столица във вътрешността на страната. „Това е стара бразилска мечта, бе казал баща ѝ, стара колкото мечтата за независимост, която води началото си от неподчинението на миньорите.“ „Тогава нека си остане мечта, отвърна чичо ѝ. Ако осъществяваме всичките си мечти, светът ще се превърне в кошмар“. Този коментар накара малката Изабел да се почувства странно, сякаш сърцето ѝ бе изтръгнато, или сякаш земетресение бе отнесло нейния красив Рио навътре в морето. После, около година по-късно, един клатушкащ се полет в самолет Пайпър Къб я приземи заедно с баща ѝ сред планини от светлочервена пръст и хиляди бедни селяни от сертао, които се трепеха като мравки, за да осъществят непостижимия план. Когато тя и баща ѝ отново дойдоха тук, вече се издигаха скелетите на сгради, гигантски жълти камиони важно ръмжаха напред-назад по непавираните пътища, а кръглата катедрала в низината вече се бе сдобила с корона от бетонни тръни. Планът бе осъществен, каменната столица бе построена — красива статуя, която чака някой да ѝ вдъхне

живот. Черното пространство на сертао, пустинната тишина на нечовешката нощ все още властваха под и над схематичните светлини досущ ослепителна диаграма върху черна дъска.

Охраната беше предупредена за пристигането на Изабел. И двамата мъже — дребни, с високи скули и типичната жилавост на кабокло^[1] — бяха будни и носеха стегнати маслинозелени униформи. Въпреки това Сезар настоя да придружи Изабел в асансьора до етаж, където огромният апартамент на баща ѝ разперваше крила като миниатюрно копие на града. Сезар я предаде заедно с багажа на високия прегърбен прислужник, който ги посрещна на вратата, повдигна бялата ѝ ръка към устните си и целуна пръстите ѝ, свити и студени от негодувание.

— Сега прави каквото каже баща ти — нежно я посъветва той. — Бразилия има малко водачи. Португалците не донесоха в Новия свят дисциплина и аскетизъм, както постъпиха испанците. Ако не бяхме толкова жестоки като тях, а просто брутални, то е защото бяхме прекалено мързеливи, за да имаме идеология. Църквата беше твърде снизходителна, дори женските ни манастири приличаха на бордеи.

Така той резюмира лекцията, която ѝ бе изнесъл в самолета, сякаш беше професор, на когото не е стигнало времето. Сезар беше човек, който държеше да се самоусъвършенства: смяташе, че е много важно да прочита поне по една книга на седмица и сам бе успял да се научи да чете на испански, френски и английски. Засега немският му се опъваше. Надяваше се, когато дните му като бодигард и наемен убиец отминат — „Това е игра за млад човек, госпожице, щом човек остарее, става прекалено мекушав“ — да си купи собствена лимузина и да стане екскурзовод. Ала не само в големите градове, където единственото, от което се интересуват пристигащите бизнесмени, е да си намерят някоя сексапилна мулатка, а в провинцията, където богатите вдовици и канадските учителки ще искат да посетят колоритни градчета като Оуро Прето и Олинда, все още запазили дъха на колониалната история, както и църквите от осемнадесети век с техните гипсови резби от Алейжадиньо. „Джудже и инвалид, госпожице, а майка му била черна робиня. Кой казва, че един достоен човек не може да успее в Бразилия?“ И, естествено, легендарната Амазонка, световноизвестната сграда на операта в Манаус и обширната равнина, която несъмнено ще се превърне в туристическа

забележителност, тъй като на света все повече не достига пространство. Само Сибир и Сахара могат да се мерят по площ с бразилската пустош, а те имат отвратителен климат. Ето защо правителството в своята мъдрост построи столицата Бразилиа и прокарва пътища през цялата девствена гора. „Пътищата са прогрес, госпожице, а човекът, който може да ги прокарва, е човек на бъдещето.“

Всички тези фалшиви бащински напътствия продължаваха да звънтят в ушите ѝ, още заглъхнали от самолетния полет, когато Изабел отиде в стаята си на края на дългия, леко извит коридор. Стаята, мебелирана с тясно легло и голо писалище, беше „нейна“, макар че за осемнадесетте си години не бе прекарала и стотина нощи в нея. Баща ѝ, който точно този ден бе пристигнал със самолет от Дъблин, естествено, вече спеше. Представяше си го, неподвижен като кукла, с черната маска за очи. Дългогодишните пътувания със самолет го бяха научили да заспива, когато пожелае. „С нетърпение очаквал да разговаря с дъщеря си на закуска в девет и половина“, обясни високият прислужник, пардо^[2], чиято кожа имаше мрачен зелен оттенък. Бузестата ниска жена, вероятно негова съпруга, в синя колосана униформа на прислужница, я попита дали сеньора желае нещо — витамини, хапче за сън или още едно одеяло. Двойката — мършав мъж и дебела жена, и двамата раболепни, но бдителни, напомниха на Изабел за вероломните Шикиньо и Полидора и тя уморено ги отпрати, защото искаше да остане насаме с мъката си, да вкуси от горчилката и да прецени границите ѝ.

Тя долови, че нейният бунт ѝ е спечелил ново уважение и внимание от страна на онези, които имаха власт над живота ѝ. Така световните органи на властта издават своята изначална слабост и страхливост, разсъждаваше тя, пъхвайки се гола в аскетичното целомъдрено легло. Беше твърде уморена, за да търси нощница в багажа си. Чувстваше голотата си като предизвикателство към този праволинеен град, затворът за сърцето на Бразилия, и като повторно съединяване на тялото си с чернотата на Тристао. Имаше желание да се помоли за него, но докато се опитваше да насочи мисълта си към Бога, успяваше да мисли единствено за Тристао, за черния му втрещен поглед, изразяващ копнеж и скрита власт, погледът, който за пръв път бе отправил към нея на блесналия плаж.

Баща ѝ, с малко име Саломао, беше по-възрастен и по-властен от чичо Донасиано — дребен, с изпъкнало чело, което надвисваше от оплешивяващата глава, сякаш тя започваше да се топи. На закуската Саломао беше облечен в кафяв копринен халат върху сивите раирани панталони, черни рипсени чорапи и чехли, които скоро щеше да смени с тесните лъснати обувки на дипломат и политик. Изабел разбра, че тя е само един от ангажиментите му през този ден, а следваха още много други. Баща ѝ вече бе погълнат от купчината вестници на няколко различни езика. Стана, за да я посрещне с вид на човек, когото са прекъснали.

— Красивото ми заблудено дете — каза той, сякаш обявяваше тема на събрание. Целуна я по двете бузи и по устните с целувки, чиято хладина още от детски години ѝ се бе струвала облъхната с извънземния студ на стратосферата, ледена като багажа в неотопления търбух на самолет. В спомените ѝ той винаги идваше при нея от другия край на света. Апартаментът, макар толкова широк, та никога да не изглежда претъпкан (за разлика от този на чичо Донасиано), беше като изложба на сувенири от неговите пътешествия и заемани длъжности: тибетската квадратна танка^[3] със страна около два метра, чието космическо дърво проблясваше с тънки като паяжина златни нишки на фона на пурпурно и зелено, още отпреди Сътворението висеше зад инкрустирана стойка за перуки от времето на Луи XV, опряна на черна ваза от династията Цин, редом до дървена догонска статуетка от Мали. Мезонетът на чичо Донасиано в Рио бе украсен с големи абстрактни платна с дръзки мазки според най-новата мода. Баща ѝ предпочиташе малките гравюри на исторически сцени и сгради, или двуцветните японски гравюри, чиято формалистична композиция смекчаваше жестокостта на сюжета.

Той седна срещу нея на ниската маса за закуска, която представляваше огромна шахматна дъска. После откри събранието:

— Надявам се, че си спала добре.

Тя виждаше, че баща ѝ е решил да ѝ отдаде цялото уважение и дълбоко внимание, с което би удостоил свой колега дипломат. Въпреки това очите му продължаваха нервно да поглеждат към най-горния

вестник от купчината, чиито заглавия говореха за бунт, тактическа война и предстояща революция по цялото земно кълбо.

— Веднага заспах, татко, тъй като бях изтощена от пътуването, натрапено ми от твоя слуга. Събудих се в четири сутринта, без да зная къде съм, а после се ужасих от мисълта, че не мога да изляза... че съм държана в плен. Едва не изпищях от страх. Мина ми през ум да се хвърля от прозореца и да умра, но естествено модерните ти прозорци не се отварят.

Тя гребна с лъжичката от резенчето пъпеш с форма на полумесец, след като вече бе изяла една кифличка с масло и три хрупкави парчета бекон. Вече не беше по девически капризна към яденето.

— А после — попита баща ѝ, — изобщо ли не заспа?

— Заспах — призна си тя. — Унесох се за час-два.

— Добре тогава — каза той някак тържествуващо и отново хвърли поглед към най-горния вестник. — Бързо се приспособяваме към обстоятелствата, толкова бързо, че духът може да смята тялото за предател.

— Заспах — отвърна Изабел, — защото си представих, че отново съм в обятията на съпруга си, където ми е мястото.

— Както си на мястото си в хотел „Амур“, където да правиш екстравагантни сметки и да покваряваш пиколото. Ти изкара една малка ваканция, мила моя Изабел, и аз бях принуден да те върна към истинския живот.

Изабел забеляза почти със съжаление, че той говореше с известна деликатност, очите му се стрелваха, за да схванат смисъла на поредното заглавие, а устните му леко се разтваряха на края на изреченията, разкривайки дребни като на дете закръглени зъби, пожълтели от възрастта. Баща ѝ, осмели се тя да забележи за пръв път в живота си, е бил дребно и слабовато момче, лесна плячка за другите деца, същевременно педантично в подготовката на плановете си за отмъщение. Земната власт беше неговото отмъщение, но сега тя се оказваше безпочвена.

— Истинският живот едва ли е в Бразилиа — каза му тя, — нито пък ти ми беше съвсем истински баща. За мен ти беше далечна и недостижима звезда и може би един баща наистина трябва да бъде

такъв, но сега трябва да ми позволиш да прехвърля чувствата си към човека, който ненадейно се появи пред мен и ме огря като слънце.

Тънките клепачи на баща ѝ болезнено потрепнаха. Беше развил тик по прозрачната синкава кожа под едното око и вдлъбнатината на слепоочието му пулсираше. В погледа му, когато успяваше да го вдигне от вестника, имаше нещо от тежката отпуснатост на бледото чело. В сравнение с Тристао, баща ѝ изглеждаше неоформен — кожата тънка и безцветна сякаш заляняла, очите бледи и воднистосивосини, а по черепа, вместо гъсти лъскави халкички, висяха тънки успоредни кичури, през които прозираше инфантилното му теме. Квадратното му тяло без шия сякаш бе пригодно единствено да седи на стол. И все пак той говореше с невъзмутима прецизност и авторитет, сякаш цялата му мъжественост бе съсредоточена в гласа.

— Помниш ли — попита той — престоя ни в „Отон Палас“ и жената, която беше с нас?

— Опитваше се да се държи майчински с мен — каза Изабел — и ми беше неприятно. Не беше искрена.

— Аз също усетих неискрените ѝ опити да спечели дъщеря ми и това бе причина за края на нашата любов. Всичко може да бъде простено на една жена, но не и непохватността, тя не се забравя.

На Изабел ѝ се струваше, че португалският му, в сравнение с този на Тристао или на чичо Донасиано, се отличава с безизразна неутралност. Той говореше толкова други езици, че мозъкът му постоянно превеждаше, езикът му нямаше дом.

— За мен тя беше откровение — продължи той. — Изминали бяха четири години от смъртта на скъпата ти майка. Освен периодичните посещения при рапаригас^[4] — въпрос единствено на хигиена — бях живял целомъдрено, отначало от приличие, за да спазя траура, а после по навик. Еулалия — така се казваше тя — в случай, че си забравила — Еулалия ме превърна в такъв, какъвто никога не съм бил с майка ти, въпреки всичките ѝ добродетели: в чувствен мъж. За пръв път разбрах, че старата църква е била права, а протестантите и платониците са грешали — ние наистина сме това, което са телата ни, а възкресението е единственият отговор. Еулалия ме възкреси. Тя ме създаде, по начина, по който чувстваш, че това момче е създадо теб. За жалост, истината е, че те е използвал — невинността ти, буржоазното ти отегчение, младежкия ти идеализъм, бразилския ти романтизъм. По

същия начин Еулалия използваше и мен — с лекота ласкаеше мъжествеността ми, утвърдените ми навици за съвместно съжителство, зависимостта от жените, която е типична черта, насадена от майката на едно крехко дете. Едва когато разбрах, че се стреми да прикотка осемгодишната ми дъщеря и че неловко се проваля, защото преиграваше, едва тогава започнах да се пробуждам — защото любовта е сън, Изабел, както е ясно за всички, освен за сънуващите. Тя е упойващото средство, което Природата използва, за да ни накара да създаваме бебета. А когато, както в случая със святата ти майка, раждането се окаже фатално, как постъпва Природата? Свива рамене и отминава. На Природата не ѝ пука за нас, мила моя. Ето защо сами трябва да се грижим за себе си. Ти няма да пропилиеш живота си заради едно черно момче от копторите. Никога вече няма да видиш Тристао. Ще останеш в столицата и ще живееш с мен, ще се прибиращ всяка вечер преди полунощ. Ще посещаваш университета на няколко преки оттук. Тъй като през 1965 година новото ни правителство бе принудено да го затвори и да го прочисти както от преподаватели, така и от студенти с нежелателни радикални разбирания, програмата на университета може би е малко посредствена, но общо взето е добра, що се отнася до цялостните ѝ достойнства. Протестите и nihilизма се поддържат в минимални граници — далечен отзвук от развъдниците на анархия и размирици в крайбрежните градове. Може би в един от часовете си ще срещнеш някой чаровен генералски син.

— А какво ще стане, ако откажа да отида? Ако избягам?

Баща ѝ я погледна със строгите си воднисти очи, сякаш наредените по масата чаши и чинии бяха шахматни фигури и тя беше в мат.

— Тогава този Тристао, когото сега вече познаваме и можем да проследим, може безболезнено да изчезне. Както разбрах, дори майка му няма да безпокои властите. Тя не му е истинска майка, или може би трябва да кажем — съвсем истинска майка. Ще стане така, ангелчето ми, сякаш ти и единствено ти си сънувала, че е съществувал.

Усмехнатите му устни не бяха червени като тези на чичо Донасиано, а бледи като кожата, която прозираше под оредяващата коса. По тях полепна слой пудра захар от поничката, от която бе отхапал изненадващо лакомо, с извърнати към вестниците очи.

- [1] Мелез (порт.). — Б.пр. ↑
- [2] Метис (порт.). — Б.пр. ↑
- [3] Тибетски култов предмет, своеобразна икона. — Б.пр. ↑
- [4] Проститутки (порт.). — Б.пр. ↑

X ДВАМАТА БРАТЯ

Бразилския университет Изабел посещава две години — учеше история на изкуството. Диапозитиви с пещерни рисунки и катедрали, исторически сцени и пейзажи на импресионисти се появяваха и изчезваха в тъмнината на лекционната зала. Всичките бяха френски. Изкуството беше френско, а преподавателите старателно произнасяха френските назални звуци и гърленото „р“ сякаш се връщаха у дома. Имаше и няколко камбоджански храма и немски гравюри върху дърво, а след 1945 година човек трябваше да вземе под внимание и нюйоркската школа, но в крайна сметка всичко това беше някакво смътно продължение или особено сърчно творение на варвари, в сравнение с Шартр^[1] и Сезан. Истинската култура, научи Изабел, беше учудващо локално, чисто европейско и най-вече френско дело. Само биологията беше световна — сбор от милиарди съвокупления.

Ако все пак си уреждаше срещи с някои от състудентите, консервативни и малодушни, но хубави и влюбени в нея синове на олигархията и нейните слуги, какво от това? Тя беше млада, пълна със здраве и енергия и вземаше противозачатъчни хапчета. Човек може да бъде верен на някого с духа си, особено ако в момента на оргазма затваря очи и си повтаря: „Тристао“. Изчезнал от живота ѝ, неизменен в отсъствието си, той се бе превърнал в чиста и непокътната част от самата нея, съкровена като първите детски понятия за секса.

Баща ѝ, който я наблюдаваше и му се струваше, че се е примирила с положението, се поздравяваше за успеха на своята стратегия. Той влизаше и излизаше от огромния апартамент като някакъв особен плужек, с тънката си синкава кожа, с усмивка на бледите си устни, с оплешивяващо чело, надвиснало над тягостната смътна доброжелателност на погледа му, който ѝ напомняше погледите на монахините в училище. Беше помолил за година ѝ половина домашен отпуск, преди да поеме новия пост на посланик в Афганистан. Нощем чуваше как упражнява персийски и афгански с

дълбок, властен, понякога гърлен глас, толкова ислямски по своето звучене, че тя си го представяше как с хлабава чалма на главата и развята роба се пазари за килими или произнася смъртна присъда над богохулници. Без да се перчи, баща ѝ обясни, че и двата езика не са особено трудни, тъй като принадлежат към индоевропейската група. От време на време я водеше на концерт или на театър, но репертоарът на културните събития в столицата бе доста беден. Понякога дни наред едва си продумваха, всеки погълнат от своите задължения и ежедневието. Изабел се придържаше към университетските си занимания, сякаш беше в транс, сякаш бе поела тежка клетва над два сиви револвера вместо пред кръста. Тя не би причинила смъртта на Тристао и затова го пазеше в сърцето си като затворник, който е в безопасност в заключена килия.

Едва когато ги посети чичо Донасиано, Тристао в известен смисъл надникна от килията. Чичо ѝ донесе със себе си в суровата столица — с нейната някак натрапена мрежа от улици, с изкуственото езеро, с дяволските вихрушки от червена пепел, гибелни за тревата по широките междинни ивици на магистралите — жизнерадостния морски дъх на Рио. Със своя кремав костюм, двуцветните си обувки с кръгли бомбета и панамена шапка с червена панделка, той ѝ връчи подаръци, прекалено детински за възрастта ѝ — изящно изработен букет от платнени цветчета, глинена триколка с недодялани колелета, които наистина се въртяха, миниатюрен цирк с акробати от златни жички, увити около полускъпоценни камъни от Минас Жераис. Искаше му се да запази живо момичето в нея, а самият той въплъщаваше по детински игривата атмосфера на Рио, в който възрастните се разхождат по бански костюми, а цялата година минава в изработване на трошливата играчка на Карнавала. Изречените с нежен глас закачки и мирисът на английските му цигари „Овал“ в цигарето от абанос и слонова кост ѝ напомниха за апартамента с месинговия полилей със змиевидни рамена и бялата роза на оберлихта, за къщата, в която за пръв път се бе отдала на Тристао и девствената ѝ кръв бе оставила петно с форма на чаша върху сатенената кувертюра. В известен смисъл чичо Донасиано олицетворяваше любовта. Тя завъртя пръстена с надпис ДАР на средния си пръст и го попита за Мария.

— Ах, Мария — въздъхна той. Под очите му се очертаваха бледоморави сенки, а няколко кичура от побеляващата му коса с

меденорус цвят се бяха разрошили в тон с неговата *distingue*^[2] меланхолия. — Мария старее.

— И вече е по-малко желана, така ли? — подразни го Изабел, издихвайки дима към ниския таван. Саломао имаше чувствителни дробове и Изабел пушеше само в университета, или когато им гостуваше чичо Донасиано с английските цигари в съблазнителна хартия с пастелен цвят. Канапето, на което се бе излегнала, беше от тиково дърво и ратан, елегантна мебел от пътешествието на баща ѝ из Индия. То не беше много удобно, въпреки черните си, пурпурни и розови възглавнички, украсени с пайети.

— Може би — продължи тя още по-дръзко — си се отнасял твърде сурово с нея. Би трябвало да ѝ създадеш репутация на честна жена като награда за дългогодишната ѝ служба.

Донасиано притвори уморените си очи и докосна косата си, разрошвайки я още повече. Бе свикнал да възприема думите на Изабел като думи на възрастна жена, чиято привързаност се изразява в тормоз.

— Леля ти Луна е моя съпруга все още — каза той. — Когато си непослушна като сега — добави той, — ми напомняш за майка си. Късаш ми сърцето.

— Защо? Да не би майка ми да ти е разбила сърцето? — Изабел отдавна се питаше дали чичо ѝ бе обичал жената на брат си. На тоалетната масичка в спалнята му, наред с неизбежния студийен портрет и ваканционните моментални снимки на леля Луна, имаше и една замъглена снимка в рамка на Корделия — застанала на някакви скали под самотен бор на място за пикник, бризът развяваше широката ѝ бяла набрана пола и надиплени прозрачни ръкави и прилепваше блузата към пълната ѝ гръд. Белият муселин подчертаваше прекрасния тен на майка ѝ, онази капка мургавина, която отличава истинската бразилска красавица. Изабел се взираше в неясните очертания на лицето ѝ с весела полуусмивка, със закръглени гладки страни и притворени клепачи, сякаш майка ѝ бе искала да се предпази от някакъв блясък. Често пъти скришом бе разглеждала снимката в отсъствието на чичо Донасиано, питайки се къде ли е бил баща ѝ, много далеч или пък близо до зрителното поле на фотоапарата. Кой беше разсмял майка ѝ и я бе накарал кокетно да спусне клепачи? Какви думи бяха изричали гласовете във въздуха? Замъглеността на снимката сякаш бе следа от майчиния ѝ дъх, затоплил обектива.

Но тези загадки, тези стари любовни истории избледняват и в крайна сметка са толкова потискащи за младостта, колкото снимките на стария Рио с неговите тролейбусни старомодни дрехи, които висят по стените на ресторантите със сантиментално отношение към собственото си минало.

— Тя разбиваше сърцето на всеки, който я види — каза чичо Донасиано. — Погледни баща си. Така и не се ожени повторно. Превърнал се е в ходещо ковчеже, пълно със спомени за майка ти. А ти, Изабел, не му подражай в това безумие, което преждевременно го състари. Прегърни живота. Обичай много мъже, преди да умреш. Този пикльо на плажа беше само едно начало. Иди в Европа. Стани оперна певица.

— Но аз нямам глас.

— Същото се отнася й за Калас. Тя има не друго, а присъствие.

Благодарение на случайността, той бе престъпил забраната и бе споменал любимия й.

— Като стана дума за пикльовци от плажа, чичо — отегчено попита тя, — да си чул някакви новини от Сао Пауло? Случило ли се е нещо лошо на онова бедно момче, което аз така лекомислено поканих в общия ни дом? Ах, колко ми липсва нашият апартамент. Бразилиа е ад, дори по-скупна от моята представа за ада. Градът е бил захвърлен върху тази гореща равнина като яйце в тиган.

Изтънченото му лице, изнурено от десетилетия, прекарани в търсене на удоволствия и упорито себелюбие, стана сериозно.

— Скъпа моя, нямам никакви новини от Сао Пауло. Той също е ад, само че друг вид ад. Той е чудовищно грозното доказателство на нашето безсмислено желание да станем индустриална нация, като нациите на бездушните грубияни северно от екватора. Светът, някога толкова зелен и очарователен, истински рай, става безкрайно грозен, Изабел. Не съжалявам, че ми остават още малко години живот да го гледам.

Докато махаше угасената угарка от цигарето си, за да сложи нова цигара, той се закашля, кратко, но болезнено — все пак беше малко над четиридесетте... За пръв път откакто го познаваше той наистина й се стори уморен и опърпан — маншетите на кремавите му панталони бяха леко зацапани, а на ръкава на сакото му липсваше едно копче. Липсата на съпруга започваше да личи.

На Изабел ѝ беше интересно да наблюдава двамата братя Леме. До чичо Донасиано баща и изглеждаше по-дребен и по-уродлив отвсякога, а също и по-безмилостно и безсмислено делови. Въпреки всичко братята си приличаха. Двамата приятелски разговаряха в библиотеката след вечеря и пийваха коняк или шоп^[3] във високи конусообразни чаши, докато Изабел прелистваше албум с репродукции от Куатроченто^[4] — всички онези ужасно сковани мадони и сбръчкани младенци с пишлета като копчета. Колко досадно и сухо беше онова, което минаваше за учение, колко ужасно отживяло в сравнение с нещата, които ѝ се случваха, когато беше с Тристао, или когато слушаше една от онези песни на Шико Барке, в които през цензурата хитро се промъкваха поетични намеци за революция срещу военните управници, или когато гледаше сълзливите мюзикли по телевизията, в които участваха актьори и актриси на нейна възраст. Ето това беше сегашното време, постоянно подтиквано напред от бъдещето, едно смътно време на безкрайно разширяващи се възможности. Интересно ѝ беше да наблюдава баща си и чичо си и да се пита дали някога са карали някоя жена да се чувства така, както тя се чувстваше в прегръдките на Тристао. Струваше ѝ се невъзможно и все пак имаше моменти, когато двамата мъже внезапно избухваха в кикот, в изблик на затворнически смях, сякаш се озоваваха в тунела, водещ до общите им спомени от момчешките години, и тя разбираше тяхното мъжко братско приятелство, тяхното отколешно съучастничество.

Една вечер, след като поредното посещение на чичо ѝ бе завършило с полет към Рио, баща ѝ, който се готвеше да отлети за Богота на някаква четиридневна икономическа конференция, я покани в кабинета си. Той смутено ѝ предложи коняк, бяло вино със сода, суко или ликьор.

— Нямах ли кашаса? — попита тя, а пред очите ѝ бе колибата на Урсула със сладникавата воня на ферментирала захарна тръстика и осезаема женственост.

Баща ѝ снобски потръпна от отвращение.

— Тогава коняк — каза Изабел.

Той неохотно ѝ наля от френския еликсир. Когато гърлото на бутилката приключи своето любезно гъргорене, той се покашля и каза:

— Изабел, бащиният ми дълг ме принуждава да повдигна един деликатен въпрос. — Светлините в кабинета му бяха приглушени — за

четене, а челото му изпъкваше сред прииждащите сенки. — Става дума за брат ми. Не мога да не забележа каква изключителна привързаност и близост съществува между двама ви.

Изабел примижа от острия вкус на коняка и отвърна:

— Откакто почина майка ми и ти реши да удавиш мъката си в порой от работа и пътувания, чичо зае мястото на баща в моя живот.

— Да. Съжалявам, че се наложи да е така. Поднасям ти моите закъснели и безполезни, но най-искрени извинения. Как бих могъл да се оправдая? Може би присъствието ти ми е причинявало болка, тъй като ми напомняше за майка ти, или за раждането, което доведе до печалната ѝ смърт.

Изабел сви рамене:

— Сигурна съм, че си направил всичко, което зависи от теб, татко. Това състояние на нещата си имаше своите психологически предимства. Така нямах възможност да се разочаровам от теб. Всяко твое гостуване, когато пътят ти минаваше през Рио, всяка седмица от ваканциите, които прекарвахме заедно в Петрополис, Патагония или на Маями Бийч, бяха вълшебство за мен, а ако беше ми отделял повече време, вълшебството щеше да се изчерпи. Децата имат нужда от физическа привързаност, но не са придирчиви към източника. Леля Луна беше мила с мен, когато не я разсейваха светските ѝ задължения или когато някоя от жестоките ѝ диети не я докарваше до лудост, а имаше и прислужници, готвачки, монахини, които ми отделяха по някоя ласка, усмивка или добра дума. За другите бях, а аз и се чувствах така, едно хубаво обичано дете. Но на заден план като масивна защитна стена неизменно стоеше твоята завидна репутация.

Баща ѝ отново потръпна. Когато затваряше клепачи, тънката, прошарена от вени кожа под тях, трепкаше като ципа на жаба.

— От думите ти излиза, че си прекарала тъжно детство.

— Човек трябва да е прекарал тъжно детство — обясни тя, — за да има желание да порасне.

— Брат ми... — започна той и млъкна. — Бъди откровена с мен, макар никога да не съм се ползвал с доверието ти. Спомняш ли си дали брат ми някога е злоупотребил с близостта, която смъртта на майка ти и моите амбиции наложиха на двама ви? Дали някога, искам да кажа — отново колебание и потрепване на мускулчета по лицето в сенките — е превишил правата си на чичо във физическите ви отношения?

Беше докоснал единственото непокътнато място в невинността ѝ.

На Изабел ѝ се повдигаше от този въпрос, той изискваше такава голяма промяна в представата ѝ за детството и сексуалното ѝ развитие. Тя се изчерви и едновременно с това сякаш някакъв розов воал се разстла върху детските ѝ години, замъглявайки подробностите. Единственото, което виждаше, бе апартаментът, гледката, която се откриваше от прозорците му към други такива прозорци и жилищни сгради, както и един искрящ отрязък от океана, но не обитателите му, не и многото години, които бе живяла с чичо си.

— Прегръщаше ме съвсем по роднински — с усилие си припомни тя — и прегръдките му станаха по-вежливи и по-внимателни, когато... когато съзрях. Понякога идваше в спалнята ми да ме целуне за лека нощ, но вече без книжка за Бабар или Тентен^[5], които ми четеше на глас с чудесна изразителност и вдъхновение, когато бях малка. Сядаше на стола до леглото ми, мълчеше и изглеждаше уморен, а понякога усещах, макар да бях още момиче, че му давам нещо, което леля Луна не можеше да му даде, въпреки че не правех нищо. После те се разделиха и чичо го нямаше у дома в необичайни часове, понякога и по няколко нощи наред, аз пък бях записана в училището на монахините, така че срещите ни станаха по-редки и се чувствахме все по-неловко, когато се виждахме. Да, обичах го и той ме обичаше, но си мисля, татко, че ти подценяваш качествата на кръвта на рода Леме, ако си въобразяваш, че собственият ти брат е способен на някаква физическа волност. Той беше напълно почтен при изпълнението на задълженията си на настойник, наложени му от личните ти амбиции и заетост.

И все пак, докато се произнасяше твърдо в защита на чичо си, приключвайки въпроса завинаги, тя усети как нещо се раздвижи сред розовата мъглявина на ранните ѝ спомени — някакво докосване, или опит за докосване, или ускоряване на пулса, което паметта не ѝ позволяваше да възстанови. Колко е страшно, помисли си тя, че човек не само расте и разширява опита си, а едновременно с това губи предишната си същност. Движим се напред в тъмнина, а тъмнината се затваря зад гърба ни.

Сред сенките и светлината лицето на баща ѝ сякаш се стопи от тъга, то ставаше все по-безформено и прилично на плужек, докато съзерцаваше Изабел със сиво-сините си очи, няколко нюанса по-светли

от нейните. Мислеше си, но Изабел не можеше да знае това, за една рапарига, за едно чернокожо момиче, което продаваше тялото си и обичаше кашаса, за едно момиче със стремеж към саморазрушение, с малка обла глава и стройно безсрамно тяло, с което, преди да се ожени, често прекарваше разгулни дни и нощи в Рио, и което забременя, но бе невъзможно да се разбере от кого сред многобройните любовници. Тя изчезна от живота му, за да роди детето, и сега, докато се взираше в Изабел, той се питаше дали дъщеря му няма някъде из Бразилия един сивоок брат, в чиито жили напразно тече гордата кръв на рода Леме.

---

[1] Френски град, разположен северозападно от Париж, с красива готическа катедрала. — Б.пр. ↑

[2] Изискана (фр.). — Б.пр. ↑

[3] Бира (порт.). — Б.пр. ↑

[4] Период на възраждане на италианската култура през петнадесети век, ранен Ренесанс. — Б.пр. ↑

[5] Герои от комикси. — Б.пр. ↑

XI

ЗАВОДЪТ

Междувременно, благодарение на дипломатически натиск отгоре, Тристао се бе сдобил с работа в един автомобилен завод. Колите, малките фолксвагени, боядисани в различни нюанси на светло и тъмнокафяво, заради което в Бразилия ги наричаха „бръмбари“, се произвеждаха в един гигантски хангар, чийто северен край, подобно на гладна уста поемаше частите, а южният му край като неуморен анус изхвърляше готовите коли. Под небето от плосък стоманен покрив, укрепен от диагонални скоби, тракаха и писукаха телфери за превоза на тежките части — двигателите и шаситата. Шумът от монтажа беше така непрестанен и силен, че Тристао се опасяваше, че ще загуби не само слуха си за форо, но и способността да се радва на живота. Машините превръщаха хората в машини.

Първата задача, която му възложиха, бе да мете падналите гайки, пластмасовите опаковки от храна и металните стружки и да почиства петната от машинно масло — лепкавите изпражнения на гигантско индустриално чудовище. После го повишиха. Отначало го накараха да затяга с динамометричен ключ с дясната ръка носещите стопорни болтове на задните спирачни дискове (шестнадесетмилиметрови, затягане с въртящ момент само от четиридесет и три фунтофута), а после, в началото на втората година, да затяга болтовете за монтаж на двигатели, които бяха с диаметър седемнадесет милиметра, но се затягаха с въртящ момент само от двадесет и два фунтофута. По-малкият въртящ момент и по-достъпният ъгъл намалиха болката във врата и под дясната лопатка в края на осемчасовия работен ден. Нощем, когато си лягаше, имаше чувството, че някой забива шило на това място, но постепенно необходимите мускули се развиха и болката отшумя. Той се чудеше на ръцете си, по които изпъкваха и най-малките мускулчета, прекалено развити от постоянното напрежение, а в средата на дланта му се бе образувал кръг от загрубяла кожа на мястото, където улавяше динамометричния ключ.

Партньорът му в затягането на болтове през втората година беше един добродушен кафузо^[1] левак от Мараняо, на име Оскар. Докато работеха по цял ден в синхрон, завъртайки и затягайки шестте болта (четири главни и два по-малки), придържащи малкия двигател към шасито, широкото плоско лице на Оскар, в което се съчетаваха африканските гени от корабите, натоварени с роби и азиатските гени, внесени пешком от Сибир до знойната Амазонка, стана по-познато на Тристао от собственото му лице. Когато се погледнеше в замъгленото огледало в умивалнята, лицето отсреща му се струваше като мираж, като грешка — прекалено мургаво, с твърде високо чело, с много дебели устни, с доста напрегнат поглед. Между двата предни зъба на Оскар имаше голямо разстояние, така че в огледалото двата резеца на Тристао изглеждаха болезнено вклинени един с друг, дотолкова беше привикнал с дупчицата в дяволитата приятелска усмивка на Оскар.

Понякога, за да внесат разнообразие в скуката, те монтираха двигателя наопаки, и ако работниците по поточната линия, които свързваха кабелната схема и тръбопроводите се съгласяха да участват в номера, в далечния южен край на завода храбрият малък автомобил успяваше да откара себе си и шофьора неколкостотин метра по-нататък до паркинга, откъдето го натоварваха на кораба. „Фолксвагенът е безстрашна машина, обясняваше Оскар, измислена от един известен магьосник на име Хитлер, за да откарва народните маси до едно място, наречено Валхала.“

Ако откриеха лудорията им, Тристао и Оскар щяха да бъдат уволнени и пратени в затвора за саботаж. При управлението на военните в езика на страната се промъкваха типични военновременни думи. Тристао би се радвал да се отърве от работата си, но се ужасяваше от затвора, който щеше още повече да го отдалечи от Изабел. Още не се беше простил с мечтите си за любов. Но и не бе живял съвсем целомъдрено. Кварталът на Шикиньо, в който връзките се осъществяваха от скитащи деца, осигуряваше голям брой склонни да се отдадат по-големи сестри, а дори и в завода, въпреки цялата тиранична строгост на правилата, изготвени в тайно споразумение от правителството и синдикатите, срещите можеха да се осъществяват и дори да се консумират в почивките за кафе или при отиване до тоалетната. Въпреки всичко, душата му бе останала непорочна, онзи духовен орган, където животът му копнееше за вечните си измерения.

Отначало Виржилио, по-слабият и по-млад от двамата въоръжени мъже, охраняваше строго Тристао — посрещаше го на портала на завода след работа, правеше му компания по време на вечерните развлечения за отмора, и спеше в една стая с него, като леглото му препречваше вратата. Но по време на дългите часове, които Тристао прекарваше в завода, Виржилио се бе включил в един футболен отбор в Моока, Тирадентес. Тренировките им понякога се проточваха до късния следобед, а когато играеха в други градове той не се прибираше до късно вечерта, понякога и до сутринта, а след време отсъстваше и по няколко ноци наред. Шикиньо, Полидора и Тристао решиха, че се е забъркал с жена, защото имаше много момичета, които без свян даваха мило и драго да се сблизят с някоя футболна звезда, и дори още по-охотно, ако е въоръжена с пистолет, или че е му е бил възложен по-спешен случай от призрачните големи шефове.

Но Шикиньо предупреди Тристао:

— Не си въобразявай, братко, че щом Виржилио пренебрегва дълга си, ти можеш да избягаш, преследвайки романтичната си лудост. Големите шефове знаят къде живея и ако избягаш, въпреки тяхната бдителност, ще отмъстят на мен и на невинното ми семейство. Малките Есперанса и Пашеко могат да бъдат захвърлени в предния ми двор с прерязани гърла. Полидора може да бъде отвлечена и изнасилена от цяла банда. За себе си не говоря... Апелирам към твоята почтеност като чичо и девер.

— А къде беше твоята почтеност като брат, като мой брат, когато ме предаде в ръцете на враговете ми?

Сивкавите ръце на Шикиньо неловко се размахаха в знак на протест.

— Всеки враг на твоето безразсъдство е мой приятел. Постъпих така, за да те спася от сексуалната ти мания по молба на скъпата ни майка.

Тристао се изсмя на тази очевидна лъжа.

— Майка ми се привърза към Изабел.

— Не е вярно... Тя я презира, защото е представителка на потисническата класа, която на всичко отгоре се е отнесла снизходително към нея. Привързаността е само от страна на Изабел и се дължи на перверзната психология на висшата класа. Наблюдавах

момичето, когато беше тук — държеше се безстрашно, както се държат само непостижимо богатите. Реакционерите поне уважават бедните дотолкова, че да се боят от тях. А ти забравì това русо пухкаво момиче, както и тя несъмнено те е забравила. Нима Полидора и аз не те храним дни наред? Нима сега не си по-заможен от деня, в който дойде при нас преди две години? Вече имаш занаят, който се търси, и спестявания в банката в един сектор, който се радва на безпрецедентен растеж — над десет процента годишно!

Тристао се чудеше, че брат му, който като него бе син на чернокожа майка, можеше да повтаря с такава убеденост измислиците на бялата върхушка. Сами се заробваме за трохи, дори само заради представата и слуха за трохи. Още докато се прегръщаше с Шикиньо в знак на повторно обещание за братска привързаност, Тристао беше твърдо решен да избяга.

Отиде в банката и изтегли спестените крузейрос, които щяха да му стигнат за няколко седмици, ако живееше скромно и пътуваше с най-евтините превозни средства. Една вечер, когато за щастие Виржилио бе заминал за Еспирито Санто да играе в някакви областни полуфинали, той изчака хленченето на децата, които не искаха да спят, да заглъхне зад стената на подобната му на килия стая. После изчака тихите гласове на Полидора и Шикиньо, които обсъждаха събитията през деня — нейните квартални клюки и неговите професионални затруднения като шеф на чистачите в лабораторията — да се превърнат в ритмично дишане и хъркане. За Тристао беше интересно след кашасата, хаоса и мръсотията в колибата на майка си, да наблюдава брачния живот на двойка, която се стреми да се приобщи към низшия слой на средната класа. Шикиньо и Полидора му приличаха на хора, които пристъпват приведени по тесен коридор с олющени стени, от които капе вода, те удрят главите си винаги, щом се опитат да се изправят, но никога не стигат до голямата зала, която виждат в мечтите си, с просторни високи тавани и огромни прозорци, отворени към света. Наместо това, разполагаха единствено с дългото неспокойно пълзене заедно под примигващи крушки, докато костите им станат чупливи, кожата им се набръчка, а косата им окапе. Щом се събереше отново с Изабел, Тристао завинаги щеше да се освободи от този живот, от това живуркане, напомнящо смъртта. Изабел беше неговият вечен живот.

Стената до главата му вибрираше от звука на дишане в забрава. Кварталът около малката ниска къща беше спокоен, като се изключи мяукането на чифтосващите се котки и бръмченето на крадено електричество от незаконно инсталираните трансформатори. Пристъпвайки крадешком, бос по теракотените плочки, облечен в стари бански гащета и тениската с надпис САМОТНА ЗВЕЗДА, която използваше вместо пижама, той напъха всичките си дрехи и малкото си вещи в новата чанта — раница от яркооранжево платно, която бе купил и тайно пъхнал под леглото си. Имаше намерение да скрие раницата под оклюмалата палма в ъгъла на малкия двор на Шикиньо. Оранжевите плодове на палмата и ниските ѝ широки листа я превръщаха в идеалния таен съучастник. Рано на другата сутрин щеше да тръгне към автомобилния завод, докато децата хленчат за закуска, подобно на малки акули, които ръфат месото на една по-голяма, умираща акула, и докато Шикиньо взема своя задължителен утринен душ, тъй като и една люспица пърхот можеше да опропасти компютърните чипове. Без никой да забележи, Тристао щеше да измъкне раницата изпод дървото в ъгъла на двора, да я метне на гърба си и да замине за столицата Бразилиа. Парите, които бе изтеглил от банката, бяха събрани в пачка и пъхнати в раницата. В потайния нощен час той излезе на двора, за да скрие обемистия оранжев вързоп под малката палма.

Но брат му не спеше, защото веднага щом алуминиевата плъзгаща се врата с щампован релеф, имитиращ плетена тръстика, щракна зад гърба на Тристао, тъмната сянка на Шикиньо, по гащета, се озова до него на малката циментова веранда. Беше излязъл през задната врата и заобиколил къщата. Дланта му върху ръката на Тристао приличаше на една от металните щипци, които вдигаха големите части в автомобилния завод.

— Не можеш да си тръгнеш.

— Защо не?

— Полидора и аз се нуждаем от парите за наема, който големите шефове плащат за теб. Заради твоето заминаване ще изпаднем в немилост.

— Ти вече си се опозорил, като си приел пари от похитителите на брат си.

— Откъде другаде могат да дойдат парите в Бразилия, освен от силните на деня? Те ще те убият, ако им излезеш насреща.

— Смъртта не е най-лошото нещо, което може да се случи на един мъж. Да живееш победен, това е най-лошото. Животът без Изабел за мен не е живот.

— Тя сто на сто те е забравила.

— Ако е така, предпочитам сам да се уверя в това.

— Големите шефове ще обвинят мен. Ще си отмъстят на семейството ми.

— Вече сме говорили за това.

Тук навън, сред писъците на котките, гласовете им звучаха настойчиво, но приглушено. За да не събудят семейството, което спеше вътре в къщата, братята се бяха преместили в малкото дворче с рядка трева и отгъпкана червена пръст, осеяно с евтините пластмасови играчки на Есперанса и Пашеко. Дланта на Шикиньо стягаше ръката на Тристао като белезници. Тристао се опита да се освободи, без да проявява грубост.

— Кажи им, че не си могъл да направиш нищо, за да ми попречиш — каза той на брат си. — Това е истината. Не е твоя работа да ме задържаш, а на Виржилио.

— Истината не помага на хора като нас. Хората в Бразилия ги убиват за това, че са казали истината. — Под уличното осветление лицето на брат му, неестествено близо до неговото, за да го чува как шепти, имаше цвят на излъскан метал, здраво завинтен за собствения си фанатичен егоизъм. Но тези големи приказки за „хора като нас“, какво общо имаха те с Тристао и неговия копнеж по Изабел — бялата ѝ красота, която се плъзга през притъмнялата стая като разтопено масло, влажните ѝ две раковини, които го поемаха дълбоко? Той се опита да освободи ръката си и този път дръпна по-силно. Двамата братя се боричкаха и приглушено пъхтяха върху малката площ с бодлива трева, на безлюдната, осветена в синьо улица. Натгъпканата раница пречеше на Тристао, а Шикиньо в паниката си да не изгуби парите, бе придобил кокалестата сила на демон. Но мускулите на Тристао, втвърдени от двугодишно затягане на болтове с едни и същи повтарящи се движения, които като шаблон му се натрапваха с ритъма си дори и насън, се напрегнаха и извиха крехката ръка на брат му с дланта, която не държеше раницата. Шикиньо изскимтя и отстъпи назад, но не

изостави нападателната си поза, дългите му ръце бяха протегнати напред като щипците на рак, застанал на опашката си при самозащита. Той щеше отново да се хвърли срещу брат си, ако острието на бръснача с гръмкото име Джем, не се бе появило между пръстите на Тристао. Нощем той го държеше в късите си панталони в случай, че Виржилио се завърне от някой мач — както се бе случило веднъж или дважд след загуба — в пиянско, раздразнително и нападателно настроение. За по-малко от секунда двата му тънки пръста изваждаха Джем. Бръсначът го превръщаше в ново същество с едно-единствено размахващо се пипало.

— Внимавай — рече той, люлеейки бръснача на светлината, така че брат му да види проблясващото острие. Сякаш някаква магия съсредоточаваше цялото му същество в безмилостното наточено острие. Спомни си сцената преди две години, когато сивите револвери на двамата наемници бяха разфокусирали хола в дома на брат му и преобразили контурите му.

Той пусна раницата със заплетени каишки на земята. Докато очите на Шикиньо бяха приковани върху проблясващото, олюляващо се малко острие, Тристао сграбчи мършавата шия на брат си, за да задържи главата му неподвижно. Опря ръба на острието в бузата на Шикиньо. С пестеливи и точни движения, той позволи на горния ъгъл на бръснача да пробие кожата, а после издърпа острието надолу по тебеширената плът до мястото, където наболите бакенбарди хвърляха бодлива сянка. Раната с дължина около пет сантиметра, гладко се разтвори, потече тънка червена струйка и нещо изхриптя в пресъхналото гърло на Шикиньо. Адамовата му ябълка се опита да заобиколи неумолимата хватка на Тристао. Тристао прокара острието пред хипнотизиращия поглед на брат си, сякаш се готвеше да пореже и другата му буза, но в изцъклените очи на Шикиньо вече се четеше примирение.

— Покажи това на големите шефове, за да докажеш, че си се борил с мен — предложи му Тристао. — Виждаш ли, сторих ти добро, в замяна на многото добрини, които ти стори за мен.

---

[1] Метис (порт.). — Б.пр. ↑

XII

АВТОГАТА

Тристао успя да избяга, макар и бос, по бански гащета и с тениската, която бе толкова дрипава и избеляла, че надписът ѝ, рекламиращ ресторанта в Леблон, едва се четеше. Не смяташе, че това непредвидено кърваво стълкновение с брат му позволява да се върне в стаята и да си вземе дрехите, с които бе възнамерявал да тръгне на работа — панталоните и широката копринена риза, които Изабел му бе купила по време на медения месец. Шикиньо можеше да се съвземе от уплахата, причинена от раната, и да нададе вик. По-добре беше да остави дрехите на следващия им притежател и да бяга, само трябваше да внимава да не пореже ходилата си на многобройните парчета стъкло.

Той броеше пресечките и като отмина десетина, задъхано намали темпото, а гърбът му се потеше под каишките на раницата. Междувременно бе минало полунощ. Автобусите вече не се движеха. Тротоарите болезнено дращеха стъпалата му, изнежени след двугодишно носене на обувки, циментът на Сао Пауло не беше мек като пясъка по плажовете на Рио. Той излезе от Моока и тръгна на север към кварталите на средната класа, където подозрителните втренчени погледи на кварталните нощни пазачи го подтикваха да върви по-бързо, макар да не го гонеха с обидни думи. Яркото сияние в небето на запад му показва накъде е центърът на града. Тристао тръгна по високия надлез, който се издигаше над дефилето на река Анянгабау и водеше към Авенида до Естадо. Под надлеза се простираше зеленият парк Дом Педро Втори, а върховете на дърветата неподвижно се издигаха нагоре, сякаш изваяни от восък. Когато навлезе в квартал Се, бе посрещнат от забързания ритъм на живота: от ресторантите и баровете блажено се носеха монотонните ритми на пулсираща музика.

Продължи да върви на север към Естасао да Луж, като тук-там срещаше момичета с високи бели ботуши и изрязани къси панталони, които стояха и си бърбеха с минаващите мъже, а погледите им

непрестанно се стрелкаха, нащрек за всяка пукнатина в стената на живота, в която би могъл да разцъфне плевелът на възможността. Една от обутите в ботуши рапаригас, с цвят на кожата като изтъркано с пясък и полирано кедрово дърво, се приближи към него, въпреки окаяния му вид. Безсрамието ѝ бе толкова огромно и предизвикателно — тясната блуза разкриваше гърдите ѝ чак до настръхналата кожа около зърната — че горкият му член стреснато подскочи и започна да се втвърдява. Обикновено в този час съзнанието му бе погребано в хроничния кошмар на затягане на болтове, които отказваха да помръднат, докато лицето на Оскар му се хилеше насреща като в строшено огледало.

— Виждам, че ме харесваш — каза момичето. — Казвам се Одете.

— Харесвам те, но сърцето ми е обречено на друга, която съм тръгнал да спасявам от големите шефове.

— Ако тя споделя чувствата ти, няма да има нищо против да ти духам само срещу десет новички крузейрос.

Сумата беше горе-долу равна на цената на един малък сандвич със скариди, емпандиня де камарао, от който също имаше нужда.

— Къде можем да отидем? — попита той.

— На една пряка оттук има чист хотел, където ме познават и цените са прилични за един работник.

Това момиче се бе досетило, че босите крака и съдраната тениска не са белег за истинското му положение. В хотела заяви, че членът му е твърде голям, за да го поеме с уста, и затова ще трябва да я чука само срещу още десет нови крузейрос, плюс цената на презерватива. Моралът на Тристао се бунтуваше срещу употребата на презерватив, но Одете обясни, че той е за негово, а не за нейно добро, тъй като лошите момичета като нея обикновено не живеят дълго. Имало много болести, наркоманията била неразделна част от нощния живот и стреса, а освен това имало и болни мъже, които убивали курвите за удоволствие.

— Тогава защо...? — започна той.

— Защо изобщо вода такъв живот? — Тя се усмихна и между подобните на листенца устни се показаха зъбите ѝ, досущ плод, който се разцепва и разкрива малки кръгли семенца. — По-добре кратък

живот, отколкото никакъв. И най-дългият живот изглежда твърде кратък на смъртното ложе.

— Майка ми е курва — реши да сподели Тристао.

Оскубаните вежди на Одете се повдигнаха от изненада и образуваха идеални дъги над очите ѝ с цвят на канела.

— А ти мразиш ли я заради това?

Макар че между двамата изобщо не ставаше дума за любов, за Тристао бе по-лесно да разговаря с това момиче, отколкото с Изабел.

— Не изпитвам никакви чувства — призна той. — Тя ме е научила на това — да не изпитвам чувства към нея.

— О, винаги изпитваме нещо към майките си — възрази Одете. — Само се заблуждаваме, че не чувстваме нищо.

Той имаше желание да ѝ разкаже как Изабел се бе опитала да обикне ужасната му майка, но реши, че обясненията са прекалено сложни, а и в тази обстановка му се сториха като бreme и щяха да прозвучат нелепо. Макар че още не бяха пристъпили към чуването, Тристао вече започваше да се отегчава. Тези жадни за секс момичета, които постоянно срещаше в живота си, го убеждаваха колко несигурна и трудно постижима беше идеалната любов, която съществуваше между него и Изабел. Любовта е навсякъде, установи той, и не е решение за никой проблем. В действителност тя създаваше проблеми. Мъжете, които по пладне крачеха по улиците на Сао Пауло и оживено сключваха бизнес сделки, не бяха будни в три часа сутринта, за да правят любов. Тръпки побиваха Тристао, когато се замислеше, че животът му едва ли има нещо общо с който и да е образец, с изключение на равномерното изхабяване от раждането до смъртта. Той се държеше здраво за образа на Изабел като за единствената бляскава нишка в тъмното му бъдеще.

Въпреки това, той се люби с Одете, отначало застанала на четири крака, по нейно предложение. Бутовете ѝ се издигаха като гладки, намазани с масло дъги от кедрово дърво, после тя го възседна, а той се облегна на възглавниците, опрени на тапицираната табла на кревата, омазнена от множество глави, така че всеки път, когато лявата ѝ гърда подскачаше към лицето му, той докосваше с устни зърното в кръгчето от тъмна настръхнала кожа, а тя се надигаше и спускаше като цилиндър, в който влизаше неговото бутало. В лепкавата прегръдка на презерватива той бавно стигна до оргазъм, а когато най-сетне с гърч и

скимтене успя да свърши, тя се усмихна с професионално задоволство. Одете се надигна от свиващия се пенис и се чу тих звук като от всмукване в крайчеца на гъстото ѝ къдраво окосмение, което като косата му, сякаш бе поръсено с червен пращец.

За разлика от Изабел, Одете беше тантуреста, с дебели крака и корем, който след няколко години щеше да увисне като хамак. Доволната ѝ усмивка се смени с деловито изражение. Ако излезеше отново на авенида „Каспер Либеро“, можеше да намери още един клиент преди зазоряване.

— Преди да се разделим, кажи ми откъде да си купя обувки в този час? — попита той, докато ѝ плащаше. Както виждаш, мога да си го позволя... Но се наложи да напусна жилището си по спешност. И един сандвич със скариди — приближава времето, по което обикновено закусвам.

Странно, но Тристао се смуцаваше в присъствието на трътлестата курва, когато бяха облечени. Усецаше, че тя се нуждае от по-малко илюзии, за да живее — тя бе по-пригодена за този мръсен свят и се чувстваше като риба във вода, докато той трябваше да си проправя път с накуцване, спъван от чувството, че е длъжен да изпълни някаква мисия, че му е отредена някаква висша съдба.

— За сандвича мога да ти посоча едно местенце точно до Жардим да Луж, но за обувки сигурно ще се наложи да почакаш до сутринта. Харесваш ли ме още? Мислиш ли, че онази, която обичаш, ще има нещо против, ако ме чукаш още веднъж и си поиграеш с гърдите ми?

— Според мен ще реши, че един път е достатъчно — каза Тристао. — И тя като теб е реалистка.

След като Тристао и Одете се разделиха завинаги и той намери един яркоосветен магазин, където сънливият продавач нямаше емпандиняс де камарао, а емпандиняс де галиня^[1], при това сухи, той понесе раницата си на север, през квартал Бом Ретиро и магазините със спуснати кепенци и нечетливи надписи от разпадащи се, избелели букви с формата на пламъци, в посока към автогарата срещу гара Сорокабана. В утринния здрач от главния ѝ вход струеше бледа електрическа светлина. Вътре имаше стотици спящи хора, проснати на пода до своите вързопи, клетки с папагали, прасета, чиито зурли бяха овързани с парцали от кариран плат. Забутаната в края на големия град

автогара приличаше на паст, воняща на обширната утроба на страната. Мухлясалият влажен дъх на спящите хора тежко се надигаше от пода. Избягали от клетките си пилета дремеха по облегалките на пластмасовите столове, на които клюмаха пияници, а главите им ритмично се поклащаха, сякаш изпълняваха някакъв танц. Кайпирас, селяците, бяха заели закътаните местенца под стълбищата и край камарите от сандъци и бяха налягали покрай стените на гарата под импровизирани завивки. Купчините по ъглите, които на пръв поглед приличаха на боклуци, бяха всъщност хора, които спяха, плътно притиснати един до друг, завити с парчета картон или найлонови торби за боклук — един вид защита от ярките примигващи светлини. Когато утринната светлина се запромъква пълзешком в автогарата, затворените в клетки петли се разкукуригаха, а малките деца, облечени в дрипи до пъповете на подутите им коремчета, зацапукаха напред-назад — търсеха къде да се изчишкат и примигваха озадачено, сякаш се питаха защо са родени.

В лабиринта на сградата Тристао най-после откри мястото, откъдето да купи билет за Бразилиа. Гишетото щеше да отвори чак след два часа, но вече се бе образувала дълга опашка. На нея търговски пътници в омачкани костюми, студенти по сандали, студентки с конски опашки и фланелки с образа на Че Гевара се редяха заедно с бедни кабокрос и сертанежос^[2], облечени в дрехи, подобни на пижами, вкоравени от жълтата прах. Тези бедняци от вътрешността на страната бяха дошли в Сао Пауло като прегладнели псета, привлечени от изпосталелия труп на вол. Дори те гледаха с пренебрежение чернокожото момче с боси крака и стари бански гащета. Няколко от тях дори го прередиха, докато най-после с една-две остри думи Тристао им показва, че такива не му минават.

Той пъкна билета за Бразилиа във вътрешното джобче при бръснача и се качи на горния етаж на сградата, където намери един спортен магазин, който тъкмо отваряше. Оттам за три пъти повече пари, отколкото му бе струвало да спи с Одете, си купи чифт бели платнени обувки за тенис. Те приличаха на огромни лодки, на груби дръжки, прикрепени към тънките му глезени, но имаха порести подметки и бяха много удобни. Пътят с автобус до столицата траеше петнадесет часа, а на него му се наложи да стои прав на пътеката чак до град Бело Оризонте.

-
- [1] Сандвичи с пилешко (порт.). — Б.пр. ↑
- [2] Жители на сертао (порт.). — Б.пр. ↑

XIII

СЛАДКАРНИЦАТА

Изабел и нейните приятели често прекарваха вечерите в една сладкарница, „Жанио Куадрос“, която носеше името на един отдавна забравен президент. Някои бразилски президенти напускаха поста си сърдити, други се самоубиваха, за да демонстрират любовта си към родината, трети бяха свалени от военните, които искаха да угодят на Съединените щати. От президентите, които помнеше Изабел, само Кубичек бе издържал пълен мандат, а той бе обременил страната със столицата Бразилиа и инфлацията като паметници на своето управление. Стените на сладкарницата бяха облепени с плакати на Бриджит Бардо и Фидел Кастро, високите сепарета усамотяваха съзаклятнически посетителите на групи от четирима-петима, а понякога и по шестима-седмина, стига да се погъстяха. Синият дим от цигарите — „Континентал“, „Холивуд“ или „Луи XV“ бяха най-често срещаните марки — висеше във въздуха, гъст като миризмата на спалня и урина на автогарата, през която Тристао бе минал преди осемнадесет часа. Високият мраморен тезгях до входа на сладкарницата беше целият в хромирани машини — чучури и помпи, ръчки и гъвкави тръбопроводи, необходими за газираната вода, мелбите и кафето еспreso, черно и горчиво, както го обичат бразилците.

— Сартр е едноок палячо и педофил — обяви Силвио, един от приятелите на Изабел от университета, — но Кон-Бенди ще свали Дьо Гол, точно както Джери Рубин свали Джонсън, а Дубчек ще съсипе Брежнев.

Отвъд границите на Бразилия светът се вълнуваше и изглежда младежта поемаше нещата в свои ръце, а приятелите на Изабел, синове и дъщери на управляващия елит, бяха развълнувани като футболни запаянковци по трибуните, когато играта на стадиона се обръща. Силвио, чийто баща беше едър *фазендейро*^[1] в Баия, изразяваше своя радикализъм чрез смяна в марката на цигарите — вече не пушеше от

скъпите „Министер“, а „Мистура Фина“, острите цигари на работниците.

— Брежнев никога няма да допусне социализма да има човешко лице — възрази Нестор Вилар от своя ъгъл на задименото сепаре. Слаб и аскетичен, той беше син на полковник и се обявяваше за анархист, привърженик на много по-крайни цели от безплодните стремежи на лявото крило. — Ако социализмът някога добие човешко лице, той ще изчезне като спукан балон, пуф! Диктатурата на пролетариата не може да допусне поданиците ѝ да бъдат хора — тя трябва да разполага с работи в низините и чудовища на върха. — Докато говореше, в ъгълчетата на устата му се събираше слюнка и образуваше противни бели мехурчета. Преди един-два семестъра Изабел бе спала няколко пъти с Нестор, но пенисът му беше тънък, с тъжни сини вени и обезпокояващо яркорозови тестиси, при това тя бе принудена да положи прекалено много накърняващи достойнството ѝ усилия, за да го изправи. Беше скъсала с него под предлог, че не одобрява политическите му убеждения. Той се влияеше от фашистките идеи на баща си повече, отколкото съзнаваше, и неговата така наречена анархия твърде много приличаше на военна диктатура. За теб, каза му Изабел, анархията означава да се премахнат съществуващите тънки прегради пред експлоатацията и грабителството, а ако на света изобщо съществува нация, която не се нуждае от идеала за анархия, то това е анархична Бразилия, върху чийто национален флаг с такъв копнеж е написано „Ред и прогрес“ на фона на южното небе.

— В Съединените щати — продължи Силвио, без да отделя поглед от лицето на Изабел, през мъглата от тютюнев дим, кафеени пари и миризма на прокиснало мляко от сладоледа, топящ се в тежките стъклени блюда с форма на каравели, — в Щатите чернокожите превърнаха Вашингтон в руини след убийството на Мартин Кинг. В Чикаго и Балтимор също. Наближава краят на снежнобелите империалисти от севера.

Той знаеше, че тя обича да слуша хубави неща за чернокожите. Още не беше спала с него, но почвата се подготвяше. Сред осветения от факли мрак на някоя антиимпериалистическа демонстрация, той щеше да крачи до нея, ръката му щеше да търси свободната ѝ ръка, която не държи пламенен плакат или протестна факла. Сред топлия дим, докато цигарата с марихуана се предаваше от ръка на ръка и

докато боса новата на Елис Режина, тропикализмото^[2] на Жилберто Жил, джазът на Колтрейн или протяжният испански на Джоан Бейс се процеждаха през помътеното съзнание на Изабел, устните, които усети, че се притискат към нейните, и дланта, която слепешком търсеше отворите на дрехите ѝ, принадлежаха на Силвио. Косата му беше къдрава, мазна, дълга до раменете, беше по-нисък от нея, но ниският му ръст не изключваше възможността да спи с него. Моментът още не бе настъпил, а и тя не искаше да настъпва. Още не бяха спали заедно и така тя имаше нещо в запас, нещо, което да предвкуса или да очаква. Току-що бе навършила двадесет и една, а животът ѝ, вместо да се пълни, сякаш се изпразваше. Баща ѝ бе поел своя пост в Афганистан, а чичо Донасиано все по-рядко идваше в столицата. Сега, когато беше пълнолетна и жена в юридическия смисъл на думата, той проявяваше по-слаб интерес към нея, беше го очаровала единствено въплътената в нея невинност с възможността да бъде осквернена. Беше месец май и настъпваше зима тук, на планалто, задаваха се звездните ноци, които я бяха принудили за пръв път да прибави към гардероба си вълнени пуловери. Този семестър бе зарязала историята на изкуството и се бе прехвърлила в специалност ботаника. И все пак чувстваше, че не това е нейният път, беше неудовлетворена от образованието си. Ученето и четенето — всички тези досадни сиви редове печатан текст, които уморяваха очите ѝ и се налагаше да ги изчита отново и отново, докато смисълът им се търкулваше, носен от мътна силна струя като грозно бебе — не ѝ доставяха удоволствие, бъдещето не принадлежеше на писаното слово. То принадлежеше на музиката и на плавно преливащите се картини, където един образ многоцветно се приплъзва в друг, на съзливите сериали, на футболните мачове и на повторенията на карнавала от миналия февруари. Беше инсталирала телевизор в спалнята си в общежитието и съквартирантките ѝ се тревожеха за нея. Тя живееше в някакъв сън, щеше да се провали на изпитите.

Все пак запали поредната цигара „Холивуд“ и заядливо се обърна към Силвио:

— Черните никога няма да се разбунтуват, нито там, нито тук. Те са прекалено щастливи и добри. Твърде красиви са. Винаги е било така. Робството погуби индианците, черните се извисиха над него, поради собствената си великодушна природа. Те са позволили на

поробителите си да се отнасят с тях като към по-низши същества, тъй като ги превъзхождат. И те като евреите са намерили начин да живеят в нашия отвратителен двадесети век — именно да живеят, а не само да оцеляват.

Споменаването на евреите може би представляваше флирт със Силвио, едно неусетно приближаване към момента, когато щяха да спят заедно, защото той произхождаше от „новите християни“, заселили се заедно с първите португалски колонизатори, за да забогатеят от отглеждането на захарна тръстика, смесвайки се с местното население, както изглежда, без предразсъдъци. И все пак еврейската жилка никога не бе забравена съвсем, контрастът между „нови“ и „стари“ избледняваше, докато католицизмът губеше позиция със смяната на поколенията, но никога не изчезваше напълно като петно върху стара покривка, което остава въпреки многобройните изпирания, па макар и като все по-незабележима сянка.

Кларисе, съквартирантката на Изабел, която беше спала със Силвио и желаше да спи с Нестор, макар че Изабел в пристъп на недискретно откровение с кикот ѝ бе описала подробностите, мързеливо дръпна от цигарата „Континентал“ и враждебно заяви:

— Мисля, че ги изкарваш прекалено романтични, скъпа. Всички го правим, за да не се чувстваме виновни за отчайващото им положение. Те пък ни помагат в това отношение, и това е най-странното, понеже са така ужасно колоритни.

Другата колежка на масата, педантичната Ана Витория, имаше шокираща прическа, подстригана на дебели щръкнали кичури и боядисана в цвят на опушена охра, и очилца в телени рамки, кацнали на върха на чипия нос. Тя също се намеси:

— Същото важи и за съвременната социология. Тя придава романтичен ореол на всичко по примера на Жилберто Фрейре, този майстор на самодоволството. Ако бразилците не романтизираха нещата около себе си, те щяха да бъдат, принудени да се пробудят за истината, както и за истините на Карл Маркс.

— Самият Маркс е романтичен глупак — насмешливо каза Нестор. — Въобразява си, че пролетариатът е един голям супермен, докато той представлява сбирщина от хленчеши, ограничени съглашатели и авантаджии. Подобно на капиталистите, комунистите се стремят да прикрият потисничеството и жестокостите в своите

общества с бляскави митове. Какво са Кастро, Мао и Хо Ши Мин, ако не нашите филмови звезди, нашите Мики Маусовци и Гари Купърровци, които ни гледат от плакатите? Всички правителства се стремят да скрият от хората истините за самите тях. Истината за хората излиза най-вече само в една анархистична държава. Ние сме зверове, убийци, диваци, курви.

— Защо споменаваш курвите в тази поредица от отрицателни епитети? — възрази Ана Витория. — Курвата е жена, която търгува с женските си прелести при определен тип пазарни условия. Твоите кралици на обществото, твоите принцеси ала Грейс Монакска също търгуват, но при други условия. Понятието сексуален морал не съществува. Това словосъчетание е оксиморон^[3]. Жените трябва да оцеляват.

— Точно така! — тържествуващо извика Нестор, подобно на военните, които се нахвърлят върху хаоса, за да го наложат.

— Точно така, точно така — откликна Кларисе от другия край на широката дебела маса от палисандрово дърво или пау рошо^[4], която лепнеше от сладоледа, а ръбовете ѝ бяха обгорени с белези от цигари. Тя заговори дрезгаво на Нестор: — Както казваш, анархията е единственото честно условие — човешката раса без романтизъм, без капитализъм, без марксистически глупости.

Нестор изглеждаше глупаво, когато чу този комплимент. Долната му челюст, покрита с белези от акне, увисна, сякаш някой му смучеше члена. Изабел затвори очи, представи си белия му, подобен на червей пенис, и потрепери.

— А ти, Изабел... съгласна ли си? — обърна се към нея Силвио, вероятно с мисълта, че такава преоценка на всички стойности приближава момента на неговото завоевание.

— Ана каза само „да оцеляват“. Аз казвам „да живеят“ — отвърна Изабел, но отговорът ѝ прозвуча наивно на самата нея и тя леко се изчерви. Кръвта във вените ѝ изгаряше от треска, която не можеше да накара останалите да почувстват.

Силвио, чието широко лице изразяваше нетърпение и бдителност като лицето на Тристаовия брат Еуклидес през онзи ден на плажа, се готвеше да им съобщи нещо и го стори с толкова тих и напрегнат глас, че дори цигареният дим сякаш замръзна и внимателно заслуша.

— Този четвъртък се готви студентски протест на всички университети. Ще започне по обяд. Ще вървим нагоре от Ейшо Родовиарио до катедралата и ще продължим към президентския дворец, докато полицията не открие огън. Искаме да има жертви, толкова, че да се предизвика международен скандал. Обещаха ни, че ще има телевизионни репортери. Моментът е избран така, че протестът да съвпадне със стачката на работниците във всички текстилни и хартиени фабрики. Ще бъде чудесно — ще сразим чудовището с нашата смърт. А онези, които оживеят, после ще се съберат на игрището за голф.

Тъничкият, но решителен глас на Ана Витория се намеси с монотонността на прелиствани страници:

— Студентският протест е пълна противоположност на протеста на работниците, той представлява опит на младото поколение на управляващата класа да задържи властта си под маската на революция.

— Бразилия е не прекалено, а недостатъчно романтична — обясняваше Нестор, вдъхновен от възхитения поглед на Кларисе. — Бразилците са най-прагматичната нация на континента. Кой са били нашите революционери? Един зъболекар, който е писал лоши стихове, и един син на императорски регент, който умира от страх да не загуби работата си!

— Изабел — намеси се в същия миг още един глас, който прозвуча едновременно срамежливо и заповеднически. — Изабел.

Тя отвори очи и видя Тристао застанал до ръба на масата от захабено палисандрово дърво, високо чернокожо момче, нарамило оранжева раница и облечено в тениска, толкова избеляла и окъсана, че надписът върху нея едва се четеше. За един светкавичен миг, под блясъка на изумените втренчени погледи на приятелите ѝ, тя се усъмни дали това наистина е той. Първото чувство, което изпита, беше страх.

— Как ме намери? — попита тя.

Обвинителният ѝ тон го накара да се усмихне. В тази бавна усмивка, която разкри идеалните му зъби, здравите правоъгълни зъби на младостта, тя разпозна човека, който пробуждаше нейната най-добра и най-дълбока същност. Челото му, също с правоъгълна форма, беше по-високо, отколкото го помнеше, подобно на крепостна стена, издигаща се над хлътналите, тъжни в мастилената си чернота очи.

— Надуших те — рече той с меланхоличен дрезгав глас и мек акцент на кариока, които като че ли омагьосаха бързивите ѝ събеседници и те замлъкнаха. Обичната форма на носа му, сплеснат, сякаш за да даде на ноздрите по-голям достъп до въздуха и неговите аромати, придаваше правдоподобност на думите му.

Гласът му бе отключил някакви вибрации: тя се почувства настроена на друга тоналност, музиката за арфа вече бе оркестрирана за цял струнен квартет. Усмивката му премина в диминуендо, а после съвсем изчезна.

— Виржилио е научил от Сезар, че си студентка в тукашния университет. Пътувах петнадесет часа с автобуса, а когато пристигнах, разпитах къде обикновено се събират студентите. Това е дванадесетото заведение, в което те търся. Изглежда не се радваш да ме видиш. Вече не си осемнадесетгодишно момиче.

— Радвам се — каза му Изабел. — Извинявай — обърна се тя към Силвио, който седеше на края на сепарето между нея и свободата.

— Проблеми ли имаш? Кой е тоя дрипльо? — попита той.

В ушите на Изабел гласът на Силвио прозвуча сякаш от много далеч. Тя долови страха, който стягаше гърлото му и правеше гласа му писклив, макар че току-що се бе похвалил как ще тръгне срещу дулата на военните, за да изпише новините на първа страница със своята и тяхната кръв. Тя решително се обърна към него и обясни с твърд глас:

— Той е мой приятел. — Не намери сили да каже „Той е мой съпруг.“

Кларисе си разменяше заговорнически погледи с Нестор през масата, а до него Ана Витория беше приковала поглед пред себе си, сякаш очакваше от марксизма да ѝ подсказе какво да прави. Силвио се нацупи и отказа да стане, само се извъртя настрана, така че Изабел да се промъкне край него, а задникът ѝ в дънкова минипола мина само на сантиметри от лицето му. Обсипаните с белези от акне бузи на Нестор пламнаха, сякаш някой го бе зашлевил, толкова зачервени бяха от внезапното смущение, от това вмешателство в студентския им живот.

— Чао, приятели — сбогува се с всички Изабел.

— Чао — отвърнаха те в слаб и нестроен хор.

— Адеус^[5] — учтиво се обърна към тях Тристао и се поклони на сбогуване.

Притиснала тежките учебници по ботаника към стегнатите си гърди, тя го последва към изхода през стени от син цигарен дим. Свежият въздух, нощното небе, мускулестото му мургаво тяло — това бе друг вид сладолед, една наслада, измерваща се не от устата, езика и гърлото, а от органите, разположени по-ниско, непосредствено свързани с душата и нейната аура. Едно прокъсано място в тениската на рамото му разкриваше триъгълно петно, по-тъмно от лакирано палисандрово дърво и тя си спомни колко трогателно уязвима за белези е черната кожа, която, за разлика от бялата, никога не прощава и запомня всяко одраскване и мехурче със сив белег като петно от тебешир по зле измитата черна дъска.

---

[1] Плантатор (порт.). — Б.пр. ↑

[2] Течение в музиката (порт.). — Б.пр. ↑

[3] Т.е. частите му се изключват взаимно по смисъл. — Б.р. ↑

[4] Червено дърво (порт.). — Б.пр. ↑

[5] Сбогом (порт.). — Б.пр. ↑

XIV

ПОД ЗВЕЗДИТЕ

Вън на тротоара светлините на град Бразилиа разпръскваха надвисналата пустош на небесния свод. Ресторантите, предлагащи рядка канжа де галиня^[1] и баровете, от които се носеше гръмък подигравателен младежки смях, хвърляха светли правоъгълници по тротоара, над главите им осветените квадрати на прозорците се извисяваха на възбог, сякаш за да превишат по брой и да засенчат звездите. Изабел бе с розова блузка с къси ръкави и бе вързала около кръста си, ако нощта се окаже хладна, памучен пуловер с щамповано изображение на короната от тръни, увенчаваща Националната катедрала; когато ускори крачка, за да се изравни с Тристао, бедрата ѝ се залюляха небрежно и предизвикателно — всъщност илюзия, която се дължеше на ветреещите се ръкави на пуловера. Новите му бели обувки за тенис проблясваха пред нея, стъпваха ту в локвите електрическа светлина, ту в тъмнината. Пешеходците поглеждаха за миг към тях, не бяха подходяща двойка, но в Бразилия такива двойки се срещаха често.

Тъй като започна да се задъхва, тя се осмели да докосне ръката му, сякаш да го накара да забави крачка. Дланта ѝ уплашено се отдръпна, стресната от желязната твърдост на неговия бицепс. Да, беше по-възрастен, мускулите му бяха станали по-възлести, лицето — по-слабо, с едва забележима бръчица в ъгълчето на устните, която по-рано я нямаше. Чувстваше се вдъхновена, екзалтирана, но също и забързана, като че времето бе завило зад ъгъла и се търкаляше надолу.

— Да, работих — каза ѝ той. — Две години в автомобилния завод, където от мен се очакваше да завинтвам болтовете, с които се закрепва двигателя, докато накрая започнах да ги завинтвам и насън. Исках да сънувам теб, Изабел, но лицето ти ми се губеше, а също и гласа ти, ден след ден, нощ след нощ. Накрая се разбунтувах и нараних брат ми, за да се измъкна.

— А сега ме виждаш — рече Изабел, като се преструваше, че е весела и безгрижна. Тя улови желязната му ръка с бялата си длан и го завъртя, заедно с издутата като гърбица оранжева раница, принуждавайки го да върви по-бавно натам, където светлините чезнеха, а Ейшо Родовиарио Норте правеше плавен завой. — Още ли ме харесваш?

Милото ѝ, като муцунка на маймуна лице, почти прозрачно от бледността на студентските безсънни нощи, изглеждаше по-крехко, сякаш житейската тъга бавно пресушаваше соковете му.

— Докосни ме и ще видиш — отвърна той.

— Тук, на улицата ли? Ти си луд, Тристао. — И все пак усети как бикините ѝ под дънковата пола овлажняха.

— Срамуваш ли се от мен? Избягах от дома на брат ми, облечен в дрехите, с които обикновено спя. Затова съм такъв раздърпан. Всъщност, разполагам с известна сума... Двегодишните ми спестявания са в раницата.

— Винаги съм щастлива, когато съм с теб — каза тя и докато вървяха един до друг, тя леко докосна с другата си ръка късите гащета там, където членът му се бе пробудил.

— Трябва да се любим и да поговорим — каза той.

— Да. Продължавай да вървиш, съпруге мой. Скоро ще намерим подходящо място.

Повечето светлини на града бяха останали зад тях и сега се разминаваха с работниците, запътили се към автобусите, които да ги откарат в бедняшките квартали на километри навътре в пустошта, светлите им ризи се мержелееха в тъмнината като гребени на вълни в нощния океан. Край тях вече не минаваха автомобили със запалени фарове, проблясваха само светлите петна на белите му обувки, развятия ѝ пуловер и дългата ѝ платиненоруса коса. Тротоарът свърши. По средата на двупосочната магистрала имаше тревна ивица, широка колкото разстоянието между две преки в града. Когато тръгнаха по нея, тя усети през сандалите си леките убождания на росата, капки от обърнатия бокал на нощта, неизменно ясна и още по-прозрачна над главите им. Сега вървяха по-бавно, като спираха от време на време да се целуват и гаят, протягайки ръце под тънките дрехи, за да докоснат и помилват копнеещата кожа.

Тук-там широката централна ивица на магистралата бе обрасла с растителност, малки горички. Когато се приближиха към една от тях, с познанията си по ботаника тя различи диви бананови дървета, под чиито огромни листа можеха да се скрият, и юка с пламтящи цветове, подобни на лилия. Растителността беше достатъчно гъста и двамата можеха да се чувстват невидими върху ложето от гнила дървесна кора и сухи бананови листа. Влюбените легнаха, а високо над тях бе черното небе, обсипано със звезди, някъде струпани една до друга, като пустинните храсти, растящи близо един до друг по коритата на пресъхналите реки. Над горичката, далеч от ярките светлини на столицата, звездите грееха със сила, която вземаше връх над техния безпорядък: това несъмнено беше сигнал за началото на някакво невиждано чудо. Тя смъкна бикините под късата дънкова поличка, а той свали банските си гащета и те станаха отново любовници. Сливането им беше като балсам върху двугодишна болезнена рана.

— Нека никога вече не се разделяме — въздъхна той, докато тласъците все още заглъхваха в нея.

— Няма — обеща тя.

— Къде можем да отидем? Гневът на баща ти ще ни преследва навсякъде.

— Това не е гняв. Той не те харесва, защото така е възпитан. Погледни над нас, Тристао. Небето е безкрайно, а също и Бразилия. Ще тръгнем на запад и ще се изгубим в нея.

Докато лежаха сред живописната растителност, прилична на джунгла заради избуялото диво бананово дърво, чиито зелени заострени плодове смесваха сладкия си аромат с мускуса на Изабел и мириса на Тритаовото тяло, доста силен след целодневното мъчително пътуване, трафикът стремително се носеше край тях по двете половини на супермагистралата, светлините на фаровете като крилати ангели слепешком долитаха при тях в хрусталака, образуваха назъбени, препускащи сенки на листа и стволоче и осветяваха голите крайници и меките кореме на скритите любовници. В тези плисъци от ярка светлина всеки четеше страха в лицето на другия. Опитваха се да си представят вътрешността на Бразилия.

— Известно време можем да живеем с моите пари — каза той. — Но инфлацията ги поглъща и няма да стигнат за дълго.

— Аз имам само джобни пари, но мога да открадна някои неща от апартамента на баща ми, които да продадем. Още пазя свещника, онзи, който не дадох на майка ти, табакерата на чичо Донасиано и кръстчето. Мога да открадна бижутата на майка ми, които баща ми е запазил. Те, така или иначе, са мои.

— Не взимай нищо от баща си, което може да има сантиментална стойност — каза Тристао. — Надявам се някой ден да се сприятеля с него.

Тя, без да иска, издаде звук, който му показва, че мечтата му е безнадеждна. Страх, тъмен и безкраен като територията, на която обричаха бъдещето си, проникна в стомаха му със студени пипала. И все пак присъствието ѝ намаляваше ужаса му. По хълбоците ѝ бяха полепнали парченца кора от бразилски бор, които бяха подхранвали растителността, но ето че отново загниваха и се превръщаха в част от природата. Той я накара да застане на четири крака, както предната нощ бе сторила Одете, и започна да отлепя парченцата от двете възглавнички на снежнобелия ѝ задник. Целуна лявата буза, после дясната и пъкна езика си в стегнатата малка дупчица между тях. Никога не беше правил това, дори в хотел „Амур“. Тя инстинктивно се отдръпна, а после, като усети твърдата решимост, с която ръцете му стискаха хълбоците ѝ, притисна тяло към лицето му с неговия безкостен израстък, тъй като не желаше да опетни любовта им и с помен от срам. Това, което беше нейно, беше и негово. За тях това бе нова територия. С кръглите си чувствителни ноздри, на които тя се бе любоввала същата вечер, той вдъхна първичния странен мирис на изпражненията ѝ, част от нея, и все пак не самата тя. Така заличи спомена за Одете и спокойно се остави на съдбата си, отново съединена с тази на Изабел.

Когато излязоха от банановата горичка, далечните светлини на Бразилиа смътно се мерзелееха на хоризонта като дрипави перфокарти, нищожни в сравнение с чувствения порой на звездите. Докато вървяха към столицата по тъмната междинна ивица, Изабел и Тристао се уговориха да се срещнат на автогарата в седем часа сутринта и да хванат автобуса за Гоиания^[2].

---

[1] Пилешка супа (порт.). — Б.пр. ↑

[2] Град в Бразилия. — Б.пр. ↑

XV

ГОИАС

Раздрънканият автобус, чиято яркозелена боя едва се виждаше през слоя от червена прах и засъхнала кал, се носеше по пътя с грохот и скърцане. Отначало беше пълен, но бързо се опразни, докато напускаха изисканите модерни квартали на Бразилия и обръча от коптори, израснали по време на безредното забързано строителство на града, които, противно на предвижданията, така и не бяха разрушени. Скоро останаха само неколцина пътници. Вече бяха напуснали Федералната област и се намираха в същинската провинция, в кампо серадо^[1], хълмисти обработваеми земи, редуващи се с редки ниски гори и поля, добиващи кафяв цвят през този втори месец на сухия сезон. Благодарение на новите си знания по ботаника, Изабел различи тютюна и фасула, памука и царевицата. Ожънатите стъбла изглеждаха изоставени, селският пейзаж излъчваше меланхолия и монотонност, която сковаваше градските сърца на младата двойка — някаква досадна повторемост, сякаш слушаш човек, който знае само няколко думи, но не престава да говори. По местата, където земята не беше обработена, се мяркаха черни говеда, които като трънливи храсталаци осейваха неоградената, изсушена от жегата савана, простираща се до синкавите планински хребети. Преди време земята вероятно е била поплодородна — пътят минаваше през градчета, празни като счупени стомни, с порутени къщи, чиито запустели градини бяха обрасли с бурени.

Двамата се държаха за лепкавите си от пот ръце, докато в автобуса ставаше все по-горещо, и ту единият, ту другият задрямваше. Тристао бе прекарал нощта проснат на една пейка на автогарата, страхуваше се да не го ограбят и здраво стискаше преплетените каишки на раницата, а пачката крузейрос бе пъхнал зад джобчето на банските си гащета, където бръсначът бе готов всеки миг да излезе от калъфа си. Автогарата беше ярко осветена и неколцина мъже от квартала я използваха за игрален клуб. Те шумно тракаха с плочките за

домино и крещяха при всяко хвърляне на зара, докато играеха бозо. От време на време Тристао задрямваше за десетина минути, но често се будеше, тъй като здраво стегнатите каишки спираха кръвообращението в ръцете му. Изабел бе лежала будна в мрачната си стая в края на извития коридор, заслушана в шумовете от спалнята на високия слаб слуга и дебелият му съпруга, които бавно се приготвяха за сън. Взираше се в ъглите на стаята, която бе украсила със студентски плакати, грамофонни плочи и книги, книги, чиито широки гърбове с укор се взираха в нея, за това, че ги изоставя. В пет часа стана и без да вдига шум, прибра дрехите си в два сини куфара. После тръгна по коридора с надеждата, че мъжът от охраната във фойето ще спи зад гишетото. Когато се озова на улицата с двата тежки куфара, тя приличаше по-скоро на поредната, изпълнена с надежда пришълка, дошла да търси държавна работа, а не на побягнало дете на привилегированата класа. Взе такси до автогарата, където раздели с Тристао евтината закуска от кафе, пупуня^[2], хляб и сирене. Този път като съпрузи си обещаха един на друг да бъдат по-пестеливи, отколкото в Сао Пауло.

Раздрънканият автобус ги събуди, когато със скърцане и друсане спря в някакво градче, където самотният гол кръст на единствената черква стърчеше над фасадата с фалшиви спирални орнаменти, върху чийто перваз жестикулираха нащърбени каменни светии. По вехтата фасада на магазина до автобусната спирка не бяха разлепени нови рекламни афиши. Имаше само окъсани избелели стари плакати. Единственият признак на предприемчивост беше старицата, която продаваше кочани печена царевица, застанала до мангала в напечения от слънцето ъгъл до варосаната стена. Мръсната ѝ рокля бе украсена с дантелена яка, а на главата ѝ се мъдреше пластмасова шапка с козирка, рекламираща бира „Брама“. Глинените керемиди на градчето изглеждаха напукани и разкривени от тежестта на безразличното небе, чийто крещящ син цвят напомняше пласт току-що нанесена боя.

Напредвайки към вътрешността на страната, те сякаш пътуваха назад във времето. По стесняващия се път се състезаваха все по-малко автомобили. Мъже и жени се друсаша по банкетата, възседнали магарета с дълги кукленски мигли. Автомобилите бяха с ъгловати силуети, стъпала под вратите и извити калници — спомен от една по-стара епоха, преди Бразилия да има своя собствена индустрия, когато колите,

след дълга употреба и неколнократни ремонти, пристигаха закупени от втора ръка от Северна Америка. В далечината, начело на разширяващ се облак кафяво-жълт прах, се движеше камион с дървена каросерия, а от време на време зърваха кравари, вакейрос, облечени в кожа от глава до пети, които се губеха в праха, вдигнат от конете и от стадата им. Самият пейзаж, там, където сухите възвишения не се пресичаха от оградени с телена мрежа нивя, приличаше на светлокафява животинска кожа, непроницаема за драскотини и вода, нашарена с белези от рани и охлузвания места. Тристао и Изабел жадно поглъщаха с погледи монотонните гледки на Гоиас, но след известно време, със зачервени очи, отново се обърнаха един към друг. Стомасите им свиреха от глад и от страх, бояха се от рискованото пътешествие, което бяха предприели.

— Цялата тази земя принадлежи на добитъка и на неговите собственици — отбеляза Тристао. — Колкото и да е обширна, не виждам място за нас.

— Изминали сме само няколко километра — успокои го Изабел. — Бразилия е безкрайна и предлага безкрайни възможности.

Все пак, когато след шест часа пристигнаха в град Гоиания, безмилостното геометрично разположение на улиците, които се движеха в кръг и бяха номерирани, но нямаха имена, непрекъснато ги връщаше на автогарата на авенида „Анянгера“. Нередовното спане и хранене започваше да се отразява на Тристао. Изабел бе събрала много от дрехите и съкровищата си в двата сини куфара и гърбът под оранжевата раница го болеше — тя му се струваше тежък скъпоценен камък, окачен на врата. Ратаи с меден цвят на кожата, замаяни от кашаса, се заглеждаха по улиците в това бяло момиче, което вървеше до този толкова черен мъж. С отдалечаването от крайбрежието, все по-често се срещаха хора с индианска кръв. Тристао чувстваше, че цветът на кожата му бие на очи, а Гоиания все повече му заприличваше на Бразилиа — още един абстрактен план, наложен от проектантите върху покорната пустош. Ето защо имаше чувството, че бащата на Изабел е по петите им. Краката на младите съпрузи се подкосяваха от глад, но ресторантите, към които приближаваха, ги отблъскваха с екота на груб мъжки смях, със скърцането на шпори по дървения под, както и с облаците миризма на печено на скара говеждо и евтина пинга^[3]. Най-последно на авенида „Президенте Варгас“ намериха „Рестауранте

Доурадо“, в който се сервираха специалитети от риба от близките реки и езера. Собственикът беше плешив украинец с няколко железни зъба. Той хареса новите си клиенти, екзотични като самия него. Специалитетът „доурадо“ е особено вкусен, каза им той, със сос от бананово пюре със стърган лук и лимонова кора. За десерт им препоръча редкия плод, наречен мари-мари и се заседя на тяхната маса достатъчно дълго, за да обясни как се е озовал тук. Беше заплетена история, в която ставаше дума за някаква отдавнашна война: бил пленен, когато немците нахлули в родината му, и бил принуден да се включи в специалните войски, които да контролират затворнически лагери с някакво неясно предназначение. Избягал, когато руснаците нахлули в Полша, съзнавайки, че ще го екзекутират като предател и военнопръстъпник.

— Пред очите ми е минала твърде много история — каза той. Накрая се озовал в Бразилия. — Това е една щастлива страна с дълбоки джобове и къса памет. — Когато се смееше, металните му зъби проблясваха като ножове, наредени в чекмедже.

Сити и със свежи сили, Тристао и Изабел намериха някакъв магазин на една крива улица, наречена „Руа 82“, и си купиха каубойски ботуши с богата бродерия и заострени върхове. Приемайки гостоприемния ресторант за предзнаменование, те се качиха на нощния автобус, които отиваше на север към Гоиас Вельо и планината Доурада.

Влюбените се събудиха от неспокоен сън, люшкани от автобуса, чийто двигател стенеше. В първата бледа светлина на утрото автобусът се изкачваше по шосето, което се бе превърнало в широк черен път, клонките на бодливите храсти от двете страни на пътя драскаха по прозорците. Пасищата вече не бяха оградени, така че се налагаше шофьорът да спира, заради скитащите зебу^[4] с увиснали уши и абсурдни гърбици. В един участък от пътя се наложи автобусът да пълзи зад волска каруца, претоварена с необелени царевични кочани. Караше я босоного десетинагодишно момче с шапка от разплетена слама, което размахваше пръчка. Тук-там зората разкриваше едноетажната сграда на ранчо, сгушена в склона на планината, а още по-нагоре се виждаха неизмазани колиби, където само най-малките разчистени парцели, осеяни тук-там с насаждения от маниока и фасул, доказваха човешкото усилие в борбата срещу палмите, пълзящите

лози, трънливите кипа^[5] и опунции^[6]. Нагоре и надолу, но повече нагоре, отколкото надолу, се люшкеше автобусът, а главата на Изабел се облягаше с оловната тежест на отчаянието върху рамото на Тристао. Преди пладне стигнаха до някакъв град край планинска рекичка. Единствените по-големи сгради в него бяха кръчмата, магазина и черквата със запечатана врата.

— Къде се намираме? — обърна се Тристао към шофьора, когато всички пътници, сякаш по сигнал, който само той не бе успял да чуе, се изнизаха от автобуса върху хлъзгавия синкав калдъръм на наклонения градски площад.

— Завоя на французина — отвърна шофьорът. — Тук пътят свършва.

Пътниците се разпръскваха. Някои от тях имаха посрещачи и след като се прегръщаха и си поделяха планината от вързопи, които единият бе донесъл отдалеч, заедно се отдалечаваха по пътеката, едва очертана в пустошта, към невидимия си дом. Изабел, на която ѝ се повдигаше от дългото пътуване, се чувстваше зашеметена от това безизходно положение. Сърцето на Тристао се бе свило от необходимостта да бъде храбър и за двамата. Той трябваше да опази откраднатите луксозни предмети, скрити в багажа, както и пачката крузейрос. Може би инфлацията нямаше да ги настигне толкова далеч във вътрешността на страната.

Кикотът на бързо течащата лъкатушна рекичка изпълваше въздуха, приглушен от надвисналата гора и облачната пелена, през която слънцето бледнееше като луна, като размазана рана в небето. Отворената врата на кръчмата, която се казваше „Флор да Вида“, ги канеше в единственото оживено място, предлагащо подслон. Когато влязоха, неколцината клиенти прекратиха брътвежа си на кресливия диалект, характерен за вътрешността на страната, чийто носов изговор се извисяваше, сякаш да заглуши някакъв постоянен вятър. Момиченце с кръгло като чиния лице, чиято коса бе сплетена на толкова стегнати плитки, че лъщеше на темето ѝ като лаково покритие срамежливо се приближи към тях.

— Жена ми и аз сме гладни — рече Тристао, като му беше приятно да нарече Изабел своя съпруга дори в такава скромна обстановка. Сякаш от тялото му бе покарала нова издънка и това ново

същество се държеше неловко, но внушително, обладано от исполинско достойнство.

— Какво ще ни предложите за ядене? — попита Изабел със сериозния, не момичешки, глас на жена, като се стараеше да говори ласкаво, за да предразположи плахата сервитьорка.

— Ориз и черен боб — продума детето — и фариня.

— А какво друго предлагате? — попита Тристао.

— Няма друго, сър — отвърна момиченцето и добави — Може би има малко сушено козе месо.

— Да, с удоволствие ще поръчаме от него — каза Изабел.

Когато малката келнерка се скри зад раздрънканата летяща врата до бара, Изабел покри с бялата си ръка дланта на Тристао върху грубата маса и каза:

— Дошли сме в страна, където няма голям избор.

— Да умрем от глад, или да ядем сушено козе месо — с мрачна наслада рече Тристао.

Храната бе поднесена в дебели един пръст чинии, от нея се вдигаше пара и тя се оказа неочаквано вкусна. Дори жилавото козе месо се топеше в устата. Докато се хранеха, към тях се приближи нисък и набит мъж, чиято рижа брада почти се сливаше с медночервения цвят на лицето. Окосмяването по бузите му стигаше почти до очите и дори на върха на носа си имаше кичур косми. Без да ги пита, малката келнерка им бе донесла чаши бистра пинга, а сега този любезен непознат сложи и своята чаша на масата.

— Какво ви води в Завоя на французина в подножието на Доурадас? — Гласът му беше с груб тембър, но той внимателно подбираше думите си, и речта му напомняше за грубо провинциално копие на барокова мебел.

— Автобусът бил дотук — отвърна Тристао, докосвайки малкият метален правоъгълник на колана на късите си панталони, за да си придаде увереност. — Нямахме друг избор, приятелю.

Червендалестият мъж се усмихна и сред рижата брада се показаха неравните му проядени зъби.

— Пътят продължава нататък, шофьорът е измамник. Има си някаква жена в предградията, с която прекарва нощта. Пътят продължава още много мили нататък, можете да ми вярвате.

— Нима тук има предградия? — попита Изабел, този път с момичешки глас, като без да иска, звънливо се засмя.

Червендалестият прикова помътения си поглед в нея и рече:

— Има, и то големи. Някога енорията включваше двадесет хиляди души, без да броим индианците от племената тупи и щакриаба.

— Какво е станало? — запита Тристао.

Под огнените вежди на мъжа розовеещото бяло на очите му се въртеше, сякаш онова, което щеше да разкрие, не биваше да бъде чуто от никого във „Флор да Вида“.

— Златото се изчерпа за по-малко от един век. — Той направи драматична пауза. Беше облечен с кожена жилетка върху груба риза, и двете в червеникавокафяв цвят, но не можеше да се каже дали това бе истинският им цвят, или бяха попили местния прахоляк. — Но Завоя на французина отново ще стане голям град — увери ги той. — Всички планове са непокътнати. Булеварди, които се събират в един общ център, симетрични паркове, чудесен медицински пункт, който ще се поддържа от йезуитите. Има дори — простете, че ще подразня слуха ви с това, сеньора — квартал, определен за публични домове, чиито входни алеи са така подредени, че да осигуряват дискретен достъп за постоянните клиенти. — Неспкойните му очи се задържаха смущаващо дълго върху Изабел, очаквайки реакцията ѝ.

— Звучи много добре — рече тя — за хора, които имат нужда от подобни услуги.

Тристао отново докосна своя бръснач и рязко попита:

— Търсят ли се мъже за работа в тази област?

Червендалестият изглеждаше учуден от въпроса.

— Сеньор, моля ви... огледайте се наоколо. Какво виждате? Колиби и трънаци, спомени и надежди. Както казах, златото го няма вече. Отиде другаде. — Този път той втренчи лукавия си неспокоен поглед в Тристао.

Младият герой се хвана на въдицата.

— Къде е отишло?

— Ами... ей там горе. — Осведомителят им махна неопределено с ръка към стените на кръчмата по посока на планините високо над тях. — В Сера до Бурако. Там има хиляди мъже, млади ми приятелю, които забогатяват единствено от собствения си тежък труд. Всеки ден изкопават късове злато, големи колкото юмука ми. — И той им показа

юмрука си, огромна буца, от която никнеха косми като коренчета от червеникавокафяв дървесен чвор. — Или поне колкото печата върху пръстена на дамата. — Въпреки мъждивата светлина в кръчмата, той бе забелязал проблясващата елипса на пръстена с надпис ДАР. — Дори няколко парченца колкото главички на топлийки ще са достатъчни да купите на хубавата дама дрехи за десетина години. Не мога да не забележа, че куфарите ви са доста натъпкани.

— Търсим си нов дом — обясни Тристао, поглеждайки към Изабел, за да провери дали не е казал твърде много.

— И защо? — запита червендалестият, грейнал от удоволствието, което изпитваше от разговора. — Видът на вашата дама и чудесната ѝ рокля показват, че последният ѝ дом е бил удобен.

— Има разни видове удобства, сеньор — рече Изабел, а женственият ѝ глас придоби нова твърдост. Тристао беше благодарен за намесата ѝ, опасяваше се, че сам би провалил неясните преговори.

Мъжът се усмихна толкова широко, че сред гъстата брада се показва влажната розова вътрешна част на червените му устни. Той се обърна към нея, сякаш го бе предизвикала:

— И вие сте намерили ненадминато по рода си удобство в обятията на вашия пламенен чернокож приятел, така ли?

За изненада на Тристао, тя хладно отвърна:

— Да.

Безпокоеше се от женствеността, с която я бе дарил, сега тя бе вече част от нея и Изабел можеше да я дарява на други мъже.

— Радвам се за вас, сеньора — долетя равният отговор, а рунтавите вежди на непознатия се спуснаха над искрящите му кървясали очи. — В Завоя на французина не подценяваме тялото и неговите нужди.

— Как се кандидатства за работа в тази мина? В Сао Пауло работих в един завод за монтаж на фускас — работата ми беше да затягам с болтове лявата страна на двигателя към шасито.

— О, така ли? — възкликна мъжът, явно изненадан. Рунтавите червени вежди се повдигнаха и удвоиха броя на бръчките по бакъреното му чело. — Чувал съм, че в Сао Пауло правят коли. Паулистите са умни хора, но са безмилостни. Добре си направил, че си се отървал от тях, мой черни приятелю. Тях ги интересува единствено как да си набавят роби. В Сера до Бурако няма да работиш за други;

ще бъдеш гаримпейро^[7] — миньор, който сам си е господар, независим предприемач. Всичкото злато, което намериш в своя участък, ще бъде твое, като се изключат осемте процента за правителството и за разумно възнаграждение за миньорската кооперация, която поддържа реда, води безукорно счетоводство и управлява улеите за промиване на руда и пулверизаторите. Не бива да си въобразяваш, че всичкото злато от земята ще отива направо по пръстите на твоята дама. Има много стъпки, много етапи и предизвикателства към бразилския организаторски гений. Късчетата злато са като въшки в заплетената коса на Майката Земя — крият се и се изплъзват! Но тежестта на златото го издава. Когато отделиш полеките минерали, пръстта и обикновения кварц, ето ги и малките създанийца, полепнали по дъното на коритото! Трябва ти миньорско корито, батеа, защото кооперацията позволява на всеки гаримпейро да отнесе в колибата си най-обещаващите парчета руда, и там вечерно време, приятелю мой, докато клечиш в калта и уморените ти мускули си почиват край планинския поток, който бърбори като стара вещица, те започват да излизат на повърхността като светулки — не могат да прескочат жлебовете на коритото, тези дяволчета, тези скъпоценни златни дребосъчета! Неведнъж съм виждал някой беден камарада^[8], който не притежава нищо освен дрипите на гърба си, за една нощ да стане богат като някой от придворните на Дом Педро Втори!

Изглеждаше странно да се говори за придворните на Дом Педро сякаш са живи. И все пак Тристао попита:

— А къде трябва да се подаде молба за такава работа?

Червените вежди отново се стрелнаха нагоре, толкова високо, че разкриха светли кръгове около уморените, замаяни от пинга очи на мъжа.

— Човек не подава молба... Престани да разсъждаваш като роб! Човек отива и търси правото си! Единственото, което му трябва, за да забогатее, е кирка, чук, лопата, корито и участък.

— А как да се сдобие с участък? — попита Изабел. Защото през годините, в които наблюдаваше как чичо Донасиано апатично управлява богатството си, бе научила, че всяко нещо си има цена, а много малко неща се дават даром.

— Ами, купува го, естествено! — отвърна мъжът. — Човек купува участък от някой гаримпейро, който, като мен, вече е направил

състояние и, преди да го връхлетят неволите на старостта, иска да се порадва на живота. Но бъдете уверени, че макар и с няколко загребвания на лопатата да съм осигурил всичките си удобства чак до полиран ковчег от палисандрово дърво и месинг, в участъка е останало много злато, достатъчно за издръжката на арабски принц и неговата принцеса! В Сера до Бурако няма друг такъв участък. Той е на мястото, където древен вулкан е предизвикал сливането на една оловна жилка със струя от най-чист син пламък, сътворявайки същински фонтан от злато, като замръзнало гърло в пръстта, през което Майката Земя пее своята най-възторжена песен! Ето. Вижте.

И от задната част на високия си десен ботуш той извади сгънат лист хартия, изкривен като обувалка по извивката на петата му и вмирисан на крака. Листът се оказа карта, кафява, крехка и зацапана, толкова често сгъвана и разгъвана, че когато я разстели на масата, през гънките ѝ се виждаше решетка от светлина. Картата представляваше голяма шахматна дъска с номерирани квадратчета. Едното бе толкова често показвано с пръст, че номерът му се бе изтрил.

— Ето го... безценният ми. Щедър като курва, извинявайте за израза.

Всички участъци били квадрати със страна метър и половина, добави той, и продължавали безкрайно към центъра на земята, ако човек е способен да прокопае толкова надълбоко. Когато го попитаха за цената, той назова сума два пъти по-голяма от всички крузейрос, останали от пачката на Тристао.

Тристао погледна Изабел и тя прочете силното желание в неговите тъмни блеснали очи, а в правото му високо чело — гордостта, устремена да изпита силата и съобразителността му в битка с коравата земя. За да не ги издаде силното му нетърпение, тя бързо уведоми червендалестия човек с твърдия, звучен, решителен глас на новата си зрелост, че ѝ се струва, че той се шегува, като иска такава висока цена, но все пак те ще си помислят следобеда и вечерта и отново ще разговарят с него на сутринта.

— До сутринта друг може да се възползва от тази изпратена от небето възможност — предупреди ги златотърсачът, но с намигване, и ги остави да се спазарят с бременната майка на кръглоликото момиче за цената на една от стаите на горния етаж. На Тристао започваше да

му харесва атмосферата във вътрешността на страната, както и съзнанието, че има партньор в бизнеса в лицето на своята съпруга.

- [1] Поле, разделено на оградени обработваеми участъци (порт.). — Б.пр. ↑
- [2] Тропически плод (порт.). — Б.пр. ↑
- [3] Ракия (порт.). — Б.пр. ↑
- [4] Домашен бик с малка гърбица. — Б.пр. ↑
- [5] Пълзящо растение. — Б.пр. ↑
- [6] Вид кактус. — Б.пр. ↑
- [7] Златотърсач (порт.). — Б.пр. ↑
- [8] Приятел, другар (порт.). — Б.пр. ↑

XVI

МИНАТА

След като шепнешком се съвещаваха чак до след полунощ, те решиха да купят участъка. От мига, в който очите им се срещнаха на плажа, те се бяха оставили в божиите ръце, а и двамата бяха привлечени от мисълта за това безразсъдно рисковано начинание. Щом им бе провървяло да се срещнат, те вярваха в късмета си. Щяха да станат богати и едновременно с това да се скрият от баща ѝ и неговите слуги в затътената област Гоиас. Червендалестият мъж взе всичко, което бе останало от Тристаовата пачка крузейрос плюс кристалния свещник, чийто близък Изабел преди две години импулсивно бе подарила на неблагоприятната майка на Тристао. Когато и това изглеждаше недостатъчно и розовите очи на човека започнаха да гледат безразлично в студената утринна светлина на хана, присвити и сякаш готови отново да се затворят, скривайки любимата гледка на неговия „безценен“ участък, Изабел му предложи един медал, който бе откраднала от писалището в спалнята на баща си, медал, с който го бе наградил кралят на Тайланд за неговите заслуги като бразилски вицеконсул в страната. Тежкият, украсен с панделки диск, изобразяваше слон с корона, а надписът беше на непозната азбука, което предполагаше, че медалът притежава магическа сила. Мазолестият палец, обрасъл с червени косми, доволно погали ръбовете на гладкия като коприна метал — с бакърен цвят, много близък до неговия — и сделката бе сключена. Документът, удостоверяващ собствеността върху участъка, измъкнат от другия ботуш, се състоеше от няколко сгънати листа хартия, втвърдени и пожълтели от близостта до петата му. Докато се опитваше да го разчете, Тристао го заболя главата, но за да спази церемонията, в течение на няколко минути се взираше във внушителния безпорядък от правителствени печати, ситен шрифт и енергични подписи на чиновници.

Автобусът, който ги бе докарал от Гоиания в Завоя на французина, се връщаше в града, след като шофьорът се бе насладил на своята дама в гористите предградия. Тристао и Изабел пътуваха на стоп до Сера до Бурако в открита волска кола с високи ритли. Четири мършави вола я теглеха по обраслия с трева път, малко по-бързо от човешки ход. Напредваха главно нагоре, но няколко пъти се спуснаха в плитки долчинки, където пътят пресичаше пресъхнали, чакълести корита на реки по мостове от огъващи се дъски.

Споделиха няколкото часа път в клатушкащата се кола, застлана със стари стебла захарна тръстика, с още трима други пътници, метиси златотърсачи или паразити, живеещи на гърба на златотърсачите, които се чудеха и маеха на сияйно русата коса на Изабел и двата ѝ сини куфара, толкова натежали от дрехите, сякаш бяха пълни с камъни. Предположиха, че е тръгнала да работи в планината като проститутка и че Тристао е някаква странна комбинация от неин роб и покровител. Шегуваха се за цената ѝ и предполагаха, че пристигането на такава луксозна стока предвещава положителен прелом в съдбата на Сера до Бурако. След време станаха толкова дръзки — една мургава длан посегна да погали нежните блещукащи косъмчета над китката ѝ, — че Тристао сграбчи най-близкия от тримата и го удари по лицето така спокойно, сякаш затягаше болта на двигателя в шасито. Мъжът полугласно го нарече негър и псе, но се сви между двамата си спътници, опипвайки разкъравения венец над зъба, разклатен от удара. Вече му липсваха няколко предни зъба, които или бяха изгнили, или избити при ръкопашни схватки.

— Смятаме да си опитаме късмета с боговете на златото — обясни Тристао, сякаш за да се извини. После им показа сгънатите документи на участъка.

Мъжът реши да си отмъсти с думи, като се ухили и черните дупки в устата му зейнаха.

— Такива документи се печатат със стотици в Гоиания и Куиаба и нямат никаква стойност — каза той. — Когато стигнете там, ще видите, че нямате участък. Планината е като мравуняк, който гъмжи от мошеници.

Сякаш студен кинжал прониза Изабел, когато чу тези думи. Едва сега осъзна какво им предстоеше: момичешките ѝ години бяха отминали, тя се бе запътила към неизвестността и ако техният участък

наистина съществуваше, това бе началото на един период, който можеше да погълне най-хубавите години от живота ѝ. Тя несъзнателно се притисна по-плътнo до Тристао, търсейки утеха. Макар в този миг да се бе съсредоточил главно в себедоказване пред останалите мъже, той разсеяно обгърна талията ѝ с мускулестата си ръка и покровителствено я притегли към себе си.

Оказа се, че участъкът съществува: необработеният парцел на червендалестия мъж, стърчеше като квадратна колона; чиято височина свидетелстваше, че е изоставена. Под яростната атака на копачите издигащият се планински връх се превръщаше в гигантска дупка. В огромната котловина, широка около километър, не стотици, а хиляди мъже влачеха чували с кал и натрошена скала по грубите дървени стълби, опрени на стръмните канари, образуващи кариера от разположени една под друга тераси. Почти всеки ден някоя разклатена канара или куп ронлива почва затрупваше измъчените мъже. От свличания, болести, изтощение или наръгване с нож всеки ден загиваха по един-двама златотърсачи. В самата яма ставаха кражби и убийства, както и в десетките колиби, изникнали по околните склонове — редици от коптори и няколко магазина, погребални бюра, и, съвсем неуместно, салони за маникюр безброй малки кабинки. Нямаше барове, алкохолът беше забранен в радиус от петнадесет километра около Сера до Бурако, иначе смъртните случаи щяха да бъдат много повече. Мъжете, заякнали от мъкненето на тридесеткилограмовите чували с камъни около четиридесет пъти дневно по стълби и тесни издатини, вероятно бяха най-силните хора на света с гръден кош на щангисти и крака на футболисти. Сбиванията бяха единствените им развлечения, като се изключат малцината щастливци, на които Бог бе позволил да намерят къс самородно злато. Бяха придошли в тази терасирана бездна на възможностите от гладния, изгорен от суша североизток, от бедняшките рибарски селища в Баия и Мараняо, от копторите на Форталеза и Ресифе, както и от опустошените от чума селца по течението на Амазонка и нейните притоци. Някаква минна компания в далечния Сао Пауло с бразилско име, но контролирана от арабски и американски капитали, беше законен собственик на тази земя сред огромните пространства на горещата планина Доурада, но един федерален съдия в столицата Бразилиа бе постановил, че никой бразилец не бива да бъде лишен от правото да търси злато. Това бе

национално право, датиращо още от 1500 година, когато за пръв път били забелязани зелените брегове на страната. Златотърсачите бяха основали кооперация, която управляваше улеите за промиване на руда, една рафинерия, замърсяваща с живак всички реки в околността, станция за претегляне на пречистеното злато и банка.

Щом се ориентира в обстановката и получи от представителя на кооперацията своя кирка, лопата, чук и чували, които прибави към очуканото и ухабено, но все още лъскаво корито, продадено им заедно с участъка от червендалестия човек, Тристао се почувства щастлив. В автомобилния завод, откъснат от Изабел, усещаше, че е притиснат към пода от надвисналия грохот — едно зъбчато колелце в гигантския завод, незначителна икономическа брънка между собствениците и синдикатите. Принуден да стои на едно място срещу плоското лице на Оскар с дупката между зъбите, той бе затягал болтове, докато мускулите на гърба и раменете му не завиеха от болка. Когато всяка фузка се плъзваше надолу по конвейера, имаше чувството, че тя отнася малко от собствената му кръв в своето добре смазано, прилично на бръмбар тяло. Тук, в издълбаната планина, застанал на върха на собствената си каменна колона, разбивайки камъка на парчета, всяко от които можеше да съдържа блясъка на богатството за него и Изабел, той се чувстваше въодушевен и свободен, героична фигура, очертана на фона на небето, съперник на природните стихии, които едновременно с това възприемаше като свои приятели.

Но когато първата година премина във втора, а след тях дойдоха трета и четвърта, под натиска на неговите усилия колоната от неизследван камък се изравни с терасата от разработени участъци. По-късно, когато работниците на тези съседни участъци ги изоставяха поради смърт, нараняване или защото губеха надежда, че някога ще попаднат на находка, неговият квадратен участък със страна метър и половина се превърна в яма, издълбана сантиметър по сантиметър с чук и длето в коравата, непроницаема скала, а някогашните му големи надежди се превърнаха в заслепена фанатична вяра в нещо едва ли не невъзможно.

Не може да се каже, че през всичките тези дни на къртовски труд той изобщо не видя блясъка на златото. Тристао и Изабел живееха в една колиба, зад която течеше замърсен от живак поток — може би същата колиба, подслонявала червендалестия и изоставена от него.

Всяка вечер Тристао донасяше у дома чувал, пълен с най-обещаващите парчета скала, открити през деня — най-светлите с кварц, най-лъскавите с люспици пирит, наричан още „златото на глупците“, който понякога се намира в близост до истинското злато. Той стриваше на прах тези обещаващи буци с помощта на чук и кол със стоманен връх, докато Изабел приготвяше вечерята от черен боб и ориз. Тристао клякаше край поточето, въртеше коритото с натрошена скала във водата и наблюдаваше как по-тежките парчета засядат по плитките улеи, които тръгваха радиално от центъра като лъчи на впримчено в омара слънце. Този процес неизменно го очароваше, това очакване край „потока, който бърбори като стара вещица“ да се появят „малките дяволчета, безценните златни дребосъчета“. Както човек, изпаднал в транс, понякога се взира в огъня, за да прочете в него намек за съдбата си — неясните очертания на лице, ръката на демон — така и Тристао, вечер след вечер се взираше във въртящото се корито, докато очите му не започнеха да сълзят в мрака. Най-едрата трошичка злато, която успя да намери, бе по-малка от главичка на кибритена клечка, но въпреки дребната находка, те успяха да купят малко сушено месо, шарке, от магазина на кооперацията, за да разнообразят монотонната си диета, и се любиха за пръв път от много седмици насам.

Обикновено Тристао бе твърде уморен, за да задоволява Изабел. Цялата му страст сега бе насочена към въображаемите очертания на скъпоценния метал, скрит във влудяващо твърдата рудна скала. Тялото на съпругата му вече не се озаряваше от светлината на неговото преклонение. Тук, в стръмните покрайнини на Сера до Бурако, в кожата ѝ се бе набил ситен прах, който подчертаваше бръчките, появили се по челото ѝ, в угълчетата на очите и устните, и дори в основата на шията ѝ, която някога бе гладка като струя мляко. Младежкото ѝ маймунско лице бе с решително свити устни и със сенки от умора около очите. Когато се събличаше, за да си легне, тъмнината все така се озаряваше от гъвкавото ѝ бяло великолепие и макар сърцето му все още да бе способно да се вдъхнови от тази гледка, както при вида на буреносен облак, извисен към слънчевия светлик над очертанията на планината, тялото му рядко успяваше да го стори.

— Не ме обичаш както преди — оплакваше се тя, съвсем основателно.

— Обичам те — уверяваше я той. — Любовта ми е като златото, неизменна е, макар от време на време да се крие.

— Златото е станало не само твоя майка, но и твоя съпруга. Работиш дори в неделя, и въпреки това едва свързваме двата края. Чиновниците в кооперацията те мамят при тегленето на жалките пращинки и зрънца, които намираш, а ти изпиваш половината от парите на път за вкъщи.

Това бе истина, в планината контрабандно се докарваше кашаса и се продаваше на раздути цени, а Тристао, в желанието си да прилича на останалите гаримпейрос, невинаги отказваше по чашка или две. Старата слабост на майка му, която бе презирал, се пробуждаше у него. Когато съзнанието бе достатъчно притъпено, в неумолимата скала на живота се отваряше една сияйна пещера, в която човек можеше да пропълзи. Гордият му и независим дух, подтикнал го да вземе тази кукличка от плажа, изтръгвайки я от матрицата на останалите тела, се разпадаше, както тениската с надпис САМОТНА ЗВЕЗДА се бе разпаднала от слънцето и потта, както колоната на неговия участък се бе превърнала в куп нищожни отломки в резултат на дългите дни непосилен труд.

Като виждаше как думите ѝ изкривяват от болка лицето на нейния съпруг, а по високото му чело пробягва сянка на поражение и страх, Изабел също страдаше. Но тя бе решила, че трябва да бъде поддържана с него, ако иска да се запази като независима личност. През първите месеци тук тя се бе държала като робиня, мислеше само как да задоволи удобството и гордостта му, докато той се приспособи към изпитанията в кариерата. Когато я оставяше сама в колибата, тя изпадаше в летаргия, заобиколена от ромола на отровената рекичка зад къщата, от опасностите на безлюдната жарка улица навън, от бензиностанцията, в която се продаваше само един вид бензин, винаги оживеното погребално бюро и кооперативния магазин с продукти от първа необходимост на нереално високи цени, а и умножаващите се салони за маникюр. Беше мислила да си потърси работа, но нейните умения — светските обноски на богато момиче и повърхностните университетски знания — тук нямаша никаква стойност. Разполагаше с едно-единствено предимство, което мъжете по улицата шумно възхваляваха всеки път, когато излизаше от колибата в ослепителния зной, където буреносните облаци над рунтавите силуети на хълмовете

ярко пламтяха, но рядко докарваха дъжд. Когато все пак заваляваше, дъждът беше яростен и сковаващ, сипеше се на ослепителни порои, които набраздяваха широката кална улица, а водите на рекичката се пенеха и се мятаха, стигайки чак до прага на задната врата.

Изабел стоеше по цял ден вкъщи и прекарваше времето в спане и четене — четеше безцелно, за да задоволи ненаситната си жажда за един по-различен свят. Инструментите за кариерата пристигаха от заводите по крайбрежието, увити в страници от стари вестници и списания с разкази, със снимки на героини в старомодни дрехи и клюки за известни певци и футболни звезди, които сигурно бяха вече на средна възраст или мъртви от безпътен живот. И все пак времето нямаше значение за тези разкази, които Изабел рядко успяваше да проследи до край по късовете от омачкани и изцапани страници — едни и същи, пет, шест основни събития в човешкото съществуване се повтаряха безкрай, като стрелите, които се връщат в ръцете на ловеца, забити в трупове на убитите животни. Любов, бременност, изневяра, отмъщение, раздяла. И смърт — в тези разкази неизменно присъстваше смъртта.

Дрехите ѝ започнаха да се късат. Двата тежки сини куфара омекнаха — в по-големия се мъдреха само украсеният със скъпоценни камъни старомоден кръст, откраднат от апартамента на чичо Донасиано, табакерата с монограм и пухкавата играчка морско свинче на име Азор, която бе обичала като момиченце и бе притискала насън към плоските си гърди. Сега играчката се бе втвърдила и загубила цвета си от вездесъщия силициев прах, наситил въздуха около кариерата. Беше продала на маникюристките роклите, блузите и елегантните тесни джинси, които не се бяха превърнали в дрипи от носене, за да осигури ориз, фасул и фариня за трапезата им. Защото в нейните очи Тристао се бе превърнал в един двигател от мускули, който бе длъжна да храни, в противен случай напредъкът в живота им щеше да забуксува и да спре.

Когато дрехите за продан свършиха, тя се бе сприятелила с маникюристките достатъчно, за да ѝ покажат как да изкарва пари. Беше учудващо лесно, след като се научиш да държиш част от себе си настрана, на една висока полица в съзнанието. Малката мъжка драма

на възхода и падението бе трогателна, макар че мъжете бяха способни да те убият с голи ръце, ако са в лошо настроение. Но нейна беше женската сила да предотвратява това лошо настроение. Нейна беше силата да поема между краката си всичко, което те могат да дадат.

Когато Тристао се върна вкъщи и вместо ориз и фасул, намери на трапезата бекон и цвъртящ тиган от онази сочна сладководна риба доурадо, с ананас и питанга^[1] за десерт, той й хвърли дълъг изпитателен поглед — бялото на лъскавите му ониксови очи беше порозовяло и възпалено от праха, като очите на червендалестия — и нарочно не я попита на каква златна жила е попаднала. Тя го презираше за това, за това безмълвно примирение, но едновременно с това го обичаше заради неговия реализъм, заради стоицизма и тактичността му. Романтиката събира двама души, но именно реализмът им дава сили да издържат докрай. Той пусна на пръстения под чувала с парчетата руда, която тази вечер не проми, и седна на необичайно богатата трапеза със скованата тържественост на крал, чийто скиптър е кух. През цялата вечер й се струваше, че се движи около нея с предпазлива деликатност, сякаш плътта й се бе превърнала в някакво кристално вещество. Докато се унасяше в сън върху сламеника от царевична шума, тя усети, че той докосва гърба и раменете й със загрижена нежност, с каквато обикновено се отнасят към тялото на девица.

Той стана по-нежен, но в нежността му се долавяше някаква импотентност. Изабел често усещаше погледите му, насочени към нея на светлината на свещите, и долавяше някаква внимателна бавна мелодия в гласа му, докато подробно й разказваше как е минал денят. Струваше й се, че в стаята има и други хора, а не са само те двамата. Или може би в спомените й се тълпяха други мъже — техните викове, спазми, телата им с толкова различни цветове на кожата, сила, миризми, окосмяване и оргазъм, заглушен вътре в нея. С необяснените приходи тя купи дълга цинкова вана и всяка вечер — навик, който се превърна в церемония — Тристао носеше по няколко ведра вода от потока, която загряваха на газовата печка. Тя се отпускаше в дългото корито от димяща вода и стоеше, докато започнеше да я чувства хладка, а гледката на тялото й под водата, кожата с оловен оттенък и окосмения триъгълник, който се ветрееше като водорасло, притъпяваше паметта й. После съпругът й, посивял от каменен прах,

отново затопляше ваната с още едно ведро и се къпеше в същата вода, докато отново станеше лъскавочерен. След банята ги обземаше приятна отмала, унасяха се с леки нежни докосвания, като двама удавници, които се разделят сред морето.

Дори по времето, когато се любеха често и буйно, Изабел не бе забременяла. През втората им година в Сера до Бурако тя забременя и колибата се тресеше и люлееше с дълбоката чудотворна промяна на природата. Седмици наред повръщаше всяка сутрин, после стана едра и сънлива, а коремът ѝ бе толкова издут, стегнат и лъскав, че Тристао беше зашеметен от любов към нея, към това неумолимо нейно удвояване. Бебето се роди (околоплодните води изтекоха в полунощ, а първият писък се чу тъкмо когато сивата зора на утрото започна да очертава краищата на предметите в колибата) и беше момче с набръчкани сини длани като току-що разтворили се цветове, а пишчицата му приличаше на пъпка, готова да разцъфне. Тя плахо предложи да го кръстят Саломао, на баща ѝ, но Тристао, излязъл от своята замаяна от златото пасивност, се противопостави със страстни жестове, и с думите, че баща ѝ е негов смъртен враг. Тъй като собственият му баща бе неизвестен, той прие второто ѝ предложение, името Азор, на плюшеното морско свинче, което бе обичала като малка.

— Нашето бебе изглежда много бяло — отбеляза Тристао един ден.

— Всички бебета отначало са светли — каза му тя. — Акушерката казва, че техният меланин се намира в едно джобче в основата на гръбнака. Оттам по-късно се разпространява по цялата кожа.

Но дните минаваха и докато бебето пълнееше от млякото на Изабел и меките му крайници започнаха да укрепват, кожата му не потъмня особено много. Тристао държеше в ръце невинната топчица плът и го гледаше — Азор гукаше загледан нагоре, протягайки олигавена длан с форма на звезда към познатото черно лице — и се опитваше да зърне сянката на Африка, дори най-малката капчица черна кръв, обагряща белотата на Изабел. Не успя. Изабел му посочи сплескания нос на детето, чашковидните ушенца, квадратното и някак строго челце. Твърдеше, че в тях вижда прилика. Второто ѝ дете, момиченце, родено четиринадесет месеца след Азор, беше по-мургаво,

но на Тристао му се струваше, че в мургавината му вижда индианския червеникав оттенък. Косата на детето, макар и черна като неговата, беше съвсем права. Нямаше нищо против Изабел да кръсти бебето Корделия, на майка си, която едва помнеше. Фактът, че Изабел оживя след двете раждания, в известен смисъл беше победа над майка ѝ, която бе умряла при второто.

Децата изпълниха колибата с невинната енергия на собствените си нужди. Техните плачове и падания, колики и повръщане, гладът и изпразненията им оставяха на възрастните малко време да се съмняват в пътя, който съдбата бе избрала за тях. Природата им казваше защо са се събрали. Кооперацията на маникюристките намери една възрастна жена, беззъба индианка, отвлечена от племето тупи, която да се грижи за децата по няколко часа на ден, така че Изабел отново започна работа. Името на тази нова прибавка към домакинството, която идваше по пладне и си тръгваше вечер, отказвайки да обясни къде прекарва нощите, беше Купехаки.

---

[1] Тропически плод (порт.). — Б.пр. ↑

XVII

НАХОДКАТА

Гръмливото бучене на кариерата — ударите на кирките, блъскането на чуковете при майсторенето на все по-дълги стълби и по-яки подпорни стени, безцелните разговори и песни, докато мъжете тежко крачеха един зад друг нагоре по полегатите кални издатини към улеите за промиване на руда и купищата сгурия, които се сипеха по склоновете на Сера до Бурако, сякаш до старата изкормена планина бе израснала втора, внезапните високи крясъци, когато ставаха сбивания или по терасираните участъци се спуснеше свлачище — този шум се бе превърнал в естествена среда за Тристао. Далеч от този огромен обърнат наопаки кошер, дори когато беше с Изабел и двете деца, той се чувстваше някак слаб, нестабилен и виновен, сякаш изневеряваше на истинската си съпруга, изкусителката Злато. Това усещане, че истинското му аз се изявява в мината, се засилваше, когато се озовеше в собствената си шахта, дълбоката добре оформена квадратна дупка със страна метър и половина, която бе издълбал с кирка и лопата в планинската скала.

Съседният участък вляво от неговия, свободен от една година, бе закупен от семейство Гонзага, неколцина братя и братовчеди от щата Алагоас, и техният екип бързо напредваше, застигайки Тристао, който работеше сам, излагайки шахтата му на въздуха и слънцето. Но оставаха около два-два и половина метра в дълбочина, заобиколени със скални стени, между които Тристао се скриваше, а бученето заглъхваше и се превръщаше в далечно мърморене, небето се свиваше в правилен син квадрат над главата му, пресичан от облаци, прилични на актьори в драма, гледана през дупка в завесата. Уединението му напомняше ужасната самота на гроба, но в него имаше и нещо еротично, в дълбините на участъка не беше по-хладно, а напротив — малко по-топло, сякаш бавно приближаваше една от зорко охраняваните горещи тайни на природата.

От няколко дни следваше една лъкатушеца жила от по-светла скала, която се спускаше по лявата стена на шахтата. Скалата беше светла, но червеникава, от типа, за който се смяташе, че води към злато, защото то обикновено се намираще в близост до своите братя, медта и оловото. Когато земята се изчерви, казваха златотърсачите, златото се готви да се покаже в целия си блясък като гола жена.

Кирката му атакуваше скалата със силни последователни удари. Двата ѝ върха бяха еднакво изтъпени и излъскани от употреба. През трите години, прекарани тук, беше изхабил три такива кирки. Неловко и с усилие Тристао се навеждаше настрани, тъй като жилката светла червеникава скала завиваше навътре и се отдалечаваше от него. Струваше му се, че острието на неговата кирка проследява извивката на женско тяло към едва видимата, космата, възбуждаща цепнатина. Получи ерекция, както понякога му се случваше в самотата на неговия участък. Сексуалната енергия, която не можеше да набере нощем с Изабел, го завладяваше посред бял ден, докато удряше с кирката по скалата. Понякога дори онанираше, а квадратното око на небето се вираше в него отгоре, но той винаги си представяше тялото на своята съпруга — макар в този миг да не беше неин съпруг, а един от бруталните ѝ клиенти, които се изплюваха върху гърдите ѝ, когато свършеха.

Кирката, която цепеше вътрешността на скалата, разкри нещо лъскаво, или поне така се стори на уморените му от мъждива светлина и каменен прах очи. Той се отпусна на колене и нападна пролуката в скалата, за да разшири проблясъка. Облаци, големи сиви власи, подобни на юмруци, които се свиват и разпускат, минаваха над главата му, а бученето на голямата кариера проникваше над ръба на участъка му. Когато слънцето се вмъкна в квадратчето небе и запрати лъчите си право надолу, плененият въздух му се стори горещ като водата във ваната на Изабел. Но сега виждаше по-ясно. За един час, през който яростната атака натрупа зад гърба му камара чакъл, а кожата около ноктите му, с които дращеше камъка, се разкървави, проблясващата част от скалата изпъкна — беше лъскава, матово червеникава и повърхността не бе сребриста и люспеста като на измамния пирит.

След още два часа, присвивайки очи, сякаш се намираще в пещ, Тристао бе подкопал достатъчно около лъскавината, за да освободи златния къс. Защото това наистина бе къс самородно злато, грубо и все

пак гладко като коприна парче злато — същността на богатството лежеше в дланта му и тежеше много повече от камък със същите размери. Парчето беше приблизително с размери десет на четири сантиметра и тежеше около осемдесет грама. Приличаше на корем, който се разклоняваше на две, сякаш след време щяха да се образуват крака, а в горната част се мъдреше безлика глава. Това беше неговият свещен идол. По къса злато имаше малки кратери като по повърхността на луната. Тристао развълнувано го праметна от едната в другата си ръка, опита се да прикрие блясъка му дори от квадратчето небе над главата си. Ако който и да е от хилядите мъже, които вдигаха шум около него, узнаеше за находката, той щеше да намери смъртта си. Главата му забръмча, дишането му стана забързано и пърхащо като на птица. Той падна на колене и благодари на Бога и Неговите духове. Ръката, която кове човешките съдби, отново се бе протегнала и докоснала живота му.

Работната униформа в Сера до Бурако се състоеше от къси панталони, тениска, сламена или платнена шапка за слънце и високи баскетболни кецове, удобни за катерене — новите каубойски ботуши на Тристао бяха непрактични, с хлъзгава подметка и му убиваха, а обувките за тенис, купени на автогарата, се оказаха нетрайни. Освен това, мъжете носеха торбички, закопчани около кръста, в които слагаха парченцата злато, докато се съберат достатъчно, за да бъдат стопени, превърнати в пари и вложени в кооперативната банка. Тристао се опасяваше, че неговият къс злато ще издуе торбичката и той го смеси с другите камъни в чувала, побиращ тридесет килограма, и бавно се запъти към къщи, превит под тежестта, сякаш го очакваха поредната нощ на стриване и промиване на руда, вечерята от ориз и фасул, приспиването на децата, къпането в мръсната вода на Изабел и накрая — леглото.

Когато стовари чувала на пода и го отвори пред очите на Изабел, за една убийствена секунда го обзе страх, че парчето е изчезнало. То бе паднало на дъното поради тежестта си и много приличаше на останалите късове скала. Но тежестта му го издаде и Тристао го измъкна от чувала. С няколко енергични търкания на палеца той свали полепналия кремъчен прах, за да се разкрие блясъка на суровото злато.

— Ние сме богати — каза той на жена си. — Вече няма нужда денем да напускаш къщата и да ходиш при маникюристките. Можем да

си купим ферма в Парана или малка къща край морето в Еспирито Санто.

— Тогава баща ми може да ни намери — каза тя.

— Какво от това? Нали сме го дарили с внуци? Не доказах ли през тези години, че съм предан съпруг?

Изабел се усмихна на неговата наивност. Както тя се бе опитала да обича недостойната му майка, така и той, между изблиците на омраза, таеше трогателната надежда, че безмилостният ѝ баща ще се разнежи и ще се превърне в бащата, който никога не е имал.

— Той няма да се умилюва така лесно, Тристао. Мисълта, че изпълнява ролята на родител не само от свое име, но и от името на мъртвата ми майка, го превръща във фанатик. Исканай-доброто за мен. Ти си най-добрият, но баща ми не може да го разбере, той е със старомодни възгледи, с възгледите на белите подерозос, на старите робовладелци и плантатори.

— Колко песимистично разсъждаваш, Изабелиня... сякаш миналото е все още настояще. Маникюристките са те направили цинична, станала си раздражителна. Богохулство е да приемаш с подозрение дар, изпратен ни от Бога. Прегърни ме. Годините, които прекарахме тук, дадохме плод, сдобихме се със съкровище!

Въодушевен, от желанието си да прегърне Изабел, той подаде златния къс на малкия Азор. Детето го изпусна върху босите си крака и нададе писък, който накара и сестра му да захленчи съчувствено в креватчето — една стара щайга за кирки върху няколко реда тухли, за да е далеч от змиите и хапещите насекоми.

Изабел вдигна на ръце разплаквания си син и се обърна към Тристао:

— Тези години бяха трудни, а и нашата любов пострада, но тук бяхме в безопасност и никой не можеше да ни намери. Боя се, че златото ще привлече вниманието върху нас.

— Прекалено се тревожиш, скъпа моя. Причината е в буржоазния ти произход. Утре ще отнесе този къс в кооперацията. Ако цената ми се стори твърде ниска, има и независими търговци на злато, които обикалят участъците — те могат да предложат повече, защото не плащат осемте процента на правителството, тъй като пренасят златото контрабандно с помощта на индианците през границата с Боливия.

Такива слухове се разпространяваха сред човешкия кошер на Сера до Бурако: както златото живееше на дребни песъчинки и жилки сред огромната каменна маса, така живееше и в думите и мислите на златотърсачите.

Но лошите предчувствия на Изабел се оправдаха. Макар че Тристао успя незабелязано да отнесе своя къс злато до кооперацията, оттам бързо се разнесе вестта за великолепната находка. Кооперацията, кооперативната банка и държавната данъчна служба се намираха в единствената циментова квадратна сграда сред разпрострелия се по склоновете дървен град. Увенчана със звездния бразилски флаг, тя се намираше точно до погребалното бюро, което всеки ден бе снабдявано с новите жертви на спречкванията с ножове, на злополуките в кариерата, белодробните заболявания и разбойническите шайки, върлуващи по пътищата около Сера до Бурако. Служителят, който правеше златните проби — слаб мъж с жълтеникава кожа, облечен в черен костюм с целулоидна яка, говореше португалски с провлечено фъфлене, характерно за говора в метрополията. Той одобрително цъкна с език и след като се консултира с везните обясни, че точна оценка може да се даде единствено след стопяване и пречистване, после изфъфли някаква сума от няколкостотин хиляди нови крузейрос.

— Нещо ловеше, шър, шената ще се вдига, докато тажи на кружейрото ще пада.

Тристао замислено разглеждаше своя златен къс. За една нощ видът му се бе променил и той вече не приличаше на човекоподобен идол, а на буцест картоф, чиито вдлъбнатинки приличаха на дребни белези от сипаница и му придаваха вид на къс лунна скала. Повери го на грижите на банката, като прие разписката с подозрението, че никога вече няма да види божествената находка, това послание от отвъдното.

През нощта бе валил пороен дъжд и краката му се пързалиха по склоновете и огладените от стъпки тераси на кариерата. Когато наближи района на своя участък, той видя, че около него се е събрала група мъже. Изоставените участъци около неговата мина изведнъж се бяха изпълнили с хора. Кафяви гърбове чевръсто се навеждаха към рудата, която им изглеждаше доходоносна заради слуха за новата находка, а двама от братята Гонзага тъкмо излизаха от участъка на Тристао. Преди да отвори уста да протестира, те се нахвърлиха върху него.

— Престъпник такъв! — изкрещя по-възрастният и по-ниският от двамата, на име Акилес. — Току-що огледахме и премерихме — ти си се отклонил и си копал в нашия участък! Оня златен къс е наш!

— Браконieri като теб — каза по-младият и по-висок Исмаел — трябва да бъдат обесени и разкъсани на парчета за пример на всички гаримпейрос!

— Копаех доста далеч дори от стените на моя участък — настоя Тристао, макар че, като си спомни блясъка, неистовите странични удари с кирката и усещането, че нарушава някаква интимност, той се запита дали пък в действителност не е минал в техния участък. Доказателствата бяха съмнителни, защото и той вече не можеше да посочи точното място в разровената земя, от което бе измъкнал златния къс.

— Ще повикаме земемери — гневно заплаши Акилес, — и полиция, и адвокати!

Те наистина заведоха дело срещу него, което се проточи с месеци и предизвика вниманието на националната преса. Златният къс, неколkokратно изваждан от банковия сейф, за да бъде фотографиран, беше най-големият и най-чистият, намерен някога в Сера до Бурако, макар и не толкова голям като заоблените парчета злато, открити във вътрешността на Австралия през 1851 година. Чрез средствата за масова информация Бразилия бе залята от нова вълна на алчност и надежда. Един репортер от „О Глобо“ дойде да снима Тристао и Изабел в колибата. На снимката Изабел се къпеше в цинковата вана, а облаците сапунена пяна я скриваха съвсем, като се изключат голите рамене и ръце, един ослепителен дълъг прасец и срамежливо извитото ѝ босо стъпало. Тристао държеше на ръце светлокожия си пълничък син и червенокожата си дъщеричка, а очите му блестяха като черни стъклени топчета над благородно високото чело, докато внимателно се взираше в дълбините на фотоапарата.

Фотографът — тантурест сбръчкан човек на средна възраст с няколко фотоапарата, овесени на врата, и запас от духовити забележки, предназначени да предизвикат усмивка, и репортерката — интелигентна и отракана млада жена с крака като вейки, обути в мрежести чорапи, се държаха толкова подкупващо и приятелски, че домакините щяха да нарушат всички правила на планинското гостоприемство, ако не ги бяха забавлявали и позирали, както те искат.

През единия час, който прекараха в колибата, нашествениците приличаха по-скоро на семейство — мъж и жена, дошли импулсивно от града в Гоиас да раздават градско очарование — а не на представители от върха на разширяващата се пирамида на медиите, безлично разголващи човешките съдби. Наистина Изабел бе достатъчно съобразителна да избегне преките въпроси на журналистката за родителите ѝ, а хитростта на Тристао, придобита през годините, прекарани на улицата, го накара да излъже за семейството си, от което се срамуваше. Но черно-белите снимки бяха достатъчно красноречиви. Тристао и Изабел, които се взираха от вътрешността на осветената от светкавица на фотоапарат колиба на трета страница на „О Глобо“, се превърнаха в още една от онези двойки, чиито издължени от смайване физиономии в трогателно бедняшка обстановка се издигат по силата на някаква чудновата прищявка на съдбата от бездните на невероятната бедност до светлината, подобно на уловени на въдица риби. „Златотърсачи оспорват откриването на огромен къс злато“ гласяха заглавията. „Двойка скитници се спъва пред прага на богатството“. Последваха ги и други репортери, а Тристао се държеше учтиво с всички. Това нашествие можеше да им докара неприятности, разсъждаваше изпълненият му с надежда дух, но можеше и да им донесе щастие.

Един ден той се върна от работа по здрач и завари у дома си някаква сребриста сянка, мъж в сив костюм, седнал на единия от двата стола в колибата. Отначало бе скандализиран от мисълта, че Изабел е започнала да работи в дома им, но после видя, че човекът с тъжното изражение, прошарени слепоочия и грижливо подстригани мустаци е Сезар. Уплашената Изабел стоеше до печката с Азор на ръце, а косата ѝ свободно падаше до кръста. Корделия беше в креватчето си и хленчеше насън.

— Ето че пак те намерих, приятелю — каза Сезар със сивия пистолет в ръка, насочен не към Тристао, а по-любезно, настрани, — в лоното на друго семейство... Само че този път ти сам си го създаде. Приеми най-сърдечните ми поздравления.

— А къде е Виржилио? — попита Тристао. — Още ли играе десен нападател за „Тирадентес“ от Моока?

Сезар уморено се усмихна.

— След като успя да му се изплъзнеш, Виржилио бе... уволнен.

— Защо ни преследваш? На никого не пречим тук.

— Не е точно така, приятелю мой. Въпреки печалната липса на дисциплина, Бразилия все пак не е напълно лишена от стандарти, от традиции и ред. Преди всичко пречиш на достойния ми работодател.

Сезар, който се смяташе за придворен в семейството на Изабел, вероятно известно време бе разговарял с нея със своя псевдобацински тон, защото беше прекалено спокоен — държеше се свойски и контешки, а пистолетът му безцелно сочеше глинения под. Не очакваше, че Тристао ще запрати по него тридесеткилограмовия чувал с руда със сила, събрана от ежедневния непосилен труд, че ще го удари в лицето и ще го събори върху паянтовия стол от червено дърво.

Докато Изабел пищеше, а Азор се смееше на създалата се суматоха, Тристао се хвърли напред, коленичи върху гърдите на Сезар и с решителен силен удар го халоса по слепоочието с най-големият камък, изпаднал от чувала. Изкривеното лице на по-възрастния мъж се отпусна, а клепачите му потрепнаха и се затвориха. Посивялото слепоочие бе обляно в кръв. Вече бе прекалено стар за професията си.

Тристао подаде на Изабел пистолета на Сезар и ѝ каза:

— Трябва да се махнем оттук. Събери вещите ни и пригответи децата, аз ще скрия тялото.

— Но той е още жив — запротестира Изабел.

— Да — каза само Тристао, а в гласа му прозвуча приглушената меланхолия на Сезар, меланхоличното превъзходство на онези, които имат надмощие. Човекът беше тежък, по-тежък от три чувала с камъни, но Тристао, отново докоснат от непостоянната си съдба, чувствайки се едновременно екзалтиран и спокоен от прилива на адреналин, с лекота метна тялото на раменете си.

Навън се бе стъмнило, луната още не бе изгряла и имаше малко звезди. Свиреха цикади. Напряко на рекичката, няколко метра нагоре от колибата имаше брод от хлъзгави камъни, а от другата страна сред гъсталака от крайречна растителност лъкатушеше пътека, скрита от хорските погледи. Златотърсачите и семействата им идваха тук да вършат естествените си нужди и Тристао няколко пъти се подхлъзна на меките лайна, настъпваше ги и от тях се разнасяше остра миризма, която дълго го следваше. Заедно с хлъзгавите ласки на палмовите

клонки и съчки, по кожата му оставаха леки драскотини от лъскавите заоблени листа на някакъв храст, чието име не знаеше. От време на време го дращеха тръни, когато в тъмното се отклоняваше от пътеката. Започна да се страхува, че Сезар ще се събуди и ще го принуди отново да влязат в стълкновение. Мускулите на рамото му, колкото и да бяха твърди, започнаха да пулсират, но растителността ставаше по-рядка, луната бе изгряла, и той започна да вижда по-добре. Тристао забеляза като осветен силует, подобен на далечен замък, кооперативната фабрика, където чувалите с руда биваха стривани на прах и смесвани с живак, а после и с цианид, които по химичен път извличаха златните атоми. Тонове от шлака, същинска втора планина се бяха натрупали върху кухия гръб на Сера до Бурако и Тристао носеше изпадналия в безсъзнание Сезар по сивите склонове на тази лавина от отпадъци, от смлени и изхвърлени камъни. Никой не идваше тук в стръмните долини на тази сътворена от човека пустиня. Дори змиите и хапещите мравки я отбягваха.

Тристао се освободи от товара в една отдалечена падина, осветена от изгрялата луна. Макар да бе в безсъзнание, Сезар простена и дори това стенание по странен начин издаваше маниера му на говор, полуироничния бащински тон, с който маскираше действията си на насилник. Тристао внимателно изви голямата му благородна глава, улавяйки го за гъстата сива коса, така че издутината на вратната вена на Сезар хвърли сянка на лунната светлина върху нежното място зад челюстта под сянката с форма на полумесец от месестата част на ухото. Тристао знаеше, че под тази вена, пълзеше по-ярката, по-червена нейна сестра, сънната артерия. Той извади бръснача, верния Джем, от вътрешното джобче точно под колана на късите си панталони, където Джем дремеше, и направи хоризонтален разрез в издутината, дълбоко, докдето стигаше бръснача, а после, тъй като струята кръв, макар и обилна, не бе така силна, както си бе представял, прибави и един вертикален разрез над него, без да си дава сметка, че по този начин подписва престъплението си с „Г“.

Имаше намерение да погребее тялото в купчината натрошени отпадъци от кариерата, но изтичащата на тласъци кръв показваше, че сърцето още бие и му се струваше недостойно да погребее Сезар жив. Подобно на куче, което неистово рине с предните си лапи, Тристао покри сивия костюм със сива прах, но остави главата открита — да

стърчи от склона като камък или като красивата глава на разбита статуя.

XVIII

МАТОГРОСО

Когато се върна в колибата, уморен до смърт от чувство за вина и от усилията на своето деяние, вместо покой, Тристао завари атмосфера, която го подтикваше към незабавни действия. Семейството му вече бе готово за път, а малкото вещи, които можеха да носят, бяха събрани във вързопи. Оранжевата му раница бе натъпкана с дрехи, а по-леките кухненски съдове бяха увити в одеяла и мрежи против комари. На трепкащата светлина от газената лампа в колибата дори невръстната Корделия гледаше сериозно с ококорени очи, а плачът ѝ бе сподавен от витаещата във въздуха опасност. Старицата от племето Тупи, Купехаки, по някакъв начин бе предугадила заминаването им и бе дошла. Набързо и със строги думи те се опитаха да я убедят да не тръгва с тях, но тя изобщо не даде вид, че е чула. Неизменно стоеше близо до Изабел, вървеше едновременно с нея, навеждаше се заедно с нея, дори от съчувствие се препъваше и падаше, когато Изабел се препъваше от страх и отчаяние. Беше се привързала към семейството и те не можаха да се откъснат от нея. Старата индианка бе взела със себе си голям ракитов кош, цилиндричен капан за раци, който висеше на гърба ѝ, окачен на дебела лента, опасваща челото. Накрая решиха, че всъщност ще им бъде полезна, дори ако повърви с тях само в началото.

Най-после петимата потеглиха в индийска нишка, прекосиха отровената рекичка и тръгнаха по пътеката покрай каменотрошачката и купчината шлака към долината, където не се срещаха хора, освен бандитите, които нападаха търговците на злато и керваните от натоварени с провизии волове и мулета. Механичното боботене на планината, което не преставаше до полунощ, заглъхна зад тях, шумовете от миньорския град замряха, дочуваше се само кучешки вой, внезапно избухнал силен смях или виковете от шумните кавги. Докато свикне с тъмнината, на Тристао му се струваше, че тяхната пътека, която ту се разширяваше, ту се стесняваше между назъбените черни сенки на растенията, излъчва някакво синьо сияние. На синята

светлина кръвта, избликнала от гърлото на Сезар изглеждаше виолетова. Изабел носеше спящата Корделия в праметното през гърдите ѝ парче раиран плат и голата главица на детето се поклащаше при всяка стъпка. Отначало Тристао носеше Азор на раменете си и ръцете на момчето леко, но упорито стискаха твърдата му, набита с каменен прах коса. След време Тристао усети, че хватката отслабва ѝ задрямалото дете се олюлява, взе го на ръце, учуден от тежестта му — детето бе на по-малко от две години. Освен допълнителните дрехи, той бе пхнал в раницата револвера на Сезар, зареден с шест патрона, а също каубойските ботуши и сгънатата торбичка, която носеше на кръста, с едно-две зрънца злато в шевовете. Беше изоставил без съжаление тежките инструменти на златотърсач. В живота се случва да сменяме кожата си, за да оцелеем.

Купехаки, чиято глава бе наведена напред под тежестта на типоя, лентата на челото ѝ, носеше в своя капан за раци няколко тенджери, тенекиена кутия кибрит, куки и върви за риболов, украсения със скъпоценни камъни португалски кръст и провизиите, които набързо бе събрала от килера в колибата — тридневен оскъден запас от мляко на прах, стар фасул, сушено месо, листа от мате^[1], и стари твърди питки от маниока. Тя и Изабел се редуваха да носят на главите си обемиестия, но лек вързоп от мрежи против комари и одеяла, увити в стара волска кожа, която, просната на земята, щеше да ги предпазва от хапещите мравки и отровните паяци.

Тази първа, изпълнена с ужас нощ, прекараха на една скална издатина на по-малко от три километра от кариерата, като възрастните се редуваха да стоят будни, докато огънят пращеше, а в окръжаващият ги мрак пропукваха клонки, сякаш наоколо гъмжеше от неизвестни същества или духове. Дори дърветата като че говореха с човешки гласове, а клоните им хищно се протягаха към тях. През цялата нощ се чуваха мъчителни стонове, сякаш убийците си проправяха път в тъмнината. Все пак сивото мъгливо утро завари бездомните пътешественици невредими, за да прочистят гърлата и очите си от лепкавите следи на съня и да нарамят бремето на оцеляването. Избягвайки утъпканите пътеки, те тръгнаха надолу през осеяните със сипеи долини на Доурадос, вървяха неизменно от изгрева към залеза, към безкрайното хълмисто плато Мато Гросо. Небето над тях придоби огромни размери, сякаш Бог бе въздъхнал от облекчение и се бе

отказал от усиления труд на Сътворението, задоволявайки се с няколко заплетени кълба от ниски тръни, скупчени кактуси и храсталаци, висока трева и тук-таме някоя рехава горичка. Най-забележителното дърво на платото бе бразилският бор с форма на обърнат конус, тъмните му клони се простираха един връз друг, а идеалната им подредба напомняше пирамида, застанала на върха си. Купехаки им показа как от гниещата кора на един повален гигант да извадят сочните бели червеи, наречени коро, а ако не разполагат с огън, как да ги ядат сурови и още гърчещи се. Когато преодоляха погнусата, установиха, че имат вкус на кокосово масло.

През дните и седмиците на тяхното пътуване на запад през Мато Гросо Купехаки им показа как да ловят прилепи, гущери и жаби, паяци, личинки и скакалци, как да извличат влагата от дървото бомбакс, кои плодове се ядат и кои са отровни, кои семена и ядки си струва да се берат и да се белят, къде крият меда си дребните нежилещи пчели, наречени „очелизки“, дето обичат човешката пот и се струпват по ноздрите, около очите и влажните ъгълчета на устните. Те бяха по-лоши от хапещите мухи и осите марибондо, тези дребни пчели, които предпочитаха да умрат в екстаз, удавени във влагата по човешкото лице, вместо да отлетят.

В Сера до Бурако природата бе обърната наопаки — изкормена, с разместени пластове, стрита на прах от човешката жажда за злато. Тук, сред безкрайните монотонни гори от храсти и обрасла савана, по сухите възвишения на шападао^[2], прорязани от коритата на полупресъхнали кафяви реки, човекът отново заемаше своето скромно място в кипящата битка, в океана от гладен протеин, в пенестия делириум на хищничеството. Кунехаки им показа как с помощта на Тристаовия бръснач да изваждат сивите паразити, които коварно и безболезнено се впираха в краката им, как за миг да се събличат, след като докоснат някой безопасен на вид листец, а от него като огън плъпнат безброй дребни оранжеви кърлежи. Тези нашественици незабавно проникваха под кожата. Купехаки показа на Тристао как да събира сухи клони от гората и как, когато кибритът им се свърши, да пали огън — с две пръчки, които бързо се въртят в стиска суха трева. Тя показа на Изабел как на бърза ръка да издигне навес от зелени палмови листа, който, ако не друго, поне създаваше илюзия за подслон. Една нощ, когато току до угасващия лагерен огън гръмко

изрева ягуар, Купехаки утеша Азор с приказка за палавия бог на ягуарите. Тя ги успокояваше, давайки разумни обяснения на заобикалящите ги опасности — описваше животните в пустошта като техни братя и сестри. Когато маймуните-ревачи издаваха кресливи звуци над главите им и уринираха върху тях, тя тълкуваше това като шеговит поздрав, а ухапванията на малките прилепи-вампири, които нощем се вкопчваха в голите ръце, обясняваше като един вид целувка, пречистваща кръвта. Купехаки възторжено ръкомахаше към пернатото множество — малки зелени дългоопашати папагали, бели ибиси и дъждосвирци, розови лопатарки, високи колкото човек блатни щъркели жабиру, жълтокоремести насекомоядни птици бем-те-ви и ярки авлиги, чиито гнезда се гушеха сред виолетовите орхидеи, цъфнали по клоните на достолепните палми уауасу. В далечината като мираж току проблясваше блатисто езерце, по което в обедния зной блещукаха цветните петна на розовите и бели острови от фламинго и чапли. Дочули непознатия звук на човешки гласове, огромните птици литваха нагоре със звук, подобен на глух тътен, а когато прелетяваха над главите им, въздухът пронизително звънтеше.

Тристао се боеше шестте куршума от револвера на Сезар да не отидат нахалост. Веднъж стреля по една летяща сива чапла и не улучи, друг път застреля лениво поклащащ се мравояд, от чието печено тлъсто месо на всички им стана лошо, третия път рани един елен, който избяга на три крака надалеч в саваната, където щеше да загуби сили и да стане жертва на хищните белоусти американски диви свине. Останалите три куршума реши да запази за човешки враг, ако се появи такъв. Купехаки им показва разчистени обработваеми площи, където почвата с цвят на кафе бе покрита с пепел и където индианците бяха отглеждали маниока, царевица и тютюн и бяха оставили няколко кратуни като спомен за своя престой от един-два сезона. Хора с посветъл цвят на кожата — скитащи мамелюкос, родени от бащи португалци и майки индианки — бяха оставили по-явни следи, обрасли земни насипи и тунели от изоставени мини, разпадащи се колиби в запустели селища. Някои развалини бяха отпреди стотици години и едва личеше, че тук са живели хора — редица от камъни, някога били стена, дупка в земята, служила за килер. Алчните хора бяха прекосили тази обширна равнина, но не бяха намерили нищо, заради което да останат. Мнозина бяха загинали и под гигантското

небе стърчаха надгробни могили, безименни каменни пирамиди или дървени кръстове, превърнати от термитите в тънки хартиени кухни. Термитите бяха проявили дървото около буквите на надписаните кръстове и по земята се бяха посипали люспици боя. Човешкото име не се помнеше дълго в Мато Гросо.

Макар да живееха на ръба на гладната смърт, духът на тези новодошли изследователи се крепеше на надеждата. Един ден на хоризонта трябваше да се появи населен град или река, която да ги отведе там, където трудът им да бъде необходим и където ще могат да се вплетат в социалната тъкан. Сякаш, превити под тежестта на товара, те се движеха назад във времето, далеч от бесовете, които пренаселеността бе донесла на техния век, към една девствена шир, където чифт жадни за работа човешки ръце все още представляват някаква ценност. От картите, които монахините ѝ бяха показвали в училище, Изабел помнеше, че Бразилия свършва на запад. Там започваше или Боливия, или Перу. Там имаше планини със заснежени върхове, загърнати в одеяла индианци с бомбета на главите и революционери маоисти, които можеха да ги направят войници в борбата срещу мъжете в сребристосиви костюми.

Междувременно, напредването през монотонната савана налагаше ежедневната нужда да намерят храна, да останат живи, да отблъснат демоните на болестта, обсаждащи кръвта им. Азор, който бе закръглен като топчица, измършавя, а очите му хлътнаха. Беше се научил да ходи наравно с тях, понякога часове наред, без да се оплаква, макар на Изабел да ѝ се струваше, че лицето му заприличва на сгърчена от старост мумия. Корделия, още кърмаче, беше по-добре, въпреки че млякото на Изабел започваше да пресъхва. Изабел изгуби женствената си закръгленост и стана слаба като Купехаки, макар кожата на ръцете ѝ да не висеше на отпуснати сбръчкани гънки, досущ треперещата висяща гуша на игуана. Ребрата на Изабел изпъкнаха и се очертаха, тънки като жилките на палмов лист, а прасците ѝ се издуха от мускули, твърди като мускулите на Тристао. Докато нейната кожа стана червеникавокафява от ежедневното излагане на слънце, а косата ѝ изсветля в ослепителен контраст, неговата кожа придоби пепелявосив оттенък, черните му рамене избеляха като яркооранжевата някога раница, която носеше на гръб, превърнала се в бледо и неравно розово петно, в правоъгълно знаме, което сочеше пътя

през редуващите се острови от трева, от храсталаци и от гори, които преливаха един в друг и после отново и отново в повтарящата се безбрежност на Мато Гросо. Кожата на Тристао стана матова, по бузите и по ръцете до лактите се появиха бледи петна като някаква призрачна карта, а в гъстата му, еластична като пружина сплъстена коса се забелязваха няколко сиви пръстенчета. Беше престанал да се бръсне, за да запази острието на бръснача, и брадата му израсна тънка, по-нежна и по-мека от косата, стигна дължина два сантиметра ѝ спря да расте.

Любовта на Изабел към него придобиваше нов облик, току се възвисяваше като гигантски лупинг, който се изгубва в небето, в неуморния безкрай, а после отново стремително се спуска, смайвайки я със своята сила, стаена сила, разбудена от някой внезапен, рядко виждан ъгъл на лицето му — понякога отгоре, така че високото правоъгълно сериозно чело скриваше очите му, подобни на прозорци към тъмата, а скъсената в перспектива извивка на челюстта се сгушваше в хлътнатината на мускулестото рамо, или когато гледаше наведения силует на превитото измършавяло тяло, докато Тристао запалваше огъня, а изпъкналите мускули по гръбнака му приличаха на проблясващите вълни на бърз буен поток. Понякога, когато клякаше край огъня, отпуснат върху издължените си светли пети, за да прегледа изтощеното търпеливо телце на Азор за кърлежи, въшки, пиявици и глисти, или когато посред нощ ѝ носеше разплаканата Корделия да я кърми — тъй като дори сухите ѝ гърди утешаваха детето — Изабел бе готова едва ли не да изкрещи от някаква странна радост, радостта, че той е избрал нея, че се бе приближил към нея в ослепителната светлина на плажа и се бе запечатал в погледа ѝ, в нежните ѝ млади тъкани, и бе дал смисъл на живота ѝ. Беше избрал нея, бе я взел и приел каквато е, и дори сега приемаше тези деца като свои и като своя съдбата да бъде преследван от баща ѝ. Гледаше го, без той да знае и имаше чувството, че стъпва по вътрешностите ѝ, те трептяха в нея, влажни и уплашени, болезнено разпънати в екстаз. А когато най-после Азор и Корделия заспиваха, сгушени в старата Купехаки под единственото парче мрежа, опъната на колове, и тя се приближаваше крадешком по песъчливата почва на лагера им да му напомни за тяхната любов, той бързо и с желание вдигаше члена си. Импотентността от дните, когато работеше като златотърсач, бе

прогонена, но потентността му, някога плод на близостта им, подобно на семе, поникнало във влажна цепнатина, сега идваше отдалеч, като тътен от гръмотевица, която счита дъжда под своето достойнство. Сред тази пустош, като единствения мъж между тях, Тристао бе станал загадъчно огромен като луна, която изглежда с размерите на копче, гледано отблизо.

— Тристао — тихо попита тя една нощ, — ами ако умрем тук?

Твърдите му мускули леко потрепнаха, когато сви рамене.

— Тогава лешоядите ще почистят костите ни, а баща ти никога няма да ни намери:

— Мислиш ли, че още ни преследва?

— Повече от всякога. Откакто убих неговия слуга, имам чувството, че той е по петите ни.

— Не баща ми е този, който ни преследва — опита се да го защити тя. — Преследва ни системата.

— Скъпа Изабел, изобщо не трябваше да се намесвам в живота ти. Сега щеше да бъдеш закръглена омъжена дама от висшето общество в Рио и щеше да живееш на Авенида Виейра Соуто.

Тя докосна устните му с връхчетата на пръстите си.

— Ти си моята съдба. Ти си онова, което винаги съм желала. Мечтаех за теб и ти се появи. Аз съм истински щастлива, Тристао.

Сутрин ставаха, хвърляха сухи дърва в жаравата на огъня, претопляха остатъците от вечерята, търсеха храна, която да им стигне през деня, и продължаваха нататък. Ако наблизо имаше поток или не много солено езеро, те се изкъпваха набързо, преди паразитите и отровните риби да усетят присъствието им от плискането и раздвижването на водата. Докато изваждаше голото лъскаво телце на някое от децата си от охладената през нощта вода, Изабел поглеждаше нагоре и небесният купол сякаш се завърташе около някаква ос. Имаше нещо странно в пейзажа и високото небе, където изсветлелите облаци стърчаха като прозрачни колони или се сгъстяваха в надвиснала маса, забързани на изток със своите едновременно натежали и прозирни сърцевини — на изток към далечния бряг, далечния настоящ век — някакво особено неподвижно движение, някаква нежна жестокост, някакво преливащо отсъствие, надменността на огромната материя, която все пак запазва нежната си обвивка, както черупката на яйце задържа хранителния белтък около нарастващия жълтък.

Вървяха ден след ден и сякаш бяха част от някакъв механизъм, задвижван чрез ходене, който не успяваше да помръдне пространството, но придвижваше времето. Въздухът на планалто притежаваше някакъв вкус, лек пикантен аромат на дим, какъвто според Изабел би трябвало да е дъхът на Бразилия, донесен от вятъра до Кабрал^[3] и корабите му през онзи априлски ден на 1500 година, аромата на кухнята на индианците тупи и на червеното палисандрово дърво, което отначало е било единственото богатство на обширната тайнствена земя. Тя все повече се чувстваше у дома си, люляна от повтарящия се ритъм на тяхното пътешествие — събуждаха се от сън, сгушени един в друг, за да открият, че всички са се приближили към въглените на огъня, но, търсейки топлина, са се овъргали в пепелта, къпеха се в перленосивата невинна светлина на утрото, търсеха храна, плодове, ядки, диви ананаси и дребни животни, който зашеметяваха с камъни или пръчки — гущери, къртици и катерици с яркооранжеви гърди и опашки, едно търсене, което никога не бе толкова безрезултатно, че да гладуват, но и никога толкова успешно, че да се почувстват сити, а гладът беше като газ, който всички постоянно вдишваха и който замайваше главите им, нарамваха багажа сред оптимистичните лъжливи обещания, които даваха на раздразнителния малък Азор, че скоро пътешествието ще свърши, уморително крачеха под тежкия товар в индийска нишка, през светлокафявата шир към онази цел далеч на запад, към онази далечна горичка тъмнозелени араукарии, към онази розова скала, онази вдлъбнатина в синьо-кафявия хоризонт, а после — вечерният лагер. Под трептящия червен взор на залязващото слънце — подобно на тлеещ въглен, браза — те построяваха новия си дом и обикаляха да разузнаят и да търсят храна, после запалваха своя огън да блещука под първите звезди като хилава рожба на вече залязлото слънце.

Изабел се чувстваше уютно и в безопасност в това неизменно повтарящо се ежедневие, но Купехаки забелязваше все по-пресни следи от човешка ръка в саваната. В една плитка долина видяха стадо не от елени, а от коне — огромните послушни зверове с диви погледи, които европейските нашественици бяха докарали на континента.

— Гуаикуру — каза старата Купехаки, но не можах да я накарам да обясни какво означава тази дума. Индианката завъртя очи и оголи зъбите си, които бяха изпилени с остри върхове, когато била младо

момиче. Непривичното за нея безпокойство зарази и децата, чиито плачове, хленч и неизпълними желания бяха още един дразнител.

Стигнаха до една кафява река, твърде широка и бърза, за да я прегазят. От грубия индиански мост във водата бяха останали няколко изгнили кръстосани кола, които да крепят напречните дъски, отнесени от реката. На другия ден щяха да направят сал от дънери на балсово дърво, завързани с лиани. По брега на реката се бяха образували пясъчни тераси и те спряха да нощуват на най-високата от тях край гъста горичка от палми уауасу и по-високи и тънки палми каранда.

---

[1] Мате, парагвайски чай (порт.). — Б.пр. ↑

[2] Равнина с оскъдна растителност без дървета (порт.). — Б.пр.

↑

[3] Педро Алварес Кабрал — един от откривателите на Бразилия. — Б.пр. ↑

XIX

НАПАДЕНИЕТО

Бързите, плискащи се в брега, води на реката и дрезгавото квакане на крайбрежните жаби попречиха на Изабел да потъне в дълбок сън, така че когато в мъждивата светлина на луната и отблясъка от гаснещата жар на техния лагерен огън се появиха високи голи мъже, изрисувани подобно на карти за игра, те ѝ се сториха като продължение на неясните ѝ сънища. Думите, с които мъжете се обръщаха един към друг, бяха резки и забързани, но те не повишиха глас дори когато нападението стигна до бързата си кулминация. Изглежда ги бяха шпионирали, защото действията им бяха съгласувани. Две сенки сграбчиха Купехаки и я вдигнаха. Едната сянка бе сграбчила ръцете ѝ, другата я държеше за косата и прерязваше гърлото ѝ с бялата дъга на челюстна кост с остри зъби, после изви врата и отдели главата от тялото, а докато трупът се свличаше на земята, от шията избликна силна струя черен фонтан от кръв. В гърлото на Изабел се надигна невярващ писък и секна. Тогава, а и по-късно в кошмарите, на Изабел ѝ се струваше, че отрязаната глава спокойно се вира в нея през полуспуснати клепачи, сякаш искаше да каже, че е направила всичко по силите си и сега очаква да бъде освободена от своята господарка.

Други две високи фигури вдигнаха на ръце още спящите деца, сгушени в пашкулите от мрежа против комари, и се изгубиха в палмовата горичка, брътвейки шумно на непознатия език. Азор се опита да извика, но изглежда нечия ръка бе затиснала устата му. Друга сянка бе преобърнала дълбоката кошница на Купехаки и търсеше нещо ценно сред разпилените предмети по песъчливата земя до обезглавеното тяло.

Тристао се бе изправил и затова индианецът, който трябваше да се разправи с тях, спря. Суматохата бе распалила гаснещия огън и на ярката светлина се видя, че индианецът е съвсем гол, само с конусовидна превръзка на слабините и с гривни от мидени черупки и

зъби по китките и глезените. Космите по лицето му бяха оскубани и това придаваше на клепачите без мигли болезнен и изтерзан вид. Лицето бе изрисувано с дантела от червени и сини линии, а от пробитата му долна устна, подобно на тънки бели бивни, стърчаха три кокалени клечици. Косата му бе къса и твърда, намазана със смола. Когато оголи зъбите си, те бяха криви и почернели. А ги оголи, защото на същата светлина, на която бе видян, той забеляза един по-черен мъж, но и една по-бяла жена, отколкото някога бе виждал, и тази гледка бе едновременно ужасна и свещена за него. Той носеше копие от заострен бамбук, чийто връх несъмнено бе натопен в отрова. Индианецът го задържа вдигнато за една фатална секунда, както рибарят се колебае, докато изчислява ъгъла, под който харпунът му трябва да пронизва измамната водна повърхност. Изабел усети острата миризма на смола от твърдата коса, и видя, че до ушите на индианеца стърчат птичи крила. Тристао стреля по него с револвера на Сезар.

Нападателят изпусна копието си, нададе изумен гърлен крясък и задраска с нокти по удареното място, сякаш бе ужилено от пчела. Опита се да побегне, но раната правеше движенията на краката му несъгласувани, затова затича в кръг, после падна ничком пред огъня, като продължаваше да рита с крака и да рови пясъка. Останалите индианци бяха изчезнали при гърмежа с типичната за диваците безсрамна страхливост. В ушите на Изабел той прозвуча като плесница и най-после я събуди. Кога бе скочила на крака, за да застане до Тристао в последната им минута заедно? Не си спомняше. Вместо това миризмата на смола ѝ напомни за уроците по цигулка, които някога чичо Донасиано ѝ бе уредил. С цигулката, както и с останалите уроци — по рисуване, по танци и по бродерия — тя не бе имала успех. Явно единственото, което ѝ се удаваше, бе любовта.

Тристао се приближи до подритващото тяло на индианеца и насочи револвера, но се отказа да стреля. Вместо това, измъкна от късите си панталони някакъв предмет, който сигурно бе бръснача, и клекна да стори нещо, но приведеният му гръб скриваше гледката. Когато отново се изправи, убийствената скованост на изражението му падна върху лицето ѝ като роса. Да бъдеш още жив бе странно и осезаемо чувство.

— Трябва да запазя два патрона — обясни той. — За теб и мен, ако се върнат.

В мисълта да бъде убита от него имаше някаква красива справедливост, която накара слабните на Изабел да потрепнат. После горчивите мътни вълни на действителността се разбиха в лъскавата скала на фантазията. Тялото на Купехаки лежеше в краката ѝ, а от него лъхаше тежката миризма на изпражнения, изпуснати в предсмъртна агония.

— Отвлякоха децата ни! — зариде Изабел, изричайки лъжа с притежателното местоимение.

— Индианците имат коне — каза ѝ Тристао. — Слушай. Не чуваш ли отдалечаващите се копита? Невъзможно е да ги настигнем пеша. — Той говореше задъхано, а гладкото му чело се бърчеше навъсено. Стори ѝ се, че е ядосан на нея.

— О, малките ми рожби — изстена тя и припадна. Песъчливата земя се надигна да я посрещне, както пухения дюшек на детското ѝ легло се носеше нагоре към тялото ѝ, когато в дните преди майка ѝ да умре при раждане и преди баща ѝ да се превърне в ранено чудовище, той я вдигаше и я носеше на ръце, заспала от яркоосветеното вълнуващо място, където всички са били заедно, и само за миг пробудена, тя осъзнаваше, че се намира в силните му ръце, после зърваше белите чаршафи и отметнатите пухени завивки, изпълнена с умора и доверие, докато я преливаха от дълбокото ведро на единия със в другия.

XX

САМИ ЗАЕДНО

Когато дойде в съзнание, утринната светлина искреше по плъзгащата се кафява кожа на реката, а Тристао седеше и се взираше в наново разпаления огън. Тя отиде в храстите да свърши естествените си нужди и по окършените клонки и бразди в пясъка видя къде бе завлечено тялото на Купехаки. Скоро мравките и лешоядите щяха безследно да унищожат остатъците от преданата индианка. Устата на Изабел бе пресъхнала, стомахът ѝ бе празен.

— Какво ще правим? — обърна се тя към Тристао.

— Ще живеем, докато можем — отвърна той. — Трябва да прекосим реката. Трябва да продължим на запад. Зад нас няма нищо, освен мъка и опасност.

— Но Азор и Корделия... — От очите ѝ рукнаха сълзи, като си представи малките им гъвкави ръчички и доверието, което грееше във влажните им ококорени очи, чашчици, които чакат да бъдат напълнени. Дори когато гладът и умората се бяха стоварвали върху беззащитните им слаби телца, те я бяха гледали с доверие.

— Нямаме сили — каза той, — нито възможност да си ги върнем. А дори и да можехме, как щяхме да ги защитим от опасностите в тази пустош? Може би сега са по-добре, скъпа Изабел, с онези, които знаят как да оцелеят. Ако диваците имаха намерение да ги убият, щяха да го направят още тук.

В нея се надигна вълна от безпомощен гняв. Той изглеждаше толкова самодоволен и описваше безнадеждното им положение така сурово и разумно.

— А защо трябва да се стараем да оживеем? — попита го тя. — Какво значение има за света — рече тя и направи широк жест, който обхващаше земите отвъд Мато Гросо — дали ще умрем сега или по-късно? Защо да се борим макар и един ден, Тристао?

Той я изгледа изпитателно с леко наклонена глава и с полупритворени очи, както я бе гледал, когато беше само едно

крадливо момче на плажа, макар че на лицето му вече личаха първите бръчки.

— Дори да питаш, е грях — каза той. — Длъжни сме да живеем.

— Там няма никого — изпищя тя, а ръката ѝ посочи небето, — на никой не му пука какъв е твоят дълг! Няма Бог, животът ни е една ужасна случайност! Раждаме се сред болка, а болката, гладът, страхът и похотта ни подтикват да вървим напред без абсолютно никаква цел!

Той беше сериозен и говореше тихо, сякаш за да изтръгне нейния вик от огромната възмутена тишина.

— Разочароваш ме, Изабел — каза той. — Защо светът е толкова съвършен, ако няма никакъв смисъл? Помисли за грижата, с която е създадена и най-малката буболечка или бурен. Твърдиш, че ме обичаш. Тогава би трябвало да обичаш и живота. Животът е дар, за който трябва да се отплатим по някакъв начин. Аз вярвам в духовете — каза ѝ той — и в съдбата. Ти беше моя съдба, а аз — твоя. Ако сега умрем без борба, никога няма да постигнем предопределението си. Може би е предопределено да спасим децата ти, а може би не. Но знам едно, Изабел: ти и аз сме събрани в едно, не за да създаваме деца за търбуха на света, а за да докажем любовта — да създадем един образец на любовта в този свят. Чувствах това дори в автомобилния завод, когато ми се струваше, че никога вече няма да те видя.

И наистина, подчинявайки се на решението му и понасяйки заедно с него следващите седмици на скиталчество и бавна гладна смърт, тя го обичаше по-силно отвсякога. Никога не бе изпитвала толкова голяма нужда да се люби с него, нито дори в хотела в Сао Пауло. В тяхната отчаяна самота, любовенето се превръщаше в израз на правото ѝ над него, в начин да го утеши, в напомняне за самата нея, че все още я има под небето, в молба за прошката му, както и в своеобразен триумф над напускащите ги сили. Тъй като намираха малко храна, любовта стана тяхна храна. Тъй като се бяха заблудили, телата им станаха тяхна взаимна цел, единствен дом за тях. Не бяха опитни като Купехаки в търсенето на храна из саваната, затова на няколко пъти ядоха отровни плодове или изваждаха отровни корени и ги сваряваха. Едва не загинаха от треска и халюцинации, диарията изпразни вътрешностите им и те станаха чисти като полиран мрамор. Изтощена, замаяна и трепереща от треска, така че зъбите ѝ непрестанно тракаха, тя все пак искаше да си играе с члена му, да

проследява подутите вени с връхчето на езика си, да пие прозрачната капчица нектар от мъничката цепнатина, преди да почувства как устремно се плъзва между краката ѝ и да усеща твърдия гръб на Тристао като грапава дъска под сключените си ръце. Ако последната ѝ сила трябваше да бъде изразходвана в такава прегръдка, животът ѝ щеше да бъде с форма на цвете с нежна чашка, извърната към животворната светлина.

Той се чудеше на страстта ѝ, прекалена и разточителна като спираловидна орхидея, която се храни от въздуха, и ѝ позволяваше да го възбужда дори когато беше толкова изтощен, та му се струваше, че собственият му скелет се е превърнал в куп тежки камъни, който влачи в тънък чувал от кожа през трънливата савана, за да падне замаян върху твърдата постеля на нощта. Прекалено слаб, за да се надигне, той в просъница наблюдаваше как голата Изабел възсяда хълбоците му и се отпуска върху члена му. Макар да бе измършавяла, хълбоците и коремът ѝ, както и обраслият с прозрачен пух венерин хълм бяха закръглени, последна отломка от женствеността ѝ. Вдлъбнатината ѝ се плъзваше върху него, отначало сухо и болезнено, после влажно и лепкаво, надолу към лъскавата черна пяна на окосмението му, и пак нагоре, и пак надолу, а смалилите се гърди се мятаха по белия ѝ гръден кош с ребра като жилките на палмов лист.

Отначало гладът е болка, ръмжащ, разяждащ натрапник, а после се превръща в наркотик, в непрестанна замаяност и нетленно състояние, а съзнанието се рее, без да протестира. Дори маймуните ревачи в горите се отдръпваха почтително в зеления балдахин и даваха път на техните духове. По влажните песъчливи места се срещаха пресни дири от пака^[1] и от тапири, но те така и не видяха тези животни и бяха прекалено слаби и бавни, за да ги хванат. Благодарение на часовете по ботаника в университета Изабел различи палмата бурити, с нейните твърди ветрилообразни листа, палмата бакаба с много дълги, извити листа и разчорлена корона, нискораслата палма накури, трънестата тънкостебла палма боритана, която обича влажни почви, и още по-стройната палма акаши, чийто ствол бе прав като стрела. Но през този сезон нищо от тези дървета не можеше да се яде, нито плодовете, нито сърцевината. Процъфтяващият живот около тях приличаше на тапети по стените на гола килия, които им причиняваха мъка. Веднъж се озоваха в една цяла вкаменена гора от руини, подобни

на гигантските отломъци от вандалски унищожен храм. От въздуха и влагата разбитите колони бяха придобили нюанси на мъхесто зелено и кално розово, мъртвешки бяло и млечносиньо. Пред кой ли бог се бяха прекланяли хората тук? И защо ли ги бе изоставил?

Когато двамата бяха на прага на гибелта, дъгоцветните колибри, наричани още „целуващи цветята“, със смарагдовозелени гърбове, жълти коремчета и крилца, чиито очертания не се виждаха заради бързото им движение, кръжаха във въздуха пред тях, като плодове, които чакат да бъдат откъснати. Тристао и Изабел се научиха да посягат и да сграбчват птичетата, да спират неистовото размахване на крилцата в дланите си и с леко свиване на палеца да прекършват вратовете им. Шест до осем такива птички, със старателно оскубани, изящни и твърди като метал перца, опечени на тънки като игли клечици, им осигуряваха няколко хапки жилаво сладникавогорчиво месо. Понякога Тристао и Изабел се оказваха заобиколени от група узрели дървета кашу сред изоставената плантация на някой отдавна минал оттук земеделец, и лакомо поглъщаха всичко, до което можеха да стигнат, както ядките, така и дебелия ципа. По този начин, от един краткотраен пир до друг, двойката продължаваше да се скита сред сгъстящата се гора, където клонящото на запад слънце едва се виждаше, и където дневната светлина често беше само ледена искрица над високите върхове на растителността.

Времето, което прекараха сами заедно, започна с преплуването на кафявата река край фаталния лагер. Вместо спасителен пояс, двамата прегърнаха по един дебел повален палмов дънер, но загнилите стволове попиваха вода като сунгери и бързо потънаха. Тристао почти пренесе Изабел през последните стотина метра и бялата ѝ ръка се впиваше в лъскавото му рамо като пиявица върху лъскава черна есетра. За щастие, пираните, които ги кълвяха по ритациите глезени не бяха свикнали с човешкото месо и движения, та нито едно ухапване на челюстите им не изтръгна капките кръв, които биха ги подлудили. Изтощен до краен предел, Тристао усети пясъчните плитчини под краката си. Двамата с Изабел вече можеха да прегазят задъхани до отсрещния бряг на реката. Без да знаят, бяха прекосили планалто в областта, където реките текат на юг към Парагвай, чак до земята на племето пареси, където пък хиляда мили по-на север реките се вливат в Амазонка.

---

[1] Бразилско свинче, едър гризач с вкусно месо. — Б.пр. ↑

XXI СПАСЕНИЕТО

Бяха изминали седмици. Тристао и Изабел бяха легнали на земята да чакат смъртта под приятната шарена сянка на горичка от диви восьъчни палми. През тънките им поклащащи се стволоче двамата се взираха в тревистия, зашумен склон към поредната река, над която се издигаше още едно ниско възвишение от безкрайното шападао. Беше късен следобед, рехавите сенки плетяха меката си мрежа понагъсто, а комарите и дребните пясъчни мушици започваха силно да хапят, но Тристао и Изабел отдавна не им обръщаха внимание.

Любовниците се държаха за ръце, а лицата им бяха обърнати към небето. Той чу как дишането ѝ отслабва, става свистящо и забавено и се обърна още веднъж да види профила ѝ — загорялото от слънцето чело, където русата ѝ коса бляскаво се стелеше зад слепоочията, и изпъкналата долна част на лицето, издаваща чувствената ѝ непокорна природа, която бе отгатнал от пръв поглед. Пръстите му напипаха твърдата халка на подарения от него пръстен с надпис ДАР, хлабава на измършавелия ѝ пръст, а вцепененият му поглед забеляза зад профила на Изабел чифт високи кожени ботуши, ожулени от дълго носене и от капризите на времето. До тях видя и чифт други ботуши, мъжки ботуши с беззвония изхабен вид на животински копита, а над тях — окъсани бричове от груб шаяк в преливащи избелели цветове.

Тристао се повдигна на лакти и усети острието на рапира в ямката на шията си.

— Кротко, черньо — каза един дълбок глас, но не особено грубо. Такъв странно вежлив говор Тристао не бе чувал досега. Зад украсения с релефни изображения ефес с форма на чаша се появи лице с цвят на месинг, закръглено, но не изнежено, обрасло с гъста брада и окръжено от кожена шапка е широка периферия.

— Като те гледам колко си мършав, май отдавна не си докосвал храна. Няма нужда да мушкам много надълбоко, за да излезе от другата страна. А какво е това видение, което спи редом с теб?

Прилича ми на прекрасна принцеса, която май се е залутала доста далеч от двора на благородния Жоао Пети. Две шахматни фигурки са дошли да ни позабавляват!

От тържествуващите нотки в смеха на човека и този на спътниците му, които любопитно се тълпяха наоколо, Тристао не се усъмни, че ще последва някаква шега. Дори когато надянаха на китките му тежки, ръждясали окови, а на врата му железен нашийник с подрънкваща верига, въпреки пасивността и изтощението си, той имаше чувството, че това се прави за негово добро.

Изабел се пробуди с лек писък, сякаш дошъл от изплъзващите се видения на сънищата ѝ.

— Тристао — рече тя, — ако сме мъртви, ангелите в Рая са грубияни!

Всички тези главорези, шест или седем на брой, бяха брадати и носеха протрити и окъсани дрехи, съшити от парчета кожа и плат. Гърдите им бяха защитени с особени ризници, брони от необработена кожа с подпльнки от памук — достатъчно меки, за да им е удобно, прецени тя, и все пак достатъчно твърди, за да издържат на стрелите. Видът на дрехите подсказваше, че притежателите им дълги години живеят на открито, някои мъже бяха с шапки от плетени палмови листа, вместо от кожа, други бяха вързали кърпи на главите си. Случваше се и да им липсва по някой друг крайник. Имаше такива, въоръжени с мускети и старинни широкоцевни пушки. Те заговориха полугласно, очаровани от гласа на Изабел, сякаш бяха чули звънките тонове на клавесин, докаран от Венеция или Антверпен до това отдалечено от напредъка на цивилизацията място. Цяла вечност не бяха чували глас на бяла жена. Групата се увеличи. Придойдоха двадесетина или повече индианци, някои съвсем голи, а други с панталони, увиснали като чували, и с ризи на земеделски, работници. Един намръщен дивак бе накичил лицето си с кръстосани папагалски пера, пронизващи преградата между ноздрите му, други бяха украсили голите си тела с гривни от маймунска кожа и гердани с нанизани от лъскави черупки на речни миди, но всички, включително и няколкото жени, които държаха бебета на ръце или бяха бременни, изглеждаха като неразделна част от тази разнородна тълпа. Натрапчиво като пчелите „очелизки“, те до един се скупчиха около Тристао, нахално го

заопипваха и без да се срамуват заразглеждаха органите му, сякаш той бе някакъв необикновен механизъм.

Повечето не се осмеляваха да докоснат Изабел и тя реши да използва своя авторитет, като се опита да прикрие Тристао с тялото си, но грубостта, с която бе блъсната настрана показа, че все пак страхопочитанието, предизвикано от бялата ѝ красота, имаше някакви граници. Долови и граница в степента, до която нейният нежен женски глас и произношение на кариока, проникваха през дебелиите тъпанчета на тези увити в кожа странници. И все пак, като някаква особена проява на уважение, водачът на бандата, човекът с рапирата, ѝ позволи да държи веригата от нашийника на Тристао, сякаш признаваше предимството ѝ на собственица.

— Страх ме е, Тристао — сподели шепнешком тя.

— От какво? Та това са твоите хора. — Тя се почувства оскърбена от острия му враждебен тон. Между тях внезапно бе зейнала пропаст след дългото пътешествие, през което изтощените им тела едва не се бяха слели. Гласът му омекна малко. — Поне ще ни нахранят. Тези негодници са дебели като прасета.

Групата тръгна надолу по хълма по разширяващата се пътека, водеща към реката. Разорани ниви и грижливо обработени плантации от маниока и фасул заобикаляха селището — множество пръснати кръгли колиби с покриви от палмови листа, някои без врати по индиански обичай, а други със стени от дънери и кал, за да задоволят европейската нужда от изолираност. По брега на реката имаше скели за сушене на риба и колове за простирание на мрежите. Няколко лодки от издълбани дънери лежаха незавършени, заобиколени от стърготини и ръждясали железни инструменти. Едно изгнило от слънцето знаме с кръст, герб и панделка с мото, което едва се четеше по избелелите дипли, висеше на бамбуков прът, прикрепен към дървото в центъра на покрива на най-голямата постройка в лагера — дълъг навес без стени, където можеше да се събере цялото население. След един час, през който бяха нахранени и изкъпани от пъргави ѝ настойчиви индиански ръце, пленниците бяха отведени в тази сграда пред събраното множество. Техният откривател ги поведе през развълнуваната тълпа към друг мъж с месингово на цвят лице, който приличаше на него, но беше по-възрастен и по-слаб. Той седеше в плетен стол, чиято висока

ракитова облегалка, украсена с петниста кожа на ягуар и с озъбен череп, му придаваше великолепието на трон.

— Имам честта да бъда капитан на тази бандейра^[1] от храбри и благочестиви паулисти — обясни той и се представи с ироничен звънлив глас. — Името ми е Антонио Алварес Ланяс Пейшото. Вече познавате моя по-малък брат Жозе де Алваренга Пейшото.

Брадата на Антонио бе дълга и островърха, а жълтеникавокафявият тен на лицето му, резултат на смесица от гени на различни раси, бе почти златист, смугло злато, което проблясваше по скулите и по извивката на големия орлов нос. Той изглежда си въобрази, че Изабел се заглежда в носа му, защото го потърка с пръст, и рече: — Майка ми беше индианка от племето карижо, а баща ми нов християнин, тоест от първите синове на Авраам, каквито са половината от жителите на Сао Пауло. Светата инквизиция в Баия никога не е стигала с благословените си мисии толкова далеч на юг... Което — побърза да прибави той, — не означава, че за свещениците не сме достатъчно правоверни. В името на раните Господни нима не рискувахме собствения си живот и разсъдък за спасението на душите на езичниците? Нима не бродим от безброй години из този прокълнат пъкъл от кактуси и мравуняци, тормозени от какви ли не острозъби риби и бръмчащи насекоми, които Творецът на Всемира е сметнал за необходимо да създаде? Нима не бяхме нападани от всички страни от същите тези диваци, които се опитваме да спасим, диваци, въоръжени и насъскани от испанските йезуити, които са чернодрехите предатели както на своя род, така и на религията си?

Тези поучителни въпроси изглежда бяха предназначени не толкова за Изабел, макар дори в апогея на ораторската ярост малкото му проблясващо око с чувствен цвят на кехлибар да бе приковано в нея, колкото за дрипавата банда войници зад пленниците.

— Тези нафукани богохулници — каза той, имайки предвид йезуитите — държат неверниците в тъй наречено подчинение, а всъщност ги използват за собствена изгода и разврат, като ги оставят да ходят голи и да не вършат нищо, докато именно ние сме тези, които в нашите селища и кралски алдеиас^[2] наистина ги учим на религиозност, вдъхновена от Бога, полезен труд и цивилизовано благоприличие.

— Чувала съм за крале — плахо каза Изабел, — но те са управлявали много отдавна.

— Да — намеси се кръглоликият Жозе. — Ние отдавна живеем в тази пустош, тъй като сме се заклели изобщо да не се връщаме без индианци или злато. Ако надживеем един-двама крале, или ако открием, че в наше отсъствие по чудо сме станали бащи на две-три деца — какво значение ще има това, когато се завърнем като богаташи в именията си с множество годни за работа слуги, които или да наемем, или да разменим за още повече земя? Бялото злато е целта, а червеното злато е печалбата!

Брат му вдигна дългия си пръст, за да укроти този ненаситен ентузиазъм.

— Ние вербуваме езичниците заради собственото им спасение — напомни той на компанията, макар да се обръщаше към Изабел. — Макар те да ни удрят по едната буза, ние обръщаме другата, превръщайки ги само в пленници, докато на наше място те биха убивали, без да се замислят. В безпросветността на тяхното безбожие те изяждат мозъка и вътрешните органи на враговете си, за да се сдобият с храброст в битките. Ние изкореняваме такива погрешни обичаи, като им даваме истински познания и ги учим да вършат полезна работа. В тази жестока битка, дори когато ни се отплащат с отровни стрели, ние ги запознаваме с милостта на нашия Спасител!

Смехът, предизвикан от тези високопарни твърдения, не можеше да бъде сподавен. Докато сред останалите бандейрантес се надигна радостна врява, Жозе довери на Изабел и Тристао със затворническата усмивка на стар познат:

— Освен, разбира се, ако не са твърде слаботелесни и млади за работа, или жените не са прекалено стари, за да топлят мъжко легло.

— В такъв случай всички тези туземци около нас — обърна се Изабел към Антонио — са роби.

— За Бога, дете, не споменавай тази дума. Поробването на туземците е забранено със строга кралска заповед и неколккратно заклеявано в папска була. Единственото, което смятаме да правим с тях, е да ги „управляваме“. Тези, които виждаш, са наши съюзници от племената тупи, гуарани и кадувео, те са убедени в каузата, поради което стават наши водачи и верни спътници. Много от нас са родени от майки индианки и децата тук се раждат по същия начин. Някои други

биха избягали от служба при нас, стига да можеха. Но Бог още не е благоволил да дари нашата експедиция с обилна реколта от покръстени души, а много от онези, които спечелихме за Исус, за жалост бяха призовани в неговия небесен дом от треска и шарка. Нашият свещеник изчерпа запасите си от скъпоценно вино с даването на последни причастия.

— Нехранимайковците бягат от нас — гневно се намеси Жозе, — отърват се, като умират! Благодарността им за нашето покровителство е толкова малка, че те злонамерено сами пожелават сърцата им да спрат! Ето защо твоят негър, милейди, е желано съкровище. В самия Сао Пауло не са много онези, които могат да си позволят лукса да притежават чернокожи с чиста негърска кръв. Те са раса, която Бог е създал за забогатяването на по-висшите от тях: синовете на Хам да робуват на синовете на Сим и Яфет. Те не умират. Те скърбят за ужасната си родина, изработват си идоли и барабани, и ако са достатъчно много, за да образуват група, бунтуват се и бягат в пустошта, създавайки киломбос^[3], в които царува разпуснатост и анархия. Ала поне не умират в ръцете ни по този предателски начин.

— Той не е роб! — възкликна Изабел.

Буйните вежди на Антонио, в които къдриви сиви жички се смесваха с месингови нишки, се повдигнаха в любезна изненада.

— Тогава какъв е?

— Той е моят мъж... мой приятел, мой съпруг — отвърна Изабел. Подготви се да издържи вълната от подигравки, тъй като изглеждаше абсурдно да говори така за едно същество, което упорито мълчеше с нашийник на врата, вързано на верига като куче или маймуна. Думите ѝ бяха посрещнати със смаяно мълчание. — Обичам го — каза тя в тишината с тих глас, който потрепери, толкова километри бе носила тази любов като съд от дрезденски порцелан през необятната шир на Бразилия.

Антонио се наведе напред все така любезно, а кехлибареножълтите му очи я гледаха изпитателно.

— Разкажи ни историята си — заповяда той.

— Вървим на запад повече седмици, отколкото можем да изброим — започна тя. — Бягаме от баща ми, който е недоволен от нашия брак и търсим място, където да се установим и да бъдем полезни с работата си. Преди две или повече седмици бяхме нападнати

от диваци с боядисани тела, те убиха нашата вярна индианка тупи и отвлякоха двете ни деца, после избягаха, яхнали гигантски коне. — Докато разказваше накратко многобройните си патила, бремето им се стовари върху изтощения ѝ дух, по бузите ѝ рукнаха сълзи, а гърлото я заболя от сподавени ридания.

— А, това са били гуаикуру... възплъщенията на Сатаната — нетърпеливо се намеси Жозе. — Обяздват арабските коне като магьосници, не използват нито седла, нито стремена, яхват ги с един скок. За да не се заседава племето на едно място, жените им унищожават децата си още в утробата с жестоки самонаранявания и завинаги остават безплодни. Крадат деца, откъдето намерят, и ги отглеждат като свои, учейки ги на нравите на Сатаната. Тия мръсници са толкова извратени, че някои мъже ходят облечени в женски дрехи, мъже, които пикаят клекнали и веднъж в месеца си въобразяват, че имат кръвотечение. Кощунствата им не знаят граници!

— Господине — обърна се Изабел към Антонио, — възможно ли е моите деца... — Гласът ѝ пресекна болезнено в гърлото. — Бихте ли могли вие и вашите юнаци да спасите децата ми?

Капитанът на бандейрата се наведе към нея като любящ баща.

— Индианците гуаикуру са многобройни и жестоки — тъжно каза той. — Ние бяхме три пъти повече преди сраженията с гуаикуру.

— И е не по-малко свирепите индианци паягуа — разгорещено се намеси Жозе, изпотен от възмущение в своята дебела кожена броня. — Те нямат коне, а канута, в които се носят по водата — същински птици! Плуват като риби с ками между зъбите.

Антонио се обърна към Изабел, а кехлибареният му взор и острата му прошарена брада се надвесиха толкова ниско над нея, че тя се сети за наклоненото изпъкнало чело на баща си.

— Нима този, за когото твърдиш, че е твой съпруг, не се опита да защити децата, които са били негови, както и твои?

Едва ли това беше най-подходящият момент да обясни, че децата не са стопроцентово на Тристао. Объркването по време на нападението — децата, увити в мрежата като ларви, индианецът гуаикуру, боядисан в синьо и червено, тънките бели кости, стърчащи като ветрило от устните му — отново изплуваха пред ужасеното ѝ съзнание, докато обясняваше:

— Опитва се. Той застреля един от тях, но те бяха твърде много, а децата вече бяха отвлечени.

— Застреля го, казваш?

Жозе отново се намеси:

— Намерихме това сред вещите им, Ваше величество. Чудесна изработка. Решихме, че е холандска играчка или италианска кутийка за емфие, но внимателният оглед показва, че е пистолет, само че е поръбест, хитроумно смален и му липсва кремък с колелце за възпламеняване.

Той подаде пистолета на Сезар и Антонио разгледа гладката му като коприна повърхност. С непринуден жест, подобаващ на старомоден мускетар, се прицели над главите им, но не много високо, и натисна спусъка. Резкият пукот от изстрела и пеещият полет на куршума пронизаха помещението, но той не остави видима дупка в тръстиковия покрив. Развеселен, капитанът стреля отново, а после се чу щракване. Това бяха двата куршума, които Тристао бе запазил за себе си и Изабел. Сега трябваше да живеят.

— Както казваш, братко, детска играчка. Барабанът му няма да побере достатъчно сачми, за да свали дори едно бейжа-флор^[4].

После Антонио заговори на Изабел с тон, който показваше, че това е окончателното му решение:

— Този черен роб вече не е твой съпруг, скъпо дете. Робите не се женят. Не се отчайвай. Аз съм самотен човек и ще видиш, че способностите ми не са на старец, макар че на пръв поглед може би изглеждам такъв.

Упоритото мълчание на Тристао й се стори като гръмотевица, отекваща подобно на ударите на собственото й ужасено, вкаменено сърце.

---

[1] Въръжена експедиция за набиране на роби и търсене на злато (порт.). — Б.пр. ↑

[2] Села (порт.). — Б.пр. ↑

[3] Къщи или селища, където се приютяват негри, избягали от робството във вътрешността на щат Алагоас (порт.). — Б.пр. ↑

[4] Целуващо цветята, т.е. колибри (порт.). — Б.пр. ↑

XXII ЛАГЕРЪТ

Старият главатар на бандейрата взе Изабел за своя жена — за своя трета жена, тъй като две туземки, Такуаме и Ианопамоко, вече задоволяваха нуждите му. Изглежда двете нямаха нищо против нейното присъединяване към домакинството, тя пое част от тяхната работа, а през първата ѝ година в лагера почти не им се налагаше да обслужват Антонио в леглото. Изабел забременя, а през втората година роди син с кехлибареножълти очи, когото нарече Саломао, за да почетете баща си и с надеждата, че ще израсне умно момче. Може би така щеше да усмири яростта на бащиното преследване. Когато тайно уведоми Тристао за своето решение с помощта на Ианопамоко — по-младата от двете индианки наложници, по-млада дори от Изабел, изящна красавица със смесена кръв от племената тупи и кауахиб, с цилиндрично тяло без талия и тънки грациозни крайници, Тристао се усмихна подигравателно и прокле жена си.

— Дано детето погълне сърцето ѝ — каза той, а докато се опитваше да изобрази подигравателната усмивка по дебелите устни на чернокожия, изящното лице на Ианопамоко бе така злобно изкривено, че чак изглеждаше комично. Шарки, подобни на дантела, изрисувани с индигова боя, покриваха плоските черти на лицето на Ианопамоко. Пунктираните линии, извити като куки, бяха изпълнени със смисъл, известен само на сбръчканата стара вещица, която наново рисуваше шарките, когато избелееха, а самата тя беше твърде близо до великата забрава или до необозримото напомняне за смъртта.

Изглежда Тристаовата клетва подежда, защото новото бебе лежеше необичайно безжизнено и отпуснато в ръцете ѝ, докато още през първите седмици Азор енергично бе размахвал пълничките си мускулести крайници.

Тристао, чийто крак беше окован, за да не избяга, бе изпратен да работи на нивите, разчистените с огън ниви, засети с маниока и царевица, сладки картофи и фъстъци, тютюн, тикви и черен боб. Но

по-късно, когато хората в лагера забелязаха техническите умения, които бе придобил в автомобилния завод, му възложиха да издълбава канута за преместването на бандейрата надолу по течението на реката. Канутата трябваше да бъдат солидни и широки, за да не могат плуващите под водата воители от племето паягуа да ги преобръщат, а за направата им бяха нужни най-големите стволоче от кестен, махагон и араукария, които да бъдат старателно издълбани и оформени с единствената ръждясала тесла в лагера. Братята Пейшото се надяваха, че тази река ще ги отведе до река Мадейра, където според информация от предишни експедиции, индианските селища били многобройни като гроздове по лоза, които чакат да бъдат откъснати. Оттам смятаха да продължат по Амазонка и по море да се завърнат у дома в провинция Сао Пауло в едно райско старо време, заобиколени от опитомени и благодарни бивши езичници.

Легнала в леглото до Антонио, под неговото високо разпятие, с толкова много детайли, които я омагьосваха — всеки нокът на ръцете и краката, всяка главичка на пирон и струйка кръв по-истински от истинските — Изабел изслуша неговия разказва дългото пътешествие на бандейрантес: как бяха потеглили, изпълнени с надежда и снабдени с обилни запаси, изпратени от съпруги, деца и от банкерите, финансирали експедицията, как ги насърчавали с викове и им махали с ръце през първите няколко мили от добре отъпкания път, как четиридесет дни по-късно пристигнали с оредели и дрипави, но закалени редици в мисиите Паранапанема и Гуайра само за да открият, че тези мисии, приобщили покорни покръстени племена, събрани като овце в кошара, са били така плячкосани от нападенията на предишни експедиции, та страхливите испански йезуити бяха продължили заедно с оцелелите на югозапад, отвъд водопада Игуасу на река Парана. След месеци, изпълнени с трудности, достигнали и прекосили Парана, но участвали в няколко ужасни битки, тъй като испанските власти най-сетне били разрешили на йезуитите да въоръжават индианците с пушки. Лесните победи, донесли хиляди пленници на прочутите Антонио Рапозо Таварес и Андре Фернандес, принадлежали към едно по-невинно минало. Бандейрата на Пейшото се изтеглила на северозапад в бластистия Пантанал, където плячката била нищожна. Те били изпреварени от кръвопролития, болести и от нападенията на ягуари и каймани, прехранващи се с месото на омаломощените

индианци. Веднага щом взимали в плен оцелелите и изтощени от глад едно-две семейства, индианците започвали да измират един по един с противно пърдене и кашляне.

— Когато пристигахме в някое село, карахме жителите да побързат с прибирането на реколтата от плантациите и проявявахме задължителното в случая търпение. Когато реколтата биваше прибрана, аз разрешавах на хората си за една нощ да се отдадат на пируване и разврат, а после издавах команда да продължим, отнасяйки със себе си остатъка от храната, като по този начин принуждавахме индианците да ни последват и да увеличат състава на експедицията. Както ти каза Жозе, скъпа моя Изабел, диваците непрекъснато измираха, ако не от малария, на която техните духове не се съпротивляваха, или от прекаляване с пинга, пробутана им за майтап от моите хора, то от обикновено недоумяване... от чисто дивашко неразбиране какво се опитваме да постигнем. Когато им говорехме за злато, те ни казваха, че зад следващата планинска верига имало цели градове от благородния метал, сякаш искаха час по-скоро да се махнем от очите им, когато им описахме какво представляват диамантите, те по същия начин твърдяха, че недалеч имало градове от диаманти. Въпреки всичко, ние така и не стигнахме до края на пустошта. След сухия сезон настъпваше дъждовен, след кафявата река, се натъквахме на синя река, и все пак нашата група не успяваше да стигне до целта, сякаш под Южния кръст вървахме към Полярната звезда.

— Преди колко време беше това, господарю мой? Колко сезона пътувахте?

— Не мога да ти кажа, скъпо дете. Мозъкът ми се е изпълнил с бялата мъгла на разстоянията.

Колкото и дълго да бяха заседнали в този лагер, надеждата да продължат напред все още гореше в мозъка на нейния господар и поклащащите се дълги бакенбарди потрепваха от възбуда, която понякога обхващаше и съсухрените му деликатни слабини — надеждата да стигне до река Мадейра, където в ръцете му щяха да попаднат здравите местни жители, готови да възприемат бразилския начин на живот и да превърнат неговата фазенда^[1], там върху тера роша^[2] на Сао Пауло, в земен рай.

Гушнала в обятията си своя отпуснат син, чието безкръвно лице едва изразяваше желанието и възможността да суче, Изабел

плачеше, и плачеше два пъти по-силно при мисълта за Тристао, за нейния горд любовник, прикован с верига към безкрайната задача да издълбава цяла флота от широко дънни канута, размахвайки тъпата тесла. Индианците, които преди неговото пристигане се бяха редували да дълбаят канутата, вече смятаха тази работа за недостойна, и счетоха, че единственото им задължение е да ускоряват работата на черния роб, като го бият с камшик.

Ианопамоко съжаляваше Изабел, между тях бе възникнала сестринска любов, както и общ език, изтъкан от разваления португалски на Ианопамоко и онези фрази от нейния роден език — език, чиито думи завършваха със силно ударените срички зип, зеп, пеп, сет, тап и кат, които Изабел постепенно усвои.

— Знаеш ли — каза един ден Ианопамоко, когато апатичното дете, плод на деликатните слабини на Антонио, беше на повече от една година, — че на света още съществува магия? Нашествениците не са успели да разрушат последните останки от нашия стародавен договор с духовете. Останали са отдалечени места, които — тя употреби една дума със „зеп“ накрая, презрително определяща португалците като „онези, които ядат вътрешности на броненосец“ — още не са осквернили със стъпките си. На седемнадесет дни път пешком западно оттук има един шаман, който би могъл...

— Да освободи Тристао ли? — нетърпеливо попита Изабел.

Ианопамоко се поколеба, лицето под синята дантела, която го украсяваше, се намръщи.

— Щях да кажа, който би могъл да даде на бебето ти ума, който имат другите бебета.

— О, така ли? — Изабел се опита да прояви интереса, присъщ на една майка. Но като бивша студентка от бразилския университет, тя бе посещавала лекции по психология и знаеше, че мозъкът не се дава така лесно с неговите милиарди, взаимно свързани нервни клетки. А слабоумието на Саломао, нежеланието му да пълзи или поне да се опита да проговори, бе отклонило вниманието ѝ отново към нейния съпруг. Проклятието на Тристао се бе оказало по-силно от името на баща ѝ и от семето на човека, чиито пленници бяха, и по този начин недостатъците на детето служеха като тайна връзка с африканския роб, чието неуморно, яростно въртене на теслата от зори до здрач изпълваше лагера с шум.

— Магията — внимателно обясни Ианопамоко, сякаш за да прехвърли мост над бездната между техните желания, — има свои правила и предели, подобно на природата, от която произлиза. За да вземем, трябва да дадем. Ако бебето ти трябва да стане умно, възможно е да се наложи ти да се откажеш от част от собствената си интелигентност, така както в утробата ти неговото тяло е живееело от храната, сдъвкана в устата ти.

— Готова съм да пожертвам част от себе си — каза Изабел не по-малко искрено й загрижено от приятелката си. — Но не мога да възприема себе си като по-малко интелигентна, без да престана да бъда самата аз.

— Пътят до убежището на шамана е дълъг и не е безопасен. Освен това той не е безсмъртен. Много е стар и много тъжен, тъй като вижда и предугажда съдбата на своя народ.

— Ако той притежава истинска сила — попита Изабел, — защо не е обърнал посоката на вълната от смърт и разруха, донесена от европейците?

— Магията не може да бъде всеобхватна — обясни Ианопамоко без сянка от нетърпение. — Тя не може да бъде — последва дълга дума, завършваща на „тап“ — политическа. Нейното поле на действие е душата на отделния човек, не на цяла нация или народ. Необходима е лична молба, определен начин на действие и последица, неразделна част от която е и неопределеността. Както в природата, не получаваш нещо срещу нищо. За много индианци — думата, завършваща на „кат“, буквално означаваше „почтени хора, онези, които не са невъзпитани или нечисти“ — магията е станала твърде изтощителна. Повечето отбягват шамана и той има малко работа. Но за теб, чието появяване сред нас беше като някакъв феномен, и чиято мъка има спокойната дълбина на магия, реших, че би трябвало да има магическо решение.

— Ще дойдеш ли с мен, Ианопамоко?

— Да. Ще се наложи да дойда. Никога не би стигнала до там сама.

— Но защо, скъпа?

Стройната млада жена извърна лице, сякаш за да избегне удар с поглед, изразяващ възможно неприличие. Късата й коса бе втвърдена с някаква смес от пепел и смола във формата на обърната наопаки паница.

— Обичам те — бе приблизителният смисъл на думите ѝ на нейния заплетен, отсечен език.

Случайните докосвания, нежни като тънки пращници, погалващи златистите косъмчета по крачетата на пчелите и полепвайки по тях кадифен прашец с цвят на какао, с които заварената съпруга бе посрещнала Изабел в дома на главатаря на бандейрата, в течение на многото ноци се бяха превърнали в по-продължителни и съзнателни ласки пред очите на другите, но съпроводени от невинността на една раса, за която голотата е като официално вечерно облекло. Ако на моменти шеговитите прегръдки предизвикваха тайно потръпване, капка роса от щастие по венчелистчетата на женствеността и трепетно желание за взаимност, доколкото позволяват тайните на плътта, какъв срам можеше да тежи на сърцето на Изабел, разпънато между един любовник на преклонна възраст и друг окован? Да, двете съпруги се обичаха и правеха любов.

— А Саломео? — попита тя. — Трябва ли да го вземем с нас? Пътят може да убие бедното мъниче.

— Така е — отвърна сериозно Ианопамоко. — Той трябва да остане. Ще отидем само ти и аз. Такуаме и дъщерите ѝ ще се грижат за Саломео, ще го хранят с питателна каша от маниока и банан. Забелязах, че млякото ти вече пресъхва, а ѝ без това синът ти изобщо не заякна от него.

Дали Изабел не долови сянка от укор в гласа на другата жена? Какво знаеше за майчинството тази тъмнокафява миниатюрна женичка, не по-едра от дете, за белезите, които то оставя и за естествената безчувственост, която причинява? Макар за известно време да бе любимка на Антонио, тя бе останала безплодна, дълбоко в себе си нечувствителна към мъжкия чар.

---

[1] Имение (порт.). — Б.пр. ↑

[2] Червена земя (порт.). — Б.пр. ↑

XXIII ПЛАТОТО

Западно от лагера на другия бряг на реката, (която прекосиха призори в деня на тяхното бягство с едно от малките издълбани канута, вързани на брега от рибарите), имаше гора, която с основание можеше да се нарече джунгла — селва^[1] или мата^[2]. От напечения от слънцето сух груб храсталак на обширната савана те навлязоха в един по-сочен и сумрачен женски свят. Тесни пътечки, които очите на Изабел никога не биха могли да проследят, се виеха през свят от зелени сенки, натежали от цвят и плод. Тръбният зов на птицата жаку и пронизителните крясъци на невидимите маймуни, подскачащи по клоните, ги придружаваха сред колебливата светлина през този гъст гоблен, чийто най-висок балдахин от клони пропускаше само тънки снопове слънчева светлина, в които спираловидно се въртяха ситни като прах насекоми. Между еднообразните гладки сиви стволоче на дърветата, протегнати към небето, украсени с гирлянди от пълзящи растения и подпрени от издигнати над земята корени, растителността под краката им бе оскъдна. Цели километри двете жени вървяха по кафява мозайка от люспици на мъртви семена и палмови клони като по грапавите надгробни камъни на някоя мрачна изоставена катедрала, ухаеща на сладникавия тамян на гниенето. Кестени и бразилски орехи се посипваха върху им, когато Ианопамоко пъргаво се покатерваше по дънерите и разтърсваше клоните. Носейки се леко върху босите си нозе от зори до здрач, пътешественичките се хранеха с големите колкото череша възморава плодове на дървото араса, които миришат на терпентин и разпенват слюнката в устата, с шушулките на растението инга, пълни със сладък мъх, с диви ананаси, чието месо е пълно с големи черни семки и има вкус на малина, крушите, наречени бакури, и онзи още по-голям деликатес — плодовете на асаи^[3], дето за една нощ се пресичат и добиват вкус на мармалад. Всички тези лакомства висяха по дърветата и чакаха да бъдат откъснати в един

безлюден рай. Сътворението изглеждаше младо и пълно с експериментални, изящни форми. Подобно на много други художници, Бог бе постигнал най-богатите и фантастични художествени ефекти в ранния период на творчеството си.

Нощем двете жени лягаха заедно, увити в пашкул от мрежа против комари, а сутрин се раздипляха като влажни пеперуди. Те се притискаха по-плътно една към друга, тъй като нощният хлад ставаше все по-хаплив. Постепенно се изкачваха все по-високо през засводения зелен свят, а на шестнадесетия ден излязоха сред хълмисто поле, обрасло с ниска растителност. Повърхността му трептеше от развълнуваните от вятъра сребристи високи треви по неравните тераси, водещи нагоре към скалистото плато, по което се спускаха проблясващите ивици на няколко водопада. Тези вадички от сълзи по лицето на Природата, които на моменти приличаха на вледенени кварцови жили, бяха разположени сред широки панделки от водорасли и мъх. Сред високата трева предпазливо ги поздравиха неколцина индианци, чийто език Ианопамоко едва разбираше. Те ококорено разглеждаха Изабел, сякаш не беше човешко същество. Гласът на Ианопамоко тихо продължаваше да тапка и да зипка, докато обясняваше, молеше и настояваше. По едно време тя повдигна с две ръце дългата лъскава коса на Изабел, сякаш я претегляше, после енергично потърка навлажнените си пръсти по кожата ѝ, за да покаже, че белотата не се дължи на боя.

— Боят се, че поемат голям риск — най-последно обясни Ианопамоко — и искат някакъв подарък.

— У мен са кръста и табакерата — рече Изабел. — Задръж кръста. Предложи им табакерата.

Изящният гравирани монограм на чичо Донасиано изчезна под сбръчкания червеникавокафяв палец на техния главен посрещач, деформиран от дейностите, наложени от дългия живот в гората. Той щракна няколко пъти капачето на табакерата и всеки път, когато го отваряше с лигава усмивка, разкриваща изгнилите му зъби и с откровено учуден смях, индианецът проследяваше криволическия полет на някакво невидимо същество, което си въобразяваше, че е уловил. Подаръкът беше приет. След дълги преговори Изабел и Ианопамоко бяха поведени между стръмните скали по една хлъзгава тясна пътечка, която завиваше няколко пъти зад воала на падащата

струя, чиито най-капризни пръски ги посипваха с небесни дъги колкото водни кончета.

На върха се гушеха няколко ниски куполовидни плетени колиби, измазани с глина. Изабел никога не бе виждала такава растителност — ниски и бодливи дръвчета с възлести клони, като че посипани със скъпоценни камъни и пресадени сякаш от кораловите градини на дъното на някое плитко море. Бяха се вкоренили в цепнатините на почвата от застинала лава, нашарена с мрежа от пукнатини. Изабел пристъпваше като по грапавите камъни на брод, или като по забити в земята самуни хляб. Камъкът беше пепелявосив, опечен в огън, по-древен от океана. Когато вдигна поглед, тя видя в далечината нещо ново, познато единствено от книгите и списанията за мода и пътешествия: сняг, чиста белота по върховете на планините, която изглеждаше синкава като долната страна на облак. При монахините бе научила достатъчно география, за да знае, че тези върхове са хребетите на Андите и че някъде между тях и нея Бразилия най-сетне свършва.

Макар вече от три години да живееше сред индианци и да бе усвоила част от техния език и философия, те все още ѝ приличаха на слабо интелигентни меланхолични деца, проявяващи една непредвидима смесица от упорита свенливост и прикрито желание. Преходът от милосърдие към убийство изглеждаше безкрайно кратък на хората, зависещи от тяхната милост, като внезапно прехвъркнала искра. Зад бадемовите им очи и обезформени устни се криеше един цял непознат свят, зареден с психическо електричество. Това селище на върха на платото беше нещо като затворена катедрала, снабдяваща се с храна от околните пасища и гори, чийто център бе шаманът и неговата ниска овална колиба. В съзнанието на Изабел религиозните места се свързваха с безопасност. И все пак именно тук, в центъра на една невидима система, тя се боеше да не нанесе смъртна обида. Затова очакваше първото си посещение при шамана с известен страх.

По форма и строеж неговата колиба приличаше на сводесто птиче гнездо и беше толкова ниска, че ѝ се наложи да се наведе, за да влезе. Очите я засмъдяха и се замъглиха от дим. Едва тлеещият огън, запален от вретеновидни клонки от върха на платото и кичури от мъх, които горяха със син пламък, бавно освети дребен гол мъж, легнал в хамак, окачен току зад огъня. Тялото му бе загладено и с издут корем, но главата му бе забележително съсухрена или изглеждаше значително

смалена, заради високата диадема с пера от папагалски опашки. Лицето му бе с изскубани косми по клепачите, веждите и слепоочията, но над щръкналите уши бяха оставени да растат на воля дълги бели кичури като две по-малки тънки и прави пера. На глезените си имаше гривни от големи триъгълни черупки, а в едната си ръка държеше празна кратунка с размерите на щраусово яйце, която разтърсваше, за да подчертае важността на думите си.

Веднага щом я видя, той затвори очи и разтърси своя маракас, сякаш за да отблъсне гледката. Макар да бе свикнала да ходи гола като индианците, тя се бе увила за случая с нещо като саронг, който предпазваше краката ѝ от тръни и жилещи насекоми, докато събираше храна в пущинака за домакинството на Антонио. Саронгът бе направен от тъмносинята копринена рокля на дребни червени цветчета, която някога бе облякла с цялата си невинност за посещението в дома на Шикиньо — още един случай, при който искаше да се представи в благоприятна светлина.

— Майра — приветства я шаманът. — Коя си ти? Защо нарушаваш покоя ми?

Ианопамоко преведе думите му на смесения език, който употребяваха с Изабел, като често се налагаше да моли шамана да повтаря, тъй като освен че говореше на особен диалект, той нямаше зъби, а долната му устна бе пронизана от няколко копчета от полиран нефрит.

— „Майра“ — обясни тя на Изабел — е името на техния пророк, какъвто е Исус за португалците. Шаманът никога не е виждал човек с твоя цвят на кожата и коса като слънчев лъч. Белите хора още не са се появявали в тази част на света.

Изабел си спомни как Тристао презрително ги нарече „твоите хора“ и така може би постави началото на нейния стремеж към някакво чудо.

— Аз не съм пророк, аз съм само една отчаяна жена, дошла да помоли за твоята магия — рече тя.

Ианопамоко преведе, а шаманът се намръщи и започна да мънка, като от време на време дълго и ядосано потракваше с маракаса.

— Той казва — прошепна Ианопамоко, — че магията е мъжка работа. Жените са земя и вода, мъжете са въздух и огън. Жените са...

не съм сигурна за думата, която употреби, но мисля, че означава „нечисти“, но също така може да значи и „мошенички“.

Тя поговори с шамана и после обясни на Изабел.

— Казах му, че си дошла заради момченцето си, чийто баща е толкова стар, че бебето се е родило без жаждата за живот, присъща на всеки нормален човек.

— Не — възрази Изабел на приятелката си. — Не съм дошла заради Саломао, а заради Тристао, моят съпруг!

Шаманът изгледа първо едната, после другата жена, усещайки противоречивите им желання, и възмутено размаха своя маракас. От една дупка в долната му устна потече слюнка, тъй като нефритеното копче бе паднало. Той заговори, без да повишава глас, и жените се наведоха към люлеещия се хамак, за да го чуят.

Ианопамоко разтревожено прошепна на Изабел:

— Той не ме харесва, защото съм жена от неговата раса. Не го казва, но аз го усещам. Мисля, че според него в духовен смисъл ти си мъж и затова иска да разговаря с теб, но без посредник.

— О, но аз не мога! Не ме оставяй сама с него!

— Трябва, господарке. Аз го дразня. Магията няма да стане, ако съм с теб. — Ианопамоко вече се бе изправила на хубавите си стройни крака, а шаманът размахваше ръце и продължаваше да ораторства. От устата му хвърчаха слюнки, а чудесната диадема от пера се тресеше.

— Поръча да му донесат каюм, петум и яге — обясни Ианопамоко.

Петум, както разбра Изабел, бе тютюн с особен аромат, а каюм се оказва бира с вкус на кашу. Шаманът се изненада от мъжкия маниер, с който тя, сякаш се бе върнала в студентските си години, пиеше бира и пушеше тютюн от дългата лула, която той ѝ подаваше. Стори ѝ се, че той издухва дима право срещу нея, а когато се досети, че това е проява на учтивост, тя на свой ред започна да го издухва в лицето му. Всичко пред очите ѝ се покри с гланц, светли точки затанцуваха в утробата от засъхнала кал на колибата, и тя се досети, че лулата съдържа не само тютюн. Може би прибавената към него съставка бе яге. Старият шаман, с неговото голо момчешко тяло, пенисът му благопристойно скрит в плетена превръзка, нещо като напръстник от слама, в който крайкожието му бе напъхано подобно на дребен жълто-кафяв кактусов цвят, не казваше нищо, само я съзерцаваше с все по-голямо

задоволство. През всичкото това време тя бе клекнала срещу него от другата страна на огъня, сухожилията ѝ, удължени през годините, прекарани сред диваци и бандейрантес, се чувстваха удобно обтегнати. В тази поза саронгът не покриваше срамните ѝ части, но, от друга страна, защо пък трябваше да ги крие? Нима именно те не ни даряват най-върховните моменти и не ни водят през живота към нашите съдби? Може би тази мисъл бе породена от пиянско замайване.

Когато шаманът най-после проговори, тя като по чудо го разбра. Някои от смотолевените думи изпъкваха като светлинки, блеснали от значение, а смисълът на изречението плавно се промъкваше през тъмните пространства помежду им. Нещо в дима бе разяло границата, която ги разделяше.

Той ѝ каза, че тя има сърце на мъж.

— О, не! — запротестира тя и тъй като не ѝ достигаха думи, сви длани под голите си гърди и леко ги повдигна.

Той махна с ръка през мъглата от дим, а с другата безцелно разтърси своя маракас. Каза ѝ, че тя не иска да излекува детето си. Попита я как е възможно това.

Изабел не знаеше достатъчно думи, за да му обясни, че детето я отвращава, че я кара да се срамува. Вместо това тя изимитира трогателно вялото изражение на Саломао, очите, в които не проблясваше искрица живот. Каза думата, означаваща „мъж“ — дума с остри ръбове, завършваща на „зеп“ — потупа гърдите си с отворена длан и произнесе „Тристао“.

— С Тристао спиш — каза той в отговор.

— Да — рече тя, — но от три години насам — не. — С пръсти ловко изобрази окови около голия си глезен и продължи. — Беше поробен от зли хора — рече тя, като въпреки замайването си, изпита гордост от дългото изречение. — Той е чернокож. — Опасявайки се, че това обяснение не е достатъчно ясно, Изабел очерта високия му силует във въздуха и взе в ръка парче въглен, изпаднало от огъня. Освен това посочи нагоре през малката дупка, служеща за комин на колибата, където една-две звезди блещукаха върху черния кръг. Защото вече бе настъпила нощта. — Неговият народ е дошъл през огромния океан от друг голям остров, по-голям дори от Бразилия, където слънцето е направило хората черни.

— Майра, какво искаш да направи моята магия?

Докато тя обясняваше, безвеждите очи на шамана се разшириха, а беззъбата му челюст увисна, отначало с неразбиране, а после, защото я бе разбрал.

Доколкото Изабел схвана, той каза:

— Магията е начин за приспособяване на Природата. Нищо не може да бъде създадено, единствено Монан може да твори, а той много отдавна се е уморил да създава, защото е видял в какъв безпорядък е този свят по вина на хората. Магията може само да прехвърля и да замества, както човек мести пулове за игра. Когато нещо тук се постави там, нещо оттам трябва да се постави тук. За всяко спечелено нещо, някъде другаде трябва да се пожертва друго нещо. Разбираш ли?

— Разбирам.

— Готова ли си да се жертваш за този Тристао?

— Вече го направих. Загубих моя свят. Загубих баща си.

— Готова ли си да промениш своето аз?

— Да, ако той все така ме обича.

— Той ще продължи да спи с теб, но не по същия начин. Когато безпокоим Природата с магии, нищо не остава както е било. Нещата се променят. — Очите му пак се присвиха. Изглеждаха яркочервени от дима и от каюма.

— Готова съм. Желая го от все сърце.

— Тогава ще започнем утре, Майра. Онова, което ще правим, трябва да става на дневна светлина в продължение на шест дни. — Устните му сякаш се размърдваха, след като смисълът на думите бе стигнал до съзнанието на Изабел, още докато устата му бе затворена. — Как ще ми платиш? — попита той.

— Когато изоставих дома си, аз се отказах от голямо богатство. Единственото, което ми остана, е един малък кръст със скъпоценни камъни. Кръстът е символът на нашия Бог. Той означава както мъчителна смърт, така и вечен живот. В името на този знак моят народ завладява света. — С парче въглен тя нарисова кръст върху бялата си длан и му го показа. Шаманът затвори уморените си възпалени очи, сякаш за да избегне лоша поличба. — Струва много крузейрос — добави Изабел.

— Какво е това крузейро?

Тя не можеше да обясни.

— Хартия, която използваме за търговия, вместо раковини и смола.

— Ще взема това. — Той посочи пръстена ѝ, пръстена с надпис ДАР.

— Не, моля ви... Тристао ми го подари като залог за своята любов!

— Тогава пръстенът е добър. Той съдържа в себе си духовете и на двама ви. — Той протегна ръка, а хамакът се залюля в обратна посока, сви и разтвори пръстите на юмрука си, жест, който нямаше нужда от посредническата роля на опиата, за да се разтълкува като „дай“.

Със свито сърце тя свали пръстена и го положи в шепата на шамана. Дланта му ѝ се стори трескава като дланите на децата ѝ, когато микробите на настинка, шарка или коклюш нахлуваха в тях и клетките на телата влизаха в борба. Сякаш ѝ бяха избили зъб и тя осъзнаваше, че никога няма да си върне онова, от което току-що се бе отказала. Животът ни ограбва от собствената ни същност, парченце по парченце. Онова, което остава накрая, е някаква друга личност.

— За да подейства лечението, ти трябва да узнаеш името ми. Казвам се Тежукупапо.

— Тежукупапо.

— Лечението ще те промени.

— Оставям се в ръцете ти, Тежукупапо.

— Ти притежаваш великия дух на мъж. Воинска жажда за живот. Не си като тази буца пръст, която водиш със себе си. Тя скоро ще умре.

— О, не... Не и скъпата Ианопамоко! Беше безкрайно мила с мен!

— Да бъде мила и да носи чувствена наслада — рязко каза Тежукупапо, а копчетата потракваха в долните му венци, — да отстъпва пред теб — това ѝ доставя удоволствие. Тя усеща мъжа у теб и... — Той се поколеба, а после каза: — Ти спиш с нея. — И силно се изплю, така че едва тлеещият огън изскимтя и пропя тънко и високо.

И все пак Ианопамоко взе участие в магическия ритуал, който се състоеше в боядисване на цялото тяло на Изабел с черната боя, наречена женипапо. Тя не можеше да се втрива със замах, а трябваше

старателно да се нанася като онези дантелени рисунки, състоящи се от пунктирани линии и криволичещи извивки, които само индианките знаят как да изписват с тайнствена симетрия, в строго определен ред. Докато Ианопамоко покриваше сияйната бяла кожа на Изабел, млади момичета от селището на платото ѝ помагаха. Използваха четчици от козината на бразилско морско свинче, пъхнати в разцепени бамбукови пръчици. Тежукупапо издихваше топъл дим от петум върху боята, която по този начин проникваше по-надълбоко, и ѝ придаваше незаличимия отпечатък на Монаново творение. Изабел едва сподавяше смеха си, усещайки четчиците, които добросъвестно я галеха, и чувстваше как топлите облаци на изпълнения с дим дъх на Тежукупапо проникват и в най-интимните цепнатини по кожата ѝ.

Изпитвайки удоволствие от приятния гъдел, тя с почуда забеляза, че по бузите на Ианопамоко проблясват сълзи, както по лицето на самото плато.

Ианопамоко я бе обичала каквато беше. Нощем Изабел се опитваше да внуши на приятелката си, че не се е променила и я любеше по-настойчиво, с мъжка грубост, защото изяцната индианка стигаше до потръпването по-трудно отпреди. Тайнствената белота на Изабел бе част от очарованието ѝ, тя го осъзна и се почувства засегната. Само Тристао обичаше онова нейно вътрешно аз, скрито под външността.

Докато я рисуваха, изпаднала в унес, пушейки сместа от петум и яге, така че да разбира думите на шамана между топлите дълги издишвания на дим, той ѝ разказваше за легендарни времена, за времето, когато земята била почти пуста, толкова скоро била сътворена от Монан. Хората се движели като торни червеи по утъпкания под на колиба с тръстиков, покрив от звезди, които тогава греели по-ярко. Сменяли се поколение след поколение, неизменно устремени към все по-многоброен дивеч, към места, където земята не била изтощена. А дивеч имало много: табуни коне с бради под муцуните и клони от кост по главите си, стада от същества с дълга козина, които улавяли плячката с носовете си и чиито закривени зъби се кръстосвали пред устите им. Неизменно бягащ към хоризонта, дивечът превел хората по една тясна ивица суша, от двете страни на която имало океан — океан, който не бил сътворен от Монан, но който бил останал от дъжда, използван от него, за да потуши огромния пожар на гнева си към

хората преди раждането на Ирин-Маже, бащата на първия Майра. Тези хора не са били точно хора, но ние ги наричаме така. Огънят се наричал Тата. Водите се казвали Аман Атоупаве. Монан бил населил земята с хора, за да го възхваляват и да бъдат благодарни за своето съществуване, но те искали само да пият каюм и да се съвкупляват. Новата земя била обширна, но хората я изчерпали, изстребвайки дивеча, избивайки се помежду си и забравяйки Монан. Те стигнали до друго тясно място между безкрайни сини площи от Аман Атоупаве. Мъжете го прекосили и никой не се появил насреща им да се бие с тях. На това ново място имало множество високи дървета. Имало и ленивци, които спели по дърветата с главите надолу в течение на цял човешки живот, и огромни броненосци с камъни по опашките, и дребни рибки в реките, които можели да изядат цяла крава, преди да успее да измучи от болка. Хората проникнали между дърветата. Те ловели риба и дивеч. Отглеждали маниока, добивали лекарства от дърветата, тъчели дрехи от пера. Тук живеели в мир. Тук било просторно. Тук били щастливи. Монан бил създал жената на предишното място. Но едва тук, на новото място, дарил хората с последната си благословия: сътворил хамака. Само Тупан, громолящ невидим в небето, и Журупари, бродещ невидим в гората със своята пагубна миризма, напомняли на хората за хода на времето и за факта, че всичко се променя.

Всяка сутрин ритуалът се повтаряше, винаги с различни шарки, които да покрият намаляващите участъци от светла кожа. След всеки изтощителен сеанс Изабел се покриваше все по-плътено с цвета на женипапо. На седмия ден тя стана черно-кафява — по-тъмна от зърно кафе, но по-светла от варено силно кафе — навсякъде освен по дланите, долните части на ходилата, кожата под ноктите и вътрешността на клепачите. Дори устните на влагалището ѝ, с удивление откри тя, бяха придобили виолетовия оттенък на женипапо. Маймунското ѝ лице с издадени устни и хлътнала носна кост изразяваше своята закачлива радост по-пълно, по-открито. Платиненорусата, коса бе търкана с черна смола, кичур по кичур, толкова пъти, че бе станала гъста и ситно къдрава. Под новата абаносова кожа изпъкваха възлестите ѝ мускули, придобити в работата като трета жена на Антонио — дълъг гъвкав гръбнак и изпъкнали стегнати задни части, прасци и гърди, които изтикваха пространството

и копнееха за ходене и движение. Гола, тя изглеждаше по-малко гола отпреди. Сякаш бе облечена в блясък, тънък и гъвкав като метал, потъмнен чрез галванизирание. Косата, която някога висеше по гърба ѝ, бе отрязана и оформена като възглавничка, щръкнала като диадемата от папагалски пера на Тежукупапо. Вече бе заприличала на война, който Тежукупапо смяташе, че се крие в нея.

Очите ѝ все още бяха сиво-сини. Шаманът ѝ каза:

— Очите са прозорец на духа. Когато душата ти стане черна, тогава и очите ти ще променят цвета си.

На раздяла я предупреди:

— Сега ще трябва да си намериш закрилник. Ти вече не си Майра. Кожата ти вече не е вълшебна.

— А твоята магия, Тежукупапо? Сигурни ли сме, че е подействала... навсякъде?

В присъствието на Ианопамоко тя не серешаваше да говори за чудото, което бе поискала от него. Знаеше, че другата жена не го одобрява.

Тежукупапо прочете мислите ѝ. Уморено отпуснат в хамака с дъх, вонящ на пари от каюм и тютюн, той поклати своя маракас.

— Казах ти вече... Когато нещо оттам се постави тук, нещо оттук трябва да отиде там. — Заприлича ѝ на тъжен стар дивак, безволев и победен.

— Преди да те оставя завинаги, Тежукупапо, чуй последния ми въпрос. Твоите хора страдат. Те са ограбвани и изнасилвани, цели племена измират. Накрая оръжията и болестите на белия човек ще стигнат дори до това плато заедно с християнството и с робството. Защо твоята магия, както и тази на всички останали шамани, не прави нищо срещу вълната от насилие?

Магьосникът заговори на Ианопамоко толкова бързо, че Изабел не можа да го разбере, и двамата индианци се разсмяха по своя детски начин, извърщайки лица, за да скрият устата си.

Ианопамоко преведе със своя нежен глас:

— Той казва, че миналото не може да се промени, а миналото и бъдещето са като корените и клоните на едно голямо дърво. Той казва, че магията е добра само за плода в момента, в който пада от дървото.

Загледан с възпалените си очи в лицата на жените, Тежукупапо вдигна високо маракаса в лявата ръка и го пусна да падне в дясната с

рязко подрънкване на сухите семенца. Толкова бързо, казваше жестът му, изтича животът в своята мигновена възможност да бъде отклонен от посоката си чрез магия.

---

[1] Тропическа гора, джунгла (порт.). — Б.пр. ↑

[2] Гора, храсталак, шубрак (порт.). — Б.пр. ↑

[3] Палма, растяща в поречието на Амазонка, от чиито плодове се прави разхладителна напитка (порт.). — Б.пр. ↑

XXIV

ОТНОВО В ЛАГЕРА

През седемнадесетте дни на тяхното завръщане през обсипващата ги с плодове и ядки селва, по чиито едва видими пътеки двете жени вървяха сред зеления здрач и крясъците на маймуни и папагали, на лаещи тукани с невероятни големи клюнове и съскащи прилепи с чудновати ноктести крила, младата индианка проявяваше трепетна привързаност, притискайки се към чернокожата гъвкава Изабел с нова страст, породена от лошо предчувствие.

Ианопамоко сякаш се бе смалила, грациозните ѝ тънки крайници и мургаво тяло без талия бяха станали някак по-крехки и изпълнени с женствен копнеж. На моменти Изабел се отегчаваше от мъжката си роля, макар да изпитваше и известно опиянение от факта, че е по-силната и че върви напред, неуморна в своята нова кожа, размахвайки дългото леко копие, подарено ѝ на раздяла от туземците от платото, докато Ианопамоко я следваше, понесла на гърба си кош, пълен с малкото им вещи и провизии.

Когато след шестнадесетдневно ходене стигнаха до своята река, лагерът на бандейрантес на отсрещния бряг изглеждаше застрашително тих. Там, където по-рано имаше колиби, сега през листака се виждаха само развалини, а стърчащите подпорни стълбове бяха обгорени. Беше късен следобед и скоро щеше да мръкне. Тук-там в сумрака колебливо трепкаше самотна факла, а през тихо плъзгащата се река долитаха откъслечни викове. Малкото кану, което бяха откраднали при бягството си, още беше в гъсталака от нискорасли палми, където го бяха скрили, и Ианопамоко, отново поемайки водачеството, настоя да се пуснат с него надолу по течението чак докъдето обработените ниви свършваха, и едва там да слязат на другия бряг. На сутринта тя щеше да пропълзи през нивите и да разузнае. Изабел трябваше да я чака.

— Моите хора ще ме защитят. Те ме познават — каза индианката, — а теб вече никой няма да те познае.

— Но Антонио ще ти бъде много сърдит, че си избягала. Аз имах намерение да те защитя, да те предпазя от гнева му.

Смяташе да обясни отиването им при шамана като опит да излекува слабоумието на техния син и отгук насетне да се преструва, че открива в него признаци на интелигентност и жизненост.

Ианопамоко докосна рамото на Изабел и плъзна пръсти надолу по ръката, за да ѝ напомни за цвета на кожата.

— Скъпа господарке, боя се, че сега твоята закрила няма да има никаква тежест. Ти забравяш как е променена външността ти. Когато те видят, първата им мисъл ще бъде да те направят робиня, ако не и да те убият като демон. Хората, които се хранят с вътрешности на броненосец, се чувстват длъжни да унищожат онова, което не разбират. Техният страхотен гняв и сила се дължат на ограничеността на християнския свят. Тази нощ ще спим заедно, а утре сутрин ще проверя какво е станало с лагера.

Младата жена с тъмнокафява кожа, чиито дантелени шарки бяха избледнели по време на дългото пътешествие, цяла нощ нежно докосваше тялото на Изабел като тих дъждец, потропващ по листата.

Когато зората събуди Изабел, тялото ѝ бе влажно от роса, а Ианопамоко беше изчезнала. Слънцето се извиси в небето, наближи пладне, а Ианопамоко още не се бе върнала. С копие в ръка Изабел предпазливо запълзя край нивите с маниока и черен боб и по обиколен път стигна до мястото, където по-рано се издигаше дългият навес и където сега имаше само пепел и въглени, разхвърляни палмови листа и катуни, а във въздуха се носеше сладникавият мирис на смърт. Изабел видя няколко трупа на индианци, посечени с мечове и разкъсани от животни, които бяха лежали толкова дълго на земята, че бяха изсъхнали като сушено месо и едва приличаха на хора. Върху голата отъпкана земя между дългия навес и къщата на Антонио, Изабел откри пресния труп на Ианопамоко, чиито тънки ръце бяха отсечени. Червената локва, в която лежеше съсеченото тяло още не бе изсъхнала и имаше яркия цвят на разцъфнал хибискус с лек виолетов оттенък заради небето, което се отразяваше в нея. Кой би помислил, че в дребното тяло на Ианопамоко има толкова много кръв? Над съсирващото се езеро се носеше вихрушка от пясъчни мушици и „очелизки“, чието победоносно бръмчене беше силно като църковно песнопение. Насекомите кацаха и отлитаха от безжизненото нежно

лице на Ианопамоко и от отворените ѝ очи като бързоменящи се дантелени фигурки.

— Господи, чудо на чудесата! Черна проститутка! — прогърмя зад нея баритон на старинен португалски. Изабел Се обърна и видя Жозе Пейшото, гологлав, с обезумяло и обгоряло от слънцето лице, който се приближаваше към нея с вдигнат меч. Кожената му ризница с подплънки изглежда се разпадаше, защото от нея се сипеха снопчета пресукаан памук. Беше толкова отслабнал и състарен, че бе заприличал на по-големия си брат. Тя вдигна копието си, но той леко го перна с меча и го пречупи на две толкова близо до лицето ѝ, че тя усети полъха на въздуха.

— Как се озова тук? — попита той. — Нима и ти си от онези, които участват в подлата измяна на отвратителния ми брат? Черна си като млякото на хотентотите и все пак очите ти са неестествено сини. О, Сатана, има нещо изискано и познато в погледа ти. Жалко! Мерда^[1]! Проклетите индианци, непрестанно ги избиваме, а те все прииждат... Пуснаха сред нас своите приятели демоните на Ада, макар че ние им желаехме само вечно добруване, проклетите бугрес^[2]! — Беше пиан, ако не от кашаса, то от умора и отчаяние. Кръвта на майка му от племето карижо не бе достатъчна да го предпази от сблъсъка с ужасите на пуцинака. Той унесено размишляваше на глас като човек, освободен от едно заклинание, за да попадне под друго, още по-зловеццо. Жозе се взря в Изабел с помътен поглед и рече — Негриня^[3], от теб мога да изкарам някой друг милрейс^[4] в Баия, но всичко живо е станало мой враг. Обаче, преди да очистя съзнанието си от твоята гатанка, ти не ползле от всяка друга жена можеш да облекчиш зажаденелите ми слабини. — Вдигнал тежкия меч все така високо в дясната си ръка, с лявата той започна да откопчава колана на кожените си бричове.

Изабел се опита да проговори, но не можеше да си поеме дъх от ужас. От устата на Жозе я лъхна отвратителна воня, когато той се наведе и я предупреди:

— Кълна се в святата Божия майка, само да мръднеш и ще ти отрежа ръцете, за да те успокоя, както постъпих с другата вещица. Поне ще отидеш в Ада, пълна със семе, за да родиш един здрав християнин, който да се изпърди в лицето на Сатаната!

С разтуптяно сърце, което всеки миг можеше да счупи крехката си клетка, Изабел се чудеше дали да се покори и да потърси спасение в

слабостта на момента, който щеше да настъпи след акта, или още сега да скочи и да се изплъзне от сянката на меча. Тежък като мачете, той в миг щеше да се стовари отгоре ѝ. Коланът на Жозе беше разкопчан и от панталоните се подаваше израстък от мръсна сива плът, мек и къс като на горкия невръстен Саломао, при това съвсем невъзбуден. По кръвожадното му лице пробяга сянка от смущение.

— Смучи, мръснице! — заповяда той.

От слабините му се носеше миризма на развалено сирене. Тя си наложи да клекне, но още преди треперещите ѝ колене да възприемат командата, зад Жозе се появи висок брадат бял мъж. Чу се внезапно изсвистяване във въздуха и рязко изхрущяване от разцепена кост, когато той заби нещо остро с дълга дръжка в черепа на Жозе. Той се свлече в краката ѝ и се замята като уловена риба по пясъка в агонията си. В оръжието, с което беше убит, тя разпозна ръждясалата тесла за изработване на канута, но светлокожият ѝ спасител със стройно тяло, високо чело и тъжни кафяви очи ѝ беше непознат. Дали беше така? Брадата му беше мека, но скритите под нея устни бяха склучени с добре познатата ѝ мрачна решителност.

— Тристао — тихо извика тя. Тъй като всеки миг щеше да припадне, Изабел едва сега се отпусна на колене.

— Мръсна черна курва... Още малко и щеше да духаш на това копеле — каза белият човек и я зашлеви толкова силно, че тя падна на пясъка до мъртвото тяло. На сантиметри от очите ѝ аленият мозък на Жозе с бучки като слепнал преварен ориз, напоен със сос от червено цвекло, изтичаше от ужасната цепнатина в черепа. Зениците му се бяха извъртели като тези на Исус в разпятието, което висеше над леглото на Антонио. Мухите веднага започнаха да прииждат. Щом кацнеха, кръглите им главички бързо се навеждаха да пият от незащитените течности на пресния труп.

Съсипана от силни и противоречиви чувства — отвращение, ужас, смайване и облекчение — Изабел се разплака. Усещаше погледа на мъжа върху себе си, както снощи бе усещала ласките на Ианопамоко, като дъжд.

— Откъде знаеш името ми? — Гласът на нейния любим бе станал малко по-тънък, не така дрезгав и изразителен, с небрежната глухота, типична за бял човек, който очаква хората да се вслушват в него. Той се опита да се извини за плесницата. — Ако беше отстъпила

пред похотливите му намерения, щеше да спечелиш най-много още пет минути живот. По-добре да умреш неомърсена. Кога тази твоя раса ще се научи на малко гордост? Индианката предпочете да плюе в лицето му, отколкото да се отдаде.

Тя престана да хлипа и вдигна поглед, изпълнен с укор.

— Тристао, как можа да не ме познаеш? Оставих се да ме направят черна, за да може ти да станеш бял. Стори го един шаман далеч на запад, където се виждат планини със заледени върхове.

Той клекна до нея, членът му издуваше износените стари бански гащета, и докосна косата ѝ, лъскавото рамо, вдлъбнатината на талията, дългият гладък хълбок, мускулестите бедра.

— Изабел? Ти ли си това? — С треперещи пръсти той опипа изпъкналите пълни устни, странните им двойни ръбове и отвесната бразда в средата на издутата горна устна с копринена мекота и виолетов оттенък. — Това си ти. Твоите очи.

В тъмата на съзнанието — тази арена на духа, тази паница с кървав варен ориз — тя усети топлите сълзи, готови отново да рукнат.

— Нима вече обичаш само очите ми? Моите стари студени очи? Така да бъде, Тристао. Не ме обичай, само ме използвай. Ще бъда твоя робиня. Ти започна да ме биеш. Вече си твърде горд, прекалено придиричлив, за да ме целунеш по устните. Когато бях с твоя цвят на кожата, а ти с моя, аз те поканих, едно обикновено улично момче, един окаян молекула, в апартамента на чичо ми, където имаше повече скъпи неща, отколкото бе виждал някога. Очите ти се пулеха като чинии. Аз ти дадох девствеността си, макар че ме болеше, ужасно ме болеше, никога не съм ти казвала колко ме боля в онзи ден. Ти беше много груб, а членът ти прекалено голям.

— Не съм искал да бъда груб. Бях несръчен от неопитност.

Признанието му бе толкова искрено, че тя бе принудена да отвърне по същия начин:

— Може би си бил груб, защото не е можело иначе.

— Ние отдадохме душите си един на друг — каза той. — Дарихме си онова, което трябваше. Къде е пръстенът с надпис ДАР?

— Това бе цената, поискана от шамана, за да станеш бял и да не бъдеш вече роб.

Колкото и самоотвержено да бе постъпила, тя все пак изпитваше боязън, когато му го каза. А той повтори думите ѝ, сякаш не можеше да

повярва:

— Ти си се отказала от пръстена, с който се врекохме един на друг.

— Не съм се отказала от него, размених го срещу твоя живот. Черната ти кожа те направи роб, а преди това предизвика враждебността на моите настойници.

Той замислено докосна русата си брада.

— Така е, скъпа моя. Постъпила си чудесно.

Тристао протегна ръка и ѝ помогна да стане от песъчливата земя, където главата на Жозе, подобно на разцепена кратуна, изцеждаше сочното си съдържание, привличайки стотици, не, хиляди дребни, бръмчащи „очелизки“, ситните пиюм^[5], едрите комари, наречени борашудос, и хапещите мухи, досущ прашинки полвор^[6]. Те се отдалечиха от този жаден, жилещ облак и седнаха един до друг на полуразрушената веранда на къщата на Антонио.

— Нека ти разкажа моята история. Много е странна — започна той, но нейната гордост беше наранена.

— Хайде. Удари ме пак затова, че съм се отказала от пръстена ти, както омразният Жозе постъпи със скъпата Ианопамоко, единствената приятелка, която някога съм имала. Ти изобщо не си ми бил приятел, а само мъж. Мъжът никога не може да бъде приятел на жената, поне не истински. От нея научих какво е любов. От теб научих какво е да си робиня. Бий ме, зарежи ме. Повдига ми се от тебе, Тристао. Нашата любов ни донесе прекалено много страдания.

Той се усмихна с тънките си устни, самоуверено, като бял човек, и дори ѝ се присмя:

— Глупости, Изабел. Ти ме обичаш. Ние сме обречени да се обичаме, едва ли изобщо съществуваме извън нашата любов, без нея сме животни, които се раждат, живеят в постоянен страх и накрая умират. Нашата любов ни издигна над ужаса на обикновеното живуркане.

Той я хвана за ръката и тя усети как пулсът ѝ блажено се забавя и се нагажда към ритъма на загрижения му глас.

— Ден след ден, в продължение на седем дни, чернотата ме напускаше, без да зная защо. Първо посивях, а после станах съвсем бял, сякаш изобщо не бях виждал слънце. Твоят така наречен съпруг, старият глупак Антонио Пейшото, реши, че това се дължи на някоя от

болестите, които непрекъснато убиват пленените от тях роби. Но по-късно, когато белотата изобщо не се отрази на здравето ми, а останалите главорези от суеверие ми свалиха оковите, той прояви още по-голямо суеверие и заяви, че моето превръщане в християнин като тях е знак от Бога да разтурят лагера и да продължат нататък. Жозе му възрази, че маниоката и сладките картофи не са прибрани, а канутата не са готови, но Антонио го нарече еретик, разбунтувал се срещу добрия крал Жоао, щом се съмнява в този чудотворен знак от небето. Моето преобразяване било знамение, че те ще намерят златното кралство, управлявано от златния човек, о доурадо. Останалите застанаха на страната на своя главатар и закрещяха, че искали да продължат, и тъй като канутата стигаха само за част от придружаващите ги индианци, те избиха жените и децата и изгориха колибите. По време на клането се престорих, че участвам в него и подгоних към гората едно момиче от племето кадувео, но после се скрих и наблюдавах от разстояние. Жозе бе раздразнил брат си със своите съмнения, може би конфликтът между двамата е назрявал отдавна, защото Антонио заповяда на другите мъже да завържат Жозе и да го зарежат в една местност с много мравуняци. Той се върна оттам, както сама видях, напълно полудял. През тези последни няколко дни го наблюдавах как тършува и беснее из лагера и се питах дали да не се сдружа с него, за да се измъкнем заедно от Мато Гросо, тъй като сега съм бял като него. Днес обаче бях принуден да се намеся. Нещо ми подсказа да те спася, макар отдалеч да приличаше на отчаяно бореща се сянка.

— А какво стана със сина ми Саломао? — попита Изабел, неспособна да преодолее свенливостта си пред този бял и бърлив Тристао, макар че в същото време усещаше дълбоко в себе си една нова острота, която още не бе започнала да изследва. Предишното й предимство във външния вид бе заменено с една вътрешна безсловесна сила или увереност, която вкусваше като подправка, придаваща апетитност и на най-блудкавото ястие.

Темата за Саломао явно отегчаваше и смущаваше този човек, особено сега, когато бе въодушевен от скорошния си подвиг. Зад лицето на Тристао винаги се криеше нещо, но сега това нещо бе бъдещето, едно бъдеще, което се отнасяше към разрушения, потопен в кръв лагер така, както огромната къща се отнася към колиба.

— Антонио го взе със себе си — отвърна той. — Обладан от фанатизъм, той повярва, че бедното мъниче е нещо като светец, който въпреки всичките му грехове, ще го отведе в Рая. Саломео не заякна под грижите на Такуаме и дъщерите ѝ, но и не умря. Боя се за съдбата на цялата експедиция, Изабел. Няма да стигнат далеч по реката. Индианците ми показаха как да правя дъното на канутата толкова тънко, че скоро да се появят дупки. Никога няма да стигнат до Мадейра.

— Или поне не с тези канута — каза тя, приемайки, че изчезналият ѝ син, една грешка на плътта, едва придържаща се към живота, притежава легендарната жилавост на бандейрантес, които, както бе научила при монахините, отново и отново се завръщаха от невъзможни пътешествия. Опита се да изпита майчина скръб за мъничкия си бледен син, някакъв смътен прилив на чувства, но единственото, което успя да изпита, бе горчиво облекчение, че вече не е принудена да се грижи за него и че той е изчезнал не по нейна вина. Беше свободна да се съсредоточи върху любимия пред себе си. Сред хаоса на цивилизования живот тя го бе привлякла и задържала, сега се наслаждаваше на тази величествена самота, в която отново да го спечели за себе си чрез нова магия или чрез ново оцветяване на старата.

Както никога досега, той пое нещата в свои ръце. Сякаш сега, когато имаше бяла кожа, мозъкът му се бе превърнал в кутия, разделена на квадрати от ограничени възможности — една решетка от избори, алтернативи, планове. По-рано, когато бяха решили да купят участъка в Сера до Бурако, или когато тя го бе завела в хотела в Сао Пауло, а после бе взела решение да тръгне със своите похитители без излишна съпротива, Изабел бе водач на Тристао в света извън пределите на фавелата. Сега той храбро заяви намерението си да бъде неин водач в завръщането им през пущинака към същия този свят. Тристао реши, че не бива веднага да напускат лагера, а че трябва да погребат труповете, да построят нов покрив върху стените от дънери на старата къща на Антонио и да изчакат узряването на маниоката, фасула и сладките картофи. После, натоварени със счуканото от Изабел и изсушено на слънце брашно, и със сушено месо от уловения от Тристао дивеч с една стара, забравена от бандейрантес,

широкоцевна пушка, те щяха да потеглят през саваната, където някога, сами, едва не бяха умрели от глад.

Индианците от окръжаващата ги селва наблюдаваха как двойката създава временен дом и се увериха, че лагерът се превръща в не толкова опасно място за живеене. Постепенно се присламчиха от краищата на джунглата, отново се заловиха с риболов, оказваха помощ, когато ги помолеха, и крадяха останки от съкровищата на бандейрантес. Но Изабел и Тристао нямаха желание да предложат на никой от тези туземци да вземе участие в пътешествието им към дома с помощта на откъслечните фрази от езика, които бяха усвоили. Те желяеха отново да изпробват силите си срещу модерните времена, а тези недоразвити, голи и самоосакатени жители на далечното минало с течачи носове, зачервени от дима очи, подути кореми и непрестанни газове в стомаха, причинени от чревните паразити, им се струваха като вдетинени съученици, които трябва да бъдат изоставени да страдат и да изчезнат.

---

[1] По дяволите! (порт.). — Б.пр. ↑

[2] Непрокопсаници, неудачници (порт.). — Б.пр. ↑

[3] Черничка (порт.). — Б.пр. ↑

[4] Стара португалска и бразилска монета. — Б.пр. ↑

[5] Вид дребен комар (порт.). — Б.пр. ↑

[6] Барут (порт.). — Б.пр. ↑

XXV

ОТНОВО САМИ ЗАЕДНО

Когато изгорелият покрив бе заменен с нов от преплетени палмови клони, Тристао и Изабел най-после се почувстваха насаме и това им даде възможност отново да изследват брака си. Три години бяха изминали от разгарянето на пламъка на тяхната чувственост в периода между нападението на индианците гуаикуру и спасяването им, един пламък, разпален от треската на глада и романтичната близост на смъртта. Оттогава Изабел и Тристао не бяха сторили нищо, за да се нарекат любовници. Постепенно — нейният телесен ритъм изглеждаше забавен, а неговият по-енергичен и всепоглъщащ — те отново се заеха да обработват калната крайречна ивица на своя секс. Новата кожа им даваше още една възможност да се заемат с този най-рискван акт на любовта, намирането на общ език. Кои бяха те, тези странни психически форми, определящи се чрез взаимното нахлуване на едната в другата? Заедно с новата кожа, дойдоха и нови жлези, нови миризми, ново окосмяване, ново самосъзнание, ново минало. Сега в нейната сексуалност имаше нещо язвително, нещо затормозено от опита на поколения черни жени.

От мъртвата си бяла майка Изабел бе наследила най-вече склонността към празни флиртове и може би страха от раждането. Сега се бе сдобила с ново наследство и една сила, която бе не само пасивна. Чернокожа, тя откриваше в себе си запас от безразсъден гняв и когато мракът обгръщаше шумолящия сламеник, на който спяха с Тристао, тя се превръщаше в тиран, в груб насилник. Белотата му проблясваше сред сенките в колибата, чийто покрив пропускаше само няколко лъча лунна светлина. Тъй като сега бе невидима, тя се забавляваше да се изплъзва от него. Поднасяше му неочаквани части от себе си в тъмнината, хапеше го по рамото и го драскаше по гърба без сянка от плахото благоговение, с което по-рано се бе отнасяла към тялото му. Беше предполагала, че между двама им ще се породи нов садизъм, но не бе очаквала да го прояви именно тя. Гневът ѝ се

разпалваше от неговата вгълбеност, докато лежеше до нея или се потеше върху тялото ѝ, цветът ѝ вече не олицетворяваше нещо, към което се бе запътил, а друго, което бе оставил зад себе си. Членът му я задоволяваше, но вече не предизвикваше предишното страхопочитание. Може би някаква нова сочност в нея намаляваше не точно размерите му, а неговата първична същност, неговото обично необуздало естество. Откакто за пръв път го бе видяла в апартамента на чичо Донасиано, членът му бе загубил своя вид на примитивно чудовище, своята прилика със земноводно или влечуго, с едно същество далеч по-древно от човешкото съзнание. С тъга осъзна, че да си бяла жена, обладана от черен мъж е по-прекрасно, отколкото да си черна жена в обятията на бял мъж. За една потомка на господарите на колониална Бразилия, първото притежаваше екзалтацията на богохулство и вълнението на политическо предизвикателство, докато второто бе по-скоро светска сделка. Нищо чудно, че робините в Бразилия бяха полюшвали бедра в поли с форма на камбанки, бяха въртели украсени с ресни чадърчета и раждали поколения от мулати, подобно на гилдия от опитни специалисти. Сексът не беше кой знае какво или по-скоро беше част от нещо по-голямо: може би това беше откритие, което всяка жена прави, но робините стигаха до него по-лесно, отколкото крехката, разглезена, напътствана от свещеника малка господарка, затворничката в голямата къща, която никога не вижда съпруга си гол и свенливо приема органа му — оплодяващия инструмент, често причиняващ смъртта ѝ — през една дупка в брачния юрган.

И все пак, макар и с леко притъпена чувственост, легнала под замислените тласъци на Тристао, Изабел откриваше една нова възбуда и се опитваше да се съедини с една мрежа от нерви, по-грапава отпреди и не толкова заоблена поради вечно отчаяние. Да се включи в тази система, да не бъде изоставена — това бяха амбициите на нейната мрежа от нерви, която събуждаше страстта и оставяше червени белези от нокти по белия му гръб. Тя се бореше за живота си, докато преди се бе борила само за удоволствие и за освобождаване от опеката на баща си.

Тъй като е обратната страна на действителния свят, светът на секса до известна степен представлява негова противоположност. Като онеправдан, по-рано той беше „отгоре“, сега пък тя беше по-властна и

предявяваше изисквания. Ако използваме терминологията, с която в момичешките си години тя и Еудоция клюкарстваха по адрес на монахините, тя беше петелът, а той — кокошката.

— Ти си мой роб — каза тя.

— Да, господарке.

— Ближи ме, или ще те набия. — Тя размаха парче от тънкото копие, което Жозе бе разцепил на две с меча си. Тристао изпълни желанието ѝ и тя стигна до оргазъм, но каза: — Мисля, че въпреки това ще те набия.

Той я обичаше повече от всякога — беше замаян от своята нова любов към нея, която се смесваше с любовта към неговото ново бяло аз. Новите взаимоотношения най-сетне дадоха възможност да прояви инстинктивното си кавалерство. Той също бе усещал онзи животински елемент в предишното си привличане към нея. Не беше нечувствителен към бремето, което загубата на общественото ѝ положение бе стоварила на раменете му — а това ѝ даваше възможност гордо да носи венеца на мъченица — нито към униженията на нейното проституиране в мината и положението ѝ на наложница в лагера. Нима щеше да му изневерява така небрежно и спокойно, ако той не бе чернокож? Тя с право можеше да се оправдае с неговата бедност и безпомощност, с това че не ѝ бе оставил друг избор, но нима не бе изпитала известна наслада от своето падение, именно защото вината бе негова? Тя го бе използвала, за да стане безсрамна, отказвайки му лукса да се срамува. Тя го бе превела през скъпите улици на Ипанема, а по-късно и през лабиринта, в който той никога не би влязъл без нея. Тя бе проявявала снизхождение и затова нейната любов бе гряла по-ярко, с по-силния пламък на саможертвата.

Сега беше негов ред да прояви снизхождение, приемайки една чернокожа мръсница в леглото. Той вкусваше тръпката на сексуална наслада, когато любимият не е равен на теб в социално и духовно отношение, а представлява парче плът, докарана отдалеч. Плът, притежаваща психология, именно психологията поощрява любовта ни, като я изкривява и задълбочава, но плътта, като голямата и сръчна ръка на мастурбатор, е онова, което носи блаженство. Тялото ѝ му се струваше по-жилесто и неравно, изпъкналостите и вдлъбнатините бяха по-подчертани, защото тя не беше с цвета на облаците и кристала, а с този на земята, на мокрото гладко дърво, на лъскавия животински тор.

Сега без затруднение можеше да мисли за Изабел като за подвижна храносмилателна система, на която ѝ се налага да ходи по нужда и която обича да тича, а и като него изпитва невинна радост от движението и от отделянето на изпражнения. По-рано анусът ѝ леко го отвращаваше в своя джоб от кафяво обагрена кожа като петно между бутите, неизлично петно в копринена цепнатина, но сега му приличаше на нежно накъдрена възможава цветна пъпка от плът, почти сливаща се с околната патладжанена лъскавина. Окосмяването по триъгълника ѝ, вече не така меко и ефирно като изтънен вариант на косата, бе къдраво и лъскаво, еластично и гъсто. Заравяше нос в него, докато тя възсядаше лицето му, усмихвайки се между щръкналите си гърди, и получаваше такава ерекция, че членът му щръкваше като набръчкан слонски зъб, а тя протягаше ръка и закачливо и болезнено го дърпаше. По-рано Изабел се бе отнасяла към него с известно благоговение, сега го предизвикваше на безсрамно състезание, като понякога го принуждаваше да я подчинява със сила и докато буйно се мяташе, псуваше и плюеше в лицето му, той изпитваше престъпното блаженство на изнасилването, като всеки напън му причиняваше болка, сякаш през пикочния му канал преминаваше куршум. Усещаше нейната враждебност, но нямаше нищо против, щом можеше да я усмири и да я обладае с отприщената своя враждебност. Сексът е борба, срещу която разумното аз негодува.

След края на един такъв буен акт, тя го смая, като притисна задник към корема му и преди да заспи, каза:

— Може би този път сме направили бебе.

Така призна нещо, което дневното ѝ аз никога не бе изповядвало — че те двамата още не бяха създавали дете.

— Надявам се да не сме — отвърна той. — Не още. Първо трябва да се измъкнем от този пущинак.

— Веднага щом се върнем към цивилизацията, ти ще ме зарежеш. Известно време ще ме използваш като курва, но ще си намериш друга съпруга, бяла жена.

— Никога. Ти си единствената ми жена.

— Честно казано, мисля, че е много гадно от твоя страна да ме зарежеш, след като ти дадох моя безценен цвят, но такива са мъжете. Използват те и ти правят дете, а после не дават пет пари.

— Изабел, престани да говориш за бременност. Не му е дошло времето. Психологически не сме готови да бъдем родители, още сме прекалено влюбени. Никога няма да те изоставя. Обичам те каквато си. Притежаваш цялото си предишно изящество, а и още нещо. Прости ми, че ти го казвам, но според мен ти намери истинската си същност. Ти беше чернокожа от самото начало, белотата ти беше маска. Закачливата ти издадена муцунка и походката ти бяха на чернокожа.

Тя се замисли над думите му, а на него му се стори, че е заспала, докато тълпи от неговите буйни сперматозоиди се изкачваха и се блъскаха към нейното самотно невидимо яйце. Тогава я чу да казва с дълбок глас, миг, преди да потъне в сън:

— Прощавам ти, Тристао, за това, че си такъв кучи син.

Той беше по-нетърпелив от нея да се върнат в града. Кавалерството беше без стойност, защото му липсваше социален контекст. Този контекст те носеха в главите си, в социалните условия, на които бяха свикнали, но той искаше и други да го потвърдят, когато видят неговата белота, галантно подчертана като във фрак. Не че в Бразилия двойка от бял мъж и черна жена са твърде биещо на очи и трогателно явление. Това не е Южна Африка или Северна Америка. И все пак, в съзнанието си той виждаше как привличат погледите, които щяха да измерят шеметната височина на неговата любов. Нима Португалия, тук, в тази континентална пустош от палисандър и захарна тръстика, не бе направила Африка своя съпруга, пропускайки да освети този факт? Той щеше да бъде единственият бял човек, който щеше да издигне своята черна любовница до собственото си равнище. В известен смисъл, той щеше да измъкне собствената си майка от фавелата и напоената с кашаса мизерия, от ръцете на всички онези изчезващи втори бащи с неопределения цвят на кал като безмилостните бандейрантес.

Изабел пък, инициаторът на тази промяна, предвкушаше отмъщението към баща си, който според незрялото ѝ суеверно съзнание с презрение бе отхвърлил нейния жест да кръсти детето си Саломао, като бе позволил това дете да бъде идиот. Баща ѝ, неуловим и все пак вездесъщ, беше Бог за нея. Тя си представяше как натрива новия си цвят в лицето му като предизвикателство към големите шефове, като едно отъждествяване с масите, по-драматично и незаличимо от всяко друго, за което тя и радикално настроените ѝ

приятели бяха бърбили в университета. И все пак, не беше ли парадокс (защото сърцето се подхранва от противоречия, черпейки сили от енергията както на любовта, така и на омразата), че си представяше как баща ѝ ще я обикне в новата ѝ чувствена кожа и тя най-сетне ще го отнеме от своята бяла майка, мъртва на небето.

Вдъхновявани от новите представи за себе си, чиито непрестанни и многобройни промени поддържаха нервните им системи в състояние на постоянна възбуда, те се любеха толкова буйно, че индианците, които крадяха касава от изоставените ниви, сочеха към къщата и казваха: „Скалите се сблъскват“, имайки предвид една легенда, в която единият от двамата синове близнаци на Майра-Монан, лошият и безразсъден Арикут е премазан от сблъскващи се една в друга скали, но е съживен отново от своя близък, добрият и кротък Тамендонар.

Тъй като брадата му жулеше устните, гърдите и вътрешната част на бедрата ѝ, Тристао я обръсна с ръждясалия и изтъпен бръснач Джем, който го бе придружавал повече от девет години, откакто за пръв път бе видял Изабел. Две в автомобилния завод, четири в мината, три като роб тук край тази безименна река. Без брада изглеждаше по-млад, страните му бяха отслабнали под руното от меки руси косми.

Сега, когато беше бял, Изабел често се трогваше от една крехкост, която или бе липсвала у черния човек, или тя не бе успяла да я забележи през кожата му. Тристао можеше да бъде непохватен и колеблив, но и смел, и предан. Тази уязвимост я вълнуваше така, както бедният апатичен Саломео с неговия безизразен поглед никога не я бе вълнувал. Забелязваше у него известна скованост и потиснатост и се забавляваше да го смайва, като демонстрираше нарастваща сексуална агресия. Струваше ѝ се, че клиторът ѝ е станал по-дълъг и по-плътен отпреди, възбуден ствол от хрущял, увенчан със свръхчувствително твърдо грахово зърно, което притискаше в лицето му или в срамната кост със силата на мъж, без грижа за него, така че неговата горна устна изтръпваше, а след това изглеждаше натъртена и подута. Чувствуваше се длъжна да си плати за това грубо надмощие, като го подтикваше към анален секс и побой, тъй като причинената от него болка отново успокояваше онази вътрешна форма на любовта, която постоянно се боеше да не загуби в неяснотата и хаоса на психиката. Тази форма имаше вкуса на ваниловия крем, който като момиченце облизваше от

лъжицата, подадена ѝ от готвача. Имаше аромата на кокосово брашно в ноздрите на дете. Тази острота на сладките усещания непрестанно заплашваше да се притъпи. Само новите хрумвания и извращения я поддържаха във форма. Перверзията, подобно на целомъдрието, е начин за демонстриране на човешко господство над животинския нагон. Отначало неохотно, а после все по-разпалено Тристао ѝ партнираше в сексуалния театър, като завързваше китките ѝ с лиани, нощем слагаше меча на Жозе на сламеника между двамата, използваше старата желязна гривна от глезена си и се държеше с нея като с безпомощна робиня. Хапеше я по рамото и хищно впиваше зъби в меката ямка в основата на шията ѝ. Нежната ципа на главата на члена му, едва променила цвета си от времето, когато бе чернокож, все така изпълнена с кръв и гореща като току-що извадено заешко сърце, копнееше за лигавиците на устата ѝ. Разликата в цвета на кожата на любовниците не личеше толкова по половите органи, две екзотични цветя с толкова противоположно предназначение. Отгоре и отдолу, агресивни и пасивни, властни и покорни, жестоки и нежни — Тристао и Изабел блажено се люшкаха между противоположностите, дарявайки един на друг насладата от физическото изтощение и от едно сънливо единение с вселената.

XXVI

ОТНОВО МАТО ГРОСО

Най-сетне дойде време да извадят корените на маниоката, да ги стрият на брашно, да ги изпекат на солени питки и да потеглят. Тъй като се бояха от индианците гуаикуру, те се стараеха да се придържат на север от предишния маршрут, като този път вървяха към изгрева. Беше дъждовният период — рано сутрин и късно следобед, малко преди да настъпи вечерта, валеше краткотраен, но силен дъжд. Пороите ги заслепяваха, но скоро преставаха, а повърхността на листата и почвата изпускаше пара и проблясваше, подобно на здравата, изпълнена с надежда кожа на телата им.

Може би причината бе в новия маршрут, но обширната, безплодна висока местност им се струваше не така дива както по-рано, когато Купехаки ги бе водила през нея. През втората седмица от пътешествието им Изабел се прости със съкровената си, но неосъществима надежда да срещнат конници от племето гуаикуру, а с тях Азор и Корделия — живи, накичени с индиански маниста и с боядисани голи тела. През третата седмица двамата започнаха да попадат на ферми — самотни, ниски, варосани ранчос с червени покриви, в които семейства от мършави мамелюкос в увиснали като чувал дрехи на пеон и стеснителни босоноги съпруги от племето тупи отглеждаха пилета, прасета и дрипави деца и обработваха няколко акра, засети с тютюн, царевица, памук и соя, оградени с изсъхнали трънаци, преграда срещу бродещите из саваната диви прасета и богаташки добитък. Колкото и да бяха бедни и заплашени от разорение при следващата суша, фермерите заделяха на Тристао и Изабел малко ориз, фасул и пинга и им предоставяха подслон за една нощ под някой навес, където разкошното им легло представляваше купчина необелени царевични кочани, срутваци се под всяко движение на телата, тъй като липсваше опора и поради това любовта им често бе прекъсвана от изблици на смях.

Докато напредваха на изток, фермите ставаха все по-многобройни и все по-богати, а след време се появиха и скучни градчета, където двамата възстановяваха средствата си, като намираха работа. Тъй като беше негърка, хората решаваха, че Изабел е опитна перачка. Тя мъкнеше мръсните чаршафи на местния кмет и на търговеца на добитък, както и муселинените ризи на дебелите им жени до градската полупресъхнала рекичка, блъскаше ги в плоските камъни и ги търкаше с жълт сапун от луга, който правеше ноктите ѝ трошливи, а върховете на пръстите — грапави като пясъчник. Благодарение на властния поглед, широките рамене и внушителното бяло чело, за Тристао се намираха по-престижни служби — няколко дни след като хората за пръв път видяха неговата бездействаща, но изпълнена с достойнство фигура, местният адвокат му възложи да предава на ръка съобщения за негов клиент, който живееше на два километра от градчето. После бе нает от местния собственик на железарски магазин, който му възложи да подрежда варели, чували и железни инструменти в склада, а по-късно, когато се увери в грамотността и почтеността на Тристао, той го пусна в предната част на магазина между лавиците и тезгяха, за да работи на кантара и касата. Една шивачка, която се съжали над напуканите и цепещи се нокти на Изабел, я покани да шие дрехи със скрит бод, а скоро ѝ повери и открити тигели, тъй като уроците на монахините по домакински умения бяха методични и усърдни, а шивачката се чудеше откъде това бедно чернокожо момиче, някаква си молека^[1], е придобила такава сръчност и толкова приятни и изискани маниери. Всичко това се случи в едно градче с криволичещи улици на склоновете на Сера до Томбадор, и със стъпаловидни, ограждащи главната централна калдъръмена улица, по която пълзяха каруци и течаха канални нечистотии.

В един град, още по на изток, Тристао си намери работа като ковашки чирак, а в друг — като автомонтъор, понеже автомобилите постепенно изместваха превозните средства с конска тяга от пращните пътища на вътрешността на страната. Където и да работеха, двамата печелеха симпатии със своята веселост и любезност и неведнъж им бе предлагана възможността да се заселят за постоянно с достатъчно привлекателни провинциални перспективи, тъй като съдбата на сертао несъмнено бе свързана с бърз икономически растеж. С цел да възстанови твърдостта на мускулите си, добита в златната мина,

Тристао поработи и в бригада за проправяне на пътища, която полагаше чакълена основа за новата магистрала в обширната изостанала, но перспективна област.

— Пътищата са бъдещето на Бразилия — напевно повтаряше техният бригадир като свещеник, проповядващ нова религия, и така се надяваше да компенсира болките в гърба и скромните заплати, които, колкото по-цивилизована ставаше околността, толкова по-бързо биваха изяждани от инфлацията и високите цени.

Когато стигнаха до истинските градове, започнаха да се впускат в градски авантюри. Изабел намери магазин за продажба на бижута и сребро, чийто собственик бе способен да оцени отличното качество на старинния, украсен със скъпоценни камъни кръст на чичо Донасиано. Други търговци не бяха проявили интерес към старинния свят предмет, но очите на този бижутер засияха. Той беше пардоваско^[2], син на негър и мулатка, черен като етиопец, с полегато разположени очи и оплешивяващо теме. Сключи с нея тайно споразумение срещу невидимите собственици на магазина, за които твърдеше, че били японци, едри земеделци от далечния Рио Гранде до Сул, и ѝ предложи цена от десет хиляди крузейрос, за която се кълнеше, че била абсурдно висока за такъв обикновен предмет като кръст от колониалната епоха.

— Ще ви призная, че не проявявам безстрастен интерес към религиите. Аз съм пламенен поклонник на няколко вероизповедания. Вие открихте слабото ми място, малка госпожо. — Освен това ѝ предложи да прекарат заедно дългата обедна почивка между един и четири и половина в стаята му на горния етаж.

— Колко ще дадеш, ако преспя с теб? — попита тя с груба прямота, която не би могла да прояви в предишната си кожа.

— Ще те почерпя с вкусен обяд — обеща бижутерът — и ще ти пусна моите плочи с най-новите ритуални песни афоше от Баия.

— Хващаш ме натясно — безсрамно каза тя, имайки предвид както това, че не ѝ достигат пари, така и че той я привлича сексуално. Изабел чувстваше, че след като толкова време се бе съвкупявала с бял човек и се бе приспособявала към странната му психология на бял, то заслужаваше един обикновен сеанс с мъж, черен почти колкото нея.

— Сто крузейрос — каза тя. — Мисля, че трябва да струвам поне една стотна част от тази дреболия. Защото ръцете ѝ не се движат, тя

изслушва молитви, но не им отговаря. Аз ще отвърна на всичките ти молитви, ако не са прекалено непристойни.

Той се престори на изненадан и възмутен и накрая смъкна цената до осемдесет и пет крузейрос, които щеше да прибави към стойността на купения предмет, прехвърляйки по този начин разносните за своята среща на гърба на далечните собственици на земя.

Стаята на горния етаж бе претърпана с вещи и пъстра като джунглата, която Изабел бе прекосила с Ианопамоко: религиозни статуи на католически божества и светии в крещящи папагалски цветове — Дева Мария, младенца, разпнатия Исус, Свети Себастиан със стрелите, Света Катерина с колелото, папата с бяла шапка без периферия, който носеше очилца и умря от хълцане, *оришас и ешус*^[3] на Кандомбле с нарисувани втречени погледи и гипсови главички, както и потъмнелите бюстове на Елвис, Бъди Холи, Литъл Ричард и други американски богове на рока. Имаше дори един позлатен Буда и емайлирана Кали в черно с червен като пламък език и огърлица от черепи. Този пардоваско наистина живееше заради своите религии и Изабел се почувства засегната. Тя нямаше доверие в мъжествеността на човек, който не бе готов да я превърне в единствен обект на обожание.

Вместо веднага да се заемат с правенето на любов, бижутерът настоя да чуят заедно плочите афоше:

— Афоше е най-африканската от всички видове музика в Бразилия, много близка до Кандомбле. Обогатена е от ямайското реге и Движението за черно самосъзнание в двете Америки.

Даде ѝ да пуши опиум, но той не предизвика такива космични чувства като ягето на Тежукупапо. Когато най-сетне стигнаха до секса, той ѝ се стори механичен и банален в сравнение със съвършенството, което бяха постигнали с Тристао. Това не беше мъж, който обича една жена до степен на самоунищожение. А Изабел можеше да изпитва наслада само с такива мъже. Въпреки това тя посети бижутера, чието име бе Олимпио Сипоуна, още няколко пъти в неговата стая, пълна с угарки от обредни свещи. Парите, които успя да измъкне от него, внесе в спестовен влог, чиято лихва беше съобразена с процента на инфлация.

— Колкото по-на изток пътуваха с Тристао, от пущинака, в който можеха да живеят само индианци, към области с неоградени пасища и

още по-нататък към обработваеми земи, редуващи се с финансирани от правителството развити индустриални райони, толкова по-явна ставаше нуждата им от пари, от капитал. Трябваша им дрехи, обувки, пари за наем и ресторанти. В провинциалния град Бунда да Фронтейра до неотдавна бе имало дъсчени тротоари, фалшиви дървени фасади и колове за връзване на конете и всички мъже бяха ходили въоръжени. Витрините на бръснарниците по главната улица и стените на местното историческо дружество бяха украсени със снимки на линчувания и на танцови зали. Индиански предмети, особено украшения от пера на племето ерикбаца се продаваха навсякъде за докараните в града с автобуси немски и шведски туристи. Тук имаше и групи от канадски рибари, дошли да ловуват в гъмжащите от риба води на реките Арагуая и Шингу. Градът бързо се благоустрояваше за удобство на туристите и местните богаташи. Строяха се десет етажни административни сгради със запечатани прозорци и климатични инсталации, на шест кръстовища мигаха светофари, чешмяната вода се пречистваше, а в края на града постепенно се оформяше търговска алея.

Като използва за препоръка опита си при шивачката от градчето със стръмни калдъръмени улици, Изабел намери работа в един магазин за облекла, отначало в задните помещения, където тропосваше и шиеше, а после я направиха продавачка заради нейната миловидност и жизнерадостната изисканост на маниерите ѝ. Тристао си намери работа като портиер и бияч в една току-що открита дискотека, наречена „Маго Гросо Елетрико“. Най-важната част от задълженията му беше не да изхвърли някой случаен развилнял се посетител, прекалил с кокаина, или някой досаден пласьор на наркотици, а да отсее кои от блъскащите се хора на опашката на оживения тротоар да пусне в заведението. Работата му приличаше на аранжиране на букет, на прясна салата, чието разнообразие предвещаваше веселие и неземан карнавал. Няколко крещящо облечени травестити с перуки бяха окей, но ако станеха твърде много, щяха да пропъдят нормалната клиентела. Шкембестите бонвивани на средна възраст бяха желани, за да придадат тежест и историческа перспектива на танцуващата тълпа, но на всяка цена трябваше да преобладава младежката нотка; прекрасно бе да има някое предизвикателно момиче в обсипана с пайети минипола и прозрачна блуза, стига придружителят ѝ да няма

тантурестия, алчен и безполов вид на сводник. За да създадеш един малък рай вътре, алчността и стремежът към изгода трябва да останат навън. Вътре нямаше място за интересчията, за неприкрития воайор и прекалено наглия кандидат за социално преуспяване. Тристао внимателно оглеждаше тълпата нетърпеливи лица на ярката светлина на проблясващата табела на „Елетрико“ и търсеше чистите сърца. Пускаше и малко бедняци — толкова, че да не причинят неудобство на богатите или да предизвикат социален сблъсък и революционни демонстрации с разгарянето на нощните танци и освобождаването от задръжки. Революцията бе останала в шестдесетте години. Сега беше времето на седемдесетте. Вакханалията трябваше да запази своя дух на аполитична невинност. За съжаление чернокожите често пъти трябваше да бъдат отпращани, тъй като желаещите да влязат бяха много повече, отколкото бе пропорционалното им представяне в населението на Бунда да Фронтейра, в което преобладаваха белите. Клиентите с бял и светъл цвят на кожата трябваше да се чувстват част от едно многорасово общество, но не и малцинство. Дискотеката не е батуке^[4], не е конгоанска веселба. Със своите психеделични ефекти тя се стреми да създаде екстаз, лишен от опасност и поквара, без следа от пиянските последици и от порока — една атмосфера, благоприятна за растежа и разцъфването на нежните филизи на общуването. Примигващите светлини, цветните лазерни лъчи, пронизителната, ненатрапчиво ритмична музика, разреденото шампанско, всичко това трябва да придаде храброст на страстите, да ги превърне в един вид оперение, вместо да ги отпъди. Нощният спектакъл, за който Тристао с все по-нарастващо умение подбираше човешките елементи, не трябваше да бъде грубо представление, в което властват най-отявлените самохвалковци и неприкритите екхибиционисти. Високият ръст, бялото чело, властните безкомпромисни жестове, когато показваше кого е избрал от задните редици на чакащата тълпа, благородната неохота да се усмихва, както одобрително, така и виновно, правеха Тристао внушителен в ролята му на съдник и нещо като знаменитост в нощната Бунда да Фронтейра. Неговите работодатели, гангстери метиси с белези от шарка по лицата, лишени от привлекателност, ценяха хубавата външност и добрата му работа като портиер и предложиха да увеличат заплатата му и да му дадат

допълнителни възнаграждения, когато след петмесечна служба той сподели намерението си да напусне.

Двамата с Изабел бяха събрали достатъчно пари, дрехи и градски опит, за да заминат за Бразилиа, и то не с автобус, а със самолет DC-7 — едно пътуване, което траеше по-малко от час.

Завръщането им от лагера бе продължило почти една година.

---

[1] Хлапачка (порт.). — Б.пр. ↑

[2] Метис (порт.). — Б.пр. ↑

[3] Езически божества, дяволчета от култа Кандомбле (порт.). — Б.пр. ↑

[4] Негърска забава (порт.). — Б.пр. ↑

XXVII

ОТНОВО БРАЗИЛИА

Осем години бяха изминали, откакто Изабел бе студентка в тукашния университет и двамата с Тристао бяха лежали един до друг в горичката от юка и диви бананови дървета на една от широките междинни ивици на столичните магистрала. Баща ѝ вече не бе посланик в Афганистан, където крал Мухамад Захир Шах бе свален от престола от група млади военни, попадащи под засилващо се съветско влияние. Ислямската агресивност все повече нарастваше и в Централна Азия духовете бяха неспокойни. Саломао бе доволен, че си замина. Сега служеше на големите шефове като заместник-министър по развитието на вътрешността на страната и разполагаше с няколко кабинета в едно от мраморните крила на Паласио до Планалто. Когато вдигна слушалката, гласът му прозвуча като на стар човек, предишният му родителски авторитет и власт се бяха стопили — или може би Изабел бе придобила опит в трудностите и в любовта и бе пораснала? Сега беше двадесет и девет годишна и докато решише буйната си ситно къдрава коса, тя бе забелязала в нея няколко бели халкички. На по-силна светлина горната страна на дланите ѝ изглеждаше жилеста, а кожата под брадичката ѝ — леко отпусната. Баща ѝ нито коментира, нито възрази, когато му заяви:

— Татко, аз съм добре, макар да нямаш заслуга за това. Искам да те посетя и най-сетне да те запозная с моя компаньейро, с моя скъп съпруг.

Мълчанието му не продължи дълго или може би опитният дипломат се опитваше да намери подходящите думи:

— Мила моя, нищо не би ме зарадвало повече. Липсваше ми и прекарах много безсънни нощи, като се тревожех къде си и как се чувстваш. След живота на миньорска съпруга в Сера до Бурако, слуховете за който стигнаха до мен през половината свят, ти изчезна от лицето на земята!

— Изобщо не сме напускали Бразилия — студено отвърна тя.

— Гласът ти е променен. Винаги ли е бил така... гърлен?

— Хората се променят, татко. Децата растат. Сега гласът ми е такъв. Утре в шест часа удобно ли е за твоята напрегната програма? Не си прави труда да ни предлагаш вечеря. Достатъчно е да има чай или нещо за пиене... Дори може би повече от достатъчно.

Ако беше рязка, това се дължеше и на факта, че Тристао слушаше разговора, излегнат на хотелския креват. Когато затвори, той каза:

— Това е човекът, който ни отвлече и изпрати наемен убиец да ме ликвидира. А сега от мен се очаква най-любезно да се срещна с него.

— Ти вече си друг — каза тя. — А татко също ми се стори променен по телефона. По-стар, по-тъжен. Всъщност вярвам, че наистина съм му липсвала. Преди никога не е имал време да бъде баща.

Тя смени няколко тоалета, както преди десет години, когато се готвеха да отидат в дома на Шикиньо в Моока, и най-сетне се спря на дълга до глезените рокля без колан от рисувана коприна в ярки цветове с широки разцепени ръкави, които елегантно разкриваха тъмната кожа на слабите ѝ ръце. Преди време би изглеждала безцветна в такава дреха.

Апартаментът на баща ѝ в белия небостъргач със стъклени балкони на Ейшо Родовиарио Норте ѝ се стори не толкова импозантен, както по времето, когато бе живяла тук като впечатлителна студентка. Някогашната двойка слуги — мъжът висок, мрачен и със зеленикав цвят на лицето, жената мургава и топчеста, които бе опознала и на чиято компания бе разчитала по време на честите отсъствия на баща си, бяха заменени от един слуга, чевръст, луничав момък с оранжева коса, сплетена на множество тънки плитчици като кълбо усукана прежда. Той прие Тристао и Изабел във фойето с важен поклон. Докато чакаха да се появи баща ѝ, Изабел си даде сметка, че апартаментът е по-малък — че всъщност не е същият апартамент. Тибетската танка, стойката за перуки от времето на Луи XV с черната ваза от династията Цин, японските гравюри и ръчно издяланите догонски статуетки още бяха тук, както и едно килимче от агнешка кожа и голяма делва от кована мед, които сигурно бяха донесени от Афганистан. Вещите бяха като че ли понаблъскани една в друга,

лишени от обширното заобикалящо ги пространство, което преди бе придавало на красотата им покой на уединението. Сбирката предмети приличаше на оживена шумна компания, прекалено многолюдна за мястото, на което се бе озовала. Дългият коридор, по който вечер след вечер се бе влачила с учебниците към стаята си, вече го нямаше, прозорците на дневната не гледаха към езерото Параноа, а към по-малко живописната Родоферовиария^[1]. Може би кариерата на баща ѝ, която по времето на президента Кубичек изглеждала с безкрайни перспективи, при последвалото управление на генералите бе стигнала до своя предел — посланически постове на все по-отдалечени места и на административни длъжности, които не само бяха свързани с вътрешността на страната, но също така напомняха за нейната занемареност.

Саломео Леме влезе в стаята. Беше остарял, макар че на малките му тесни стъпала все така проблясваха лачените домашни пантофи. Специално за срещата бе облякъл сако с червеникавокафяви ревери над панталони на тънко райе с остри като бръснач ръбове. Рядката коса на върха на главата му се бе превърнала в ореол от пух върху широкото, леко набраздено теме, а отпуснатият поглед бе станал помрачен и сякаш теглеше надолу по-очевидно от всякога фината, безцветна, гъмжаща от нерви кожа, която ограждаше очите му.

Въобразяваше ли си, или наистина едно мускулче под едно от сивите очи потрепна, когато я видя след цели осем години? Ако бе така, решителният му поглед отстрани дразнителя на изненадата, пантофите му продължиха да се плъзгат бързо по килима от агнешка кожа, а устните, с които докосна първо едната, а сетне другата ѝ буза, бяха хладни.

— Хубавото ми дете — каза той и нежно я улови за раменете, за да разгледа по-добре предизвикателно вдигнатото ѝ към него лице.

— Татко, това е моят съпруг, или годеник, или както искаш го наречи, Тристао Рапозо. — Само затова, че видя отново баща си, се почувства отново лекомислена като малко момиче, сигурна в прошката му.

— Очарован съм — каза баща ѝ, стискайки мускулестата бяла ръка на младия мъж в своята мека длан.

— Както и аз, господине — рече Тристао, без да отвърне дори със сянка от усмивка на колебливата гримаса на възрастния мъж, която

разкри — и това трогна Изабел — ситните заоблени зъби на баща ѝ, още по-дребни, отколкото си ги спомняше, и пожълтели от възрастта. При вида на тези двама мъже, които се преценяваха взаимно, в стомаха на Изабел затрепкаха пеперуди.

— От произношението ви разбирам, че сте кариока — обърна се баща ѝ към Тристао.

— Роден съм и съм израснал в Рио, господине. Семейството ми живееше на склона на Моро до Бабилония. Къщата ни не беше кой знае каква, но се радвахме на великолепен изглед към океана.

— Вече не познавам Рио толкова добре — рече дипломатът, — макар че брат ми не може да се отдели от този град, като рак пустинник в изоставена черупка. Моят живот в Рио на практика приключи, когато столицата бе преместена в Бразилиа.

— Една смела стъпка, която донесе гордост на нацията ни — някак сковано отвърна Тристао, пренебрегвайки едва забележимия жест на възрастния човек, който го канеше да седне на някой от тапицираните столове в стаята.

— И все пак не съм сигурен — поде Саломао и се настани на фотьойла от бежово рипсено кадифе с широки облегалки за ръцете, който не му бе най-удобен — Изабел помнеше това. Любимото му място беше фотьойлът от червен плюш с облегалки за главата, който по седалката и страничните ръчки бе избелял до цвят на съомга, и на чийто край с прекалено явна предпазливост седна Тристао. Тя се настани между двамата върху дългото бяло канапе, а коленете ѝ се изравниха с нивото на ниската масичка, която представляваше шахматна дъска. Стройната ваза, чистият пепелник и кристалното преспапие подказваха, че предстои ендшпил.

— Тази стъпка постави нашият красив Рио — въздъхна баща ѝ — в положение много подобно на онова, което англичаните наричат „сламена вдовица“ и извиси представата на хората за управлението като нещо далечно и нереално, което почти не ги засяга.

— С течение на времето — каза утешително Тристао — развитието на страната ще обхване новата столица и Бразилиа ще се озове в центъра на събитията. Бъдещите хора ще се питат защо е разположена толкова на изток. Когато наскоро прекосявахме Мато Гросо, Изабел и аз бяхме изненадани от бързината на развитието във вътрешността. Сега върху тази невинна пустош се струпват всички

безсмислени удобства на модерните времена, включително и туристическите автобуси.

— Ужасно неприятно — съгласи се възрастният господин, потупвайки с лачените пантофи върху килима от бяла кожа, за да подчертае думите си, — а в случая неприятностите се струпват именно върху моята глава, защото както вероятно сте разбрали от Изабел, наскоро поех поста заместник-министър по развитието на вътрешността, като „заместник“ е просто евфемизъм... Soi-disant^[2] министър е действащ генерал, чиято единствена голяма страст е шпионирането на аржентинците и парагвайците, за да се увери, че не разполагат с някоя ракета или свръхзвуков реактивен изстребител, който ние нямаме. Той страда от доста силна форма на параноя и си въобразява, че Кастро получава всевъзможни чудотворни руски нещица, които той не може да получи заради нашия съюз със западните империалисти! Но моля ви... какво да ви предложи за пиене?

Прислужникът бе влязъл безшумно с почти танцова стъпка, поклащайки пресуканите си оранжеви плитчици. Изабел го помоли за чаша бяло вино, не чилийско или австралийско, но не и непременно френско. Баща ѝ, енергично размахвайки късите си ръце, поръча гимлет, много сух, с две резенчета лук, а Тристао постъпи пуритански и поиска витамини. Изабел прогони пърхация страх, че той пази разума си бистър за евентуална кавга, и че ръката, която постоянно посягаше към джоба на сакото му, опипва бръснача.

— О, татко — извика тя по-сантиментално, отколкото би искала, понеже беше нервна, — не им позволявай да цивилизоват вътрешността на страната. Ужасно е това, което причиняват на индианците!

Баща ѝ извърна към нея едрото си за дребния ръст лице с огромно чело и тежък, воднист поглед, и каза с глас, не толкова нежен, че напълно да прикрие укорния тон:

— Имаме Бюро по индианските въпроси, Изабел, което получава щедър бюджет и по-голям достъп до средствата за масово осведомяване, отколкото заслужава. Индианци, индианци, където и да се опита правителството да предприеме нещо, те са там, за да ни пречат. Отделят им се обширни пространства — по течението на Амазонка, на Шингу, в Пантанал — там се веселят, безделничат и

провеждат противните си малки набези срещу жените от съседното племе. Но нека говорим сериозно — и аз се обръщам към господин Рапозо! Как може да позволим интересите на сто хиляди индивида с атавистични признаци, изостанали в зората на човечеството, да спъват развитието на една над стомилионна нация! Да милеем за индианците, да! Да се разкайваме за миналите зверства, да! Но дали един невеж, постоянно тормозен от болести индианец наистина струва колкото хиляда цивилизовани мъже и жени? Питам ви, господине.

— Разбира се, че не — отвърна Тристао: — Но той струва колкото един цивилизован мъж или жена, нали така? Той също е бразилец като всички нас.

Бащата на Изабел примигна, осъзнавайки, че го е пронизала стрела от мъдрост, една учтива острога, докато за втори път отпиваше от сухия гимлет. Той се усмихна с известно смущение, каквото Изабел никога преди не бе забелязвала у него.

— Точно така.

— Татко — намеси се Изабел. — Известно време живяхме сред индианци и те бяха изключително мили към нас. С няколко изключения — добави тя, припомняйки си племето гуаикуру, което отвлече две от децата ѝ. Отново се чувстваше бременна и подозираше, че причината е онзи пардоваско, привърженикът на куп разнородни религии.

— Да, скъпа, не се съмнявам. — Опитният политически функционер реши да подмине твърдението на дъщеря си. Той се обърна към Тристао. — А какво ви отведе толкова надалече, господин Рапозо? Бихте ли споделили с мен каква е вашата професия?

— Може да се нарече странстващ рицар — след кратко мълчание отвърна Тристао, без да се усмихне. — Занимавал съм се с минно дело, с производство на автомобили, корабостроене, търговия на дребно, а съвсем наскоро дори с бизнес, свързан с музика и развлечения, в качеството на управител. Самият аз не съм музикален, нито имам някакъв изявен творчески талант. Винаги съм разчитал на собствените си умения, както и на някаква безстрастна жестокост.

— Тристао! — възрази Изабел, развълнувана от дръзката откровеност на своя любим.

— Минно дело, производство на автомобили — повтори баща ѝ, сякаш искаше да придаде на думите повече тежест. Това изреждане му

говореше нещо, напомняше му нещо, което би го разтревожило, ако не беше алкохолът, който плавно се разливаше по вените му, както и желанието всичко, свързано с тази среща, да мине гладко. Беше прекалено възрастен, твърде уморен, за да желае неприятности. Беше изследвал границите на властта. Беше виждал достатъчно фанатици в Афганистан и Ирландия. — Дъщеря ми — сподели той — има вкус към приключенията. В университета на няколко крачки от тук, се бе забъркала с едно момче, толкова революционно настроено, че само намесата на богатия му баща и доброволното плащане на допълнителен данък върху имуществото му спаси младия човек от законното наказание. А веднъж в Рио, по време на коледната ваканция, тя... Но не бива да я карам да се чувства неудобно. Вероятно би трябвало да виня себе си. Горещата си кръв е наследила от мен. По моя скучен начин, господин Рапозо, под отегчителната маска на посредник и администратор, аз също съм се впускал в приключения... Наоколо виждате трофеите от моите пътешествия. Чичо й, моят брат, с когото тя живя няколко години, сигурен съм, че ви е казала, е съвсем различен — солиден бизнесмен, който едва се осмелява да напусне Ипанема, за да отиде до Леблон. Неговият кабинет, клубът му, апартаментът му, апартаментът на любовницата му... това е неговият маршрут, ден след ден. Когато го моля да ме посети тук, той казва, че се бои от самолетите, а високата надморска височина на град Бразилиа му разреждала кръвта и се отразявала зле на вътрешното му ухо! Разреждала му кръвта! Превърнал се е в баба. И все пак, подобно на паяк, неподвижно застанал в центъра на своята мрежа, Донасиано има много връзки. Ако търсите да завоювате някоя друга сфера, млади приятелю, и имате желание да се установите с Изабел в Сао Пауло, където в момента се върши целият сериозен бизнес на нацията ни, възможно е двамата с него да ви уредим някаква длъжност, в която да използвате част от вашия опит. Какво е отношението ви към стачките на работниците?

Тристао хвърли поглед към Изабел с надеждата да му подсказе отговора, но видя в сиво-сините й очи единствено искрящото вино на любовта и отвърна:

— Когато бях работник, не стачкувах. Честно казано, не можех да различа кой стои начело на синдиката и кой е собственикът на

завода. Единственото, което знаех, бе, че моят гръб ме боли, а техните — не.

— Точно така! Еволюция, а не революция, не смятате ли? Промяна към по-добро за всички класи, разбира се, но с темп, който не разрушава старата матрица, нали така?

— Да. Матрицата трябва да се запази.

— Онова, което младите наричат „системата“, сякаш кавичките са маша, с която взимат нещо отблъскващо. Но какво е системата, ако не създаденото, реалният резултат от борбата на хората за собствените им интереси, а чрез максималното увеличаване на тези интереси се увеличава и славата на нацията. — И той разказа една дълга история за себе си като млад, когато съпругата му — да даде Бог покой на неизразимо прелестната ѝ душа — още била жива, а Изабел била пеленаче, и как дошли в Бразилиа, когато тя представлявала само пущинак, една древна мечта, лелеяна от неколцина предани на каузата мъже... Изабел си позволи да се разсее, тъй като вече бе чувала тази история, или други подобни на нея. Тя се изправи, столчето на винената чаша бе като сребърен магически жезъл в ръката ѝ, а цигарата в другата ръка — жезъл от въздух, от дух и усещане. Приближи се до прозореца и се загледа навън към кубичните сгради на столицата, тлеещи в спусналата се кадифена нощ. Проблясващите паралелепипеди, правите като стрели магистрали, параболичните паметници на националната история на стремежи и борби, всички те ѝ се струваха материален израз на собствения ѝ вътрешен живот, на способността ѝ да твори идеи и да обича, което само по себе си бе най-висшата форма на творчество. Тези двама мъже зад гърба ѝ я обичаха и когато тя чу, че разказът на баща ѝ стигна до своя завършек, а Тристао се засмя одобрително, в корема ѝ отново запърхаха пеперуди и тя триумфално се обърна, за да се наслади на двойния лъч на тяхното обожание.

Но те не ѝ обръщаха внимание, изключваха я. На свой ред Тристао от любезност сподели колко трудно му било като портиер в „Мато Гросо Елетрико“ да различава жените от травеститите, и как се е опасявал, че по погрешка може да не допусне всички истински жени, които не били толкова женствени, колкото предрешените мъже. На всичко отгоре имало и джудже травестит, което предизвикало политически спор за това колко джуджета на вечер могат да влязат в

дискотеката, или по-скоро колко не бива да бъдат допуснати, тъй като, от една страна, ниските хора в Бунда да Фронтейра образували едно от най-трудните и гласовити малцинства, а, от друга, клиентите на дискотеката с нормален ръст се оплаквали, че се препъват в тях по дансинга.

Смехът и разговорът им, мъжки смях и мъжки разговор, засягаше нови и нови теми, докато двамата шеговито изпробваха силата на характерите си. Екстравагантният прислужник ѝ донесе втора чаша бяло вино, на баща ѝ втори гимлет, а на Тристао втора витаминна. Виното започна да притиска пикочния ѝ мехур, светлините на града, копнежът по отминалите дни в Бразилиа и особеното усещане да чува как баща ѝ и любимият ѝ се смеят смути роговицата ѝ с напирещите сълзи. Тя се разходи из всекидневната и зърна отражението си във високото и тясно огледало, което наподобяваше една от страните на двата небостъргача на Националния конгрес. Тя стоеше в широките си дрехи със стройна и изправена шия, като че носеше делва на главата си. Потъналите в сянка бразди по проблясващия плат сякаш променяха цветовете на лъскавите изпъкнали ивици. Беше доволна, че пред прага на тридесетата си година изглежда великолепно.

Двамата мъже възприемаха присъствието ѝ като магнит, който ги бе събрал. Веднага щом отиде в банята, Тристао се обърна към Саломао, нарочно понижил глас:

— Представих се пред вас като човек, който знае какво иска... И бих желал да ви уверя, че ще посветя това мое качество на благополучието и щастието на дъщеря ви.

По-възрастният и по-нисък мъж премигна и с кимване благодари за тези думи.

— Както вече ви казах, тя имаше особен вкус по отношение на мъжете. Подобно на много други добросърдечни млади жени, които винаги са се радвали на удобства, на нея ѝ липсва разбиране за практическите ограничения, за параметрите на бразилската матрица.

— Вероятно сега е по-мъдра от студентката, която сте познавали. Мога ли да ви задам един въпрос...

— Да, скъпи младежо — насърчи го домакинят, тъй като Тристао се колебаеше.

— Намирате ли... как да се изразя... някаква физическа промяна в нея?

Саломео примигна, но не каза нищо.

Тристао смутено продължи:

— Цветът на кожата, за да бъде по-точен, такъв ли е, какъвто си го спомняте? Макар да я укорявах по време на нашите пътешествия, тя невинаги носеше шапка за слънце.

Дипломатът повдигна съвсем леко петите на пантофите си, изправи рамене, и позволи едно леко трепване на лицето му да предскаже важността на онова, което се готвеше да каже. Заговори така внимателно, сякаш беше наизустявал думите, или пък се изразяваше на наскоро научен чужд език:

— За един баща, дъщерята винаги е самото съвършенство. Намирам Изабел така очарователна, каквато беше, когато за пръв път я видях в обятията на святата ѝ майка. Не се старайте прекалено много да я предпазвате от слънцето; мургавината ѝ отива. Майка ѝ бе от рода Андраде Гимараеш, за който се говореше, че още в Португалия се е сдобил с капка мавританска кръв. — Той настойчиво впери поглед в очите на младия мъж. — Не сте ли съгласен, че дъщеря ми е самото съвършенство?

Тристао забеляза, че бащата има месестата горна устна на Изабел, също така издадена в средата, но неговата издатина бе леко изкривена и това придаваше на устата му болезнен и леко скептичен вид. Тристао твърдо отвърна:

— Съгласен съм, господине. Аз също се влюбих в Изабел от пръв поглед и от мига, в който я видях, любовта ми расте с всеки изминал ден. Тя е не само красива, но и смела, и не само смела, но и находчива. В любовта към нея намерих своята съдба и смисъла на живота си. Тя е самото съвършенство.

Саломео долови мрачни нотки в тона на младия съпруг, докато произнасяше тези категорични твърдения, но го отдаде на добре познатата меланхолия на португалците. Не друг авторитет, а самият Жилберто Фрейре ни уверява, че ако първите колонизатори не бяха докарали африканци да развеселят техните селища, цялото бразилско начинание можеше да се провали само от униние. И все пак

африканците страдаха от такава носталгична скръб в Новия свят, че бе измислена и дума за нея, банзо^[3], нещо като черна саудаде^[4].

Изабел се върна от светлия уют на банята с освежена женственост от водните струи и капчиците парфюм. Тя протегна по една все още влажна ръка към всеки от двамата мъже — към баща си и към любимия си.

— Не виждам пръстен — каза баща ѝ, задържайки подадената му ръка. — Нима, вие деца, не тачите ритуалите на нашата духовна майка Църквата?

— Имах пръстен — отвърна тя. — Много ценен пръстен, който замених в един момент, за който умолявам и двама ви да не сметнете за глупав. Беше прекрасен пръстен, подарен ми от Тристао, на него пишеше ДАР. Така и не разбрахме какво означават тези букви.

— Ако ми разрешите да предположа — започна баща ѝ, — пръстенът произхожда от една от най-светите и тайнствени институции на янките — една асоциация на почитаните дъщери на войници, участвали в тяхната странна революция. Голям подвиг ще бъде, ако успея да издействам друг такъв пръстен. Но все още имам неколцина приятели във Вашингтон, поне докато Хенри Кисинджър работи за сегашния президент... Ще опитам, ще опитам.

Превзетото, капризно, уж скромно повторение накара Тристао и Изабел с усмивка да оценят факта, че опитът му щеше да успее. Така Саломео най-после даде на двойката дълго отлаганата си благословия.

---

[1] Железопътна линия (порт.). — Б.пр. ↑

[2] Тъй нареченият (фр.) — Б.пр. ↑

[3] Силна носталгия на чернокожите по Африка (порт.). — Б.пр.

↑

[4] Скръб, страдание, носталгия (порт.). — Б.пр. ↑

XXVIII

ОТНОВО В САО ПАУЛО

Да, те живяха щастливо в Сао Пауло цели дванадесет години, отначало в апартамент в Хигиенополис, а после в къща в квартал Жардим Америка близо до Руа Гроенландия. Братята Леме успяха да уредят за Тристао средна управленска длъжност, не в автомобилния завод, където бе затягал болтовете на двигателя срещу редките зъби на Оскар, тъй като фускас вече не се произвеждаха, а в текстилна фабрика в Сао Бернардо, един от индустриалните градове-сателити на Сао Пауло.

Фабриката се състоеше от един обширен цех. Гигантските станове постоянно тракаха и измъчваха слуха на Тристао с непрестанен тътен. Шумът бе по-слаб от блъскането на метал в метал в автомобилния завод, но тук бе доста по-разнороден. Отначало той се опита да вникне в тънкостите на производството — основата, вътъкът, ватълът и неговото полагане, разликите между сплитка „кепър“ и елементарното тъкане или тъй наречената сплитка „лито“, как от различното движение на нишките на основата с нищелките се получава сатен и дамаска, гладко и рипсено кадифе, и шеметно бързата операция, при която множество въртящи се бобини, движени от изтеглящ механизъм, контролиран от перфокарти, се преплитаха така, че образуваха най-различни жакардови тъкани.

Тристао установи, че совалката, която полага вътъка между вдигнатата основа, образуваща устата, беше основният проблем. В същината на тъкането трябва да съществува този момент на напрежение, когато совалката прелита, или пък бързото ѝ движение се замества от рапири, от изкуствени совалки, или дори от водни или въздушни струи, които тласкат нишката от единия край на плата, наречен ива, до другия, правейки вътъка. По същия начин в сърцевината на живота ни се таи един свръхестествен скок, една трептяща неправдоподобност. Като по чудо становеите продължаваха да тракат и да дрънчат, образуваха устата, изтласкваха совалката и

полагаха вътъка с безмилостна скорост, която въпреки това не късаше нишките: в материалния свят не съществуваше противодействие на нечовешкото ускорение. Хората, които обслужваха машините, наистина изглеждаха нелепо отпуснати и слабовати като късове мокра глина, безучастни зрители, които проявяваха внезапна активност при изчерпването на някоя цветна бобина или лъскава тежка совалка. Повечето от работниците бяха жени и носеха забрадки, за да не би дългите им коси да се заплетат в машините, които продължавайки безстрастно да работят в миг щяха да отделят скалповете им. Някои от тези жени имаха индианска кръв, други бяха дошли с японската имигрантска вълна или с италианската преди нея, или пък принадлежаха към онези най-различни народи от Средния Изток, чието общо название бе туркос^[1], турци.

Във фабриката имаше и още един огромен цех, в който се извършваше напълно различната операция плетене. Машините, построени на съвсем различен принцип бяха с изкусно извити игли от два вида: пресова игла и обикновена плетачна игла, снабдена с капачка, която затваряше ухото на иглената кука и позволяваше изплитането на бримката. Иглите с най-различни дебелини — от молив до миши мустак, бяха наредени на легла или цилиндри, контролирани от подвижни гребени, които безброй пъти имитираха плетенето, скърцайки със зъби като пирани, и произвеждаха платна или чували от плетиво, грубо като пуловер за ски или съблазнително прозрачно като дамски чорап. Опитите на Тристао да разбере детайлите на производството му причиниха ужасни кошмари, в които тракаха милиони зъби, и продължиха няколко седмици. После разбра, че единствената му задача е да установи връзка с хората, стоящи под и над него в управленската верига и да се нагоди към организационния механизъм. Подобно на глупаво животно, което въпреки това има достатъчно ум, та да се движи към храната, фабриката и работещите в нея с грохот напредваха към пазара; същевременно правителството безмилостно възсядаше животното, а инфлацията оковаваше краката му. Някои от управителите поддържаха контакти с пазара — експертите по модата, отговорниците по рекламата, търговците на едро, представителите на търговците на дребно, а други с правителството, което измъкваше своите данъци, регулираше контрола върху цените, налагаше своите правила за безопасност и опазване на

околната среда, приемаше своите подкупи. Трети пък контактуваха с инженерите и машините, които трябваше да се ремонтират и преоценяват, да се подменят с все по-ново, по-компютъризирано и роботизирано оборудване. Работата на Тристао се състоеше в контактите с работниците и техните профсъюзи.

Той притежаваше някаква социална неопределеност с високото си сериозно чело и неочаквано тъмни очи, чиито ириси тъжно се преливаха в зениците, и някакво предпазливо достойнство, което го правеше подходящ за тази длъжност. Макар да беше бял, кларо — дори почти неестествено бял, сякаш кожата му никога не бе виждала слънце, или бе избелена — той не говореше с произношението на представител на висшите класи в Сао Пауло, което работниците и техните водачи инстинктивно мразеха. У него нямаше и сянка от превзетата, бездушна надменност на фильос до подер^[2]. Той сякаш беше ничий син и изслушваше внимателно и с разбиране оплакванията на работниците и плановете на профсъюзите за поправяне на несправедливостите и преодоляване на затрудненията, като че ли се мъчеше да намери изхода на лабиринт, но му липсваше ориентирът на предразсъдъците. Изобщо целият логичен съвременен свят му се струваше като някаква загадка, която трябва да разгадава стъпка по стъпка. Беше търпелив. Никога не проявяваше снизхождение. Макар да разбираше колко сурова и еднообразна е работата във фабриката, някога и той самият е бил работник, Тристао не приложи господстващия по времето на управлението на военните фашистки маниер и не си присвои ролята на водач на членската маса. Той продължаваше да носи сребристосив костюм и снежнобяла яка, очевидно човек на компанията, и все пак престижът му сред работниците растеше, докато — започвайки със седящата стачка през 1978 година, в която участваха седемдесет и осем хиляди металурзи — стачните вълни и неподчиненията осъществиха революция в увеличението на заплатите, правилата за трудова безопасност, здравните осигуровки и защитата на трудещите се. Масови събрания гръмогласно оповестяваха волята си по футболни стадиони, профсъюзите излязоха изпод крилото на правителството и корпоративните тайни споразумения и влязоха в катедралата на Сао Бернардо, призовани от обновената църква. Последният бастион срещу комунизма е обуржоазената работническа класа, а Тристао, чието

собствено обуржоазяване бе проникнало дори в кожата му, служеше като ензим в този процес. С неутралното си поведение и произношение той приличаше на телевизионен актьор и вдъхваше доверие на работниците. И най-бедните от тях живееха все повече и повече в света на сладникавите сериали, информационните емисии и телевизионни състезания.

Неговата текстилна фабрика излезе от стачките през 1980 година с непокътнати отношения между работници и ръководство. Беше станало ясно, че старите класови войни, движещи капитализма като прегрял взривоопасен двигател, трябва да бъдат заменени със споразумения за взаимна изгода и доверие между правителството, индустрията и масите в този нов свят на немска и японска методология. Бляскавата победа на Танкредо Невес над военните управници в изборите през 1985, а после и неговата потресаваща смърт в нощта преди встъпването му в длъжност, премина през тракация совалков свят на Тристао без нито една изпусната бримка. С течение на годините Тристао все по-търпеливо (и трябва да признаем, все по-разсеяно) седеше и слушаше гласа на работниците с целебната тактичност и неангажираното мълчание на психиатър фройдист, чийто пациент, макар и неизлечимо болен е способен да куцука напред под бремето на всекидневните неволи. Тристао преуспяваше в службата си. Започна да се занимава с подобаващите на положението му развлечения — тенис, джогинг, скуош, уиндсърфинг — и се проявяваше във всички тези спортове благодарение на своята гъвкава грациозност и скрита жестокост. Дори прелъсти няколко от съпругите на своите колеги от средния управленски персонал, когато стана ясно, че това също е част от играта.

И все пак той така и не се почувства истински у дома си в Сао Пауло. Като се изключи всекидневното пътуване до индустриалната зона, улиците, водещи до няколко предпочитани ресторанта и до къщата им на брега на морето в Убатуба, той непрекъснато се загубваше и установяваше, че върви покрай един и същ виадукт или обикаля един и същ квартал, а понякога и друг, който досущ прилича на него. Не можеше да се освободи от впечатлението при първото си посещение преди почти двадесет години, че градът няма граници и няма форма в сравнение с Рио, където плажовете и високите заоблени хълмове притискат снагата на града, образуват няколко нежни талии, а

пред очите се шири хоризонт от девствена природа — гол планински връх или пък океана, блеснал под безмилостните лъчи на слънцето. Както подобаваше на общественото им положение, с Изабел пътуваха до Париж и Рим, Ню Йорк и Токио, Буенос Айрес и Мексико Сити, и като се изключи очевидната разлика между Айфеловата кула и Колизея, всички тези градове му се струваха един вид продължение на Сао Пауло, една маса от плъпнали циментовосиви човешки убежища, която поглъща планетата. С носталгия си спомняше за пустотата на Мато Гросо, когато за пръв път го бяха прекосили с Изабел, с неговия лек горски аромат на жива дървесна сърцевина, за ятата фламинго, издигащи се на талази под носещата се на изток вълна от облаци със синкави дъна, и обърнатите наопаки силуети на *пиньейрос*^[3], които ги приканваха от някоя далечна розова канара към нощния лагер. Спомняше си за времето, когато бяха изпаднали в най-голяма нищета, и единствено бялото ѝ тяло му бе помогнало да оцелее с храната на любовта.

Като се опираше на откъслечните детски спомени за майка си и за елегантната леля Луна, Изабел постепенно влезе в ролята на млада домакиня от средната класа. Да принадлежиш към средната класа в Бразилия означава да се радваш на онова, което в страни с по-справедливо разпределение на богатството, би било аристократичен начин на живот. Прислужниците са по-евтини от домакинските електроуреди и Изабел отначало имаше прислужница и готвачка, а после, когато се преместиха от апартамента в Хигиенополис в къщата близо до Руа Гроенландия, нае още една жена да се грижи за децата. Децата бяха три — Бартоломеу, син на религиозния пардоваско, с етиопски очи и кожа само един нюанс по-светла от нейната. Три години по-късно се родиха близнаците, Алуизио и Афродизия, двуййчни, но заченати от една и съща сперма късно през нощта, между два танца ламбада в Сом де Кристал, в килера за кофи и метли на път за дамската тоалетна, от един мъж, когото едва познаваше, колега на Тристао от текстилната фабрика, доставчик на полиестерни влакна. Привлякоха я едрите мрачни хищни черти на лицето му, макар че кожата му бе почти бяла, със златист, придобит от тениса тен. За известно време си го представи като бандейранте и мислено се върна в Мато Гросо. След като тази любовна авантюра пожъна своята обезпокоителна двойна реколта — никой от двуййчните близнаци не

показа и следа от присъщото на Тристао достойнство, нито пък кичур от правата му руса коса — Изабел започна да взема мерки против забременяване, като не спеше с никого, освен със съпруга си.

Отдавна вече бе разбрала, че цената за силата на тяхната любов, бе безплодието. Духовният им плам изгаряше естествените последици от физическото сливане. Дали Тристао можеше да стане баща с други жени, дали някъде из някоя джунгла не щапукаше един малък кафяв Тристао с блестящи изпъкнали очи в ранните впечатлителни години на живота си — към всичко това тя проявяваше доста абстрактен интерес, сякаш не засягаше нея. В миналото, което беше нейно, в живота, даден на нея, който препускаше, както вече й се струваше, с ужасяваща скорост, тя установи, че изпитва известно състрадание към Тристао — чувстваше го като своя жертва, сякаш не той, а тя се бе приближила към него на плажа Копакабана. Тя бе носила светъл костюм от две части, доста дързък за онова време, в който отдалеч изглеждаше гола. Несъмнено именно тя се бе наговорила с магьосника да направят Тристао бял, така че да бъде одобрен от баща й и да й осигури охолен живот. „От моя страна не ви заплашва никаква опасност“, бе казал той на плажа, макар да излъчваше заплахата и безразсъдна свобода. Но дали тогава не е бил застрашен от нея? Покорството, с което всяка сутрин обличаше сивия костюм и потегляше със своя сив, купен на старо, мерцедес-бенц през разширяващия се лабиринт на града към фабриката в Сао Бернардо, я караше да се чувства виновна, затова вечер, когато се връщаха от гости или от опера, тя неочаквано го запитваше:

— Липсват ли ти свободата и възбудата от онова време, преди да ме срещнеш?

Тристао спря да съблича плисираната риза, да прибира копчетата за ръкавели и иглата за вратовръзка в чекмеджето на малкото писалище, където държаша такива неща, и отдели на въпроса обичайния за него трогателно сериозен размисъл.

— Това беше живот на улично куче — каза той. — След няколко години щях да бъда убит или от полицията, или от друго улично куче. С теб в живота ми имаше надежда, имаше цел. Дори нямах нищо против тежките години в мината, защото вечер се връщах при теб. Помниш ли как седях навън в настъпващия мрак, как трошах камъни и промивах пясъка за златните песъчинки, докато ти приготвяше яденето

или раздигаше масата и слагаше децата ни да спят? Никога не съм бил по-щастлив, Изабел.

— О, недей така, Тристао! — извика тя, а очите ѝ се напълниха със сълзи, избликващи буйно като семенна течност. — Не ме изкарвай по-добра, отколкото съм! Превърнах те в изкуствен човек! Сегашната ти работа... Бъди откровен с мен, не е ли безсмислена и ужасна? Каж ми честно, не ме ли мразиш?

Гласът му бе все така нежен и не издаваше страст. Той вероятно деликатно желаше да я укори.

— Не, работата ми е много интересна. Свързана е с контакти с мъже... Имам предвид мъже и жени естествено, макар че жените с корпоративна власт все още са рядкост. Тези хора трябва да бъдат убедени в една-единствена обща цел, за да създадат бъдещия свят. Свидетели сме на края на епохата на робите и господарите в Бразилия и аз, който нямам кой знае какви способности, но съм бил и двете, мога да помогна на този процес. Що се отнася до това дали те мразя, да те мразя би означавало да зачеркна живота си. Ако те мразех, Амазонка щеше да потече обратно към Андите. Ти си моята любима робиня, моята синеока негриня.

Той се приближи в спалнята им с възглавнички, завеси и снимки в рамки, правени на почивка, и на децата им в ученически униформи, и застана пред Изабел, седнала на тапицираната със сатен табуретка пред тоалетката, така че тя да забележи подутина на члена му зад ципа на панталоните, да усети топлината му и да докосне твърдостта му с връхчетата на пръстите, а после и с устни, през черния плат на смокинга. Вече се любеха рядко като богата двойка, която отива да погледне банковия си сейф от време на време, но когато го правеха, съкровището им още беше там, и никога не бе съвсем същото, сякаш в тяхно отсъствие някой всеки път разклащаше кутията.

Тя беше постоянно заета, и все пак трудно можеше да се опише с какво. Даваше нареждания на прислугата и се държеше нежно с децата, когато ги водеха при нея в ученически униформи или по пижами. Решаваше каква вечеря да се приготви за Тристао и следеше мързеливите, небрежни слугини — които постоянно се сменяха и всичките бяха нордестинас — да не зарежат съвсем домакинските си задължения и да не се чукаат с младия градинар в лятната кухня. Изабел купуваше дрехи от „Фиоручи“ и „Хуис Клос“ и планираше

задграничните пътешествия, които смятаха да предприемат с Тристао. Играеше тенис, макар че целта на спорта бяха обедите след него, когато приятелките си разменяха зловни клюки, седнали около масички под чадъри на открито, в запотени бели дрехи, с голи ръце и памучни жилетки, красиво праметнати през раменете. Но вече не беше модерно да си богат безделник в стила на чичо Донасиано. Мъжете, дори и богатите мъже, работеха, а жените, по-млади от Изабел също работеха. Работата се бе превърнала в шик. За нея вече беше малко късно. Образованието ѝ бе пропиляно в емоционални разговори за революция. Мато Гросо бе нейният университет, който учеше на оцеляване в един изчезнал свят. Миналото ѝ бе обгърнато от приятно мълчание, новите ѝ приятелки никога не я питаха къде е завършила образованието си и какъв е бил животът и преди да се омъжи за Тристао. Те предполагаха, че с помощта на тялото си се е издигнала от бордеите до висшите слоеве на средната класа. Сините ѝ очи повишаваха социалното ѝ очарование, но не бяха нещо, без което не може. Португалците, неподатливи на суеверния страх от черната кожа, присъщ на северноевропейците, никога не се отрекоха от Африка. Бразилецът се отрича от бездънната мизерия на чернокожите и престъпността, която тя поражда. Изабел, толкова очарователна в маниерите си, така възбуждащо интересна в своето оживление, вдъхваше вяра у всекиго в предимствата на тяхното общество, способно да ражда такива абаносови украшения. Тя започна активно да се занимава с благотворителност и снимката ѝ често се появяваше във вестниците, едно по-тъмно струпване на полутонови петънца сред по-светлите. Всички я обичаха — обичаха и двамата заради съвършената им моногамност в един свят, където всичко стабилно се изплъзва, всичко свещено е изложено на присмех, а алчността разяжда отвътре, издълбава цели корпорации и компании, които, подобно труповете на морски свинчета, чиито вътрешности са изядени от невидими хищни паразити, се разпадат сред зловонен облак дим. Отново възкръсналата инфлация приближаваше хиляда процента, големите шефове бяха продали бъдещето на Бразилия на международните банки и бяха похарчили парите.

През тези години в живота на Тристао и Изабел имаше повишения в работата, ремонти в дома, малки здравословни проблеми, една-две автомобилни злополуки, ваканции и успехите на Бартоломеу,

Алуизио и Афродизия в модерните католически училища, които посещаваха. Имаше и едно погребение: бащата на Изабел почина от атеросклероза и миокардит, причинени от преумора от работата и под общото въздействие на всички дребни неразположения през годините, прекарани в чужбина. От няколко години не беше добре както физически, така и душевно. Фактът, че бе наел онзи нахален глупак за прислужник, бе един от първите сигнали за влошаване на състоянието му. Цялата информация, натрупана в претоварения му мозък — чуждите езици, дипломатическият протокол и подробностите за отдавнашни интриги — всичко това бе започнало да се обърква. За своя изненада сред вещите му откриха парчето самородно злато, което Тристао бе намерил в Сера до Бурако и го бе видял за последен път в кооперативната банка: незнайно как златото се бе озовало в ръцете на заместник-министъра по развитието на вътрешността. Към него бе приложена неясна бележка: „Половината от получената сума да отиде за образованието на моя син, или ако е прекалено късно за това, на моя внук Пашеко.“ Пашеко? Името събуди някакъв смътен спомен, но Тристао не можа да се сети откъде му е познато. Освен това те имаха нужда от всички пари, които можеха да наследят. Смъртта на Саломео прибави по-малка част към богатството им, отколкото бяха очаквали. Парите, под формата на цифри, от време на време орязвани от правителствените парични реформи, противопоставящи се на ненаситната инфлация, постъпваха и изчезваха от банковата им сметка и никога не бяха съвсем достатъчни, или поне не толкова, колкото според тях имаха приятелите им. Трябваше да ходят на зъболекар, на чайове, вечери, първи причастия, дипломирования, училищни футболни мачове и детски рецитали. Баналността, ярко маскираното еднообразие на буржоазния живот по правило стряскат разказвачите. Макар че тази глава покрива най-дългия период от време, нека не бъде по-дълга, отколкото е!

---

[1] Наричателно на арабите в Бразилия (порт.). — Б.пр. ↑

[2] Синове на властта (порт.). — Б.пр. ↑

[3] Борове (порт.). — Б.пр. ↑

XXIX

ОТНОВО В АПАРТАМЕНТА

С чичо Донасиано се бе случило нещо странно. През 1977 година разводът бе узаконен и едно десетилетие по-късно, след дълго незаконно съжителство, той се бе развел с леля Луна и оженил за своята икономка и готвачка Мария. По-малко от година след това тя го бе напуснала и никой не можеше да си обясни причината. Изглежда беше обречен на неуспехи в любовта. Изабел го съжаляваше и започна да посещава по-често своя чичо ерген в Рио.

При този съдбоносен случай Изабел убеди Тристао да я придружи през няколкото дни ваканция, които текстилната фабрика отпускаше след Коледа. Обсъдиха дали да вземат и децата, но бяха единодушни, че обляаният в празнично слънце Рио предлага на малките твърде много възможности за пакости. Престъпността, порокът, скитничеството и голотата на публични места бяха твърде разпространени. Децата им бяха разглезени, израснали в безопасната атмосфера на Сао Пауло, и намусеното им непокорно присъствие в апартамента щеше да бъде трудно поносимо за техния бездетен застаряващ домакин.

Чичо Донасиано ги посрещна сърдечно и с благодарност — беше остарял от удара, нанесен върху гордостта му от втората съпруга. Косата му, зализана назад като гребен на тропическа птица, вече бе прошарена и изглеждаше раирана, грижливо сресана с несъзнателна суета, а ръцете му трепереха в резултат на многото изпити джинове по залез-слънце. Чарът му бе повехнал и той бе заприличал на възрастна неомъжена леля. Проявяваше старческа нерешителност и една автоматична, вгълбена, почти умолителна отстъпчивост.

Двата кристални свещника, които Изабел и Тристао бяха откраднали толкова отдавна, бяха заменени с други, почти същите, а огромният полилей все така висеше в центъра на куполообразната роза от матирано стъкло като голям свещен паяк с месингови букви S вместо крака. За Тристао пространството все още притежаваше

сияйната застиналост на църква, но мебелировката, украсените с ресни възглавнички, емайлираните вази с фигури, очертани с тънки металически жички, и златните букви по гърбовете на никога неотваряните книги вече не му се струваха разкошни, а позанемарени и овехтели, принадлежащи към една отдавна отминала епоха на лукс. Той и неговите приятели в Сао Пауло харесваха по-изчистен, почетвъртит дизайн, груби тъкани в светлокафяви и кремави тонове и ниски лампи, които хвърлят кръгли езерца от приглушена светлина — всъщност така изглеждаха съвременните офиси, с изключение на лъскавите пластмасови повърхности на компютрите и останалата техника. В сравнение с практичната анонимност на този вид помещения, стаите в апартамента на чичото приличаха на харем с възглавници и със зарешетени прозорци, очакващ жени в прозирни одежди, които за жалост не бяха там.

— По отношение на Мария си мисля — опита се да обясни възрастният господин, когато тръпчивото червено аржентинско трапезно вино и превъзходният чеснов вкус на пато ао тукупи^[1] бяха развързали езиците им и създали светска непринуденост, — че тя предпочиташе сигурната, макар и скромна заплата на прислужница пред по-големите, но по-неопределени финансови права на съпруга. Увещавах я да харчи пари за себе си — за дрехи, за прически, за маникюр и минерални бани, но тя приемаше всяко предложение като завоалиран намек, че я смятам за немарлива, зле облечена, невзрачна и твърде дебела, а то всъщност беше така. Въпреки всичко тя можеше да не обърне внимание на предложенията ми и да ги приеме или отхвърли по същия начин, по който приемаше или отхвърляше мен, преди да се оженим! Но след като станах неин съпруг, като че ли започнах повече да я дразня, сякаш вече бях част от нея, върху която тя не можеше да упражнява контрол, все едно рак. Изведнъж пушенето, за което никога не си бе позволявала нито една критична дума, започна да ѝ причинява тревога и страдание. Постоянно ми натякваше да спра цигарите. Всъщност започна да ми натяква за много неща, към които по-рано бе проявявала успокояващо безразличие. Прислужничките, които наемах, за да я заместят, не можеха да ѝ угодят: бяха лъжкини, мърляви, небрежни, лукави и глупави — опяванията ѝ нямаха край, никоя не можа да ѝ угоди, имах чувството, че всяка седмица уволнявам по една. И все пак, в промеждутъците, когато Мария поемаше предишните си

домакински задължения, тя се оплакваше, че нищо не се е променило, откакто е станала моя съпруга, освен че вече не ѝ плащам. Дори в сексуално отношение — прости ми, Изабел, за тези подробности, но ти вече отдавна си омъжена — тя започна да проявява неохота и скованост, докато по-рано с готовност бе изпълнявала и най-деспотичните ми желания. Уви, трудноразбираемата фигура на съпруга не я възбуждаше така, както грубата власт на работодателя. В бележката, която остави, когато ме напусна, бе написала полуграмотно, но с красиво оформен почерк: „Това изисква твърде много от мен.“

— Тристао и аз сме установили — обади се Изабел, подтикната от думите на чичото за нейния опит в брака, — че за нашия секс е по-добре, ако се престорим, че никога преди не сме се срещали и случайно сме се озовали в една и съща стая.

Чичо ѝ беше слисан и объркан от тази подробност. Тя продължи шеговито да го поучава:

— Жените също негодуват срещу деспотизма в секса и срещу необходимостта да създадат трайни социални връзки от нещо, което вероятно природата е предопределила да бъде мимолетна прищявка. Жените и мъжете обитават два различни свята — съвкуплението им прилича на мига, в който птицата сграбчва рибата.

— Доколкото разбрах — намеси се Тристао, връщайки се на практическата страна на въпроса — вие сте биели Мария.

— Много рядко — побърза да заяви смутеният някогашен фронт. — Може би веднъж или два пъти в буйните ми младежки години. Жените, с които се забърквах, бяха ужасни кокетки и аз се прибирах у дома, изпълнен с чувство за безсилие. Изливах гнева си върху единствената постоянна и предана любовница, която имах.

— Колкото и примитивно да изглежда — предположи Тристао, — тя вероятно да е решила, че откакто е станала ваша съпруга, липсата на физическо насилие означава липса на привързаност, а опърничавото поведение, което описахте, е било опит да ви накара да използвате юмруците си. С течение на времето бедните стават толкова дебелокожи, че се нуждаят от по-силно любовно докосване.

Изабел с нежност си помисли, че докато казваше това, той имаше предвид собствената си майка и се опитваше да оправдае грубото ѝ отношение към него.

Преди чичо Донасиано да успее да смени темата, Изабел се възползва от случая и попита:

— Ами леля Луна... Тя защо те изостави?

Чичо ѝ потъна в мълчание, лицето му изглеждаше по-деликатно отвсякога и призрачно, каквото беше в онези вечери в детството, когато идваше в стаята да ѝ прочете приказка и да запечата с целувка пожеланието за сладки сънища. В настъпилата тишина сегашната заместница на Мария мудно поднесе десерта — фрутадо-конде^[2] с шербет от медена роса във високи чаши с форма на лале.

— Така и не разбрах защо — най-после призна чичо Донасиано. — Бягството на леля ти е най-голямото разочарование в моя живот. Тя не беше първа младост и, както разбрах от моите осведомители в Париж, не е намерила щастие си далеч от мен. Имала е няколко авантюри с женени мъже, които явно не са били готови да изоставят жените си, по-късно с няколко по-млади мъже, които се възползвали от парите ѝ, а сега нищо не ѝ е останало, дори и Църквата, защото тя не изповядваше никаква вяра.

Тристао любезно наруши последвалата дълга пауза със своя сериозен делови глас:

— Вратата е нужна. Ако я няма, човек е принуден сам да взема прекалено много решения, като всяко от тях е твърде важно.

Но чичо Донасиано продължаваше да се взира в Изабел. Лицето му, изискано и уморено, изглеждаше набраздено от сенки на несподелен копнеж, както в онези нощи, когато подпъхваше завивките ѝ. Той продължи:

— В моя живот има две любовни разочарования. Второто ми причини майка ти, защото никога не се отнасяше към мен с нещо повече от подobaващата любезност, която една жена дължи на девера си.

— Може би едното разочарование обяснява другото — предположи Изабел. — Леля Луна е усетила твоята любов към майка ми.

Но не, тук, пред тази толкова очевидна врата към истината, старецът се спря и упорито поклати глава.

— Не. Тя никога не е знаела. Самият аз едва си давах сметка.

— О, моля те, разкажи ми за майка ми! — извика Изабел с оживление, което подразни Тристао. Усещаше в нея влиянието на

изпитото червено вино, и някакво лудешко настроение от факта, че е далеч от децата си за една-две нощи, както и детинското желание да достави удоволствие на чичо си и да се отпрати с него на едно пътуване назад в миналото. Устните ѝ бяха полуразтворени, сякаш за да покаже на чичо си своя гъвкав, мек като кадифе език.

— Приличам ли на нея?

С тъжен и неподвижен поглед Донасиано се взираше в своята племенница, в короната от ситнокъдрава коса, в златните халки на обещите и тънките ѝ мургави ръце — дъгоцветно кафяво, цвета на карамел — върху които подрънкваха многобройни гривни. Роклята ѝ бе без ръкави и без колан, една нефритенозелена ножница, която едновременно прикриваше тялото ѝ и го представяше в най-благоприятна светлина. Беше напълняла, но не повече от два-три килограма.

— Ти си нейната духовна същност, примесена с твърдостта на рода Леме — каза той. — Тя беше от онези жени, които са родени да лежат в харем. Говореше се, че в рода Андраде Гимараеш имало мавританска кръв. Не можеше да прави нищо — нито да свари яйце, нито да напише писмо, нито да организира прием. Не беше способна да помогне на кариерата на баща ти. Вторият път дори не успя да преживее родилните мъки. Още когато беше жива, Изабел, тя бе оставила прислугата и леля ти Луна да се грижат за теб. Жена ми се отнасяше към теб с голяма нежност. Със своята решителност и енергичен темперамент, приличаш на Луна, но по чувствената си природа ти си святата Корделия.

С импулсивност, за която бе сигурна, че ще се хареса на съпруга ѝ, Изабел, която седеше начело на масата протегна двете си ръце, за да бъде споделена от двамата мъже. Тя вплете пръсти в бялата ръка на Тристао. На светлината от свещите и контрастирайки със светлите нокти, те изглеждаха тъмни почти като гъстите сладки кафезиньос^[3], сервирани в цилиндрични чашки.

— Чу ли това, Тристао? Приличаме си по това, че имаме лоши майки.

— Майка ми не беше лоша. Тя даваше най-доброто от себе си, като се има предвид тежкия ѝ живот — мрачно каза той.

Тя не искаше да се откаже, от едно повторно единение с него. Усещаше, че ѝ се изплъзва, но не се предаваше лесно.

— Виждаш ли! Това също важи и за двама ни. Ние сме ги обичали! Обичали сме недостойните си майки!

Чичо Донасиано, чиито тънки мустаци бяха скрити зад ръба на вдигнатата към устните чашка кафе, поглеждаше ту единия, ту другия от младите си гости, усещайки дребното им спречкване в тази обстановка, по-близка на единия, отколкото на другия. Той каза миролюбиво:

— Всички сме деца на Земята, а и за нея може да се каже, че е лоша майка. Нашият триумф се състои в това да я обичаме, да обичаме живота.

Останаха на масата до късно, Изабел и чичо ѝ си спомняха за майка ѝ, за дните, когато Рио беше като чаша от венециански кристал, за пътуванията до Петрополис по време на летните горещини. Петрополис! Великолепните императорски градини, където самият Дом Педро някога се бе разхождал с императрица Тереза-Кристине и вироглавата им дъщеря, прочутата Изабел, която предизвикателно танцувала с инженера мулат Андре Ребоусас и като принцеса-регент провъзгласила края на робството. Ах, каналите и мостовете на града, площадите и парковете, буквално европейски със своя блясък и очарование, готическата катедрала и точното копие на лондонския Кристал Палас^[4], гледката към планината от прозорците на ресторанта, откъдето се виждаше тънък като конец водопад! Подпомогната от чичо си, Изабел с наслада си припомняше онези пълни с очарование дни през семейните ваканции, когато баща ѝ седеше до нея край белоснежната покривка, а стройната и закачлива леля Луна ѝ показваше кои вилици да използва. Тя беше обградено с любов момиченце с колосани муселинени волани, заобиколена от кланящи се келнери, далечна музика и проблясваща, ярка матрица с многобройни преливащи се цветове: Бразилия, една Европа без напрежение, без чувство за вина. Ах, денят, в който падна тентата в градината на хотела, денят, в който белият пудел на сенъора Уондърли ухапа готвача край барбекюто; денят, в който Марлене Дитрих в компания от местни нехранимайковци вечеря в La Belle Meuniere^[5]!

Докато ги слушаше, Тристао бе обхванат от безпокойство; почти нямаше какво да добави към разговора. Техният свят не беше негов свят. В Сао Пауло си беше създал някакво минало и сред приятелите им можеше да си припомня за последните дванадесет години. Но сега,

освен когато чичо Донасиано нарочно се обръщаше към него и правеше опит да го включи в някоя обща тема („А какъв според вас, хората от производството, ще бъде резултатът от последното замразяване на цените?“ „Вие младите, страхувате ли се като мен от възможността за свободни президентски избори?“), Тристао нямаше какво да прави, освен да пуши кубинска пура, да се отпуска все по-дълбоко в скърцащия кожен фотьойл и да протяга напред крака, опитвайки се да потисне треперенето им от мускулна възбуда. В принудителното си бездействие той изучаваше Изабел. С овлажняло лице, изгубена в спомените си за детството, тя рисуваше във въображението си някакъв свой идиличен образ. Беше събула обувките и бе свила под себе си елегантните двуцветни стъпала на негърка върху извитото тъмночервено канапе. Тристао усещаше топлотата между нея и чичо ѝ като нещо угнетяващо и нездравословно, какъвто беше димът от пурата. Това бе нейният свят, един омагьосан свят. „А какво искаше тя от мен?“, питаше се той, обвит от дима на пурата. Нищо друго, освен члена му. Членът на един непознат. Да свърши мръсната работа на природата.

Най-после техният домакин с прошарена коса на редки разрошени кичури, немощно закрета към спалнята, а двойката се отправи към стаята на втория етаж на апартамента, съседна на детската стая на Изабел, но превърната в килер от Мария за краткото време, в което бе властвала тук като съпруга. В прозорците им искряха светлините на Рио, същински мехурчета от шампанско.

— Любов моя, имаш ли нещо против да изляза да се поразходя?
— попита Тристао. — Малко ми е лошо от пурата. Не съм свикнал с пурите, нито с такива дълги разговори по време на вечеря.

— Знам, че те отегчихме, скъпи. Прости ни. Чичо ми няма да е вечно с нас, а спомените за миналото го развличат. Той се бои от бъдещето. Убеден е, че ако има свободни избори, комунистите ще спечелят. Или комунистите, или някой идиот, който дължи популярността си на телевизията. Той е един нещастен уплашен старец. — Усещайки, че по някакъв начин е засегнала Тристао, Изабел прекоси стаята и се приближи към него. Вече бе съблякла зелената права рокля и бялото ѝ бельо рязко прекъсваше тъмнотата на кожата ѝ.

— Сега той е единственият човек, когото познавам — каза тя с гърлен съблазнителен глас, — който ме помни такава, каквата бях, когато... бях невинна.

— Той знае — рече Тристао. — Знае, че въпреки сивия костюм, аз съм същият черен боклук, с когото забрани на племенницата си да се среща преди двадесет и две години. Знае го, но нищо не може да направи.

— Той не иска да прави каквото и да било — успокои го Изабел, помилва лицето му и опита да заглади с палец гневната бръчка на високото му чело. — Той вижда, че съм щастлива, а това е единственото му желание. — Меката и права, тъмноруса коса на съпруга ѝ бе започнала да оредява и челото му изглеждаше още по-високо. Тя нежно галеше олисяващите му слепоочия.

Настойчивият ѝ опит да го успокои го раздразни и той рязко дръпна глава, отблъсквайки ласката. На средния пръст тя носеше пръстен с надпис ДАР, който баща ѝ бе успял да получи от Вашингтон, както беше обещал, но той не беше толкова хубав, така добре гравирани и толкова стар като пръстена, който Тристао бе откраднал от американката със синя коса в Синеландия, и това също го раздразни.

— Не само чичо ти се захласна по миналото. Ти също с огромно удоволствие си спомняше за целия този разкош, изграден върху нищета. Беше потънала в спомени, далеч от мен.

— Но аз се върнах, Тристао — каза тя. — Сега съм близо до теб. — Без да изпуска от очи обиденото му лице — сякаш, ако не го гледаше, той щеше да я удари — тя се наведе, за да свали бикините си, повдигайки първо единия, сетне другия крак. Изражението на лицето ѝ напомняше на чернокожо момиче, което с ококорени очи шпионира господаря си, което се бои и все пак е готово всеки миг да избухне в смях, стига да му разрешат. Като се изключат светлите очи, с дебнещото си лице и гъста коса тя му заприлича на една от дрипавите приятелки в игрите, която бе познавал още във фавелата, онази, която бе харесвал най-много. Есмералда. Той се усмихна леко и опрощаващо, а Изабел се засмя и облекчено се изправи. Триъгълникът от лъскави черни косми показваше, че кожата ѝ не е черна, а кафява, светла в сравнение с тях. Пъпът ѝ приличаше на трапчинка на дъното на кафяв бокал с две дебели дръжки, а бедрата ѝ изпъкваха като големи печени ядки кашу. Той сложи длан на дупето ѝ, видя, че ръката му е с друг

оттенък на кафяво, загоряла от тенис и уиндсърфинг. Космите по опакоето ѝ имаха меден оттенък.

— С удоволствие наблюдавах теб и чичо ти — каза ѝ той с глас, в който уморено се прокрадна мъжествен тембър. — Между вас съществува истинска привързаност, основана на роднинската връзка и общите ви спомени. Изобщо не съм ядосан. Чувствам се потиснат, понеже съм тъй близо до стария си дом...

— Тристао, там вече няма нищо. Фавелата бе съборена, за да направят ботаническа градина и туристическа наблюдателница.

Веднъж, когато бяха в Ипанема, посетиха магазина на Аполонио де Тоди, но кристалният свещник, доколкото личеше от непълните регистри, така и не бе заложен за пари. „Запази подаръка ми, ако искаш, и пали свещ, за да не се върнем през някоя тъмна нощ.“

— А ако ги беше намерил — предпазливо добави тя, — те нямаше да те познаят.

— Да — въздъхна той. — Колко си разумна, Изабел, когато става дума за моето, а не за твоето минало. Но трябва да ми позволиш да се разходя из квартала. Краката ми се схванаха и главата ми се мае от застоялия въздух. Ще се върна след няколко минути. Пригответи се за сън, скъпа моя. Ще взема ключ, а ако не си будна, ще се промъкна в сънищата ти. Ще бъда гол.

Тя се приближи, повдигна се на пръсти и притисна топлите си устни към неговите.

— Излез. Но се пази — каза тя сериозно.

Той беше изненадан. Да се пази в собствения си град? Толкова ли беше остарял? Тя бе на четиридесет, той — на четиридесет и една. Когато от вратата се обърна да я погледне, тя тъкмо сваляше сутиена си до широкото бяло легло и шеговито зае наперената поза на гола танцьорка в нощно заведение. Тогава си спомни как някога го бе попитала: „Още ли ме харесваш?“. Застанала така, тя неудържимо го привличаше, но той все пак излезе от стаята.

---

[1] Патица със сос от маниока и много черен пипер (порт.). — Б.пр. ↑

[2] Плодовете на вид палма (порт.). — Б.пр. ↑

[3] Кафета (порт.). — Б.пр. ↑

[4] Първата голяма сграда от стомана и стъкло, построена в Хайд Парк специално за голямото изложение през 1851 г. — Б.пр. ↑

[5] „Хубавата мелничарка“ (фр.). — Б.пр. ↑

XXX

ОТНОВО НА ПЛАЖА

Денем въздухът в тропиците сякаш внушава на хората, че не могат да свършат никаква полезна работа, че изтощението и упадъкът са тяхна съдба. Но нощем той е пропит с възбуда и възможности за действие. В него се таи някакво влажно и благоуханно обещание, което всеки миг ще бъде изпълнено.

Старият японец зад гишето от зелен мрамор кимна почтително, когато покрай него мина господинът със сребристосивия костюм. Тристао отвори прозрачната врата и соленият въздух докосна ноздрите му като целувката на дух. Той тръгна към далечната музика, долитаща от баровете и нощните заведения покрай плажа Кобакабана. Магазините в квартал Ипанема бяха със спуснати ролетки, портиерите на жилищните сгради стояха зад стъклените им врати като посетители в аквариум, през чиито мрачни води плуваше Тристао. Няколко ресторанта още светеха в очакване на посетители, а автоматичните каси на банките примигваха безсънно, но освен профучаващите автомобили, по улиците имаше малко пешеходци, макар още да не бе минало полунощ. От страната на крепостта към Кобакабана имаше повече светлина, повече движение край входовете на големите хотели, където туристите пристигаха и заминаваха в таксите с жълти и зелени папагалски цветове, а витрините на магазините осветяваха скъпоценните и полускъпоценни камъни — турмалин и аметист, топаз и рубелит от планините в щат Минас Жераис.

Бедни и богати, купени и купувачи, седяха край масички на открито и очакваха нощната сделка, докато бърбеха на чашка силно сладко кафе, сякаш без да държат сметка за живота и времето. Едно време двамата с Еуклидес се мотаеха покрай тези маси, обираха бакшишите от чинийките и търсеха някоя небрежно окачена на стола чанта, чиито кожени каишки клъцваха за един миг. Надолу по неосветените преки на Авенида Атлантика се препъваха пияни туристи, които лесно можеха да бъдат съборени и обрани до шушка

като зашеметени овце, тъй като бяха затоплени от чувство на задоволство след половин час, прекаран с някоя курва мулатка.

Той вървеше, облечен в сивия си костюм, непридружаван от никого, и младите жени в крещящи лекомислени одежди, едва покриващи телата им, се носеха към него, сякаш привлечени от магнит. Приближаваха го и мъже в толкова тесни джинси, че приличаха на пласт боя, полепнал по краката им, а лицата им бяха внимателно изрисувани почти като на индианци, Тристао крачеше неотклонно по тротоара с мозайка на вълнообразни черни и бели ивици. Целувката и вълнуващата тръпка на нощния въздух, откъсите от самба и форо и носещото се във въздуха веселие, примесено с аромата на кафе, бира и евтин парфюм, бяха всичко, от което се нуждаеше, за да пречисти съзнанието си от застоялия дим на миналото на Изабел, от едва осъзнатата истина, че има една част от нея, която той никога няма да притежава. И откритието, което бе допринесло за униятието му там в апартамента, че опитът му да я притежава бе изкривил живота му във форма, която никога не можеше да промени и по някакъв начин тази форма загатваше за вина, опетнена с убийство и позорно бягство.

Искаше да прогони от съзнанието си тези объркани, безполезни мисли. Тристао също копнееше за предишната си невинност. Прекоси булеварда и слезе от тротоара на пясъка. Седна на една пейка, събу черните си обувки и копринените раирани чорапи и ги скри под храсталака близо до пейката. Беше прекрасно, че тези храсти и ниски дръвчета растяха тук и през 1988, и през 1966, въпреки многобройните стъпки, минали покрай тях.

Босите му ходила усещаха пясъка топъл отгоре и хладен под тънкия слой нагрети от слънцето пясъчинки. На няколко места по осветените участъци на плажа подскачаха тънките подвижни фигурки на изоставени деца, които играеха футбол. Тристао тръгна надолу към сенките, където гребените на прииждащите и отдръпващи се вълни, образуваха ивици от пяна. Вечният ритмичен шум на морето, влажният му сънлив дъх заглушаваше тенекиените звуци от преминаващите автомобили и музика, но те все пак се чуваха.

Южният кръст, подобен на миниатюрно и крехко разкривено хвърчило с липсваща звезда в центъра, висеше ниско в безлунното небе. Над него, където нощното сияние на Кобакабана им позволяваше

да пронижат тъмнината, други звезди чертаеха произволни, но неизменни шарки с древната си призрачна светлина. Във вълничките, разбиващи се в краката на Тристао, примигваше една по-нетрайна светлина, която изчезваше, когато пясъкът попиеше влагата. Тези светлинки приличаха на духове, и всъщност наистина бяха духове, мислеше си Тристао, живи като него. Той тръгна покрай криволичещия призрак от хлъзгава пяна, усещайки как мокрият пясък всмуква босите му ходила, затъващи по-плитко или по-дълбоко, странният език на водата близваше глезените му — всички тези усещания от детството, когато този плаж и гледката от колибата бяха единствените удоволствия в живота му.

По-нататък, където светлините на оживения плаж бяха особено отдалечени, така че за разширените му зеници трепкащата пяна светеше със собствен вътрешен блясък, пред него се изправи човешка сянка, а зад гърба му се озоваха още две. Острието на средноголям нож отрази светлината на звездите.

— Часовникът ви — каза на английски слаб и уплашен момчешки глас, а после за всеки случай добави — Ihr Armbanduhr^[1].

— Не ставай пентельо^[2] — обърна се Тристао към внезапно появилата се фигура. — Аз съм един от вас.

Като чу дълбокия спокоен глас с произношение на кариока, нападателят му се поколеба, но не се отказа от атаката.

— Часовникът, портфейлът, кредитните карти, копчетата за ръкавели, всичко, по-живо — каза момчето и добави, сякаш се боеше детският му глас да не стане писклив — Фильо да пута^[3]!

— Искаш да ме обидиш, но казваш истината — рече Тристао. — Вървете си у дома при вашите майки курви и нищо няма да ви направя.

Плътният му глас потрепери, докато адреналинът на битката се надигаше в гърдите му. Усети върха на втори нож между лопатките си и ръката на трето момче, чевръста и безшумна като гуцер, пълзящ по стената, която се плъзна във вътрешния джоб на сакото му и измъкна съгваемия портфейл. Тази безочлива ловкост едновременно го разгневи и му причини приятен гъдел, сякаш едно от децата, които никога не бе имал, си играеше с дрехите на татко. На далечния булевард една кола направи завой и на мигновената светлина от фарове той видя лицето на сянката пред себе си — лъснало от пот лице на

чернокожо момче, изцъклено от нервно напрежение. Тристао дори успя да прочете белия надпис върху тъмната тениска на момчето — ЧЕРНАТА ДУПКА, реклама на някакъв нов бар.

— Часовника ли искате? Ето го. — Вдигнал високо ръце като танцьор на шанго^[4], Тристао смъкна от китката си еластичната метална верижка, показа им, че часовникът е Ролекс, а по тежката гривна се редуваха злато и платина, и го захвърли в морето, убежището на призрачния блясък.

— Пора! — изненадано възкликна момчето пред него.

Ножът, опрян в гърба на Тристао му се струваше тъп като клечка или показалец, но проби сакото и кожата му лесно досущ бръснач, отначало безболезнено, после с изгаряща болка, която бързо се разнесе наоколо като обида, жестока със своята непоносимост. Той посегна към колана за своя бръснач, но него го нямаше там. Джем му беше приятел в един друг живот и той се засмя в желанието си да обясни това и толкова други неща на тези момчета, които можеха да му бъдат синове, но обезумели от ужаса и значимостта на деянието си, едновременно забиваха ножовете си, за да изразят своята солидарност, кълцаха и пронизваха наведения, олюляващ се бял мъж, за урок на всички други бели мъже, които си въобразяват, че все още могат да притежават света. Освен шумните въздишки на морето, се чуваха ударите на метал в кост и сумтенето на жертвата и убийците.

Тялото на Тристао падна върху гребена на поредната вълна, която бързо се отдръпна, прекатурвайки го само веднъж. Обзети от безумната мисъл да скрият тялото му в морето, момчетата се опитаха с влачене и ритници да го закарат до следващата вълна, но Тристао, все още жив, сграбчи здраво като с гаечен ключ глезена на едно от тях, а детето, само дванадесетгодишно, изпищя сякаш го бе уловил призрак. После хватката се охлаби. Момчето и приятелите му побягнаха, под стъпките им се разхвърчаха фонтани от пясък, после се разделиха, като всеки от тях се стопи в различен коридор от тъмнина от другата страна на оживената Авенида Атлантика.

Усецайки как топлата, пулсираща солена вода заема мястото на изтичащата му кръв, Тристао загуби съзнание и издъхна. Тялото му се мяташе напред-назад между ивицата изхвърлени водорасли и един пясъчен насип на пет метра по-навътре, който не позволи трупа да бъде отнесен към хоризонта, а го задържа там, където от време на

време големи вълни се хвърляха с такава сила, че образуваха пръски на лунната светлина. Пенестата вода продължи нежно да го подмята в потъмнелия от влага сив костюм до ивицата водорасли и отново да го връща към наноса.

Изабел, която бе заспала бързо под влияние на изпитото червено вино, се събуди от някакъв сън, в който нейните три мъртви или изчезнали деца, заедно с разглезените три в Сао Пауло, я бяха оградили и искаха нещо — закуска, чисти дрехи за училище, пари за аудио касети — което не можеше да им даде, защото бе парализирана. Стоеше неподвижно, заобиколена от напрегнатите им лица и усещаше нарастващ ужас. В нейния сън всичките бяха на една възраст, високи до кръста ѝ, макар че някои изобщо не бяха достигнали този ръст, а други го бяха надминали. Непоносимият натиск на техните желания наруши покоя на тялото ѝ. Тя се събуди и ужасът намери обяснение в празното място до нея в леглото, където Тристао бе обещал да бъде гол. Мястото му, изследвано отначало с крак кокетно и колебливо, а после слепешком и панически с ръка, беше хладно и гладко.

Тя стана и загърна голото си тяло в дългия бял плюшен халат, принадлежал някога на леля Луна, който още висеше в банята за гости и претърси апартамента. Излезе на коридора на втория етаж, отвори всички врати, надвеси се да види дали съпругът ѝ не се е свил долу на дивана. Часовниците показваха пет и петнадесет. Тя позвъни на гишето. Сънливият японец каза, че господинът бил излязъл малко преди полунощ, но не се бил връщал. Тя почука на вратата на чичо си. Невъзможно бе да го събуди, той вземаше приспивателно и си слагаше тапи в ушите и черна маска на очите. Изабел влезе, приближи се към топлото легло, разтърси чичо си и го събуди. Отначало той бе склонен да обясни отсъствието на Тристао като дребно мъжко прегрешение, което ще завърши със завръщането на засрадения съпруг на сутринта и пречистващ семеен скандал, но сълзите и риданията ѝ, засилени от необорими предчувствия, най-сетне го накараха да повика полицията.

Полицаяте в Рио са претрупани с работа и им се плаща с пари, чиято стойност постоянно намалява. И те като полицаяте от цял свят, са корумпирани от близостта с корупцията и ожесточени от безкрайната беднотия; оставили са пласьорите на наркотици да

поддържат реда във фавелите. Смазани са от хорската податливост към грях и безредици, поради отпадането на религиозните задръжки. И все пак имаше дежурен, който, след като остави слушалката за досадно дълго време, се върна да съобщи, че в докладите от предната нощ не фигурира човек, отговарящ на описанието на Тристао. Той също бе склонен да приеме несериозно тази история като случай на запилял се съпруг, но накрая се съгласи да изпрати човек, след многократните уверения във високопоставеността на чичо Донасиано и неговите връзки. Изабел не можеше да чака. Тя се забави само колкото да обуе чифт кожени сандали и както си беше гола под халата, прекоси преките до Копакабана със сляпата увереност на сомнамбул, докато чичо ѝ, който бе навлякъл тъмен панталон и бяла риза без вратовръзка, задъхано се опитваше да я настигне и да ѝ внуши разум и надежда.

Но у Изабел беше зинала някаква каменна умоляваща празнота, която копнееше да се запълни, тя трябваше да върви напред, докато този ужасен хапан в нея намери чукалото си.

Нощната суетня на баровете привършваше, гуляйджиите излизаха на открито с издължени лица и смешни костюми, обсипани с пайети, а ушите им звънтяха от изчерпани възторзи. Минаха няколко таксита, чиито фарове изглеждаха все по-мъждиви и ненужни. Срещнаха няколко подранили бегачи, облечени в екипи за джогинг заради утринния хлад. Бледите нощни облаци придобиваха ярко изразени сини очертания — заоблени замъци, редица конски глави, отрязани до раменете — на фона на небето, което все още не розовееше, а бледнееше в сиво-кафяво над гърбатите острови и острия като меч хоризонт.

Да, той сигурно би дошъл да се разходи тук, по този пясък, където младежките им отпечатъци от стъпки се бяха изгубили сред милиони други, и би скрил обувките си в храсталака, където тя ги намери. Би вървял покрай разветите поли на морето като момче, припомняйки си какъв е бил, преди Изабел да го дари с чудото. Забеляза отдалеч нещо като купчина морски водорасли, едно тъмно прекъсване на светлата магистрала от морска пяна и полегат мокър пясък. Залята от вълните, тази ивица отразяваше просветляващото небе като огледало, но с оттеглянето на вълната образът изчезваше, сякаш човешки дъх бе замъглил огледалото. Тя не спря, нито пък хукна към тази купчина водорасли, а свали сандалите си и тръгна по

дълбоките рохкави стъпки, които според нея бе оставил Тристао, макар неговите да бяха напълно заличени.

Лежеше по очи, безупречните му зъби се виждаха зад устните, разтегнати в любезна усмивка, а дланта му бе свита близо до брадичката в детинската поза, която заемаше насън. Полуотворените му очи с ириси, скрити под клепачите, бяха лъскави като парченца от мидени черупки, изхвърлени на брега. Босите му крака, край които водата неуморно се плискаше и въртеше, бяха заровили пръсти в пясъка, неестествено изпънати в смъртна агония. „Вярност“, казваше вкочаненото му тяло, вкопано в пясъка.

Чичо Донасиано я настигна, придружен от бузест, много млад полицаи. В светлината на зората се събра тълпа: танцьорки, келнери, таксиметрови шофьори и леки момичета, приключили работата си за нощта, банкери, собственици на бутици и домакини, започващи деня с бягане по Копакабана. Изникна гора от тънки кафяви крака. Един сбръчкан стар амбулантен търговец, чиято набола брада се белееше на фона на загорялото лице, вече бе заредил сергията си на тротоара и продаваше кокосово мляко, кока-кола и вчерашни студени емпандиняс на онези, които имаха апетит. Чернокожо момче с ококорени очи донесе опразнения портфейл на Тристао от мястото, където бе захвърлен край тротоара, и погледна към полицаия, после към Изабел, и най-последно към чичо Донасиано, очаквайки възнаграждението си. След като прие пачка крузейрос, той хукна през глава, а пясъкът хвърчеше под ходилата му. От суеверие убийците бяха оставили в портфейла снимката от младежките години на Изабел и Тристао, допрели глави край една сергия на Корковадо, както и тънък като бръснач орден с лика на Св. Христофор. Сигурно тя му го бе дала в своята момичешка набожност през онези пламенни и потайни първи седмици... Във въздуха се носеха въпроси, изразяващи интерес и съчувствие и вниманието на всички бе съсредоточено върху Изабел. Тълпата очакваше, че ще започне да ридае и да оплаква, да изразява дълбоката си скръб. Ала чувствата ѝ бяха белязани с някаква строга официалност, като късове древна резба, изтъркани и нащърбени, но все пак свидетелстващи за установена симетрия.

Тя си спомни една история, която бе чела отдавна, в началото на пребиваването им в Сера до Бурако, преди да заработи с маникюристките и да роди Азор и Корделия. За да запълни самотните

си дни в миньорската колиба тя четеше откъси от разкази, отпечатани върху омачкани и мазни вестници, в които бяха увити инструментите и припасите, докарвани в планината. Тези разкази засягаха най-вече любовни приключения и скандали около известни личности. Тогава прочете някаква отдавнашна история за една жена, която, след като умрял любимият ѝ, легнала до него, пожелала смъртта и издъхнала. Наистина умряла, за да покаже любовта си.

Издърпаха тялото на Тристао нагоре по плажа и очакваха линейката. По роговиците на отворените му очи и изкривените в гримаса устни бяха полепнали песъчинки. Тя легна до него и целуна очите и устните му. Кожата му вече бе придобила горчивия вкус на водорасли. Тълпата усети величието на нейния опит и почтително се умълча. Само чичо ѝ наруши тишината, като извика: „За Бога, Изабел!“, смутен от тази груба демонстрация на бразилски романтизъм.

Тя се примъкна по-нагоре и разтвори халата така, че мраморното лице на Тристао да се облегне на топлата ѝ гръд, обгърна с ръка тялото му в полуизсъхналия костюм и помоли сърцето си да спре. Надяваше се да възседне тялото на любимия си като делфин, който да я отнесе в подводното царство на смъртта. Тя знаеше какво изпитва мъжът преди любовта — душата му се протяга, за да бъде погълната от чувствена тъмнина.

Но изгряващото слънце продължи да зачервява затворените ѝ клепачи, елементите в нея продължиха своето неразгадаемо общуване, а тълпата се отегчи. Днес нямаше да има чудо. Със затворени очи Изабел чуваше как хората възобновяват разговорите си и започват да се разотиват. Далечна линейка, подобна на зъл клоун със своето надуто, пресекливо блеене, прониза човешкото жужене, за да прибере Тристао — непотребната вещ, в която се бе превърнал. Духът е силен, но сляпата материя е по-силна. След като възприе тази отчайваща истина, вдовицата с печални очи се изправи с мъка, загърна голото си тяло с халата и позволи на чичо ѝ да я отведе вкъщи.

---

[1] Часовникът ви (нем.). — Б.пр. ↑

[2] Глупак, простак (порт.). — Б.пр. ↑

[3] Кучи син (порт.). — Б.пр. ↑

[4] Ритуален танц (порт.). — Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.